Caietele CNSAS

Anul 1, nr. 1/2008

Caietele CNSAS (Anul 1, nr. 1/2008)



CNSAS

Caietele CNSAS

Revistă semestrială editată de Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității

Anul I, nr. 1/2008

Editura CNSAS
București
2008

Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității

București, str. Matei Basarab, nr. 55-57, sector 3
www.cnsas.ro

Caietele CNSAS, nr. 1, 2008

ISSN:1844-6590

Coperta: Cătălin Mândrilă
Machetare computerizată: George Enache

Editura Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității
e-mail: editura@cnsas.ro

CUPRINS

Virgiliu Țârău, *Prolegomene* 5

I. Securitatea: metode și acțiuni

Elis Neagoe-Pleșa, *1968 – anul reformării agenturii Securității* 9

Vasile Valentin, *Acțiunea „Denigratorii-84" (1985-1986)* 23

Denisa Bodeanu, *Din culisele unei misiuni eșuate. Vizita întreprinsă în primăvara anului 1987 în SUA de reprezentanții cultelor din România* 37

II. Subiectele și subiecții Securității

George Enache, *Strategii de infiltrare și atragere la colaborare a cultelor religioase elaborate de autoritățile procomuniste din România în perioada 1945-1948, cu o privire specială asupra cazului Bisericii Ortodoxe Române* 53

Nicolae Ioniță, *Problema „Oculta". Securitatea și masoneria în anii '80* 93

Liviu Țăranu, *Evoluția Direcției de Informații Externe și defectorii din spionajul românesc (1958-1978)* 135

Liviu Pleșa, *Situația informativ-operativă în problema învățământ din județul Alba în timpul regimului Ceaușescu* 163

III. Literatura istorică și documentele Securității

Florian Banu, *Câteva considerații privind istoriografia Securității* 187

Raluca Spiridon, *Sursele Istorice ale Arhivei CNSAS. Limitele documentelor din Fondul Penal (1945-1968)* 221

IV. Recenzii. Note de lectură

Petrache Zidaru, *Tribunalele militare – un secol şi jumătate de jurisprudenţă (1852 – 2000)*, Bucureşti, Universul Juridic, 2006. **Iuliu Crăcană** 239

Constantin Olteanu, Alesandru Duţu, Constantin Antip, *România şi Tratatul de la Varşovia. Istoric. Mărturii. Documente. Cronologie*, Bucureşti, Editura Pro Historia, 2005. **Liviu Ţăranu** 251

Marian Boboc, Mihai Barbu, *Strict Secret Lupeni 1977. Filajul Continuă! Nume de Cod: „Sârbulescu". Scriitorul Minerilor, Ion D. Sârbu, în anul grevei ortacilor săi*, Craiova, Editura Autograf MJM, 2007. **Raluca Spiridon** 254

V. Cercetarea ştiinţifică şi valorificarea fondurilor arhivistice ale C.N.S.A.S. prin manifestări ştiinţifice şi expoziţii 259

VI. Abrevieri 265

VII. Lista autorilor 267

PROLEGOMENE

Virgiliu Ţârău

Pe baza unei arhive documentare, constituite pentru raţiuni operative de către un serviciu secret aflat în slujba unui regim politic totalitar, scrierea istoriei a devenit o posibilitate şi o realitate în lumea postbelică a secolului XX. În perioada războiului rece acest tip de surse istorice au fost utilizate cu un mare succes de public, chiar dacă doar secvenţial şi fragmentar, în lucrări ce au avut ca subiect evoluţia Germaniei naziste sau cea a Uniunii Sovietice. Pe lângă cunoscuta doză de mister, specifică unor astfel de izvoare, considerate ca având potenţialul de a aduce lumină asupra unor evenimente neclare sau inexplicabile în evoluţia istorică, ele demonstrau şi o calitate distinctă, aceea de a putea explica felul în care statul total îşi controla, supraveghea şi reprima resortisanţii cu scopul domesticirii lor din perspectivă ideologică.

Sfârşitul războiului rece, implicit a regimurilor comuniste din Centrul şi Estul Europei, a lărgit nu doar sfera subiectelor abordate din perspectiva unor astfel de informaţii, ci a contribuit şi la schimbarea filosofiei statelor în administrarea acestor resurse documentare fundamentale pentru recuperarea memoriei tarate ideologic. Deschiderea acestor arhive, punerea lor la dispoziţia publicului prin crearea unor instituţii care să le pună în valoare potenţialul istoric, respectiv cel specific unei justiţii de tranziţie, a devenit o realitate în majoritatea statelor ce au tranzitat de la un regim autocratic spre cel democratic[1]. În fapt, moştenirea trecutului a devenit o temă pe care statele au abordat-o din perspectiva unei politici a memoriei. Prin instituţiile reprezentative (comisii parlamentare) sau prin intermediul exponenţilor profesionişti ai societăţii civile (formate din istorici şi specialişti în ştiinţe sociale) au fost elaborate documente oficiale, în care alături de măsuri reparatorii faţă de victimele autocraţiei, s-au precizat principiile reconcilierii sociale, prin intermediul regăsirii memoriei istorice. Recuperarea acesteia, dincolo de asumări publice, de implicaţii juridice sau de gesturi simbolic-comemorative, este - aşa cum s-a demonstrat - un proces continuu, prin care informaţia creată şi gestionată de structurile represive ale statului autocratic, a devenit ea însăşi un bun al democraţiei. Cooperarea dintre statul democratic şi societatea civilă are în acest context menirea de a contribui, nu doar la reconcilierea cu trecutul politic, cu moştenirile acestuia în diversele spaţii sociale, ci şi pe aceea de împăcare a societăţii prin cunoaşterea traumelor prin care a trecut în perioada totalitară.

[1] Există o bogată literatură dedicată subiectului, ce a consacrat acest proces în trei valuri distincte: primul, după 1945, dezvoltat mai ales în jurul vinovăţiilor din cel de al Doilea Război Mondial (cazul Germaniei şi al Tribunalului Militar Internaţional de la Nürenberg fiind exponenţial în acest sens); al doilea, dezvoltat în sudul Europei, în Grecia, Portugalia şi Spania în anii '70 şi '80; şi, ultimul, în statele din America Latină, Africa, Asia şi Estul Europei, în ultimele două decade ale secolului XX. O nuanţată trecere în revistă a literaturii şi a diferitelor modalităţi în care în perioada tranziţiei s-a dezvoltat acest proces vezi la Alexandra Barahona de Brito, Carmen Gonzales Enriquez, Paloma Aguilar, eds., *The Politics of Memory. Transitional Justice in Democratizing Societies*, Oxford University Press, 2001.

Dincolo de iniţiativele oficiale, juridice, istorice sau instituţionale, de recuperare a adevărului istoric, a devenit evident că remediul miraculos pentru împăcarea socială nu era posibil de administrat în doze unice, că rănile adânci ale trecutului nu puteau fi şterse doar prin asumări publice, fără o serioasă dezbatere la care să participe toţi cei interesaţi şi afectaţi de acel trecut.

În această direcţie se înscrie şi iniţiativa Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii, ca la aproape 8 ani de la înfiinţarea sa, să lanseze revista semestrială „Caietele CNSAS". Cum în România, după 1989, s-a dezvoltat un peisaj destul de bogat, dar şi inegal, al periodicelor de istorie contemporană, de la cele editate de instituţii academice, de exponenţi ai societăţii civile sau prin iniţiative private, având un caracter ştiinţific sau de popularizare, s-ar putea pune, cu temei, întrebarea de ce ar fi necesar acest nou produs editorial. Mai întâi, pentru că este o obligaţie prevăzută în legile după care a funcţionat sau funcţionează CNSAS, indiferent de forma acestora (Legea 187/1999, OUG 16/2006, OUG 1/2008 şi OUG 24/2008). Apoi, pentru că în aceşti ani, în instituţie s-a agregat un corp de cercetători şi investigatori, care dincolo de formarea profesională iniţială, au dobândit experienţa, meşteşugul şi tehnicile specifice lucrului cu astfel de izvoare istorice, având capacitatea de a reconstitui şi explica, nuanţat, forma şi substanţa documentelor create de fosta Securitate. În aceste condiţii, ei pot şi trebuie să devină o voce distinctă în peisajul ştiinţific din România, iar produsul activităţilor de cercetare trebuie să fie transferat editorial sub o marcă instituţională distinctă. Nu în ultimul rând, pentru că impresionantul patrimoniu arhivistic deţinut în prezent de către CNSAS (peste 20 km liniari de arhivă), trebuie să fie cunoscut, nu doar prin accesul la propriul dosar, prin activităţile curente de deconspirare desfăşurate de instituţie - primordiale din perspectivă legală - ci şi printr-o consistentă activitate de cercetare ştiinţifică, care să transfere spre public într-o formă adecvată epistemologic şi metodologic, cunoaşterea istorică necesară împăcării cu trecutul traumatic al regimului comunist.

Încercările anterioare, desfăşurate individual sau în colectiv, de către cercetătorii CNSAS, materializate prin publicarea a două instrumente de referinţe, a 13 volume de ediţii documentare, prin monografiile sau colecţiile de studii editate - 6 la număr -, prin cele aproape 100 de studii apărute în periodicele de specialitate din ţară, reprezintă o fundaţie serioasă, pe care se poate continua construcţia acestei cunoaşteri.

Într-un atare context, noua revistă îşi propune să devină o voce distinctă în peisajul istoriografic din România. Deschise faţă de orizonturile metodologice contemporane din spaţiul istoriografic, dar focalizate pe fructificarea bogatului fond arhivistic avut la dispoziţie, *Caietele CNSAS*, pornesc la drum cu o structură şi cu o tematică specifică unei reviste academice. Alături de studii şi articole de specialitate, în paginile sale se vor regăsi consistente analize documentare, specifice criticii istorice, respectiv note şi recenzii legate de istoria recentă a României. În acest fel sperăm să contribuim la consolidarea dezbaterii academice cu privire la istoria comunismului românesc, respectiv a celui est-european.

Revista este deschisă şi cercetătorilor acreditaţi CNSAS (peste 800 în acest moment), dar şi celor care au fost subiecţii activităţilor desfăşurate de către fosta Securitate, care confruntaţi cu trecutul documentat în aceste arhive vor dori să-şi împărtăşească experienţele în

mod public. Standardele profesionale vor fi respectate, iar selecţia materialelor publicate va fi realizată de către colectivul editorial, pe baza unor recenzii anonime scrise de către specialişti recunoscuţi în această problematică. Nu în ultimul rând, ca o garanţie a respectării acestor standarde, va fi creat un Comitet Ştiinţific, format din personalităţi recunoscute în plan internaţional, specialişti în istorie contemporană sau ştiinţe sociale.

Primul număr al *Caietelor* este structurat pe teme care vor deveni constante în paginile sale: metodele şi acţiunile Securităţii (reformarea aparatului Securităţii în 1968, acţiunile de politică externă din decada a noua a secolului XX), subiectele şi subiecţii acesteia (problema cultelor, masoneriei, învăţământului sau defectorii din spionajul românesc), literatura istorică referitoare la Securitate şi critica izvoarelor din Fondul Penal, note şi recenzii. Pentru consacrarea unui dialog în spaţiul public, ultima parte a revistei este dedicată reflectării activităţilor de cercetare, manifestărilor ştiinţifice, expoziţiilor, organizate sau la care au participat cercetători sau investigatori ai CNSAS.

Acestea fiind spuse, nu ne rămâne decât să sperăm că noul nostru produs editorial va intra în atenţia mediilor academice, dar şi a publicului interesat, contribuind astfel la antamarea unui dialog autentic şi necesar în spaţiul public din România cu privire la documentele create şi gestionate de către fosta Securitate.

I. SECURITATEA: METODE ŞI ACŢIUNI

1968 – anul reformării agenturii Securităţii

Elis Neagoe-Pleşa

În urma neparticipării României la invadarea Cehoslovaciei, alături de cele cinci ţări din Organizaţia Tratatului de la Varşovia, şi a condamnării publice a acestei agresiuni, România a câştigat un anumit capital de imagine în rândul statelor occidentale. În contextul respectiv, un aspect interesant considerăm că îl reprezintă atitudinea pe care regimul de la Bucureşti a avut-o faţă de proprii cetăţeni. În acest sens, vom încerca să prezentăm „tabloul" reţelei informative a Securităţii în 1968, dat fiind rolul acesteia de instrument principal cu ajutorul căruia organele de represiune au reuşit să-şi extindă controlul asupra societăţii româneşti.

În cursul anului 1968 regimul a acordat o mare atenţie activităţii informativ-operative. Astfel, chiar în ziua invadării Cehoslovaciei, la data de 21 august 1968, Ion Stănescu, preşedintele Consiliului Securităţii Statului, a emis un ordin către şefii unităţilor centrale şi teritoriale de Securitate, în care atrăgea atenţia asupra responsabilităţii ce le revenea în prevenirea „eventualelor acţiuni ale elementelor duşmănoase în legătură cu aceste evenimente"[1]. Printre măsurile recomandate cu acest prilej, Ion Stănescu trasa următoarea directivă: „*intensificaţi munca cu reţeaua informativă* [subl. ns.], pentru cunoaşterea operativă a oricăror acţiuni duşmănoase; în cazuri deosebite, raportaţi imediat organelor locale, precum şi celor ierarhic superioare, luând în acelaşi timp măsuri energice pentru cunoaşterea oricărui act duşmănos"[2].

În anii de debut ai comunismului românesc aportul real al informatorilor a fost relativ redus, accentul fiind pus pe măsurile represive extreme: asasinate, execuţii sumare, încarcerări fără decizie judecătorească, deportări etc.[3], în condiţiile în care, cel puţin teoretic, Securitatea ar fi trebuit să apeleze cu preponderenţă la mijloacele informative[4]. Încă din ultimii ani ai regimului Gheorghiu-Dej, dar cu precădere după instaurarea regimului Ceauşescu, temuta instituţie a

---

[1] *** *Cartea Albă a Securităţii*, vol. IV, Serviciul Român de Informaţii, Bucureşti, 1995, p. 138.

[2] *Ibidem.*

[3] „Reţeaua informativă s-a extins pe măsură ce Securitatea a trecut de la etapa violent-represivă la cea obsesiv-preventivă" (Comisia prezidenţială pentru analiza dictaturii comuniste din România, *Raport final*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2007, p. 519).

[4] În 1951, reţeaua informativă era considerată a fi „arma de bază şi hotărâtoare a organelor Securităţii Statului în lupta împotriva activităţii de subminare dusă de serviciile de informaţii imperialiste şi de reacţiunea internă" (*Directiva nr. 101 despre munca cu agentura*, din 29 martie 1951, în Cristian Troncotă, *Istoria Securităţii regimului comunist din România 1948-1964*, vol. I, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, Bucureşti, 2003, p. 245).

Securităţii a recurs mult mai rar la metodele brutale, supravegherea societăţii fiind realizată cu ajutorul reţelei informative. Prin recrutarea unui număr cât mai mare de agenţi, în toate domeniile de interes, Securitatea, chiar dacă nu a ajuns să controleze efectiv întreaga populaţie, a creat impresia unei instituţii atotştiutoare şi omnipotente[5], izbutind de multe ori să împiedice în faşă anumite reacţii de împotrivire la regim. În timp, Securitatea a reuşit să-şi atingă dezideratul de a transforma reţeaua informativă în „mijlocul de bază al activităţii informativ-operative de cunoaştere şi prevenire, pentru realizarea atribuţiilor specifice în domeniul apărării securităţii statului"[6].

Totodată, în practica ofiţerilor de Securitate au început să-şi facă apariţia noi metode de muncă, precum: avertizarea, atenţionarea, punerea în dezbaterea publică, influenţarea pozitivă, destrămarea anturajului etc., rolul acestora fiind mai mult preventiv. Era de altfel şi firesc ca, în condiţiile în care represiunea din anii anteriori îşi atinsese scopul, Securitatea să pună un accent mai mare pe ideea de prevenire a eventualelor deraieri de la linia trasată de conducerea partidului-stat[7].

Astfel, Decretul Consiliului de Stat nr. 710 din 21 iulie 1967 stipula faptul că nou-înfiinţatul Departament al Securităţii Statului „va coordona, controla şi îndruma în mod unitar întreaga activitate pe care o desfăşoară organele de securitate pentru asigurarea prevenirii, descoperirii şi lichidării acţiunilor îndreptate împotriva securităţii statului"[8]. Totodată, prin Decretul nr. 295 din 3 aprilie 1968, Consiliului Securităţii Statului îi revenea aceiaşi sarcină de „a apăra securitatea statului, în scopul prevenirii, descoperirii şi lichidării oricăror acţiuni duşmănoase îndreptate împotriva orânduirii sociale şi de stat"[9].

În continuare, ne vom opri asupra principalelor trăsături ale agenturii Securităţii în anul 1968, ţinând cont de modul în care sunt ele prezentate în *Nota-raport privind dinamica reţelei informative a aparatului central şi teritorial de securitate în anul 1968 şi unele concluzii ce se desprind din aceasta*, din 23 decembrie 1968[10], redactată de lt.-col. Mateescu Lucian [11], şeful

---

[5] „Modul absolut prin care Securitatea domina în ultimele două decenii ale comunismului prin simpla ei prezenţă este rezultatul acţiunii ei brutale pe parcursul impunerii şi consolidării regimului comunist" (Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securităţii în documente 1949-1989*, Iaşi, Editura Polirom, p. 16).

[6] Conform *Instrucţiunilor nr. D – 00180/1987 privind activitatea de creare şi folosire a reţelei informative a aparatului de Securitate*, din 24 iunie 1987 (Cristina Anisescu, Silviu B. Moldovan, Mirela Matiu (eds.), *„Partiturile" Securităţii. Directive, ordine, instrucţiuni (1947-1987)*, Bucureşti, Editura Nemira, 2007, p. 641).

[7] În anul 1975, conceptul de prevenire era definit astfel: „totalitatea măsurilor menite să anihileze oportun cauzele generatoare de anumite efecte ce pot la un moment dat să pună în pericol sau să aducă atingere vreuneia din valorile ocrotite de legea penală" (col. Gheorghe Vasile şi col. Tudor Ticea, *Conceptul de prevenire*, în revista „Securitatea", nr. 2 (30), 1975, p. 9).

[8] Florica Dobre (coord.), Elis Neagoe-Pleşa, Liviu Pleşa, *Securitatea. Structuri – cadre. Obiective şi metode*, vol. II (1967-1989), Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2006, p. 17.

[9] *Ibidem*, p. 75.

[10] Documentul poate fi consultat, pe larg, în A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 81, vol. 3, ff. 1-12.

[11] Lt.-col. Mateescu Lucian a fost şef al Serviciului „C" în perioada 10 iulie 1967-19 martie 1971, succedându-i în funcţie generalului-maior Nedelcu Mihail.

Centrului de Triere-Dispecerat, Evidenţă, Cercetare Ştiinţifică şi Arhivă (Serviciul „C"). Documentul invocat însumează aşadar un bilanţ al activităţii desfăşurate de organele de Securitate cu reţeaua informativă pe parcursul acestui an.

Documentul se referă, pe de o parte, la recrutările şi reactivările[12] efectuate, iar, pe de altă parte sunt analizate „scoaterile" din reţeaua informativă. Scopul acestor prefaceri viza „primenirea" agenturii, prin introducerea în reţea a unor persoane „corespunzătoare", în opoziţie evidentă cu „elementele necorespunzătoare" care trebuiau îndepărtate.

Criterii de recrutare a agenţilor

La 1 ianuarie 1968, garnitura completă a reţelei informative, alcătuită din informatori, colaboratori, rezidenţi, gazde case de întâlniri şi gazde case conspirative, însuma 118.952 persoane. La sfârşitul anului, numărul acestora avea să fie de doar 85.042 de persoane, dintre care: 43.498 informatori, 29.761 colaboratori, 2.296 rezidenţi, 9.320 gazde case de întâlniri şi 167 case conspirative[13]. Aşadar, fusese înlăturat din sistem un număr considerabil de persoane, reprezentând aproximativ 30% din reţeaua informativă. În realitate, numărul agenţilor abandonaţi a fost mult mai mare, dacă ţinem cont şi de recrutările efectuate pe parcursul anului. Concret, în 1968 au fost introduse în reţea 13.837 persoane, în marea majoritate a cazurilor fiind vorba de recrutări noi, la care s-a adăugat şi reactivarea unor agenţi abandonaţi anterior. Această dinamică s-a datorat „necesităţilor ivite în cursul anului 1968 pentru realizarea urmăririi informative speciale şi a supravegherii informative generale"[14]. Accentul a fost pus mai mult pe încadrarea persoanelor aflate sub urmărire informativă specială, dorindu-se verificarea acestora pe mai multe linii.

În privinţa persoanelor introduse în reţea în 1968, cea mai mare atenţie a fost acordată colaboratorilor (9.987 de persoane)[15], o categorie nou înfiinţată, ce urma să fie folosită pentru rezolvarea unor „sarcini specifice"[16]. Urmau, apoi, informatorii[17] (2.319 persoane), gazdele caselor de întâlnire[18] (1.280) şi rezidenţii[19] (251)[20].

---

[12] Reactivarea presupunea reintroducerea în reţeaua informativă a Securităţii a unei persoane care mai activase anterior, dar fusese abandonată din diverse motive. În limbajul epocii mai uzitat era termenul de *reactivizare*.

[13] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 81, vol. 3, f. 1.

[14] *Ibidem*.

[15] Colaboratorii erau acele persoane folosite ocazional de către ofiţerii de Securitate pentru verificarea unor date sau informaţii. Erau deseori numiţi şi persoane de sprijin. Astfel de colaboratori puteau fi diverşi angajaţi de la departamentele de cadre ale unor instituţii, administratorii de bloc, funcţionarii de la poştă şi telefoane, recepţionerii etc., care erau în situaţia de a putea furniza informaţii generale cu privire la persoanele vizate. Contactele ofiţerilor de Securitate cu aceştia erau sporadice, în funcţie de cazurile aflate în lucru. Deseori, în categoria colaboratorilor erau introduşi şi membrii de partid, care teoretic trebuiau folosiţi de Securitate doar cu aprobarea organelor de partid din care aceştia făceau parte.

[16] În cadrul şedinţei C.S.S. din 25 iunie 1968, când s-a discutat proiectul de Directivă privind munca de Securitate, Stoica Constantin, vicepreşedinte al C.S.S., menţiona: „Raportez că la ora actuală între colaborator şi informator nu este nici o deosebire, în afară de faptul că informatorul are dosar şi

Defalcând totalul celor recrutaţi şi reactivaţi la nivelul aparatului central şi teritorial al Securităţii, rezultă că cei mai mulţi informatori şi colaboratori au fost introduşi în agentura Direcţiei a IV-a (1.468 persoane), care se ocupa cu organizarea şi desfăşurarea muncii informative în unităţile Ministerului Forţelor Armate şi ale Ministerului Afacerilor Interne[21]. Considerăm că numărul mare al acestora a avut legătură şi cu dorinţa conducerii statului de a cunoaşte starea de spirit din armată, în contexul apărut după condamnarea publică de către România a invadării Cehoslovaciei.

Pe locurile următoare se situau: Inspectoratul de Securitate al Municipiului Bucureşti – I.S.M.B. (cu 434 de persoane recrutate sau reactivate), Inspectoratul de Securitate al judeţului Iaşi (270 persoane), I.S.J. Cluj (247 persoane) şi I.S.J. Sălaj (179 persoane). La polul opus, cu cele mai puţine recrutări şi reactivări înregistrate, se aflau inspectoratele de Securitate din judeţele Vrancea (34), Bihor (51), Harghita (53), Mehedinţi (62), Timiş (15), Dolj (21) şi Gorj (20).

În linii mari, conform aserţiunilor oficiale, portretul persoanei recrutate/reactivate în 1968 prezenta următoarele trăsături: român, orăşean, de preferinţă intelectual, cunoscător a cel puţin o

---

colaboratorul are fişă. În rest, sunt toate regulile asemănătoare şi toate unităţile, fără excepţie, au făcut această observaţie, că nu este nici o deosebire (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 88, vol. 5, f. 261).

[17] Informatorii erau de două feluri: calificaţi şi necalificaţi. Informatorii calificaţi erau acei informatori recrutaţi special pentru un anumit caz sau o anumită problemă. Ei semnau angajament şi primeau nume conspirativ. De asemenea, beneficiau de o anumită instruire din partea ofiţerului de Securitate (cum să se apropie de persoana urmărită, cum să-i câştige încrederea, ce discuţii să iniţieze cu aceasta etc.). Legăturile cu aceşti informatori erau mai dese, iar la întâlniri acestora li se trasau diferite sarcini, fiind dirijaţi pe lângă anumite persoane. Întâlnirile cu aceştia aveau loc în case de întâlniri sau în diverse alte locuri. Când era cazul, puteau fi predaţi în legătura altor ofiţeri de Securitate pentru a fi folosiţi în acţiuni unde puteau fi utili. Informatorii necalificaţi erau persoane folosite temporar de ofiţerii de Securitate, cărora nu li se lua angajament scris. În această categorie intrau de regulă persoanele care ofereau informaţii din proprie iniţiativă. Cei care dădeau rezultate erau trecuţi în rândul informatorilor calificaţi.

[18] Gazdele caselor de întâlniri erau persoanele recrutate pentru a-şi pune la dispoziţia Securităţii locuinţele, care erau folosite de ofiţeri pentru întâlnirile conspirate cu informatorii. Semnau şi ele un angajament cu Securitatea, prin care se obligau să păstreze confidenţialitatea folosirii locuinţei lor de către organele de represiune. Uneori erau recompensate cu diferite sume de bani sau cu cadouri.

[19] Rezidenţii constituiau un fel de verigă între ofiţerul de Securitate şi informatorii dintr-un anumit obiectiv. Erau recrutaţi de regulă din rândul informatorilor calificaţi, cu o activitate şi lealitate ireproşabile. Nu în ultimul rând, din rândul rezidenţilor făceau parte şi numeroşi foşti ofiţeri de Securitate trecuţi în rezervă sau ieşiţi din activitate. Rezidenţii activau de regulă într-un anumit obiectiv şi aveau în subordine câţiva informatori. Aveau sarcina de a prelua notele informative de la aceştia şi de a le preda ofiţerului de Securitate care îi recrutase, dar şi de a le transmite informatorilor eventualele sarcini trasate de către ofiţerul de Securitate. Nu aveau însă în nici un caz dreptul de a recruta un informator, operaţiune care se făcea exclusiv de către ofiţerii de Securitate.

[20] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 81, vol. 3, f. 2.

[21] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 94, f. 42.

limbă străină şi motivat de sentimente patriotice în relaţia sa cu Securitatea[22]. Se mai specifica şi faptul că, în momentul recrutării, ofiţerul de Securitate trebuia să aibă în vedere ca persoana ce urma să fie introdusă în reţea să „prezinte garanţia că va colabora cinstit cu organele de securitate"[23]. Acest lucru presupunea din partea ofiţerului acordarea unei atenţii ridicate etapelor premergătoare abordării persoanei pe care intenţiona să o recruteze, respectiv punctarea şi studierea acesteia.

O simplă analiză a acestor caracteristici relevă faptul că, în funcţie de mediul de recrutare, 85% dintre informatori proveneau din mediul urban, pe motiv că „majoritatea obiectivelor importante şi a concentrărilor de elemente duşmănoase se află în oraşe", ceea ce dovedea „justa orientare a organelor de Securitate"[24]. În ceea ce priveşte naţionalitatea agenţilor, cei mai mulţi erau români (81%), restul de 19% aparţinând altor etnii şi fiind distribuit după cum urmează: germani (36,3%), maghiari (33,7%), evrei (20,6%), ucraineni (2,3%) şi 6,1% alte minorităţi. Această pondere se regăsea şi în privinţa structurii pe naţionalităţi a persoanelor urmărite de Securitate.

Numărul mare al informatorilor proveniţi din rândul etnicilor germani (mai ridicat chiar şi decât cel al maghiarilor) evrei şi ucraineni este foarte probabil să fi fost moştenit din timpul regimului Dej, când aceste naţionalităţi se aflaseră în atenţia Securităţii fie pentru o pretinsă şi uneori reală colaborare cu regimul fascist, cum a fost cazul germanilor, fie pentru legături cu organizaţiile sioniste – în cazul evreilor, ori pentru atitudini naţionaliste – în cazul ucrainenilor.

De altfel, procentul informatorilor din punct de vedere al naţionalităţii acestora a înregistrat o schimbare radicală până la sfârşitul anului 1968. Astfel, din totalul agenţilor de altă etnie decât cea română, ponderea maghiarilor se va ridica de la 33,7% la 48,8%, iar cea a germanilor va coborî de la 36,3% la 28,6%[25]. Se poate observa aşadar un proces de corelare a structurii agenţilor pe naţionalităţi în raport cu ponderea deţinută de aceste etnii în cadrul populaţiei alogene.

În privinţa metodelor de recrutare, accentul a fost pus pe atragerea la colaborare a informatorilor „prin metoda convingerii, pe baza sentimentelor patriotice". În acest sens, documentele Securităţii menţionează că pe parcursul anului 1968 un procent covârşitor de persoane (91,7%) s-a angrenat în relaţia cu Securitatea având această motivaţie. Deşi nu cunoaştem situaţia recrutărilor efectuate după condamnarea intervenţiei militare a U.R.S.S. de către Nicolae Ceauşescu, este posibil ca ponderea persoanelor recrutate pe bază de convingeri patriotice să fi crescut spre sfârşitul anului, fie din dorinţa de a contribui la apărarea securităţii R.S.R., fie ca urmare a speculării de către organele de Securitate a sentimentului antirusesc, destul de extins la nivelul societăţii româneşti.

---

[22] Pentru amănunte, vezi *Dinamica reţelei informative în anul 1968 pe întreaga ţară*, în A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 81, vol. 3, ff. 13-14.

[23] *Ibidem*, f. 8.

[24] *Ibidem*, f. 3.

[25] *Ibidem*, f. 11.

Restul agenţilor, care alcătuiau procentul de 8,3%, au fost recrutaţi prin şantaj, pe baza antecedentelor politice sau penale, cei mai mulţi dintre aceştia având un trecut legionar.

Se remarcă numărul mare de persoane recrutate din rândul intelectualilor (36,5%), pe motiv că aceştia „au un nivel de pregătire profesională şi culturală care le permite să desfăşoare o muncă informativă la un nivel mai corespunzător"[26]. Următoarele locuri erau ocupate de funcţionari şi tehnicieni (29,5%), muncitori (15,5%) şi agricultori (7%). Se poate observa faptul că, în dictatura proletariatului, şi muncitorilor le fusese rezervat rolul de delatori, ce-i drept într-o proporţie mai mică comparativ cu locul ocupat de persoanele cu studii superioare.

Accentul pus pe recrutarea intelectualilor este justificat şi prin prisma faptului că se intensificase în acelaşi timp supravegherea informativă a acestora. În 1968, procentul acţiunilor informative deschise asupra reprezentanţilor acestei categorii sociale se ridica la 37%, ceea ce indică o simetrie aproape perfectă cu ponderea agenţilor. Chiar şi ofiţerii de Securitate observaseră că „se constată o concordanţă între categoriile de profesii ale informatorilor şi ale celor urmăriţi"[27]. Ponderea agenţilor proveniţi din rândul intelectualilor, dar mai ales importanţa acestora din punct de vedere informativ, a fost evidenţiată şi într-un raport al Direcţiei a III-a, din aprilie 1968: „Analizând situaţia reţelei informative, apreciem că Direcţia a III-a dispune de un număr însemnat de informatori capabili să rezolve în bune condiţiuni sarcinile pe profilul muncii noastre. Sunt folosiţi ca informatori oameni din cele mai diferite medii, cu pregătire variată, majoritatea intelectuali, inclusiv academicieni şi alţi oameni de ştiinţă, artă şi cultură, marea majoritate cunoscători de limbi străine"[28].

În funcţie de limbile străine cunoscute, 42% dintre agenţi ştiau cel puţin o limbă străină de circulaţie internaţională, în această ordine: germana (36%), franceza (19%), maghiara (16%), rusa (7%) şi engleza (6%). Se urmărea astfel realizarea unei supravegheri cât mai eficiente şi competente „a concentrărilor de elemente duşmănoase din rândul naţionalităţilor conlocuitoare, cât şi a celor din rândul cetăţenilor veniţi temporar în R.S. România"[29]. Nevoia introducerii în reţea a unor persoane vorbitoare de limbi străine a fost generată şi de dorinţa realizării unei cât mai

---

[26] *Ibidem.*

[27] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 81, vol. 3, f. 10. Cu toate acestea, procentul muncitorilor şi al ţăranilor urmăriţi era de 32%, sensibil mai ridicat decât cel al agenţilor proveniţi din rândul acestor categorii. Considerăm că fenomenul poate fi explicat prin aceea că încă se mai aflau în atenţia Securităţii acei ţărani care activaseră sau sprijiniseră grupurile de rezistenţă anticomunistă din munţi, care la ieşirea din închisoare continuaseră să fie supravegheaţi în cadrul problemei „foşti condamnaţi politici". De altfel, într-un plan de măsuri pentru această problemă, întocmit la 1 august 1968 de şeful Direcţiei I, col. Borşan Dumitru, se arătau următoarele: „Având în vedere că mulţi foşti condamnaţi locuiesc în mediul sătesc, unii dintre ei fiind membri ai cooperativelor agricole de producţie şi semnalaţi cu unele manifestări negative, se va avea în vedere ca în cadrul supravegherii informative generale din comunele respective să se cunoască în mod permanent atitudinea şi eventualele intenţii duşmănoase ale lor" (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 86, vol. 7, f. 27).

[28] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 88, vol. 4, f. 402.

[29] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 81, vol. 3, f. 3.

bune supravegheri informative a numărului tot mai ridicat de turişti străini veniţi în vizită în R.S.R.[30].

Epurarea reţelei informative

Pentru ca reţeaua informativă să devină principalul instrument de muncă al ofiţerilor de Securitate, în 1968 a avut loc un amplu proces de epurare al acesteia. Astfel, colaboratorii lipsiţi de calităţi sau de posibilităţi informative, aceia care erau deconspiraţi sau care refuzau să lucreze efectiv cu Securitatea, au fost îndepărtaţi din reţea, fiind consideraţi balast. S-a preferat menţinerea unui număr mai mic de agenţi, pe care organele de represiune se puteau însă baza în activitatea lor. În acelaşi timp, pentru a suplini reducerea agenturii, ofiţerilor li s-a ordonat să facă noi recrutări. Accentul a început să fie pus nu atât pe numărul informatorilor, cât mai ales pe valoarea acestora, încercarea de a ridica din punct de vedere calitativ această componentă a activităţii de informaţii fiind evidentă, ceea ce reprezenta un progres faţă de trecut.

C.S.S.-ul a vizat în acelaşi timp şi îndepărtarea din reţea a persoanelor considerate necorespunzătoare şi mai puţin pregătite să facă faţă noilor tipuri de acţiuni şi combinaţii informativ-operative. S-a renunţat astfel la legătura cu persoanele care aveau o pregătire profesională şi culturală mai deficitară. De exemplu, din totalul celor 17.524 de informatori abandonaţi, 33% erau agricultori, urmaţi apoi de funcţionari şi tehnicieni (24,2%), muncitori (19,5%) şi intelectuali (18%). De asemenea, mulţi dintre cei înlăturaţi se aflau de ceva timp în reţea, unii fiind recrutaţi încă din 1951, iar sarcinile pentru care fuseseră atraşi la colaborare nu mai erau de actualitate.

Ambele direcţii de acţiune, atât recrutarea, cât şi îndepărtarea unor persoane din agentură, se înscriau într-un proces care demarase încă din anul precedent[31] şi care avea drept obiectiv conturarea unei agenturi care nu trebuia să impresioneze prin numărul persoanelor angrenate în munca informativă, ci prin calitatea informaţiilor furnizate de acestea. Ca atare, datele obţinute de la informatori aveau o valoare operativă mult mai ridicată, fapt ce permitea luarea unor măsuri represive cât mai adecvate.

Conformându-se ordinelor primite de la conducerea Securităţii, într-un plan de măsuri al Direcţiei I, din 19 septembrie 1968, se preciza foarte tranşant faptul că: „Se va trece la o verificare profundă a informatorilor, avându-se în vedere problema loialităţii acestora faţă de Securitate şi

---

[30] În acest sens, la şedinţa Secretariatului C.C. al P.C.R. din 8 aprilie 1969, Constantin Pârvulescu afirma: „După mine mai este şi o altă problemă: noi am deschis foarte larg porţile ţării noastre pentru turişti. Este bun lucrul acesta, dar trebuie făcută o muncă foarte mare şi cu cetăţenii noştri care vin în contact cu turiştii străini, pentru că, în forma aceasta de turist, vin fel de fel de elemente, duşmani, care nu se dau în lături să ponegrească ţara noastră şi să preamărească ţările capitaliste" (*** *Români în exil, emigraţie şi diaspora. Documente din fosta Arhivă a C.C. al P.C.R.*, volum îngrijit de dr. Dumitru Dobre şi Dan Taloş, Institutul Naţional pentru Memoria Exilului Românesc, Bucureşti, Editura Pro Historia, 2006, p. 172).

[31] De exemplu, în cursul anului 1967 fuseseră excluse din reţea 20.647 de persoane (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 81, vol. 3, f. 4).

posibilităţile reale pe care le au în urmărirea elementelor ostile din sectoarele menţionate. Acei informatori care nu corespund sarcinilor de securitate vor fi scoşi din reţeaua informativă (...) se va completa reţeaua informativă cu informatori capabili (...) Vor fi luate în studiu, în vederea recrutării, persoane valoroase, de influenţă"[32].

Sursa: A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 81, vol. 3, f. 15.

Revenind la nota-raport întocmită de Serviciul „C", se remarcă faptul că, exceptând colaboratorii, reduceri consistente s-au înregistrat la toate categoriile de persoane din reţea. În primul rând, este evidentă restrângerea numărului de informatori, astfel că de la 83.911 câţi erau la începutul anului 1968, s-a ajuns ca la 20 decembrie 1968 aceştia să numere doar 43.498 de persoane, în comparaţie cu evoluţia numerică considerabilă a colaboratorilor, al căror număr a crescut vertiginos de la 14.849 la 29.761. Aşadar, informatorii au fost îndepărtaţi din reţea în proporţie de aproape o jumătate, în vreme ce ponderea colaboratorilor a fost dublată. De asemenea, a fost redus numărul rezidenţilor (de la 3.241 la 2.296 persoane) şi cel al gazdelor case de întâlniri (de la 16.575 la 9.320), iar numărul caselor conspirative a scăzut chiar mai mult

[32] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 88, vol. 6, f. 81.

de jumătate, de la 376 la 167. Trebuie precizat însă faptul că toate aceste reduceri au fost operate în contextul în care avusese loc şi o revizuire drastică a acţiunilor informative şi a persoanelor considerate ostile, al căror număr fusese sensibil redus. Şi în aceste cazuri, accentul a fost pus pe acţiunile despre care se considera că ar fi implicat un grad mai ridicat de periculozitate.

La finalul anului 1968, au fost scoase din reţea 29.626 de persoane, dintre care: 17.524 informatori, 6.158 gazde case de întâlniri, 4.951 colaboratori şi 993 rezidenţi. Printre motivele înlăturării unor persoane din reţea, figurau următoarele: lipsa posibilităţii informatorului de a ajunge în proximitatea celor urmăriţi („de pătrundere în clandestinitatea elementelor duşmănoase"), deconspirarea, dezinformarea organelor de Securitate, trădarea legăturii sau refuzul de continuare a colaborării (situaţie în care s-au aflat 1.635 de persoane).

Existau, desigur, şi motive obiective în baza cărora putea să înceteze legătura informatorilor cu ofiţerul de Securitate, ca de exemplu: atingerea scopului pentru care se efectuase recrutarea, schimbarea locului de muncă sau al domiciliului persoanei recrutate, expirarea stagiului militar sau a perioadei de studii, decesul agentului etc. Precizăm astfel faptul că, din numărul total de 29.626 de agenţi abandonaţi, un procent de nu mai puţin de 45% a fost reprezentat de categoria militarilor lăsaţi la vatră după îndeplinirea stagiului militar[33].

De multe ori însă această încetare a legăturii cu Securitatea era temporară, cu precădere în cazurile în care informatorul îşi schimba locul de muncă sau domiciliul, precum şi în momentul în care fusese atins scopul avut în vedere la recrutare. Toate aceste persoane erau înregistrate în baza de date a Securităţii, iar în momentul în care problemele de serviciu sau locative se rezolvau ori se ivea o nouă sarcină informativă, persoanele respective puteau fi „reactivizate".

În 1968, cu 3.182 de persoane se produsese însă încetarea definitivă a legăturii, pe motive de: boală, deces ori plecare definitivă din ţară.

Refuzaseră colaborarea 1.635 de persoane, cele mai multe figurând în reţeaua informativă a Inspectoratelor judeţene de Securitate Timiş (111), Dolj (102), Bucureşti (61) şi Dâmboviţa (53). Partea principală de vină era pusă în seama ofiţerilor, pe motiv că nu acordaseră atenţia necesară cuvenită fiecărei etape din procesul de recrutare, precum: punctarea, studierea şi recrutarea propriu-zisă a informatorilor. De asemenea, tot cadrelor de Securitate le era imputat şi modul defectuos în care desfăşuraseră activitatea de educare, dirijare şi verificare a informatorilor.

Refuzul persoanelor din reţeaua informativă era motivat astfel de către organele de Securitate: persoanele în cauză nu obţinuseră avantajele dorite[34] sau nu se mai aflau în situaţia

---

[33] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 81, vol. 3, f. 5.

[34] Faptul acesta demonstrează că afirmaţiile potrivit cărora informatorii erau recompensaţi material foarte generos de către Securitate nu sunt reale, situaţiile de acest gen fiind deosebit de rare. În marea majoritate a cazurilor sumele plătite agenţilor erau modice, uneori recurgându-se şi la practica oferirii unor cadouri simbolice. Cu toate acestea, în instrucţiunile pentru folosirea fondului C.I.S., redactate la 10 martie 1968, se preciza că pentru crearea unor relaţii de colaborare cât mai strânse cu agenţii „unul din mijloacele

de a mai putea fi şantajate, în sensul că „faptele lor nu mai sunt pedepsite de lege" –mai ales în cazul foştilor deţinuţi politici[35] sau al celor recrutaţi pe bază de material compromiţător. Au fost şi situaţii în care legătura fusese ţinută defectuos. Este prezentat cazul informatorului „Bumbu Ion", de pe raza I.S.J. Bistriţa Năsăud, care fusese deconspirat în faţa familiei sale din cauză că ofiţerul îl contactase în dese rânduri la domiciliu[36].

În ceea ce priveşte deconspirarea legăturii, de multe ori aceasta s-a produs din vina ofiţerilor, situaţie în care s-au aflat 363 de persoane, mai ales la Inspectoratele judeţene de Securitate Timiş (27), Dolj (21), Prahova (20) şi Vaslui (19)[37]. Printre cauze s-au aflat: dirijarea necorespunzătoare, insuficienta educare a agenţilor, folosirea greşită a materialelor informative sau contactarea informatorilor în locuri necorespunzătoare. Oferim în acest sens exemplul informatorului „Roşu Enache", care fusese deconspirat de lt. maj. Rotaru Victor, de la I.S.J. Galaţi. Întrucât agentul nu se prezentase la întâlnirea fixată, ofiţerul, întâlnindu-l a doua zi în autobuz, trimisese un ofiţer de Miliţie pentru a-i cere agentului materialul informativ, de faţă fiind şi „elemente suspecte din localitatea respectivă"[38]. Un alt ofiţer de la I.S.J. Galaţi contactase un informator la sfatul popular, în vreme ce la I.S.J. Mehedinţi un ofiţer luase legătura cu un agent la locul de muncă al acestuia, în ambele cazuri producându-se deconspirarea agenţilor. Au fost totuşi şi multe situaţii în care deconspirarea s-a produs din vina informatorilor[39], care fie pierduseră materiale informative, fie fuseseră găsite asupra lor note informative de către membrii familiei, fie se lăudaseră – mai ales la beţie – cu legătura avută cu Securitatea etc. Chiar şi în aceste cazuri, vina principală o purtau ofiţerii care-i recrutaseră, pe motiv că „au studiat insuficient caracterul candidaţilor la recrutare"[40].

Dezinformarea[41] a stat la baza scoaterii din reţea a unui număr de 138 de persoane, pe motiv că acestea urmăriseră „să favorizeze acţiunile întreprinse împotriva statului nostru"[42]. Cele mai multe dezinformări proveneau de pe raza de activitate a I.S.J. Dâmboviţa (77), Vaslui (16) şi Caraş-Severin (16). Vina era tot a ofiţerilor, pentru că „nu s-a muncit suficient cu informatorii", evidenţiindu-se necesitatea verificării activităţii acestora, precum şi a materialelor furnizate[43]. De

---

importante îl constituie recompensarea materială a activităţii informatorilor" (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 86, vol. 3, f. 32).

[35] De exemplu, informatorul „Florescu Virgil" de la I.S.J. Vrancea, recrutat din rândul persoanelor cu trecut politic considerat necorespunzător, avea să refuze în 1968 să mai colaboreze cu organele de Securitate, pe motiv că „nu este obligat, iar în cazul când se va constata că încalcă legile statului să fie tras la răspundere" (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 53, vol. 29, f. 56).

[36] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 81, vol. 3, f. 6.

[37] *Ibidem*, f. 7.

[38] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 53, vol. 29, f. 57.

[39] Vezi câteva astfel de exemplificări în *ibidem*, f. 58.

[40] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 81, vol. 3, f. 8.

[41] Pentru o analiză a conceptului de dezinformare, vezi Vladimir Volkoff, *Tratat de dezinformare. De la Calul Troian la Internet*, traducere de Mihnea Columbeanu, Bucureşti, Editura Antet, f.a.

[42] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 81, vol. 3, f. 8.

[43] *Ibidem*.

asemenea, studierea superficială a persoanelor punctate în vederea recrutării avea să ducă la trădarea legăturii. Se remarcă în această privinţă o îmbunătăţire însă faţă de anul precedent, în sensul că în 1967 se înregistraseră 177 cazuri de trădare, faţă de cele 39 de trădări din cursul anului 1968, repartizate astfel: I.S.J. Sibiu (5), iar la I.S.J. Dâmboviţa, Mureş şi Argeş câte 3 cazuri[44].

Din punct de vedere al gazdelor case de întâlniri, Securitatea a încercat în 1968 să realizeze o mult mai judicioasă corelare a acestora cu nevoile muncii informative. Astfel, dacă până atunci într-o casă de întâlniri erau introduşi 6 agenţi, la sfârşitul anului numărul acestora fusese redus la 5, fapt ce scădea riscul de deconspirare a acestor locuinţe[45].

Situaţia agenturii la finele anului 1968

Organele de Securitate apreciau faptul că activitatea operativă era bine orientată şi că reţeaua informativă acoperea nevoile muncii de Securitate, în condiţiile în care diminuarea numărului persoanelor care alcătuiau reţeaua informativă coincidea cu îngustarea bazei de lucru[46]. De altfel, încă din iulie 1967, de la consfătuirea cu activul de bază al M.A.I., Nicolae Ceauşescu afirmase că: „În orientarea aparatului securităţii de stat, Comitetul Central pleacă de la faptul că în urma uriaşelor transformări petrecute în societatea românească, a lichidării exploatării omului de către om, a victoriei depline a socialismului, a dispărut baza socială a reacţiunii, s-a îngustat şi continuă să se îngusteze câmpul de activitate al elementelor duşmănoase"[47].

Fenomenul este reflectat şi de rapoartele generale întocmite de direcţiile centrale ale Securităţii. Astfel, într-un raport al Direcţiei a III-a Contraspionaj, din 16 aprilie 1968, se menţiona: „Una din preocupările noastre de seamă a fost revizuirea bazei de lucru, reanalizarea situaţiei fiecărui informator din reţea şi a acţiunilor informative. Au fost reţinute în atenţie elementele cele mai pretabile la activitatea de spionaj, din rândul cetăţenilor români şi străini. Totodată, s-a procedat la trecerea în categoria de informatori sau colaboratori a foştilor agenţi, precum şi la abandonarea celor fără posibilităţi pe linie de contraspionaj"[48].

---

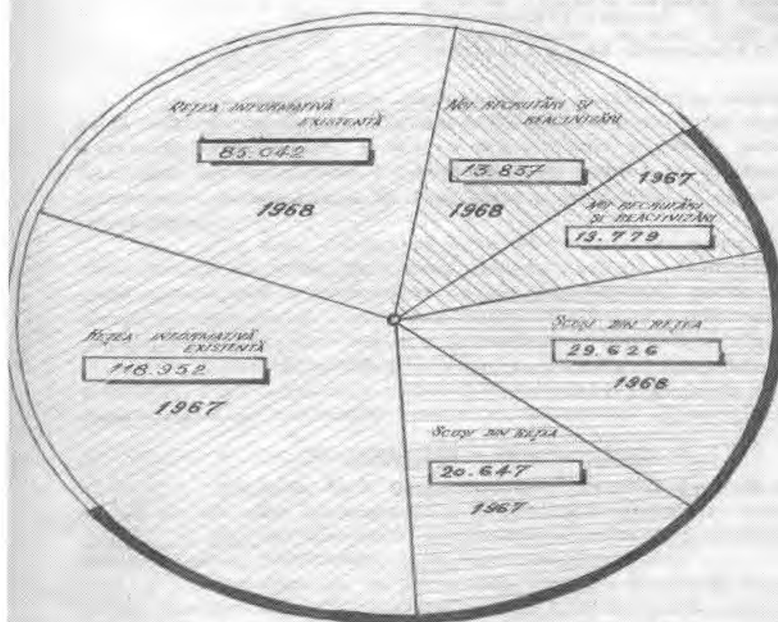
[44] *Ibidem*, f. 9.

[45] Exista însă nemulţumirea că această situaţie nu era uniformă la nivelul întregii ţări, iar variaţiile erau chiar foarte mari. Spre exemplu, I.S.J. Alba introducea 19 informatori într-o casă de întâlniri, I.S.J. Satu Mare 12, I.S.J. Bistriţa Năsăud 11, în vreme ce alte inspectorate aveau câte o casă la 2 agenţi (*ibidem*, f. 11).

[46] Referitor la baza de lucru a Securităţii în 1968, vezi articolele semnate de lt.-col. Ion Petrescu, *Baza de lucru. O problemă mereu actuală şi plină de răspundere* (în A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 1.893, vol. 2, ff. 50-58) şi de col. Dumitru Borşan, *Constituirea bazei de lucru. O importantă sarcină actuală* (în *ibidem*, vol. 1, f. 21).

[47] Vezi *Documentar privind concluziile ce se desprind din dinamica persoanelor urmărite de aparatul de securitate în perioada 1 ianuarie-20 decembrie 1968*, întocmit în ianuarie 1969, în A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 53, vol. 29, f. 93.

[48] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 88, vol. 4, f. 395.



Sursa: A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 81, vol. 3, f. 16.

Cu toate acestea, existau în continuare domenii în care reţeaua informativă nu răspundea nevoilor Securităţii. Spre exemplu, într-un raport de analiză al Direcţiei I, din 19 septembrie 1968, se preciza faptul că: „pentru urmărirea informativă a persoanelor suspecte pe linie de presă există un număr mic de informatori şi colaboratori, fapt ce nu dă posibilitatea cunoaşterii şi stăpânirii în bune condiţii a problemelor de securitate. Situaţie asemănătoare există şi în întreprinderile poligrafice din principalele centre culturale, unde, deşi există elemente care fac obiectul muncii organelor de securitate, nu au fost luate măsuri de lucrare informativă a acestora (...) Reţeaua informativă de la radio şi televiziune este încă redusă ca număr şi calitativ

necorespunzătoare, din care cauză nu pot fi prevenite şi descoperite la timp, în scopul lichidării lor, acţiunile ostile ce eventual s-ar pregăti ori comite"[49].

Printre măsurile ce urmau a fi avute în vedere pe viitor figurau următoarele: recrutarea unor informatori cu calităţi şi posibilităţi, care trebuiau să sesizeze la timp „cele mai subtile aspecte de spionaj", în condiţiile intensificării „schimbului de turişti"[50], precum şi supravegherea celor care plecau temporar din ţară, în ideea identificării intenţiilor reale ale acestora. O atenţie specială era acordată şi românilor care se căsătoreau cu cetăţeni străini, recrutarea acestora făcându-se în cadrul unei probleme speciale denumite „Alianţa"[51]. De asemenea, o sarcină cu caracter permanent pentru ofiţerii de securitate era reprezentată de continuarea procesului de selectare şi înlăturare din reţea a acelor persoane care nu îndeplineau „condiţiile necesare muncii informative".

În final, dorim să amintim faptul că aceste modificări survenite în structura reţelei informative a Securităţii au avut loc în perioada de relaxare şi de aparentă liberalizare care a corespuns anilor 1966-1971. Începând din anul 1967, Securitatea a trecut printr-un proces de transformare organizatorică, ce a debutat cu înfiinţarea Consiliului Securităţii Statului şi a continuat cu crearea inspectoratelor judeţene de Securitate. Schimbări au avut loc şi la vârful acestei instituţii, în fruntea căreia a fost numit un activist de partid, Ion Stănescu, al cărui rol era acela de a subordona Securitatea lui Nicolae Ceauşescu, secretarul general al C.C. al P.C.R.

Din punct de vedere al practicilor Securităţii, au fost de asemenea înregistrate modificări de substanţă. Măsurile represive dure din anii lui Gheorghiu-Dej au fost înlocuite cu metode cu un caracter profilactic (avertizări, atenţionări etc.). Accentul a fost pus pe activitatea informativă, care

---

[49] În acelaşi document se arăta şi faptul că informaţii mai detaliate referitoare la aceste probleme „sunt obţinute în general în urma măsurilor luate în ultima perioadă de timp, ca urmare a indicaţiilor date de Consiliul Securităţii Statului, deoarece vreme îndelungată în munca de securitate din aceste obiective s-au manifestat o serie de lipsuri, multe din ele manifestându-se şi în prezent, ceea ce a generat necunoaşterea şi nestăpânirea activităţii elementelor duşmănoase" (F. Dobre – coord., E. Neagoe-Pleşa, L. Pleşa, *op. cit.*, pp. 356-357).

[50] Problema turiştilor străini, şi îndeosebi a cetăţenilor români care în 1968 refuzaseră să se mai întoarcă în ţară, avea să fie dezbătută în cadrul şedinţei Secretariatului C.C. al P.C.R. din 8 aprilie 1969. Se arăta faptul că cele mai multe persoane aflate în această situaţie proveneau din zona de vest a României, din Ardeal şi Banat. Dumitru Coliu punea această situaţie pe seama numărului mare de turişti străini care vizitaseră această parte a ţării în cursul anului 1968, precizând că: „Organele noastre [de partid, n.n.] şi ale M.A.I. şi de securitate au desfăşurat o muncă insuficientă de cunoaştere a tendinţelor de a contracara anumite acţiuni ale străinilor şi de cunoaştere mai de aproape ce gânduri au cei care se înscriu şi vor să plece în străinătate" (*** *Români în exil, emigraţie şi diaspora*..., p. 167). Poate fi consultat totodată şi un *Raport privind organizarea şi desfăşurarea muncii informativ-operative în rândul turiştilor străini ce ne vizitează ţara*, redactat de C.S.S. la 16 decembrie 1968, document care tratează foarte detaliat această situaţie (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 88, vol. 3, ff. 238-250).

[51] A se vedea pe larg în A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 86, vol. 8, ff. 30-33. În acest sens, erau punctaţi şi studiaţi în vederea recrutării toţi cetăţenii români care încheiau astfel de căsătorii, pentru ca ulterior din mijlocul acestora să fie alese acele persoane care corespundeau cel mai bine nevoilor Securităţii.

necesita constituirea unei agenturi cât mai calificate şi mai însemnate din punct de vedere calitativ. Pentru a transpune în practică aceste măsuri, politica de cadre a fost axată pe promovarea ofiţerilor cu studii superioare, în detrimentul foştilor ofiţeri, cu o pregătire culturală nesatisfăcătoare, care treptat aveau să fie trecuţi în rezervă. Se urmărea astfel ca ofiţerii să fie cât mai bine pregătiţi, pentru a putea face faţă sarcinilor tot mai complexe care le erau trasate[52].

Necesitatea deţinerii unei agenturi superioare a determinat conducerea Securităţii să ceară ofiţerilor să treacă la epurarea reţelei informative. Informatorii lipsiţi de potenţial sau cei care nu dădeau randamentul scontat au fost astfel abandonaţi, fapt ce a dus la scăderea cu aproximativ 30% a numărului de agenţi ai Securităţii. Aproape simultan însă, s-a trecut la înlocuirea informatorilor excluşi cu persoane nou-recrutate, iar procentul cel mai ridicat avea să provină din rândul intelectualilor, o categorie socială care se pare că răspundea cel mai bine, din punct de vedere al pregătirii, nevoilor Securităţii din acel moment.

THE SITUATION OF SECURITATE INFORMING NETWORK AT THE END OF 1968

During the relaxation and apparent liberalization period of the years 1966-1971, the activity of the Security organs suffered certain changes, because of which the repressive measures during Gheorghiu-Dej have been replaced with methods with preventive character (caution, warning, putting under public debate, positive influencing, tattering the entourage etc.). Given that the repression of the previous years had reached its purpose, it was natural that the Security would put a stronger emphasis on the idea of prevention.

The emphasis was put on the informative activity, the main instrument with which the repression organs have managed to extend their control over the Romanian society. In anticipation of the constitution of an agency superior to the one in the past, the emphasis was put on the quality increasing at the expense of a simple numerical increase. To this effect, an ample purge process has taken place against the informative Security network, by estranging the informers lacking qualities or informative possibilities. To balance the situation, persons with better education have been joining the network. To achieve this goal, the Security's staff policy have been concentrated on promoting the higher education officers at the expense of the former officers, who had an unsatisfying cultural education and who gradually were to become reserves. The purpose was for the officers to be as better educated as possible, in order to manage the more and more complex tasks which were taking shape.

---

[52] La 1 iulie 1968, la o convocare cu cadrele ce lucrau pe linie de contraspionaj în unităţile centrale şi teritoriale de Securitate, Ion Stănescu, preşedintele C.S.S., afirma următoarele: „Este necesar ca în viitor să se acorde mai multă atenţie acestui aspect al pregătirii, organizându-se diferite acţiuni pe această linie. Aveţi de-a face în muncă, de regulă, cu oameni culţi, abili, cu o bogată experienţă de viaţă, în care mulţi sunt cetăţeni străini. Fără o astfel de pregătire, pe care trebuie să o perfecţionaţi necontenit, nu veţi reuşi să faceţi faţă sarcinilor" (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 86, vol. 4, f. 105).

Acţiunea „Denigratorii-84"

Valentin Vasile

În cadrul fiecărui stat, atât democratic cât şi totalitar, există cel puţin o instituţie care supraveghează informativ-operativ entităţile social-economice şi politice. În România celor patru decenii de regim politic de esenţă totalitară, Securitatea (instituţie administrativă, denumită şi redenumită în funcţie de organizările şi reorganizările succesive: Direcţia Generală a Securităţii Poporului, Direcţia Generală a Securităţii Statului, Consiliul Securităţii Statului, Departamentul Securităţii Statului) s-a dovedit un instrument extrem de eficace în exercitarea unui control cât mai strict asupra întregii societăţi.

În spectrul larg de acţiuni al acestei instituţii se regăsesc şi cele privind orientările religioase ale populaţiei, cunoscute sub denumirea generică de „problema secte-culte".

Articolul îşi propune să prezinte câteva din metodele uzitate de Securitate pentru a intra în posesia unor informaţii referitoare la cetăţenii occidentali, consideraţi „emisari ai organizaţiilor religioase internaţionale"[1], aflaţi în vizită în România anilor '80.

Baza documentară a fost asigurată de Arhiva Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii fiind completată şi de alte surse istoriografice care oferă informaţii despre relaţiile externe ale României cu statele occidentale şi reacţiile acestora faţă de încălcarea frecventă a libertăţii religioase.

Anii '80 reprezentaţi de relaţiile româno-americane cu o importantă componentă economică, concretizată prin reconfirmarea Clauzei naţiunii celei mai favorizate (acordate României în 1975), dar şi de cererile repetate de respectare a drepturilor omului cu accent pe respectarea libertăţii religioase şi dreptului de emigrare. Relaţiile economice au cunoscut un regim privilegiat până în anul 1988 (schimburi comerciale, importuri de produse fără taxe vamale ş.a.) când autorităţile române au decis să renunţe la reînnoirea clauzei aşa cum era prevăzută prin condiţiile acordului Jackson-Vanik ce interzicea acordarea clauzei statelor care nu respectau dreptul cetăţenilor la emigrare sau le condiţiona plecarea definitivă din ţară în urma achitării unor taxe nominale[2].

Vizita delegaţiei occidentale conduse de Mark Siljander în România în anul 1984

Cu privire la respectarea drepturilor religioase, acestea au reprezentat obiectul vizitelor unor delegaţii străine în deceniul opt pe baza mai multor relatări ale membrilor cultelor religioase din România (în special, neoprotestante) care semnalau abuzuri din partea autorităţilor române.

---

[1] Florica Dobre (coord.), Elis, Neagoe-Pleşa, Liviu, Pleşa, *Securitatea.Structuri-cadre. Obiective şi metode*, vol. II (1967-1989), Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2006, p. XXI.

[2] Joseph Harrington, Bruce Courtney, *Relaţii româno-americane 1940-1990*, Iaşi, Institutul European, 2002, p. 334.

Libertăţile religioase ale cetăţenilor români erau reglementate prin mai multe acte normative interne (Constituţia României din 1965, Codul Penal din 1968) dar şi de adoptarea unor acte internaţionale. La 1 august 1975 România a semnat Actul Final al Conferinţei pentru Securitate şi Cooperare în Europa de la Helsinki. Documentul final prevedea respectarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului, inclusiv a convingerilor religioase.

Statele participante se angajau să respecte libertatea individului de a practica singur sau în comun religia acţionând după imperativele propriei sale conştiinţe[3].

Problemele cultelor existente în România au preocupat S.U.A. prin prisma acordurilor economice bazate şi pe respectarea drepturilor omului, aspecte subliniate şi în timpul vizitei lui George Bush (vicepreşedintele S.U.A.) în România din toamna anului 1983.

La dineul oficial (18 septembrie 1983), oficialul american a ţinut să precizeze: „...trebuie să colaborăm pentru a ne asigura că idealurile de la Helsinki [...] sunt transpuse în practică, mai ales în ceea ce priveşte drepturile omului, inclusiv contactele umane şi emigrarea"[4]. În dorinţa de a verifica autenticitatea informaţiilor conform cărora drepturile religioase erau încălcate şi a nerespectării dreptului la emigrare au fost efectuate mai multe vizite ale unor delegaţii occidentale în România între anii 1982-1988.

O astfel de vizită s-a consumat în perioada 10-17 decembrie 1984, delegaţia străină fiind formată din 14 persoane (Mark Siljander[5] Eugene Huff[6] şi Tom Riner, membri ai Congresului statului Kentucky, David Atkinson şi Tom Clarke, parlamentari britanici, precum şi reprezentanţi ai unor organizaţii religioase cu preocupări în domeniul drepturilor omului: Jeffrey Collins, Samuel Shropshire, Glenn Allen Jones, Olen Griffing, George Gustafsson, Richard Nelson, Caroline Sundseth, Lynn Buzzard şi Cimron Campbell) cunoscute cu atitudine critică la adresa României.

Departamentul Securităţii Statului, pentru a cunoaşte natura activităţilor ce urmau a fi desfăşurate de membrii grupului, a elaborat un plan de măsuri privind acţiunea de supraveghere informativ-operativă cunoscută sub numele „Denigratorii-84. Diversiune social-politică şi ideologică S.U.A.", acţiune continuată şi în anii următori având ca principal obiectiv

---

[3] Elis Neagoe Pleşa, Liviu Pleşa, *Cultele neoprotestante din România în perioada 1975-1989* în *Partidul, Securitatea şi Cultele. 1945-1989*, Bucureşti, Editura Nemira, 2005, p. 353.

[4] Joseph Harrington, Bruce Courtney, *op. cit.*, p. 332.

[5] În vârstă de 33 ani, deputat în Congresul SUA din 1981; coautor, împreună cu deputatul Tom Lantos (care a trimis în cadrul delegaţiei pe consilierul său Rick Nelson), a proiectului de rezoluţie nr. 147 introdus în Camera Reprezentanţilor în care se fac referiri şi aprecieri *denigratoare* cu privire la situaţia naţionalităţii maghiare din România şi a participat la demonstraţia antiromânească (31 mai 1984) organizată la Washington de grupările *iredentiste* maghiare din SUA (şi-a exprimat public sprijinul pentru aceste organizaţii). (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8252, vol. I, f. 23).

[6] A întocmit un raport cu conţinut nefavorabil ţării noastre, care a stat la baza depoziţiunii negative prezentate de el cu ocazia audierilor din Camera Reprezentanţilor în iulie 1983, pe marginea revalidării clauzei naţiunii celei mai favorizate pentru România. În noiembrie 1983, Eugene Huff împreună cu soţia sa şi alte 9 persoane, pastori şi credincioşi baptişti şi penticostali, a vizitat din nou România, manifestând interes faţă de soarta unor persoane *aşa-zis persecutate* pentru credinţa lor religioasă (Beniamin Cocar şi Ioan Negruţiu, pastori baptişti). (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8252, vol. I, f. 23-24).

supravegherea străinilor veniţi în România cu scopul declarat de a constata dacă sunt respectate drepturile omului, cu precădere libertatea religioasă. Informaţiile culese de lucrătorii Securităţii se regăsesc într-un dosar cu 5 volume şi sunt constituite din note informative[7], notă-convorbiri[8], note T.O. (tehnică operativă)[9] şi planul de măsuri[10] adoptat de D.S.S. şi aprobat de Ministerul de Interne.[11]

Dintre măsurile cuprinse în respectivul plan, amintim:

1. „Prin posibilităţile de care dispun Direcţia a III-a (Contraspionaj) şi U.M. 0544 (Centrul de Informaţii Externe), se va acţiona pentru obţinerea de noi date despre membrii grupului de străini, precum şi programul acestora;

2. Direcţiile I (Informaţii interne), a III-a (Contraspionaj), U.M. 0544 (Centrul de Informaţii Externe), Securitatea Municipiului Bucureşti şi securităţile judeţene asigurau supravegherea informativă a grupului pe toată durata sejurului;

3. Direcţiile I, a III-a, UM 0544 şi Serviciul «D» (dezinformarea centrelor de spionaj), vor lua măsuri pentru determinarea membrilor grupului de a avea o atitudine cât mai favorabilă ţării noastre. În acest scop, printr-o combinaţie operativă, li se va plasa un memoriu contrafăcut, redactat în numele unor persoane din care România, care au primit aprobarea de emigrare în S.U.A. şi care nu au reuşit să obţină viza de intrare în această ţară, din partea autorităţilor americane. De asemenea, în situaţia că Eugene Huff şi Tom Riner vor evita contactele oficiale cu conducerile cultelor baptist şi penticostal, prin posibilităţile Direcţiei I şi Serviciului «D», se va elabora şi transmite la Ambasada S.U.A., proteste în care să se condamne activitatea inamicală a acestora, care le aduce deservicii lor şi raporturilor spirituale cu comunităţi similare din S.U.A.

---

[7] Document ce conţine informaţii furnizate de colaboratori despre persoane sau situaţii aflate în obiectivele de lucru ale Securităţii (Cristina, Anisescu, Silviu B, Moldovan, *„Partiturile Securităţii"*, Editura Nemira, Bucureşti, 2007, p. 690).

[8] nota cuprinde date despre întâlnirea dintre preşedintele Departamentului Cultelor (Ion Cumpănaşu) şi delegaţia străină (17 dec. 1984); discuţiile s-au concentrat pe măsurile administrative adoptate de autorităţi (dărâmarea bisericii baptiste din Bistriţa, interzicerea dreptului de a predica pentru Ioan Ştef, Buni şi Beniamin Cocar, necesitatea reconstruirii unor case de rugăciuni) şi clarificarea situaţiei preotului ortodox Gheorghe Calciu Dumitreasa (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8252, vol. I, f. 62).

[9] Nota se referă la conţinutul discuţiilor purtate de membrii delegaţiei prin amplasarea de tehnică operativă (microfoane), în camerele de hotel. De altfel, termenul de tehnică operativă este definit drept „totalitatea mijloacelor de tehnice de urmărire şi supraveghere a unei persoane sau oricărui alt obiectiv vizat de Securitate, ce constă în folosirea mijloacelor de interceptare-radio, instalare microfoane, convorbirilor telefonice, video sau fotografie" (Cristina, Anisescu, Silviu B, Moldovan, *op. cit.*, p. 693).

[10] Document în care se găseau planificate acţiunile Securităţii privind urmărirea sau supravegherea unui obiectiv (persoană, grup de persoane, obiectiv). Conţinutul acestui document făcea referire la etapele urmăririi sau supravegherii, metodele şi tehnicile folosite, sarcinile date informatorilor implicaţi în acţiune, ofiţerii desemnaţi pentru realizarea acesteia, termenele limită de finalizare ale fiecărei etape (*Ibidem*, f. 691).

[11] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8252, vol. I, f. 2.

Direcţiile I, a III-a şi Inspectoratele Judeţene de Securitate, vor întreprinde măsuri informativ-operative complexe de control la locurile de cazare, la sediile cultelor neoprotestante şi în alte locuri vulnerabile pe care membrii grupului le vor vizita în scopul prevenirii şi contracarării oricăror acţiuni antiromâneşti din partea lor"[12].

După cum am precizat, motivele declarate pentru vizita întreprinsă în România au vizat „obţinerea şi verificarea informaţiilor şi datelor cu privire la modul cum sunt respectate drepturile omului în România, îndeosebi cele religioase şi ale naţionalităţilor conlocuitoare. Majoritatea membrilor delegaţiei vin în ţara noastră cu idei preconcepute, tendenţioase şi ostile, iar unii dintre ei au acţionat anterior duşmănos la adresa României"[13]. Cuvinte de genul „atitudini duşmănoase, ostile, acţiuni antiromâneşti, activitate inamicală" sunt întâlnite în mod frecvent în notele şi rapoartele informative întocmite de organele de securitate şi care respectau limbajul oficial promovat de regimul politic faţă de atitudinile nefavorabile exprimate la adresa României.

Programul delegaţiei a fost stabilit de comun acord cu autorităţile de la Bucureşti şi se prevedea efectuarea mai multor vizite în ţară pentru a intra în contact direct cu credincioşii cultelor religioase baptiste şi penticostale (oficialii români încercau să arate că libertatea religioasă şi drepturile omului, în general, sunt respectate).

Dar până la începutul propriu-zis al vizitei, membrii grupului au participat la o recepţie oferită de Ambasada S.U.A. la Bucureşti (11 decembrie 1984), iar David Funderburk (ambasadorul S.U.A. în România)[14] a furnizat conaţionalilor săi următoarele informaţii: „una din 3 persoane este informator, românii nu pot să ocupe funcţii de profesori sau maiştri dacă nu sunt creştini; legea interzice românilor să aibă contact cu străinii; românii folosesc diferite metode şi mijloace de control asupra camerelor (de hotel); guvernul îşi face un joc cu S.U.A. din a lăsa să se creadă că el ia singur deciziile, şi-şi rezolvă independent problemele de stat; este un stat militar condus de o mână de oameni"[15], date culese de organele de Securitate dintr-un jurnal aparţinând lui Lynn Buzzard[16] şi „consultat" în timpul unei percheziţii secrete în camera de hotel din Mediaş.[17]

De altfel, activitatea delegaţiei „Denigratorii" a fost atent monitorizată prin recrutarea a 16 informatori din rândul cultelor, efectuarea a 14 percheziţii secrete, instalarea de mijloace T.O.

---

[12] *Ibidem*, f. 3-4.

[13] *Ibidem*, f. 24; citatul este preluat dintr-o notă informativă întocmită de U.M. 0544 fiind adresată Ministerului de Interne, Cabinetul Adjunct al Ministrului.

[14] Diplomat american, aflat la post în perioada 1981-1985, cunoscut pentru opiniile critice adresate autorităţilor de la Bucureşti faţă de nerespectarea drepturilor religioase; despre experienţa trăită în România aflăm informaţii interesante în lucrarea apărută sub semnătura sa, *Pinstripes and reds: an American ambassador caught between the State Department and the Romanian Communists, 1981-1985*, Selous Foundation, Washington, 1987 (tradusă în limba română, *Un ambasador american între Departamentul de Stat şi dictatura comunistă din România, 1981-1985*, Constanţa, Editura Dacon, 1994).

[15] *Ibidem*, f. 87.

[16] Membru al delegaţiei, director executiv la Societatea Creştină Legală (traducerea denumirii respectivei organizaţii se regăseşte în notele întocmite de lucrătorii Securităţii).

[17] *Ibidem*, f. 87.

(Tehnică Operativă) în camerele de hotel şi la întâlnirile ce au avut loc cu prilejul meselor oferite de autorităţile locale, înmânarea unor scrisori „de protest" de către reprezentanţi ai cultului reformat[18].

Grupul s-a împărţit în două delegaţii; una dintre acestea a ajuns la Oradea în ziua de 12 decembrie 1984 fiind întâmpinată la Aeroportul din localitate de secretarul Consiliului Popular Municipal, de reprezentantul Cultelor şi de pastorii baptişti Paul Negruţ şi Nicolae Gheorghiţă; de asemenea, lucrătorii Securităţii au început acţiunea de filaj asupra celor 5 obiective (membrii respectivei delegaţii) care au primit următoarele nume conspirative: „Hector" (Eugene Huff), „Ricu" (Tom Riner), „Carla" (Caroline Sundseth), „Aron" (David Atkinson) şi „Toma" (Thomas Clarke)[19].

Din analiza şi observaţiile celor implicaţi în acţiunea de supraveghere a rezultat că „turiştii străini" au respectat programul stabilit şi singurele încercări de a obţine informaţii pe căi ocolite a fost Eugene Huff care s-a deplasat la locuinţa lui Gheorghe Gavriş (baptist) şi timp de 75 minute a discutat cu pastorul Paul Negruţ şi Aurel Muscă (nu se cunosc date despre conţinutul conversaţiei).[20]

În timpul vizitei, delegaţii străini s-au interesat de situaţia naţionalităţii maghiare din oraş şi a libertăţilor cultice (în timpul slujbei de la Biserica baptistă nr. 2 Oradea au îndemnat credincioşii la rugăciuni şi la atragerea de noi adepţi la acest cult)[21]. Concluziile vizitei sunt exprimate într-o sinteză informativă şi din care cităm: „după aprecierea noastră grupul a părăsit Oradea cu trenul spre Cluj, într-o ambianţă şi atmosferă plăcută, nu s-au arătat suspicioşi, dificili din acest punct de vedere fiind Gheorghiţă cu prioritate, apoi Negruţ, Muscă şi Lascău"[22].

Dacă o parte a delegaţiei a plecat de la Oradea la Cluj, cealaltă parte s-a aflat la Sibiu (12 decembrie 1984) şi era formată din Mark Siljander cu soţia, George Gustafsson (avocatul organizaţiei „Femeile îngrijorate din America") şi Lawrence Urly (ataşat al ambasadei SUA la Bucureşti). Escala de la Sibiu nu era întâmplătoare, întrucât, urmărea problema pastorilor baptişti Beniamin Cocar şi Ioan Ştef din oraşul Mediaş (calificaţi cu activitate ostilă ţării, acuzaţi că predică fără a avea calitatea oficială de pastori şi mai mult, primul era acuzat şi de furt din Biserica pe care o conducea).

Un alt motiv al opririi la Sibiu l-a constituit efectuarea unei vizite la familia Zultner din comuna Copşa Mare (rude ale congresmanului Mark Siljander) episod consumat în aceeaşi zi. În 13 decembrie 1984, delegaţia s-a deplasat la Bistriţa, fiind cazată la hotelul „Coroana de Aur"; de

---

[18] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8252, vol. I, f. 228.

[19] *Ibidem*, vol. III, f. 389.

[20] *Ibidem*, f. 395.

[21] *Ibidem*, f. 393; cu privire la predică, în sinteza realizată de organele de Securitate, se comenta: „...au debitat tot felul de prostii, discuţiile au fost înregistrate, nici cel puţin nu s-au ghidat după o tematică sau ceva din Biblie, fiind foarte dezordonaţi, dar au lăsat să creadă credincioşii locali că ei sunt alături de aceştia, de suferinţele lor. Se refereau la demolarea unei biserici (Biserica de la Bistriţa)...".

[22] *Ibidem*, f. 394; problemele nu erau legate de prezenţa delegaţiei străine şi a lucrurilor constatate, mai degrabă pericolul era dat de pastorii baptişti care puteau să influenţeze considerabil poziţia vizitatorilor englezi şi americani.

precizat că, celălalt grup aflat la Cluj s-a aflat pentru câteva ore la Bistriţa pentru a vedea biserica din oraş şi a purta discuţii cu ceilalţi membri ai grupului. Scopul declarat al vizitei delegaţiei străine în localitate era legat de situaţia bisericii dărâmate în noiembrie 1984. Cu o vechime de 30 ani, clădirea era cuprinsă într-un plan de sistematizare, credincioşii baptişti primind asigurări că vor putea construi o nouă clădire; doar că au intrat în posesia unei locaţii vechi. Ei au contat că li se va da permisiunea să o renoveze şi au înaintat propuneri, în acest sens, autorităţilor judeţene în anul 1982. Până în iunie 1984 nu au primit nici un răspuns şi au început să lucreze fără nici o autorizaţie. Cererea, a primit aviz favorabil dar fără lucrări de extindere a clădirii (prevedere încălcată de baptişti) şi ca rezultat al nerespectării deciziei, secretarul Consiliului oraşului Bistriţa a hotărât să fie demarată operaţiunea de distrugere a acoperişului (3 noiembrie 1984) şi ulterior a demolării clădirii (7 noiembrie 1984).

În dimineaţa zilei de 14 decembrie, la Consiliul Popular Judeţean Bistriţa Năsăud, au avut loc convorbirile oficiale dintre autorităţile locale şi membrii delegaţiei pe marginea situaţiei bisericii baptiste din localitate. Oficialităţile române au arătat că decizia a fost pe deplin justificată întrucât credincioşii baptişti au dărâmat vechea clădire şi au ridicat una nouă şi chiar mai extinsă faţă de cea veche (autorizaţia viza doar operaţiuni de renovare-consolidare), astfel încât, situaţia a fost lămurită şi formal membrii delegaţiei nu au mai cerut alte explicaţii[23].

La finele discuţiilor, Mark Siljander şi-a exprimat speranţa că problema bisericii baptiste din Bistriţa va fi rezolvată favorabil şi intenţiona să se reîntoarcă în vara anului 1985 pentru a vedea finalitatea demersurilor delegaţiei. În jurul orei 13.00, străinii au părăsit oraşul Bistriţa cu intenţia de a se deplasa la Mediaş unde au şi ajuns la ora 18.35.

La sosirea în localitate au fost cazaţi la hotelul „Central" şi începând cu ora 19.30 au participat la serviciul religios de la biserica baptistă. Inspectoratul Judeţean de Securitate Sibiu, Serviciul „F", printr-o notă de filaj, întocmită la 17 decembrie 1984, prezenta în detaliu vizita delegaţiei în oraşul sibian[24]. Discuţiile purtate în cadrul slujbei s-au dovedit destul de relevante asupra poziţiilor reale ale membrilor delegaţiei. Mark Siljander, Tom Riner, David Atkinson şi Cimron Campbell au semnalat o serie de îngrădiri asupra comunităţii baptiste pe linia libertăţilor religioase şi amestecul statului în treburile de cult. În anumite fragmente din discursurile lor, vorbitorii au făcut referiri la respectarea drepturilor omului şi au promis sprijin credincioşilor din România[25].

---

[23] *Ibidem*, f. 193 bis; reacţia sinceră a membrilor delegaţiei cunoscută şi mai clar, în urma folosirii informaţiilor obţinute prin instalarea mijloacelor de tehnică operativă în sala de mese a hotelului „Coroana de Aur" când reprezentanţii americani, la micul dejun servit alături de pastorul Nicolae Mânzat, au recunoscut justeţea deciziei.

[24] *Ibidem*, f. 154-155; grupul de 11 persoane întâmpinat de pastorul Cocar şi soţia, pastorii Ioan Ştef şi Frâncu. Delegaţia direcţionată spre biserica baptistă pentru lua parte la slujba religioasă. La ora 23,10, 7 membri ai grupului au plecat spre hotel, iar alte 4 persoane s-au îndreptat către staţia C.F.R. Mediaş pentru a pleca la Bucureşti. A doua zi după servirea micului dejun, străinii au purtat discuţii la Consiliul Popular şi au vizitat oraşul. După amiază, grupul însoţit şi de Beniamin Cocar a părăsit localitatea pentru a ajunge la Simeria, jud. Hunedoara (un alt punct prevăzut în agenda delegaţiei anglo-americane).

[25] *Ibidem*, f. 188.

Pe parcursul vizitei s-au folosit nouă surse care au acţionat pentru *influenţarea pozitivă*, metodă folosită de Securitate în cazul unor persoane cu manifestări ostile faţă de regimul comunist, pentru a le determina în mod indirect (prin intermediul informatorilor, şefilor ierarhici, prietenilor, familiei) să renunţe la atitudinile sau acţiunile lor[26], a lui Mark Siljander, George Gustafsson şi David Atkinson.

Folosind o combinaţie, s-a reuşit plasarea a cinci materiale a căror conţinut arătau că sunt respectate drepturile şi libertăţile religioase.[27] După oraşul Mediaş a urmat o nouă călătorie, dar în judeţul Hunedoara (15 – 16 decembrie 1984).

Ce s-a întâmplat cu grupul de la Cluj?

În ziua de 13 decembrie 1984, ora 15.13, trenul rapid 36 din direcţia Oradea a sosit în staţia C.F.R. Cluj, moment în care din tren au coborât membrii delegaţiei, printre care se găseau şi obiectivele „Ricu" (Tom Riner)", „Aron" (David Atkinson)", „Carla" (Caroline Sundseth), „Toma" (Thomas Clarke) şi „Hector" (Eugene Huff), fiind primiţi de către Ţepeş Hoinărescu (împuternicitul Cultelor) şi alte 4 oficialităţi cultice din localitate.

După îndeplinirea formalităţilor de cazare la hotelul „Belvedere", delegaţia s-a deplasat la Bistriţa revenind în Cluj după miezul nopţii. În dimineaţa zilei de 14 decembrie, Eugene Huff şi Harry Franklin Greaves au plecat spre Bucureşti cu o cursă aeriană a liniei TAROM. La micul dejun s-au purtat mai multe discuţii între oficialităţile prezente şi unii membri ai delegaţiei aşa cum rezultă din datele obţinute cu ajutorul mijloacelor T.O. de lucrătorii Securităţii.

Cu privire la relaţiile dintre Biserică şi Stat, un vorbitor (membru al grupului neidentificat) afirma: „...Două cuvinte pe care le-am auzit repetate seara trecută destul de des, descriu cel mai bine şi ele sunt: **colaborare** sau **compromis**. Întrebarea mea este adresată domnului inspector al cultelor. Aş dori să-l întreb dacă este creştin sau nu, sau dacă i se îngăduie să fie creştin sau dacă nu este creştin, atunci cum reuşeşte să-şi facă datoria pentru a-i ajuta pe creştini. Aceasta este întrebarea mea"[28].

Ţepeş Hoinărescu (împuternicitul Cultelor) s-a văzut obligat să-şi prezinte poziţia într-o formă mulţumitoare atât pentru delegaţii străini, cât şi să nu încalce legile ţării. Declaraţia, în părţile cele mai semnificative, poate fi redată în rândurile următoare: „La origini sunt ortodox, pe parcurs mi-am format o convingere proprie. Faptul că sunt la origine ortodox, mă face să înţeleg viaţa religioasă a cultelor [...]. Eu trebuie să fiu imparţial cu toate cultele în spiritul Constituţiei care spune că toate cultele sunt egale"[29]. Convinşi sau nu de vorbele împuternicitului cultelor din Cluj, delegaţii şi-au continuat vizita în oraşul de pe malul Someşului. La Consiliul Sfatului Popular, începând cu ora 13.30, s-a desfăşurat o scurtă întrevedere cu Gavrilă Groza (secretarul comitetului executiv), prilej pentru a expune problemele minorităţii maghiare de către Richard

---

[26] Carmen, Chivu, Mihai, Albu, *Noi şi Securitatea. Viaţa privată şi publică aşa cum reiese din tehnica operativă*, Piteşti, Editura Paralela 45, 2006, p. 208.

[27] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8252, vol. III, f. 189.

[28] *Ibidem*, f. 235.

[29] *Ibidem*.

Nelson (asistentul congresmanului american Tom Lantos) şi a primi răspunsuri oficiale care nu-i inspirau acestuia prea multă încredere[30].

Întâlnirea a luat sfârşit la ora 14.15 şi peste o oră şi jumătate, grupul a părăsit oraşul Cluj îndreptându-se, cu trenul, spre Mediaş pentru a se alătura celor sosiţi de la Bistriţa. Evenimentele consumate în urbea aşezată în bazinul mijlociu al râului Târnava Mare au fost deja prezentate şi nu vor mai fi reluate (situaţia pastorilor baptişti nerecunoscuţi, intentarea unui proces unuia dintre ei sub acuzaţia de furt din biserica unde predica).

O parte a delegaţiei formată din Tom Riner, Caroline Sundseth, Richard Nelson, Cimron Campbell, Olen Griffing, Glen Allan Jones şi soţia, însoţiţi de pastorul Beniamin Cocar au ajuns la Simeria în seara zilei de 15 decembrie 1984, ora 17.00, fiind întâmpinaţi de autorităţile locale şi pastorii baptişti Petru Dugulescu şi Liviu Ficuţ. De la staţia C.F.R. au plecat spre Haţeg la bordul unor autovehicule puse la dispoziţie de către comunitatea baptistă.

Folosind o combinaţie, prin intermediul unei persoane de încredere care frecventa Biserica Baptistă din Haţeg, organele de Securitate au plasat o scrisoare cu conţinut compromiţător la adresa pastorului baptist Dugulescu Petru, unui cetăţean străin din grupul „Denigratorii-84" în ziua de 15 decembrie 1984 la terminarea serviciului religios; scrisoarea preluată în mod discret nu a făcut obiectul unor comentarii în public[31].

În ziua de 16 decembrie 1984, delegaţia s-a deplasat la Reşiţa (discuţii cu oficialităţile locale) şi Lugoj (au asistat la serviciul religios şi au servit cina). La orele 23.00 grupul a plecat la Bucureşti spre a reîntregi delegaţia şi a participa la convorbirea planificată pentru 17 decembrie 1984 la Departamentul Cultelor[32].

Tentative ale delegaţiei de a-l contacta pe preotul Gheorghe Calciu – Dumitreasa

Agenda vizitatorilor cuprindea şi o întâlnire cu preotul ortodox Gheorghe Calciu Dumitreasa; soarta acestuia a interesat, în mod deosebit, delegaţia venită în România. Din cauza protestelor exprimate public faţă de politica regimului comunist, clericul a avut de suferit, fiind arestat, judecat şi condamnat la 10 ani de închisoare. Condamnarea abuzivă din 1979 a stârnit un val de reacţii în străinătate, sensibilizând forurile şi organismele internaţionale. Din cei 10 ani de condamnare (comutaţi ulterior la şapte ani şi jumătate), execută numai cinci; sub presiunile internaţionale, numele său a fost vehiculat şi în negocierile pentru Acordarea Clauzei Naţiunii celei mai favorizate, s-a decis eliberarea acestuia în 20 august 1984[33].

O notă întocmită de Unitatea Specială „T" (de instalare şi exploatare a tehnicii operative) informa despre toate demersurile americanilor pentru a-l putea întâlni pe Calciu Dumitreasa. În ziua de 14 decembrie 1984, la ora 9.41, preotul împreună cu soţia au plecat la un medic

---

[30] *Ibidem*, f. 225.

[31] *Ibidem*, f. 181.

[32] *Ibidem*, f. 192.

[33] *Testamentul Părintelui Calciu (1925 – 2006). Ultimele sale cuvinte, cu un portret biografic şi şapte evocări*, Bucureşti, Editura Christiana, 2007, p. 32.

stomatolog şi au revenit acasă după aproximativ 80 minute. În jurul orei 11.00 părintele Calciu a telefonat la ambasada S.U.A. şi i-a transmis lui Noel Pasdral (consilierul politic al ambasadei) următoarele: „Invit la mine, ca pe o persoană particulară, pe congresman. Sunt urmărit! Închid! La revedere!"[34].

Jeffrey Collins (Christian Response International, membru al delegaţiei anglo-americane) a telefonat la ambasadă şi a purtat un scurt dialog cu Noel Pasdral fiind informat că a sunat prietenul său, Calciu Dumitreasa, care a propus efectuarea unei vizite la locuinţa acestuia. David Funderburk, ambasadorul S.U.A. la Bucureşti, aprecia că era suficientă prezenţa a două persoane la întâlnire şi i-a propus pe Jeffrey Collins şi Mary Witt (secretara diplomatului american). La ora 12,18 Noel Pasdral a avut o convorbire telefonică cu Mircea Răceanu (oficial M.A.E.) despre nota trimisă de ambasador, în ziua precedentă, prin care se solicita aprobarea unei vizite la domiciliul părintelui Calciu.

Consilierul american informa şi despre tentativa a doi membri ai ambasadei de a-l vedea pe preot (în ziua de 13 decembrie) pentru probleme consulare de rutină (motivul oficial), însă organele de Miliţie au împiedicat această întrevedere. În timpul discuţiilor cu miliţienii, soţii Calciu au ieşit la balcon şi au cerut paşapoarte pentru plecarea definitivă din România[35] (din informaţiile existente în respectiva notă există date conform cărora preotul Calciu s-ar fi adresat personal ambasadei manifestându-şi dorinţa de a emigra în S.U.A.).

La finalul discuţiei dintre cei doi oficiali, Pasdral a cerut o poziţie clară din partea României faţă de cazul „Calciu Dumitreasa" (aprobarea plecării din ţară şi vizitarea preotului de către delegaţia americană).

Autorităţile române au refuzat întâlnirea şi după mai puţin de un an, i s-a impus preotului „soluţia" de a părăsi ţara. După un scurt popas european (Elveţia şi Franţa) părintele Calciu s-a stabilit în S.U.A. (unde i se acordase deja „cetăţenia de onoare")[36].

În ultima parte a vizitei, consumată la Bucureşti, delegaţia anglo-americană a efectuat vizite la mai multe biserici baptiste şi penticostale şi a purtat o rundă de discuţii la sediul Uniunii Baptiste din Bucureşti cu dr. Vasile Talpoş (secretar general) şi Ioachim Tunea (consilier cu relaţii externe) privind problemele de ordin religios din România şi precizarea poziţiei Bisericii Baptiste (de altfel, şi explicabil pentru acele vremuri, opiniile Uniunii Baptiste erau în conformitate cu cele promovate de autorităţile politice)[37].

---

[34] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8252, vol. I, f. 208.

[35] *Ibidem.*

[36] *Testamentul Părintelui Calciu*..., p. 33; după o existenţă zbuciumată, preotul a murit la 21 noiembrie 2006, într-un spital din Washington (iniţial a fost tratat la Bucureşti) şi a fost adus în România (ca ultimă dorinţă a defunctului) fiind îngropat la Mănăstirea Petru Vodă, jud. Neamţ. (*Ibidem*, p. 93-94).

[37] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8252, vol. I, f. 51-56.

Reacţia Securităţii faţă de vizita în Bucureşti a delegaţiei străine

Direcţia I şi Serviciul „D" au întocmit o notă-raport (nr. D/00295057/20 decembrie 1984) din care rezultă măsurile informativ-operative adoptate cu privire la delegaţia străină prezentă în Bucureşti în zilele de 15, 16 şi 17 decembrie 1984.

În baza planului aprobat de conducerea Departamentului Securităţii Statului în acţiunea „Denigratorii-84", Serviciul „D" în cooperare cu Direcţia I au întreprins două măsuri în legătură cu Mark Siljander, după cum urmează:

1. prin combinaţii operative, i-au fost plasate congresmanului Mark Siljander două documente contrafăcute, elaborate prin grija Serviciului „D". *Primul*, sub forma unui protest din partea unui grup de cetăţeni români care au primit aprobarea autorităţilor române de a emigra în SUA şi autorităţile americane nu au acordat viza de intrare şi condamnă politica duplicitară a administraţiei americane, care pe de o parte, prin diferite metode, incită oamenii să-şi părăsească patria, iar pe de altă parte, neacordându-le vizele de intrare timp îndelungat îi pune într-o situaţie precară.[38] *Cel de al doilea document*, înmânat după oficierea slujbei la una din casele de cult din

---

[38] Membrii delegaţiei au discutat pe marginea materialelor exprimându-şi serioase rezerve asupra valabilităţii acestora. Din conţinutul scrisorii redăm un fragment reprezentativ:
„Domnilor reprezentanţi americani,
O nouă rază de speranţă ne îndeamnă să vă adresăm această scrisoare Apel-Protest care izvorăşte din sufletul amărât a peste 2.500 de români aflaţi într-o situaţie dramatică. Este o scrisoare apel pentru că încercăm şi prin Dvs. să aducem la cunoştinţă Congresului SUA şi a Domnului Preşedinte Reagan situaţia noastră disperată, care trebuie să înceteze cât mai curând, spre mândria şi cinstea unei mari puteri democrate cum se declară America. Noi ne-am decis să ne stabilim în USA unde avem rude, prieteni, cunoştinţe şi unde credem că ne vom realiza profesional şi uman. Nu vă ascundem că în luarea acestei decizii am fost influenţaţi de de-a lungul timpului şi de cele auzite la Vocea Americii şi Europa Liberă, de îndemnurile lor mai directe sau mai voalate de a migra. După destule eforturi autorităţile române ne-au acordat paşapoarte de emigrare. Ne-am părăsit locurile de muncă, am vândut mai tot ce am agonisit şi acum suntem practic pe drumuri, nu mai avem cu ce ne întreţine familiile. De ce? Pentru că de luni şi mulţi dintre noi chiar de ani de zile nu primim viza de intrare în USA. Nu ne explicăm din ce motive şi nu ştim ce ar trebui să facem pentru ca să fim primiţi la Dvs. în ţară. Nu ne putem explica care este adevărata faţă a politicii americane în domeniul emigrărilor. Chiar în aceste zile am auzit la Vocea Americii despre un raport adresat Congresului USA care se referea la respectarea drepturilor omului în România aşa cum s-a stabilit la Helsinki. Am rămas surprins că România era criticată pentru că nu acordă paşapoarte de emigrare. Noi suntem o dovadă certă a faptului că România îşi respectă angajamentele şi tocmai cel care acuză, guvernul american, nu le respectă. Ne-a mirat şi mâhnit în acelaşi timp faptul că cei ce au întocmit raportul au omis să facă referiri şi la situaţia noastră disperată. Oare s-au simţit jenaţi sau le-a fost frică să recunoască că ne-au încurajat să emigrăm şi acum ne întorc spatele?
Să ştiţi că unii dintre noi, în disperare, deşi cu paşapoarte în buzunar, s-au văzut nevoiţi să fugă peste frontieră. Soarta le-a fost însă potrivnică, unii dintre ei fiind, chiar recent împuşcaţi la frontiera dintre Jugoslavia şi Austria. Cine poartă vina? Noi credem că şi guvernul american este într-un fel răspunzător de moartea lor. În numele nostru şi al lor – Dumnezeu să-i ierte – ne declarăm total nemulţumiţi de modul în care USA înţelege să trateze situaţia noastră. În disperare de cauză noi PROTESTĂM împotriva politicii

Capitală, reprezenta un protest din partea unui grup de credincioşi baptişti, împotriva încercărilor repetate de amestec: ,,în treburile interne ale cultului, a emisarilor străini, răuvoitori, situaţie de natură să aducă prejudicii activităţii normale a cultului respectiv şi bunelor relaţii ale acestuia cu statul român. [...] Se cere în termeni fermi, ca pentru binele cultului baptist român, să înceteze sprijinul pe care anumite organizaţii şi oameni politici îl acordă unor elemente anarhiste, provocatoare din exterior, ce desfăşoară activităţi ostile României"[39].

2. la sfârşitul vizitei desfăşurate în ţara noastră, pentru a sonda opiniile şi a desprinde unele concluzii de interes operativ pentru organele de securitate din atitudinea lui Siljander, au fost interpuşi ofiţeri acoperiţi şi surse ale Serviciului „D". Sub acoperirea unui ziarist (ofiţer de Securitate) s-a realizat chiar şi un interviu cu Mark Siljander, care nu a fost publicat în presă, cu privire la concluziile vizitei.

După cum rezultă din nota anterioară, delegaţia formată din Mark Siljander, Lynn Buzzard, Jeffrey Collins, George Gustafsson şi Lawrence Urly a avut o întrevedere la Departamentul Cultelor (17 decembrie 1984) cu Ion Cumpănaşu, preşedintele acestui for decizional de la Bucureşti. La discuţii au mai participat Ion Popescu (director în Departamentul Cultelor), Valeriu Cimpoieru şi Virgil Constantinescu (translatori). Problemele ridicate de Siljander au fost consemnate într-o notă de convorbiri şi putem reda, într-o bună măsură, conţinutul acestora.

Strămutarea bisericii baptiste nr. 2 din Oradea pe un nou amplasament impus de planurile de sistematizare ale oraşului să nu conducă imediat la dărâmarea acesteia până la terminarea noii construcţii; de asemenea, au dorit să se reglementeze statutul celor doi pastori baptişti (Paul Negruţ şi Nicolae Gheorghiţă) care-şi exercitau atribuţiile fără recunoaşterea organelor de stat (primul era psiholog, iar cel de al doilea, medic).

O altă problemă viza reconstruirea casei de rugăciuni baptiste din municipiul Bistriţa (demolată ca urmare a nerespectării de către cult a parametrilor prevăzuţi în autorizaţia emisă pentru amenajări interioare), din comuna Ţigăneşti, jud.Teleorman, (grav avariată de cutremurul din martie 1977) dar şi a altor case de rugăciuni de pe teritoriul ţării.

Situaţia unor pastori baptişti (Ioan Ştef şi Beniamin Cocar din Mediaş, Buni Cocar din Bucureşti) cărora conducerea cultului le-a retras calitatea de pastori în urma unor încălcări a practicii de cult, majorarea numărului de studenţi la seminariile cultelor neoprotestante şi acoperirea cerinţei credincioşilor de a avea la dispoziţie un număr sporit de biblii, inclusiv prin import au fost alte doleanţe ridicate de Mark Siljander.

O cerere extrem de sensibilă pentru partea română a constituit-o clarificarea situaţiei fostului preot ortodox Gheorghe Calciu. Congresmanul a solicitat la diferite organisme ale statului să i se înlesnească o întâlnire cu preotul român şi nu înţelegea motivele pentru care, deşi acesta era în libertate, nu puteau avea o întrevedere.

---

guvernului american în privinţa emigrărilor pe care o considerăm duplicitară şi-l acuzăm că de fapt foloseşte incitarea la emigrare în alte scopuri decât cele declarate, de apărare a drepturilor omului..." (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8252, vol. I, f. 36).

[39] *Ibidem*, f. 34.

Siljander a afirmat că este foarte important pentru el ca în calitatea pe care o are să poată da răspunsuri corecte în S.U.A., privind situaţia părintelui Dumitreasa. Parlamentarului american i s-a precizat că în ceea ce priveşte cazul Calciu Gheorghe, acesta nu era o problemă religioasă, fiind vorba de un cetăţean român care a încălcat legile ţării, inclusiv legea care interzicea propagarea ideilor fasciste, prevăzută de altfel şi în Declaraţia finală de la Helsinki[40].

Vizita s-a încheiat în după amiaza zilei de 17 decembrie 1984 când membrii delegaţiei au părăsit România la bordul unei aeronave a liniei Austrian Airlines cu direcţia Viena.

Despre rezultatele vizitei aflăm informaţii atât de la membrii delegaţiei cât şi de la organele de la Securitate. Viziunea Securităţii cu privire la „sejurul" delegaţiei străine în România se înscrie în politica vremii; componenţii delegaţiei erau cunoscuţi cu atitudini ostile faţă de România şi „legături cu elementele anarhice şi protestatare, îndeosebi baptişti şi penticostali"[41].

Limbajul folosit de Securitate crea senzaţia că cei veniţi în România urmăreau să aducă prejudicii ţării prin evocarea unor aspecte legate de nerespectarea drepturilor omului care nu erau adevărate, în opinia autorităţilor, fiind semnalate de elemente care prin manifestările lor puteau pune în pericol siguranţa statului. Se arăta că deşi formal au acceptat programul propus de autorităţile locale, membrii grupului şi-au consacrat majoritatea timpului realizării de contacte cu elemente considerate recalcitrante şi au formulat întrebări tendenţioase şi provocatoare, dintre care amintim: scăderea numărului de biserici baptiste, sistemul de organizare a învăţământului în institutele teologice, modul în care se asigură educaţia religioasă a tineretului, rolul şi locul Departamentului Cultelor în sistemul administraţiei de stat, explicaţii privind soluţia adoptată ca o persoană liber cugetătoare (ateu) să conducă Departamentul Cultelor, posibilităţile cultelor de a tipări şi difuza publicaţiile religioase şi dacă în România era admis prozelitismul[42].

În legătură cu problemele ridicate, vizitatorii au primit răspunsuri faţă de care aceştia au manifestat serioase rezerve.

Despre vizita în România a relatat şi postul de radio „Europa Liberă", în cadrul emisiunii „Programul politic", prin prezentarea unui material realizat de Vladimir Krasnoselski în Elveţia. Din discuţiile avute cu membrii delegaţiei pe marginea vizitei în România, a reieşit că principala concluzie a turneului a fost relativa supleţe intervenită în legislaţie, însă fără a fi însoţită de măsuri practice care să asigure libertatea religioasă. Astfel, s-au confirmat rapoartele trimise acestei organizaţii, potrivit cărora regimul de la Bucureşti nu a respectat toate promisiunile, aşa cum s-a întâmplat şi în privinţa altor drepturi ale omului, ca de pildă cel la emigrare. Textele legislative, amabilitatea organelor locale de partid, convorbirea cu şeful Departamentului Cultelor nu au putut masca delegaţilor faptul că măsurile administrative constituiau piedici în calea exerciţiului deplin al libertăţii de credinţă[43].

Interesul manifestat de statele occidentale faţă de respectarea drepturilor omului a fost transpus în practică prin efectuarea mai multor vizite ale unor delegaţii străine formate, de regulă,

---

[40] *Ibidem*, f. 60-62.
[41] *Ibidem*, f. 103.
[42] *Ibidem*.
[43] *Ibidem*, f. 180.

din congresmeni americani şi parlamentari britanici, avocaţi, oficialităţi ale S.U.A. (majoritatea membri ai cultelor baptist şi penticostal) care au încercat să afle de pe teren situaţia concretă, prin contacte cu credincioşii cultelor religioase vizate de abuzurile autorităţilor române.

Aceste vizite erau întreprinse ca efect a numeroase scrisori, memorii, relatări din presa occidentală trimise organizaţiilor şi asociaţiilor religioase şi chiar forurilor politice din S.U.A. referitoare la încălcările repetate ale dreptului la credinţă.

Prin acţiunea „Denigratorii-84", demarată şi continuată în anii următori de Departamentul Securităţii Statului, s-a monitorizat atent activitatea delegaţiei anglo-americane venită în România la sfârşitul anului 1984 şi a celorlalte sosite în ţara noastră pe parcursul anilor următori.

Întrevederile, discuţiile cu credincioşii, pastorii şi autorităţile locale şi centrale au permis membrilor grupului să formuleze anumite concluzii incluse în diferite rapoarte remise Congresului american pentru analizarea şi reînnoirea clauzei naţiunii celei mai favorizate acordată României şi care număra printre condiţii şi respectarea drepturilor fiecărui individ.

Organele de Securitate au acţionat cu promptitudine şi prin măsuri specifice (interpunerea de agenţi sub acoperire, recrutarea de informatori, instalarea de mijloace de tehnică operativă) au reuşit să culeagă informaţii relevante despre toate obiectivele şi acţiunile membrilor delegaţiei străine prezente în România (10-17 decembrie 1984) formulând aprecieri în notele întocmite şi prezentate autorităţilor politice ale vremii (citate în cadrul articolului).

Neîncrederea reciprocă (suspiciuni de spionaj şi de ascundere a faptelor reale), afirmaţii prea puţin credibile de ambele părţi (relativa supleţe în legislaţie, paşi spre normalizarea relaţiilor dintre stat şi culte, eliminarea treptată a supunerii cultelor de către stat) şi susţinerea unor puncte de vedere diametral opuse faţă de realităţi (numeroase abuzuri comise de autorităţi împotriva credincioşilor diferitelor culte şi secte religioase aceasta fiind versiunea delegaţiilor străine venite în România şi neîngrădirea sub nici o formă a libertăţii religioase ori a dreptului la emigrare conform autorităţilor române) au marcat perioada anilor '80 în relaţiile dintre România şi majoritatea statelor occidentale pe marginea respectării drepturilor şi libertăţilor omului.

ACTION „THE VILIFIERS-84"

During eighties, the Department of Security attended with more attention the religious occidental delegations who visited Romania.

The action was named "The Vilifiers-84. The social-political and ideological diversion of U.S.A." followed the activity of a group formed of fourteen persons lead by Mark Siljander (American congressmen).

During this journey, they had seen more "hot" objectives (the church from Bistriţa, a meeting with renegade Baptist pastors) and felt the Christian believers' real state of mind.

In order to informatively supervise the foreign delegation, the Securitate drew up a plan of measures consisting of activities and methods having as main aim to know the real intentions of the foreign Parliamentarians.

The Security using methods of a secret service such as recruitment of informers from the religious Romanian movements, the secret searching and installing microphones in the hotel

rooms and other places where meetings had been taking place help the readers to understand some aspects from the activity of an institution which has been criticized in the past for repressive actions.

The Romanian authorities points of view and those elaborated by the members of the delegation did not coincided with the immediate realities.

All dates delivered by Security showed us the lack of confidence and different points of view in the human rights, especially religious liberties, one of the principal problems in accordingly with the Clause of the most-favored nation for Romania at the beginning of eighties.

Din culisele unei misiuni eşuate. Vizita întreprinsă în primăvara anului 1987 în S.U.A. de reprezentanţii cultelor din România

Denisa Bodeanu

După 1975, unul dintre cele mai importante obiective ale României în relaţiile cu S.U.A. a fost acela de a obţine reînnoirea clauzei naţiunii celei mai favorizate. Potrivit istoricilor Joseph Harrington şi Bruce Courthey, prelungirea acesteia a avut, până la începutul anilor '80, trei puncte importante de sprijin: „marile corporaţii, indiferenţa Congresului faţă de problema drepturilor omului şi Administraţia americană"[1]. Din 1981[2], eforturile întreprinse de statul român în vederea achitării datoriilor externe au avut drept rezultat diminuarea treptată a exporturilor de mărfuri americane în ţara noastră motiv pentru care, marile corporaţii din S.U.A. şi-au pierdut interesul de a mai susţine reînnoirea Clauzei României.

La rândul său, problematica drepturilor omului a început să se impună tot mai pregnant în atenţia congresmenilor americani în anii '80. O influenţă deosebită asupra schimbării de atitudine a membrilor Congresului a avut-o *Directiva nr. 30* semnată de preşedintele S.U.A., Jimmy Carter, la 17 decembrie 1978 prin care se definea politica S.U.A. în acest domeniu. Potrivit directivei menţionate, guvernele străine vinovate de încălcarea drepturilor omului, nu mai erau sprijinite de S.U.A. decât în „circumstanţe excepţionale". În acelaşi timp, guvernul S.U.A. urma să răsplătească prin intermediul unor programe de ajutor mult mai generoase ţările care îşi îmbunătăţeau practicile în sfera drepturilor omului[3]. Intenţia Washingtonului era de a acţiona la scară globală pentru a reduce încălcările drepturilor cetăţeneşti, politice, economice şi sociale pe care le comiteau diferite guverne[4].

În pofida faptului că, atât Administraţia Carter cât şi administraţia Reagan[5] au dat dovadă de inconsecvenţă în aplicarea acestor principii, noul curent a fost îmbrăţişat, treptat de numeroşi

---

[1] Joseph F. Harrington, Bruce J. Courtney, *Relaţii româno-americane 1940-1990*, Institutul European, Iaşi 2002, p. 561.

[2] În 1981 volumul schimburilor comerciale dintre România şi S.U.A. s-a ridicat la 1115,5 milioane de dolari. Exportul S.U.A. în ţara noastră a fost de 503,9 milioane dolari iar importul S.U.A. a fost de 611,6 milioane dolari. Balanţa comercială bilaterală s-a menţinut în favoarea României până în 1989. A se vedea Mircea Răceanu, Mircea Răceanu, *Cronologie comentată a relaţiilor româno-americane: de la începutul cunoaşterii reciproce până la prăbuşirea regimului comunist în România, 1989*, Bucureşti, Editura Silex, 2005, p. 253.

[3] *Ibidem*, p. 241.

[4] Joseph F. Harrington, Bruce J. Courtney, *op. cit.* p. 407.

[5] Atitudinea Administraţiei Reagan în problema Clauzei României s-a schimbat semnificativ în 1985, după alegerea lui Mihail Gorbaciov ca secretar general al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. O dată cu sprijinul acordat de Gorbaciov destinderii, dezarmării şi păcii mondiale s-a spulberat şi imaginea României ca ţară promotoare a unei politici externe rebele, imagine pe care Casa Albă o recompensase ani la rând prin Clauza naţiunii celei mai favorizate. „Devierea românească" a căpătat, din acest moment, conotaţii negative întrucât regimul comunist din România respingea, din start orice fel de reforme pe plan intern. (*Ibidem*, p. 480).

membri ai Congresului care au început să supravegheze tot mai atent situaţia drepturilor omului în regimurile de extremă stângă[6]. În aceste condiţii, pe parcursul anilor '80 discuţiile din Congres pe marginea revalidării clauzei ţării noastre nu vor mai avea în prim plan respectarea Amendamentului Jackson-Vanik care condiţiona acordarea clauzei de libertatea emigrării ci problema respectării drepturilor omului şi, în special a libertăţilor religioase şi a drepturilor minorităţilor etnice.

Preocuparea politicienilor americani faţă de problema libertăţii religioase din România a cunoscut un prim moment semnificativ la 14 mai 1984 când 190 de membri ai Congresului i-au trimis lui Nicolae Ceauşescu o scrisoare în cadrul căreia, între altele, îşi manifestau nemulţumirea în legătură cu „persecuţiile îndreptate împotriva creştinilor fundamentalişti" de către autorităţile române[7].

A urmat în noiembrie 1985, adoptarea de către Senatul S.U.A. a unei *Moţiuni* (Sense of the Senate) prin care guvernul român era acuzat de „nerespectarea drepturilor religioase" şi „represiunea minorităţilor naţionale"[8]. Demn de remarcat este faptul că, în cuprinsul aceluiaşi document, preşedintelui Reagan i se solicita ca în luarea „deciziei dacă să mai recomande sau nu prelungirea statutului clauzei pentru România" să aibă în vedere situaţia în acest domeniu din ţara noastră[9].

În 1986, atât în Camera Reprezentanţilor cât şi în Senatul S.U.A., erau introduse rezoluţii prin care congresmanii încercau să provoace suspendarea clauzei României, unul dintre principalele motive care-i determinau să întreprindă aceste acţiuni fiind nerespectarea libertăţilor religioase de către statul român.

În pofida opoziţiei tot mai vehemente a membrilor Congresului, la 3 iunie 1986, preşedintele S.U.A., Ronald Reagan solicita forului legislativ american prelungirea pe o perioadă de încă un an a clauzei naţiunii celei mai favorizate pentru România. Cu toate acestea, în aceeaşi zi, Ronald Reagan îi trimitea lui Nicolae Ceauşescu o scrisoare din care reieşea că decizia sa favorabilă nu trebuia privită drept un certificat de bună purtare acordat Bucureştiului ci, mai degrabă, drept o ultimă şansă ca acesta să-şi revizuiască politica în domeniul drepturilor omului. Astfel, în această scrisoare, preşedintele american arăta, printre altele, următoarele: „Am semnat astăzi, după dezbateri considerabile care au scos în evidenţă puternica opoziţie a Congresului şi rezervele din sânul propriei mele Administraţii, raportul către Congres care conţine hotărârea mea de a reînnoi clauza naţiunii celei mai favorizate României pentru încă o perioadă de un an (1986-1987). Aceasta a fost o hotărâre dificilă pentru mine. Nu va fi uşor pentru Administraţie să o susţină în faţa Congresului. În scrisoarea mea din 6 decembrie 1985 am scris de îngrijorările sincere ale unor americani privind respectarea libertăţilor religioase în România. Eu nu pot

[6] *Ibidem*, p. 561.
[7] Mircea Răceanu, *Cronologie comentată...*, p. 268.
[8] *Ibidem*, p. 280.
[9] *Ibidem*.

accepta, aşa cum aţi afirmat în scrisoarea dumneavoastră din 7 ianuarie [1986] că aceste îngrijorări sunt artificiale sau nefondate. Eu, personal, le împărtăşesc..."[10].

Dacă în 1986, datorită sprijinului oferit cu reticenţă de preşedintele S.U.A., România a continuat să beneficieze de clauză, reînnoirea acesteia şi în 1987 părea a fi în pericol mai mult decât oricând. Încă din primele patru luni ale acestui an, cinci membri ai Congresului au iniţiat şi au introdus în Camera Reprezentanţilor trei proiecte de rezoluţii prin care solicitau suspendarea clauzei naţiunii celei mai favorizate pentru România. Prima dintre acestea, a fost rezoluţia H.R.[11] nr. 56 din 12 februarie 1987 cu privire la „situaţia drepturilor omului, ale ungurilor din Transilvania, în special a dreptului la autodeterminare[12]"[13] al cărei promotor a fost deputatul republican de California, Robert Dornan[14]. Peste numai câteva zile, la 25 februarie, deputaţii Christopher Smith[15], republican din partea statului New Jersey, Tony Hall[16], democrat din partea statului Ohio şi Frank Wolf[17], republican din partea statului Virginia introduceau, la rândul lor, rezoluţia H.R. nr. 1250 pe motivul nerespectării drepturilor omului şi a libertăţilor religioase pentru ca, la 8 aprilie deputatul Ernest Konnyu[18] din partea statului California şi totodată imigrant maghiar să depună rezoluţia H.R. nr. 1953 pe motivul „reprimării libertăţilor culturale şi religioase ale naţionalităţii

---

[10] Roger Kirk, Mircea Răceanu, *România împotriva S.U.A. Diplomaţia absurdului (1985-1989)*, Bucureşti, Editura Silex, 1995, pp. 331-332.

[11] House of Representatives - Camera Reprezentanţilor.

[12] Acordarea dreptului la autodeterminare minorităţii maghiare nu a reprezentat niciodată o condiţie a revalidării clauzei României.

[13] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 3, vol. 4, f. 83.

[14] Robert Kenneth Dornan – politician american, membru al Partidului Republican; născut la 3 aprilie 1933 în New York; religie catolică. Încă din anii '60 a fost un militant activ pentru drepturile omului, în august 1963 luând parte la celebrul marş condus de Martin Luther King. În 1987 era membru al Camerei Reprezentanţilor din partea statului California. A se vedea http://bioguide.congress.gov/scripts/biodisplay.pl?index=D000435.

[15] Christopher Henry (Chris) Smith – politician american, membru al Partidului Republican; născut la 4 martie 1953 în Rahway, New Jersey; religie catolică. De-a lungul carierei sale politice a jucat un rol cheie în promovarea drepturilor omului în fosta Uniune Sovietică, România, Vietnam, China, Sudan, Cuba. În 1987 era membru al Camerei Reprezentanţilor din partea statului New Jersey. A se vedea http://bioguide.congress.gov/scripts/biodisplay.pl?index=S000522

[16] Tony P. Hall - politician american, membru al Partidului Democrat; născut la 16 ianuarie 1942, în Dayton, Ohio; religie evanghelică. În 1987 era membru al Camerei Reprezentanţilor din partea statului Ohio. A se vedea http://bioguide.congress.gov/scripts/biodisplay.pl?index=H000074

[17] Frank Rudolph Wolf – politician american, membru al Partidului Republican; născut la 30 ianuarie 1939, în Philadelphia, Pennsylvania; adept al prezbiterianismului. În 1987 era membru al Camerei Reprezentanţilor din partea statului Virginia. A se vedea http://bioguide.congress.gov/scripts/biodisplay.pl?index=W000672

[18] Ernest Leslie Konnyu – politician american, membru al Partidului Republican; născut la 17 mai 1937 în Tamasi, Ungaria. În 1987 era membru al Camerei Reprezentanţilor din partea statului California. A se vedea http://bioguide.congress.gov/scripts/biodisplay.pl?index=K000309

maghiare" şi „limitării continue sau negării dreptului la cuvânt, asociere şi întrunire şi aplicarea de restricţii în practicarea religiei în România"[19].

Ca şi cum toate aceste iniţiative nu ar fi constituit suficiente motive de nelinişte pentru partea română, la 28 martie 1987, secretarul de stat al S.U.A., George Shultz i-a adresat o scrisoare lui Nicolae Ceauşescu în care îi transmitea acestuia „profunda sa îngrijorare în legătură cu perspectiva reînnoirii statutului clauzei naţiunii celei mai favorizate care a fost până acum acordat României"[20].

Reacţia autorităţilor române s-a produs la începutul lunii martie 1987 când ministrul de externe Ioan Totu i-a trimis lui Nicolae Ceauşescu o notă în care îi solicita să aprobe o serie de măsuri în vederea „contracarării acţiunilor ostile" iniţiate de politicienii americani şi „asigurării revalidării clauzei"[21], printre acestea numărându-se şi „deplasarea în S.U.A. a unor reprezentanţi ai conducerii diferitelor culte religioase din România (ortodox, reformat, evanghelic, romano-catolic, mozaic, baptist, adventist) în vederea prezentării libertăţilor religioase din ţara noastră"[22].

Măsurile propuse de oficialul român au fost aprobate prin hotărârea Cancelariei C.C. al P.C.R. nr. H. 759/1987. Sarcina de a organiza deplasarea în S.U.A. a liderilor cultelor religioase i-a revenit Departamentului Cultelor care, în vederea îndeplinirii cu succes a acestei misiuni, urma să colaboreze îndeaproape cu Ministerul Afacerilor Externe şi cu „alte organe de specialitate"[23] între care, un rol important urma să fie deţinut de Securitate.

Cooperarea dintre Securitate şi Departamentul Cultelor în ceea ce priveşte deplasarea în străinătate a deservenţilor de cult a fost impusă încă de la începutul anilor '80. Astfel, printr-un ordin al şefului Departamentului Securităţii Statului, Tudor Postelnicu, din aprilie 1981, care a fost transmis tuturor inspectoratelor judeţene ale Ministerului de Interne, s-a stabilit „să nu se mai aprobe plecarea în străinătate a deservenţilor cultelor şi sectelor precum şi a personalului muncitor din instituţiile cultice fără acordul scris al Departamentului Cultelor". Motivaţia acestei decizii a fost următoarea: „Din analiza unor date a rezultat că în ultimii ani mai mulţi deservenţi ai cultelor şi sectelor precum şi personalul muncitor al unor instituţii cultice au efectuat deplasări în străinătate la reuniuni, activităţi cultice ori ca turişti, fără să aibă acordul Departamentului Cultelor. Drept urmare, a fost posibil să facă deplasări în străinătate şi anumite persoane cunoscute de către Departamentul Cultelor ca refractare şi atitudine anarhică în cadrul cultelor şi sectelor, desfăşurând în exterior activităţi neautorizate ceea ce a afectat negativ misiunea delegaţiilor oficiale."[24]

Implicarea Securităţii în organizarea vizitei delegaţiei cultelor din ţara noastră în S.U.A. – operaţiune denumită *„Acţiunea Parlamentarii"*[25] – reiese explicit din documentele de arhivă. Astfel,

[19] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 3, vol. 4, f. 83.
[20] Mircea Răceanu, *Cronologie comentată...*, p. 295.
[21] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 3, vol. 4, f. 146.
[22] *Ibidem*, f. 148.
[23] *Ibidem*, f. 76.
[24] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 7929, vol. 291, f. 1.
[25] Idem, dosar nr. 3, vol. 4, f. 180.

într-un document intitulat „Sarcinile aparatului de informaţii interne în acţiunea *Orizont 1987*", emis probabil la începutul lunii aprilie 1987, se prevedea, printre altele: „În cooperare cu U.M. 0544 şi 0195 se va acţiona cu fermitate pentru cunoaşterea, prevenirea şi neutralizarea activităţilor ostile desfăşurate de organizaţiile şi grupările cultice şi religioase reacţionare din exterior în legătură cu cazurile de aşa-zisă nerespectare a drepturilor şi libertăţilor religioase, îndeosebi cele vizând membrii cultelor neoprotestante. *În colaborare cu instituţiile oficiale* se va acţiona pentru trimiterea în S.U.A. a unor conducători de cult precum şi a unor persoane reprezentative din rândul cultelor neoprotestante în scopul contracarării unor membri ai Congresului S.U.A. cu preocupări în acest domeniu (Christopher Smith, Frank Wolf, Tony Hall ş.a.), şi a liderilor unor organizaţii cultice ostile sau de altă natură, angrenaţi în campania de denigrare a realităţilor din ţara noastră"[26].

Componenţa delegaţiei, stabilită de comun acord de către instituţiile implicate în organizarea vizitei, a fost următoarea: Antonie Plămădeală, mitropolitul Transilvaniei şi Nifon Mihăiţă-Ploieşteanul, episcop vicar patriarhal, din partea Bisericii Ortodoxe Române; Ioan Robu, episcop, conducătorul Arhiepiscopiei Bucureşti şi Ştefan Daskal, conducătorul protopopiatului central Oradea, din partea Bisericii Catolice; Nagy Gyula, episcop, şeful eparhiei Cluj şi Albu Zoltan Zagoni, consilier ecumenic al Bisericii Reformate la Bucureşti, din partea Bisericii Reformate; Hermann Pitters, prorector al Institutului Teologic Protestant din Sibiu, din partea Bisericii Evanghelice C.A.; Moses Rosen, şef rabin, şi Theodor Blumenfeld, preşedintele Comunităţii evreieşti – Bucureşti, din partea Cultului Mozaic; Vasile Talpoş, secretar general al Uniunii Baptiste din România şi Ioachim Ţunea, consilier pentru relaţii externe, din partea Cultului Baptist; Dumitru Popa, preşedintele Uniunii de Conferinţe Adventiste, din partea Cultului Adventist.[27]

[26] Idem, dosar nr. 3, vol. 4, ff. 121-122.

[27] După cum se poate observa, printre membrii delegaţiei nu s-au aflat şi reprezentanţi ai Cultului Unitarian, Penticostal, Creştin după Evanghelie, Musulman, Lipovenesc, Armeano-Grigorian, Evanghelic S.P. care erau, la rândul lor culte recunoscute de regimul comunist din România. În opinia noastră, în stabilirea componenţei delegaţiei s-a ţinut cont pe de-o parte, de numărul de credincioşi pe care-l aveau în România cultele respective şi de interesul pe care-l dovedeau faţă de aceştia co-religionarii din afara graniţelor ţării.



Membrii delegaţiei cultelor într-o fotografie realizată în S.U.A.

Într-un document întocmit de Serviciul IV al Direcţiei I la 21 aprilie 1987 găsim prezentate detaliat activităţile pe care urmau să le întreprindă membrii delegaţiei cultelor în Statele Unite şi măsurile luate de Securitate şi alte instituţii în vederea asigurării succesului acestora.

Astfel, Ambasada României la Washington a primit misiunea de a organiza conferinţe de presă şi întâlniri ale reprezentanţilor cultelor din ţara noastră cu membri ai Congresului şi personalităţi din Administraţia S.U.A. care, în funcţie de poziţia pe care o aveau faţă de regimul de la Bucureşti, au fost împărţiţi în trei categorii: „cu atitudine favorabilă" precum senatorul John Danforth, deputatul Sam Gibbons, şi Thomas Simons, adjunctul asistentului secretarului de stat pentru Europa, cărora trebuia „să li se consolideze poziţia", cu „atitudine neutră" precum deputaţii Lee Hamilton şi Thomas Bliley care trebuiau „cultivaţi şi atraşi pe poziţii favorabile" şi cu „atitudine ostilă" precum deputaţii Frank Wolf, Christopher Smith, Tony Hall şi Robert Dornan, senatorii Jesse Helms şi Paul Trible cărora trebuia să li se combată „afirmaţiile pe care le-au făcut în legătură cu naţionalităţile conlocuitoare şi libertăţile religioase"[28]. Un accent deosebit a fost pus pe documentarea şi pregătirea membrilor delegaţiei cu privire la „drepturile minorităţii maghiare, pe

[28] *Ibidem*, ff. 78-79.

fondul egalităţii depline cu toţi cetăţenii ţării"[29] în vederea demontării „afirmaţiilor ostile" cuprinse în rezoluţia H.R. 56 a deputatului Robert Dornan. De asemenea, liderii cultelor au fost pregătiţi „în mod special" pentru o întâlnire cu deputatul republican Robert Michel, care trebuia convins să renunţe la a mai sprijini rezoluţia H.R. 1250 introdusă la 25 februarie 1987 în Camera Reprezentanţilor de către deputaţii Frank Wolf, Christopher Smith şi Tony Hall[30].

Pentru „susţinerea şi argumentarea libertăţilor religioase existente în ţara noastră", s-a considerat util ca membrii delegaţiei să ducă în Statele Unite câteva lucrări apărute în limba engleză ale mitropoliţilor Antonie Plămădeală, Nicolae Corneanu, Nestor Vornicescu şi ale profesorului Mircea Păcurariu, cartea *Remember - 40 de ani de la masacrarea evreilor din Ardealul de Nord sub ocupaţie horthystă* editată de Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România în 1985, lucrarea lui Mihai Fătu, *Biserica Românească din Nord-Vestul ţării sub ocupaţie Horthystă*, precum şi Biblii[31], broşuri, reviste, calendare, filme, diafilme şi fotografii reprezentând serviciile religioase organizare în biserici, vizite ale unor personalităţi cultice din străinătate sau construcţii de noi biserici ori reparaţii[32].

Reprezentanţilor cultelor din ţara noastră li s-a cerut, de asemenea, să-şi mobilizeze relaţiile de care dispuneau în Statele Unite în direcţia sprijinirii revalidării clauzei pentru România. În acest sens li s-a recomandat să aibă întâlniri cu: arhiepiscopul Victorin Ursache, conducătorul Arhiepiscopiei Ortodoxe Misionare române din S.U.A. şi Canada şi „cu alte persoane loiale din cadrul acesteia"[33]; Arthur Sehneier, rabinul-şef al comunităţii evreieşti din New-York şi preşedintele organizaţiei „Apel pentru conştiinţă"; H. Bialkin, preşedintele Conferinţei Preşedinţilor Marilor Organizaţii Evreieşti din S.U.A.; Edgar Bronfman, preşedintele Congresului Mondial Evreiesc, dr. Israel Singer, secretarul general al Congresului Mondial Evreiesc; Jack Spitzer, preşedintele organizaţiei evreieşti „B'Nai B'Rith"; Billy Graham, preşedintele „Organizaţiei Internaţionale de Evanghelizare"; dr. G. Noel Vose, preşedintele Alianţei Mondiale Baptiste; dr. Gerhard Claas, secretar general al Alianţei Mondiale Baptiste; Arsene Lucaciu, Petru Truţa, George Crişan şi Popovici Petru din conducerea Asociaţiei Baptiştilor Români din S.U.A. şi Canada; Neal Wilson, preşedintele Conferinţei Generale Adventiste de Ziua a Şaptea; Ralph Thomson, secretar general al Conferinţei Generale Adventiste de Ziua a Şaptea; şi Berth B. Beach, secretar general al Organizaţiei Mondiale pentru Libertate Religioasă[34].

Vizita delegaţiei cultelor din România în S.U.A. s-a desfăşurat între 27 aprilie - 6 mai 1987 însă, documentele identificate până în acest moment în arhiva C.N.S.A.S. nu conţin suficiente informaţii astfel încât să putem face o prezentare detaliată a acesteia. În cele ce urmează, vom încerca, totuşi, să reconstituim principalele momente ale turneului american al

---

[29] *Ibidem*, f. 80.

[30] *Ibidem*, f. 80.

[31] Neoprotestanţii din cadrul delegaţiei au fost instruiţi să valorifice îndeosebi aprobarea tipăririi câtorva mii de Biblii în varianta Cornilescu pentru Cultul Baptist. (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 3, vol. 4, f. 80).

[32] *Ibidem*, f. 79.

[33] *Ibidem*, f. 81.

[34] *Ibidem*, f. 81.

personalităţilor cultice din ţara noastră, aşa cum sunt reflectate ele de interviurile acordate mass-mediei din Statele Unite, din telegramele trimise la Bucureşti de Ambasada României din Washington şi din rapoartele întocmite ulterior de Departamentul Cultelor şi Securitate.

Misiunea reprezentanţilor cultelor nu a debutat sub cele mai bune auspicii, întrucât – întâmplător sau nu – o dată ajunşi în Statele Unite, aceştia au nimerit în mijlocul unui nou scandal legat de clauza României. Pe 22 aprilie 1987, senatorul Paul Trible[35], republican din partea statului Virginia, introdusese în Senat rezoluţia S. 1093 în care propunea suspendarea clauzei României pe o perioadă de 6 luni şi, totodată, îi cerea preşedintelui S.U.A. să raporteze Congresului la fiecare 60 de zile care era situaţia drepturilor omului în ţara noastră. În mod concret se aveau în vedere informaţii cu privire la libertatea de emigrare, la drepturile religioase, politice şi etnice, la restaurarea lăcaşurilor de cult şi accesul la Biblii[36]. După numai câteva zile, pe 27 aprilie deputaţii Ernest Konnyu şi Tom Lantoş[37], ambii din partea statului California şi John Porter[38] din Illinois, au introdus, de asemenea, o rezoluţie în Camera Reprezentanţilor în care cereau suspendarea clauzei României „până când Bucureştiul va fi recunoscut şi apărat drepturile fundamentale ale omului"[39].

Eforturile susţinute ale acestor congresmani erau însă, lipsite de finalitate practică deoarece, potrivit reglementărilor americane în domeniu, România nu-şi putea pierde clauza decât printr-o hotărâre adoptată de ambele camere ale Congresului şi semnată de preşedintele Ronald Reagan[40]. Moţiunile separate introduse de deputaţi şi senatori puteau să reprezinte cel mult un vot de blam pentru regimul comunist din România întrucât, chiar dacă ambele Camere le-ar fi susţinut, preşedintele Reagan tot ar fi avut posibilitatea de a opune veto-ul său[41]. În condiţiile în care cei mai mulţi dintre congresmani nu erau dispuşi să se expună opoziţiei preşedintelui pentru o chestiune relativ nesemnificativă, promotorii suspendării clauzei s-au gândit să amendeze un proiect de lege major, suficient de important pentru ca membrii Congresului să nu ia în consideraţie un eventual veto[42].

---

[35] Trible Paul Seward, jr – politician american, membru al Partidului Republican; născut în Baltimore - Maryland la 29 decembrie 1946. În 1987 era membru al Senatului S.U.A. din partea statului Virginia. A se vedea http://bioguide.congress.gov/scripts/biodisplay.pl?index=T000367

[36] Joseph F. Harrington, Bruce J. Courtney, *op. cit.*, p. 523.

[37] Thomas Peter Lantos – politician american, membru al Partidului Democrat; născut în Budapesta la 1 februarie 1928 – decedat la 11 februarie 2008 în Bethesda; religie mozaică. În 1987 era membru al Camerei Reprezentanţilor din partea statului California. A se vedea http://bioguide.congress.gov/scripts/biodisplay.pl?index=L000090

[38] John Edward Porter – politician american, membru al Partidului Republican; născut în Evanston, Illinois la 1 iunie 1935; adept al prezbiterianismului. În 1987 era membru al Camerei Reprezentanţilor din partea statului Illinois. A se vedea http://bioguide.congress.gov/scripts/biodisplay.pl?index=P000444

[39] Joseph F. Harrington, Bruce J. Courtney, *op. cit.*, p. 523.

[40] *Ibidem.*

[41] *Ibidem.*

[42] *Ibidem*, p. 524.

Un asemenea proiect – este vorba de proiectul unei noi Legi a Comerţului - se afla deja în dezbaterea Congresului încă de la începutul anului 1987. Datorită importanţei şi semnificaţiei sale el a devenit în scurt timp ţinta unor amendamente a unor grupuri speciale de interese, printre care s-a aflat şi cel al adversarilor reînnoirii clauzei[43]. Astfel, la 28 aprilie Frank Wolf a introdus în Camera Reprezentanţilor un amendament la noua Lege a Comerţului prin care – reluând, în fapt, prevederile rezoluţiei S. 1093 a senatorului Paul Trible - propunea suspendarea clauzei Românei pe timp de şase luni şi solicita preşedintelui american să raporteze Congresului, la fiecare 60 de zile, despre situaţia drepturilor omului în statul român[44].

Dintr-o telegramă trimisă la Bucureşti de Ambasada României în S.U.A., reiese că delegaţia cultelor din ţara noastră s-a întâlnit a doua zi după sosirea pe tărâm american cu Frank Wolf, la Camera Reprezentanţilor, în intenţia de a-i prezenta varianta oficială în legătură cu situaţia drepturilor şi libertăţilor religioase din România. Congresmanul a folosit însă acest prilej doar pentru a adresa românilor câteva întrebări şi a plecat în grabă fără să mai aştepte răspunsurile, comportament care a nemulţumit profund autorităţile române[45].

Deloc impresionată de prezenţa delegaţiei cultice române şi de explicaţiile oferite de aceasta, Camera Reprezentanţilor a adoptat, la 30 aprilie 1987, amendamentul lui Frank Wolf la proiectul noii Legi a Comerţului cu 232 voturi pentru şi 183 împotrivă, fapt care nu a făcut decât să sporească iritarea regimului de la Bucureşti[46]. Îngrijorat, la rândul său, de acest succes repurtat de adversarii clauzei, ambasadorul României la Washington[47] i-a sugerat mitropolitului Antonie Plămădeală, ca fiecare reprezentant al celor 7 culte din delegaţie să adreseze o serie de scrisori unor senatori şi deputaţi americani în care să arate că ideea privind „aşa-zisa *lipsă a drepturilor religioase* este falsă" şi să exprime „surprinderea şi nemulţumirea lor că în amendamentul lui Wolf sunt menţionate lipsa drepturilor religioase în ciuda faptului că delegaţia interconfesională a fost prezentă în S.U.A., [şi] a cerut să expună situaţia reală a drepturilor

---

[43] *Ibidem*.

[44] Mircea Răceanu, *Cronologie comentată...*, p. 297.

[45] Supărarea autorităţilor române era la fel de puternică şi în iulie 1988 când, aflat în vizită în România, adjunctului secretarului de stat al S.U.A., Richard Schifter i s-a amintit acest episod într-o discuţie purtată cu preşedintele Departamentului Cultelor: „Anul trecut a fost în S.U.A. o delegaţie a cultelor din România, (baptişti, adventişti, reformaţi, catolici, ortodocşi) şi au avut o discuţie la Camera Reprezentanţilor. Acolo a apărut la un moment dat domnul Wolf care este membru în acest for, şi care a fost de câteva ori în România, a călătorit prin ţară. Acolo a pus o întrebare, dar nici măcar nu a avut bunul simţ să aştepte răspunsul şi a ieşit din sală. Mi se pare că cu asemenea congresmeni nu se poate discuta." (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8352, vol. 3, f. 97).

[46] La 1 mai 1987, ministrul român de externe, Ioan Totu l-a convocat în audienţă pe ambasadorul S.U.A. la Bucureşti, Roger Kirk şi i-a comunicat poziţia guvernului român potrivit căreia votul din Camera Reprezentanţilor a constituit o acţiune „organizată de cercurile ostile României" şi un act de „presiune şi amestec" în treburile interne ale României (Mircea Răceanu, *Cronologie comentată...*, p. 297).

[47] Între 25 martie 1985 - iunie 1987 funcţia de ambasador al R.S. România în S.U.A. a fost ocupată de Nicolae Gavrilescu. (*Ibidem*, p. 275).

religioase".[48] Mitropolitul Antonie Plămădeală a fost, „complet de acord cu această sugestie"[49], dar a solicitat ca în prealabil să se informeze Bucureştiul în legătură cu această iniţiativă. De asemenea, mitropolitul şi-a exprimat intenţia ca această propunere să le fie prezentată reprezentanţilor celorlalte culte „ca o iniţiativă a lui care a fost acceptată şi susţinută de Departamentul Cultelor" şi a dat asigurări că „el ca şi conducător al delegaţiei va verifica conţinutul fiecărei scrisori în scopul ca aceasta să confirme realitatea"[50].

Se pare că autorităţile române au dat undă verde acestei acţiuni deoarece în două rapoarte întocmite ulterior de Serviciul IV al Direcţiei I, respectiv Departamentul Cultelor se arată că: „la sugestia ambasadei ţării noastre din Washington"[51], membrii delegaţiei au redactat şi au lăsat acesteia „pentru a fi folosite la nevoie"[52] „scrisori adresate unor congresmani şi senatori prin care se reafirmă dreptul fiecărui cult din România de a funcţiona liber, conform doctrinelor şi tradiţiilor proprii şi de a nu lega problema revalidării clauzei de situaţia religioasă a acestora"[53].

Aceleaşi idei au fost susţinute de membrii delegaţiei cultelor şi cu prilejul a două conferinţe de presă organizate la sediul ambasadei României din Washington[54] şi la sediul O.N.U. din New York unde au fost prezenţi „un număr mare de ziarişti, personalităţi politice americane şi reprezentanţi ai unor organizaţii religioase"[55]. Cu această ocazie, mitropolitul Antonie Plămădeală a arătat scopul vizitei delegaţiei cultelor în S.U.A. şi a făcut „o prezentare largă a situaţiei religioase din România"[56]. El a declarat că „mulţi oficiali americani îşi întemeiază convingerile pe deducţii în loc de realităţi" deoarece „pornind de la faptul că statul român are o ideologie materialistă, ei deduc şi proclamă lipsa oricăror drepturi religioase, ignorând faptul că prin Constituţie şi în realitate sunt garantate şi respectate drepturile omului"[57]. De asemenea, mitropolitul a mai afirmat că „unii americani fac greşeala de a califica drept persecuţie religioasă unele fapte secundare, izolate care până la urmă se dovedesc a fi cazuri penale, fără legătură cu religia"[58] şi a susţinut că „legarea clauzei de aşa-zisele persecuţii religioase din România este

---

[48] Informaţiile provin dintr-o telegramă trimisă de Ambasada României din S.U.A. Din păcate, documentul de la dosar nu conţine nici un indiciu clar privind data, persoana care o trimite sau instituţia căreia îi este destinată. Din informaţiile care apar în alte documente am presupus însă că este o telegramă trimisă Ministerului de Externe de ambasadorul român din Statele Unite. (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 3, vol. 4, f. 117).
[49] *Ibidem*.
[50] *Ibidem*.
[51] *Ibidem*, ff. 127, 130.
[52] *Ibidem*.
[53] *Ibidem*.
[54] Această conferinţă de presă a fost organizată în seara zilei de 30 aprilie 1987. (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 3, vol. 4, f. 101).
[55] *Ibidem*, f. 129.
[56] *Ibidem*, ff. 125-126.
[57] *Ibidem*, f. 126.
[58] Aceeaşi idee poate fi regăsită şi în cadrul discuţiilor purtate de preşedintele Departamentului Cultelor, Ion Cumpănaşu cu congresmenii Christopher Smith, Frank Wolf şi Tony Hall care s-au aflat într-o vizită în

artificială, nu reflectă adevărul şi, în consecinţă, nu poate fi acceptată"[59]. Ceilalţi reprezentanţi ai cultelor religioase din România prezenţi la conferinţele de presă au exprimat idei asemănătoare şi au susţinut că, în pofida unor probleme inerente care apar uneori, situaţia religioasă din România poate fi apreciată drept satisfăcătoare[60].

Mitropolitul Antonie Plămădeală, episcopul romano-catolic Ioan Robu şi secretarul general al Uniunii Cultului Baptist, Vasile Talpoş au acordat apoi şi o serie de interviuri posturilor de radio B.B.C. şi Vocea Americii în care au respectat, se pare, linia oficială întrucât în documente se arată că „au răspuns în mod argumentat la întrebările ce le-au fost adresate referitoare la drepturile şi libertăţile religioase existente în ţara noastră, precum şi la unele cazuri de *persecuţii religioase* invocate de persoane rău-intenţionate din exterior"[61]. Printre documentele cercetate până în prezent, nu am identificat însă decât interviul acordat la 30 aprilie 1987 de Vasile Talpoş lui Horia Puşcaşiu de la postul de radio Vocea Americii. Întrebat fiind, cu acest prilej, care este situaţia Bisericii Baptiste din România, Vasile Talpoş a răspuns: „Părerea mea [e] că situaţia religioasă din România este bună, ne bucurăm de libertate religioasă potrivit credinţei, potrivit mărturisirilor, potrivit Sfintei Scripturi. Aceasta nu înseamnă că nu sunt şi probleme. În ţară încontinuu apar probleme, dar noi le rezolvăm. În ce ne priveşte pe noi, pe baptişti, aşa cum am spus şi la conferinţa de presă, ultimii 10 ani au constituit o perioadă favorabilă construirii unui număr de 20 de noi biserici baptiste şi ori de câte ori şi în toate cazurile în care au apărut demolări de biserici, de case de rugăciuni noi am fost în avantaj pentru că în locul celor vechi şi mici am construit biserici mai mari şi mai frumoase"[62].

Secretarul general al Uniunii Cultului Baptist a fost întrebat apoi câte biserici baptiste neautorizate funcţionau sau existau în acel moment în România. În mod surprinzător, el nu a încercat să evite răspunsul sau să nege faptul că existau asemenea biserici ci a declarat: „N-aş putea să spun precis câte... Vreau să spun numai că pentru toate au fost înaintate actele necesare din partea Uniunii Baptiste şi aşteptăm ca să fie aprobate şi multe dintre acestea funcţionează chiar dacă încă nu sunt aprobate"[63]. În finalul interviului, când i s-a cerut să-şi exprime părerea în legătură cu aprobarea amendamentului congresmanului Frank Wolf în Camera Reprezentanţilor, liderul baptist a afirmat că el speră să se înţeleagă până la urmă „că

România între 28 iunie -1 iulie 1985. Cu prilejul audienţei acordate oaspeţilor americani la 29 iunie 1985, Ion Cumpănaşu a arătat că: „Statul român asigură condiţii normale, inclusiv materiale, ca fiecare cult şi fiecare cetăţean care doreşte să practice credinţa pe care o are. Singura condiţie pe care o punem este ca aceasta să se facă cu respectarea legilor, aşa cum se cere în mod firesc în orice stat. Dacă au apărut şi mai apar unele probleme, pricina este, în marea majoritate a cazurilor, tocmai încălcarea legii de către unii indivizi. Nu am admis şi nu vom admite ca sub masca activităţii religioase să fie nesocotite legile ţării, valabile pentru orice cetăţean". (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8252, vol. 3, f. 344).

59 Idem, dosar nr. 3, vol. 4, f. 129.

60 *Ibidem*, f. 103.

61 *Ibidem*, f. 129.

62 *Ibidem*, f. 103.

63 *Ibidem*, f. 104.

multe din afirmaţiile făcute în legătură cu situaţia din România nu sunt adevărate" şi că S.U.A. „va acorda din nou ţării noastre clauza naţiunii celei mai favorizate"[64].

Declaraţiile lui Vasile Talpoş au fost aspru criticate de Iosif Ţon[65], pastor baptist emigrat din România la începutul anilor '80 şi fondator al Societăţii Misionare Române cu sediul la Wheaton, Illinois. Într-un interviu acordat aceluiaşi Horia Puşcaşiu şi difuzat de „Vocea Americii" la 6 mai 1987, Iosif Ţon a afirmat: „Aproape în fiecare an o delegaţie din România vine la Washington ca să pledeze pentru acordarea clauzei şi anunţă că s-a mai dat o aprobare pentru construirea sau repararea unor biserici. În condiţiile în care există în România 1200 de biserici baptiste dintre care cele mai multe cer de ani aprobarea de lărgire a localului nu poţi să afirmi cu seninătate că totul este bine. [...] Regret că doi pastori baptişti din Bucureşti au venit în S.U.A. pentru a spune că situaţia religioasă din România este foarte bună şi că nu există persecuţii"[66].

Referindu-se punctual la declaraţia secretarului general al Uniunii Cultului Baptist potrivit căreia demolările unor biserici au fost câteodată chiar în avantajul credincioşilor, pastorul Ţon a spus: „Cred că este de domeniul sacrilegiului ca un om al religiei să afirme că demolarea unei biserici este o binecuvântare! E adevărat că după presiuni enorme din străinătate cei care au demolat biserica au fost obligaţi să aprobe reconstruirea ei. Dar asta poate după 5-6 ani de suferinţe... E adevărat că în unele cazuri biserica reconstruită a fost mai mare şi mai frumoasă pentru că între timp s-au primit ajutoare din străinătate din partea unor oameni mişcaţi de suferinţa celor din ţară. Dar a spune că demolările sunt binecuvântări înseamnă de fapt a aproba ce face dictatorul ateu şi distrugerile acelor biserici. Şi oamenii aceştia se fac parte"[67].

Punctul de vedere exprimat de Iosif Ţon nu era nicidecum singular, ci reflecta, de fapt, viziunea adversarilor reînnoirii clauzei din Congresul american. Aflaţi, de regulă, în strânse relaţii cu organizaţiile religioase şi organizaţiile pentru apărarea drepturilor omului din Occident, aceştia i-au privit cu neîncredere pe membrii delegaţiei cultice sosiţi în vizită în Statele Unite, considerându-i purtători de cuvânt ai regimului comunist din România şi colaboratori fideli ai

---

[64] *Ibidem*, f. 109.

[65] Iosif Ţon s-a născut la 30 septembrie 1934 în comuna Gârboviţa, judeţul Alba. Între 1951-1955 studiază la Facultatea de Filologie din Cluj-Napoca, iar între 1955-1957 la Seminarul Baptist din Bucureşti. Între 1958-1968 lucrează ca profesor de limba română. În 1969 a plecat în vizită în Austria şi a refuzat să se mai întoarcă în ţară. Din Austria s-a îndreptat spre Anglia unde a urmat cursurile Facultăţii de Teologie de la Universitatea din Oxford. În 1972 se întoarce în România şi devine profesor la Seminarul Baptist din Bucureşti (1973-1974). Între 1973-1981 militează pentru respectarea drepturilor şi libertăţilor religioase ale credincioşilor din România, motiv pentru care este arestat de mai multe ori de Securitate. Între 1974-1981 activează ca pastor în bisericile baptiste din Ploieşti şi Oradea. În 1981 este obligat să părăsească România împreună cu familia. În 1982 devine preşedintele Societăţii Misionare Române, ocupându-se de traducerea unor cărţi de teologie în limba română, de tipărirea şi introducerea acestora (pe ascuns) în România. Din 1983 realizează emisiuni religioase la Radio Europa Liberă. Este cel mai cunoscut teolog baptist român. A se vedea John D. Woodbridge, *Ambassadors for Christ*, Moody Press, Chicago, 1994, p. 268 şi http://ro.wikipedia.org.

[66] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 3, vol. 4, f. 110.

[67] *Ibidem*, f. 105.

acestuia. Orice tentativă de „influenţare pozitivă" a unor congresmeni precum Frank Wolf, Christopher Smith, Tony Hall era, în aceste condiţii, sortită eşecului.

Cu toate acestea, în spiritul mandatului încredinţat la plecarea din România, membrii delegaţiei cultelor au avut, pe parcursul deplasării în Statele Unite un program intens de vizite şi contacte la Departamentul de Stat, Congres, primăria oraşului New York dar şi la unele organizaţii religioase şi biserici. Printre personalităţile americane cu care s-au întâlnit s-au numărat „secretari şi consilieri ai diferitelor comisii ale Congresului, congresmenii Christopher Smith, St. Hoyer, Stephen Solarz, Tom Lantoş, Thomas Simons, subsecretar la Departamentul de Stat, Edward Koch, primarul oraşului New York şi fostul primar Wagner, arhiepiscopul grec Iacovos – pentru S.U.A. şi Canada, rabinul Arthur Schneer şi Ernest Gordon, preşedintele organizaţiei C.R.E.E.D"[68].

În cadrul convorbirilor avute cu aceştia s-au abordat probleme precum: „cauzele imaginii defavorabile României în S.U.A., situaţia economică din România, clauza pentru România şi eventuala ei influenţă asupra raporturilor stat-biserică, drepturile naţionalităţilor conlocuitoare în special ale maghiarilor, situaţia unor secte (nazarineni, Martorii lui Iehova), micşorarea cifrei de şcolarizare în şcolile teologice, demolarea unor biserici şi sinagogi, taxele percepute pentru emigrarea evreilor şi germanilor, probleme ale Cultului Baptist (biserica din Oradea, tipărirea Bibliei ş.a.) şi ale adventiştilor de ziua a şaptea (demolarea bisericii din cartierul Grant)"[69].

Într-un raport întocmit de Departamentul Cultelor pe baza relatărilor făcute la întoarcerea în ţară de membrii delegaţiei, sunt punctate şi câteva opinii exprimate de unele personalităţi politice americane pe marginea relaţiilor dintre România şi S.U.A. Astfel, Edward Koch primarul oraşului New York, a susţinut că „imaginea generală a României ar fi cauza atmosferei din S.U.A. şi că ar trebui lucrat mai mult în direcţia îmbunătăţirii acesteia" iar Steny Hoyer - preşedintele Comisiei pentru securitate şi cooperare din cadrul Congresului, referitor la mecanismul acordării clauzei, a arătat că „trei probleme privesc România: drepturile religioase, drepturile minorităţilor şi drepturile omului în general"[70].

La rândul său, Thomas Simons, adjunctul asistentului secretarului de stat pentru Europa, a declarat că la Departamentul de Stat, situaţia din România „se cunoaşte mai bine decât în Congres şi mai pozitiv" apreciind că „atmosfera negativă e mai mult pe plan psihologic". Aprobarea amendamentului lui Frank Wolf pentru modificarea Legii Comerţului era, în opinia lui Simons, „o nebunie pentru interesele naţionale americane şi probabil dacă va trece prin Senat i se va opune veto-ul Preşedintelui". El a precizat însă că votul din Congres „e un semn rău care creează raporturi nerezonabile între Congres şi Preşedinte" şi că, spre deosebire de anii anteriori, „anul acesta nu se mai poate prevedea cu aceeaşi exactitate atitudinea Preşedintelui faţă de Legea Comerţului şi, implicit, de amendamentul votat recent în Congres privind suspendarea clauzei pentru România, pe o perioadă de 6 luni"[71].

---

[68] *Ibidem*, f. 129.
[69] *Ibidem*.
[70] *Ibidem*, f. 126.
[71] *Ibidem*, f. 127.

Unii dintre membrii delegaţiei au avut întrevederi separate cu o serie de personalităţi religioase din S.U.A. pe care au încercat să le convingă să acţioneze în vederea sprijinirii revalidării clauzei pentru ţara noastră. Astfel, Vasile Talpoş, secretarul general al Uniunii Cultului Baptist, „a determinat pe dr. Louis A. Drummond, şeful catedrei de evanghelism de la Universitatea din Louisvell - Kentucky, născut în acelaşi oraş şi prieten de familie cu preşedintele S.U.A. să-i solicite acestuia printr-o scrisoare, să acţioneze şi în continuare pentru menţinerea bunelor relaţii româno-americane. În acelaşi scop a acţionat şi asupra lui Gerhard Claas, secretar general al Alianţei Mondiale Baptiste, pe care l-a vizitat în familie"[72].

Preşedintele Cultului Adventist de ziua a şaptea din România, Dumitru Popa a purtat discuţii cu „Neal Wilson - preşedinte şi Berth B. Beach - secretar ai Conferinţei Generale Mondiale Adventiste care l-au însărcinat pe G. Ross colaborator al lor şi prieten apropiat al senatorului Paul Trible să-l determine pe acesta de a renunţa să mai dea curs amendamentului său în Congresul S.U.A. Neal Wilson s-a angajat, de asemenea, ca prin G. Ross - reprezentantul Conferinţei Generale Mondiale Adventiste la Casa Albă, secretari şi alţi colaboratori ai săi să acţioneze şi asupra vicepreşedintelui George Bush cât şi altor congresmeni şi senatori pentru a sprijini interesele României în relaţiile cu S.U.A."[73].

La rândul lor, reprezentanţii cultului mozaic din cadrul delegaţiei, au discutat cu Jack Spitzer, preşedintele organizaţiei B'Nai B'Rith International şi l-au rugat să susţină reînnoirea clauzei pentru ţara noastră. În urma acestei intervenţii, la 27 mai 1987 – cu o lună înaintea dezbaterilor din Senat pe tema amendamentului lui Paul Trible la noua Legea a Comerţului - Jack Spitzer îi trimitea o scrisoare senatorului Carl Levin în care afirma între altele: „Solicit sprijinul tău pentru clauză pentru ca [sic!] comerţul şi conlucrarea diplomatică între S.U.A. şi România să continue; pentru menţinerea bunei desfăşurări a emigrării (care este preocuparea amendamentului Jackson-Vanik); pentru menţinerea accesului celor din „Cortina de Fier" în Israel; pentru încurajarea situaţiei mulţumitoare (în limitele unei ţări comuniste) a grupărilor religioase din ţară şi pentru recunoaşterea modului responsabil şi unic de rezolvare a problemei datoriei externe faţă de ţările din vest."[74].

Analizând prin prisma evenimentelor care s-au succedat în lunile următoare, vizita întreprinsă în perioada 27 aprilie - 6 mai 1987 de reprezentanţii cultelor din ţara noastră în Statele Unite nu a avut succesul scontat de autorităţile române întrucât percepţia americanilor în legătură cu respectarea drepturilor şi libertăţilor religioase în România nu a cunoscut schimbări semnificative. Nemulţumirile membrilor Congresului în ceea ce priveşte situaţia drepturilor religioase din România se adăugau celor cauzate de îngrădirea drepturilor minorităţilor naţionale, dificultăţile întâmpinate de persoanele care doreau să emigreze şi refuzul sistematic al regimului de la Bucureşti de a iniţia orice reforme pe plan social, economic şi politic. Lipsa unor reacţii pozitive ale autorităţilor comuniste din România la criticile formulate de politicienii americani în

---

[72] *Ibidem*, f. 130.
[73] *Ibidem*.
[74] *Ibidem*, f. 170.

legătură cu aceste problematici avea să influenţeze pregnant soarta clauzei naţiunii celei mai favorizate.

Chiar dacă la 2 iunie 1987 preşedintele Ronald Reagan trimitea Congresului recomandarea sa privind prelungirea statutului clauzei naţiunii celei mai favorizate pentru România, în documentul respectiv el informa, totodată, forul legislativ că decizia a fost „extrem de dificilă" deoarece, el personal „împărtăşeşte îngrijorările opiniei publice şi ale Congresului în legătură cu violarea drepturilor fundamentale ale omului în România."[75]

Mai mult decât atât, la 26 iunie 1987 regimul comunist din România primea o nouă lovitură odată cu aprobarea de către Senatul S.U.A., cu 49 de voturi pentru şi 44 împotrivă, a amendamentului propus de Paul Trible la noua Lege a Comerţului ce prevedea suspendarea clauzei României pe o perioadă de şase luni. Având în vedere că la 30 aprilie 1987, în Camera Reprezentanţilor fusese adoptat un amendament similar propus de Frank Wolf perspectiva pierderii clauzei de către România părea mai aproape decât oricând. Şansa ţării noastre de a-şi menţine acest privilegiu economic în 1987-1988 a fost că, în cele din urmă, Senatul şi Camera Reprezentanţilor nu au reuşit să se înţeleagă asupra textului final al noii Legi a Comerţului şi aceasta nu a mai fost votată[76]. Era, însă, ultima dată când România comunistă se mai bucura de avantajele clauzei naţiunii celei mai favorizate. Reluarea ofensivei de către adversarii regimului de la Bucureşti din Congresul american în 1988 şi poziţia tot mai rezervată a preşedintelui Ronald Reagan care, într-o scrisoare trimisă lui Nicolae Ceauşescu la 26 ianuarie, avertiza că îi va fi foarte greu să se hotărască „asupra prelungirii clauzei pentru România în această primăvară şi cu atât mai mult pentru Congres să accepte o recomandare favorabilă..."[77] au determinat guvernul român să conştientizeze faptul că şansele reînnoirii clauzei şi în acest an erau practic nule. Pentru a nu da satisfacţie părţii americane şi, mai ales, pentru a evita impactul negativ al unui asemenea eveniment care ar fi fost puternic mediatizat de adversarii regimului comunist, în februarie 1988, România renunţa unilateral la clauza naţiunii celei mai favorizate. Această nefericită decizie avea să ducă la îngheţarea raporturilor bilaterale româno-americane în a doua jumătate a anului 1988 şi la o izolare fără precedent a ţării noastre pe scena politică internaţională.

---

[75] Mircea Răceanu, *Cronologie comentată*..., p. 298.

[76] *Ibidem*, p. 300.

[77] *Ibidem*, p. 304.

FROM THE BACKSTAGE OF A FAILED MISSION. THE VISIT MADE IN THE SPRING OF THE YEAR 1987 IN SUA BY THE REPRESENTATIVES OF THE CULTS IN ROMANIA

This study examines, using the files from the former Securitate archives, the visit of the Romanian religious delegation leaded by the metropolitan bishop Antonie Plămădeala in United States of America, between April 27- May 6, 1987.

The trip took place in a moment when the relations between USA and the Socialist Republic of Romania were extremely tensioned due to the Romania's political and economic problems at the end of the 1980s on one hand, and the lack of civil and human rights in this country, on another hand. The intention of the Romanian delegation was to convince the American authorities that in the communist Romania of Nicolae Ceausescu the religious rights were respected and therefore USA should continue to grant M.F.N. to Romania. The visit did not have the expected impact, as the Americans perspective about the ways civil and religious rights were respected in Romania did not considerably changed. The Romanian authorities malevolent attitude regarding the civil and human rights finished in the freezing of Romanian-American relations at the end of the 1980's and got to the violent collapse of the communist regime in Romania in December 1989.

II. SUBIECTELE ŞI SUBIECŢII SECURITĂŢII

Strategii de infiltrare şi atragere la colaborare a cultelor religioase elaborate de autorităţile procomuniste din România în perioada 1945-1947, cu o privire specială asupra cazului Bisericii Ortodoxe Române[1]

George Enache

Libertate, egalitate, fraternitate şi moarte: deviza revoluţiei franceze, un pic corectată, pare foarte potrivită pentru a defini laconic ceea ce s-a petrecut în România în perioada cuprinsă între 23 august 1944 şi 30 decembrie 1947. „Moartea", adică bolşevizarea României, se anunţa ameninţătoare încă din momentul pătrunderii trupelor sovietice pe teritoriul românesc. Dar încrederea că aliaţii occidentali nu vor lăsa România în ghearele „ursului" şi talentul agenţilor Moscovei şi a „tovarăşilor de drum" de a folosi in mod dialectic conceptele democraţiei au făcut pe unii să spere că acest lucru nu se întâmpla totuşi. Din păcate, idealurile democratice proclamate cu orice prilej au primit în cele din urmă şi la noi înţelesul pe care îl aveau în Uniunea Sovietică.

În planul politicii religioase, noile guverne de după 1944 au declarat că intenţionează să introducă principiile libertăţii şi egalităţii cultelor religioase, grav afectate de măsurile luate în anii dictaturilor care s-au succedat în România după 1938, iar măsurile de epurare trebuiau să reprezinte doar acea curăţare a „sângelui rău" de care şi instituţiile bisericeşti trebuiau să scape în rând cu întreaga societate românească, acţiune care, teoretic, trebuia să se realizeze cu respectarea prevederilor internaţionale. De fapt, îndeosebi după 6 martie 1945, autorităţile române, înfiltrate din ce în ce mai mult de forţele comuniste, au adoptat o politică religioasă bazată pe principiul *divide et impera*, cu menirea să subjuge cultele prin distrugerea independenţei şi influenţei lor „reacţionare", să secularizeze societatea şi instituţiile sale, să creeze o divizare a clerului în aripi „reacţionare" şi „progresiste", cea din urmă constituind un instrument util în vederea lărgirii bazei sociale a puterii comuniste.

În cadrul acestui program, perioada 1944-1947 reprezintă etapa unei intense acţiuni de selecţie a elementelor „utile" („democratice") din interiorul fiecărei confesiuni religioase, care vor ajuta autorităţile în drasticele restructurări ale raporturilor dintre culte şi societate care încep în

---

[1] Textul reprezintă o parte a unei cercetări mai ample dedicată vieţii cultelor religioase din România în anii instaurării regimului comunist în ţara noastră. Din acest motiv, s-ar putea ca în anumite cazuri demersul nostru să nu fie „rotund", lăsând unele aspecte deschise sau presupus cunoscute. Chestiunile discutate aici sunt însă esenţiale pentru a înţelege mecanismul aservirii cultelor de către autorităţile comuniste şi tocmai de aceea am ales să le prezint separat, pentru a fi marcate clar în dezbaterea istoriografică pe marginea acestui subiect.

1948, precum şi în organizarea internă a acestor culte, domenii în care puterea comunistă se va folosi de toate slăbiciunile existente deja în sistem precum şi de rivalităţile interconfesionale antebelice.

Studiul de faţă reconstituie în fapt mecanismele care au fost puse în mişcare în vederea atingerii scopurilor enunţate mai sus, precum şi interacţiunile stabilite între diversele structuri implicate, partide, parlament, guvern (în special Ministerul Cultelor), culte religioase. Accentul pe aspectul fenomenologic ne-a făcut să renunţăm la consemnarea unor elemente faptice care nu interesau în mod deosebit demostraţia noastră. În acelaşi timp, ne-am concentrat atenţia în mod special pe cazul Bisericii Ortodoxe Române, deoarece, în perioada de care ne ocupăm, ea este miza majoră, „infiltrarea" şi „supunerea" ei fiind esenţiale pentru succesul acţiunilor ulterioare ale forţelor procomuniste. Activitatea altor culte religioase este invocată în cuprinsul textului în măsura în care acest lucru este relevant pentru felul în care autorităţile politice din anii 1945-1947 au pregătit terenul pentru „marele asalt" din 1948 la adresa cultelor şi a vieţii religioase.

6 martie 1945 este, fără îndoială, un reper în istoria instaurării comunismului în România, deoarece, din acel moment, instituţiile statului sunt preluate şi folosite de forţele procomuniste în interes propriu[2]. Până atunci, partidele „istorice" (Partidul Naţional Ţărănesc şi Partidul Naţional Liberal) se străduiseră aducă România, după ani de dictatură, pe linia unei democratizări reale, acest lucru reflectându-se şi în domeniul vieţii cultelor religioase, care fusese afectată de dorinţa mareşalului Antonescu de a pune în practică principiul „stat unitar, biserică unică"[3]. Pentru înţelegerea corectă a subversiunii pe care comuniştii o vor opera în viaţa cultelor din România este, evident, necesară prezentarea celor petrecute de la lovitura de stat din 23 august 1944 până la instaurarea guvernului Petru Groza.

Perioada 23 august 1944- 28 februarie 1945: între refacerea libertăţii cultelor şi atacurile comuniste la adresa clerului

Interesul comuniştilor faţă de culte nu s-a manifestat deschis de la început, ei fiind preocupaţi de acapararea altor portofolii în noul guvern instalat după 23 august 1944. În cadrul primului guvern Sănătescu, postul de ministru al Culturii Naţionale şi Cultelor[4] i-a revenit generalului Ion Boiţeanu (23 august – 3 noiembrie 1944)[5], pentru ca în timpul celui de-al doilea guvern Sănătescu[6] şi a guvernării Rădescu[7], ministru al Cultelor şi Artelor[8] să fie numit Gheorghe

---

[2] Deşi acţiunile de subminare de către comunişti a Blocului Naţional Democrat au început la puţin timp după 23 august 1944, prezenţa consistentă a liberalilor şi ţărăniştilor la actul de guvernare, precum şi voinţa celor doi prim miniştri de a menţine intact spiritul platformei BND, conferă trăsături distincte perioadei 23 august 1944 – 28 februarie 1945 în raport cu noua guvernare instaurată la 6 martie 1945.

[3] Vezi George Enache, *Din istoria relaţiilor Biserică-stat în perioada guvernării Antonescu. Cazul liderilor AGCOR*, în „STUDIA POLITICA", vol. VII, nr. 3, 2007, p. 603-606.

[4] În perioada 23 august – 1 septembrie 1944 ministerul patronat de generalul Boiţeanu a purtat numele de Ministerul Educaţiei Naţionale.

[5] Secretariatul de Stat pentru Culte, *Viaţa religioasă în România*, Bucureşti, 1999, p. 96.

[6] 4 noiembrie – 5 decembrie 1944.

(Ghiţă) Pop, apropiat al lui Iuliu Maniu, care mai fusese secretar de stat înainte de război în cadrul aceluiaşi minister. Obiectivele celor doi miniştri au fost eliminarea discriminărilor instituite în domeniul religios de către regimul Antonescu şi crearea unui nou cadru de manifestare a vieţii religioase. Primul pas l-a constituit revenirea în ţară a celor deportaţi în Transnistria pentru motive religioase. Apoi a fost permisă exercitarea liberă a cultului de către comunitatea evreiască[9], atât de greu încercată, li s-a recunoscut baptiştilor drepturile pe care le aveau înainte de 1939, s-a permis exercitarea cultului de către celelalte „secte"[10] şi s-a revocat „unirea" stiliştilor şi lipovenilor cu Biserica Ortodoxă[11]. O măsură care a venit în întâmpinarea acestor acţiuni a fost Decretul-lege privind statutul naţionalităţilor în care se preciza: „Orice îngrădire, directă sau indirectă a drepturilor cetăţenilor, sau invers, stabilirea de privilegii, directe sau indirecte, pentru cetăţeni, pe temeiul rasei, religiei sau naţionalităţii lor, precum şi orice propovăduire a exclusivismului sau a urii şi dispreţului de rasă, religie sau naţionalitate, se pedepsesc de lege"[12]. În articolele 23, 24, 25 se făceau următoarele precizări referitoare la culte: „23. Cultele recunoscute îşi administrează bunurile lor potrivit statutelor sau actelor de fundaţie, conform legii asupra regimului general al cultelor. 24. Este interzis amestecul autorităţilor administrative în chestiunile de serviciu religios al maselor recunoscute în afară de controlul Ministerului Cultelor. 25. Preoţii cultelor recunoscute la pregătire egală şi grade ierarhice egale, vor fi în mod egal salarizaţi, întrucât confesiunile lor vor reprezenta numărul prevăzut de legea regimului cultelor pentru a se putea bucura de sprijinul material al statului"[13].

În timpul ministeriatului lui Ghiţă Pop au fost adoptate şi alte măsuri importante. Astfel, prin Decretul-lege nr. 134, emis la 27 februarie 1945, era anulat Decretul nr. 620 dat de guvernul Antonescu la 21 septembrie 1943, în care se stipula că „comunităţile bisericeşti locale îşi pierd dreptul lor de proprietate şi posesiune asupra bunurilor respective când majoritatea credincioşilor a trecut la comunitatea locală a altui cult"[14]. Aceste bunuri urmau să intre în patrimoniul comunităţii bisericeşti locale la care trecuse majoritatea credincioşilor cultului părăsit, fără nici o despăgubire. Decretul fusese adoptat în ideea de a se crea o bază legală pentru preluarea averilor acelor culte religioase considerate de mareşal periculoase pentru siguranţa statului, în condiţiile în care asupra fidelilor se exercitau presiuni de către autorităţi pentru a trece (reveni) la Biserica Ortodoxă[15]. Prin măsura propusă de ministrul Cultelor şi Artelor era anulat un motiv

---

[7] 6 decembrie 1944-28 februarie 1945.

[8] S-a revenit la structura din perioada 1934-1940.

[9] Harry Kuller, *Evreii în România anilor 1944 – 1949. Evenimente, documente, comentarii*, Bucureşti, 2002, p. 332-340.

[10] ANIC, fond IGJ, dosar 12/1949, f. 157-159.

[11] ACNSAS, Fond Documentar Bucureşti, dosar 7353, f. 12.

[12] ASR, *România. Viaţa politică în documente. 1945*, Bucureşti, 1994, document 45, p. 121.

[13] *Ibidem.*

[14] „MO", partea I-a, an CXI, nr. 222, miercuri, 22 septembrie 1943, p. 8370.

[15] Deşi Biserica Greco-Catolică nu era direct vizată, măsura stârnise îngrijorare în rândul episcopilor acestui cult, care se simţeau ameninţaţi de „prozelitismul" ortodox. Episcopul greco-catolic de Oradea, Valeriu

puternic de discordie între cultele din România, revenindu-se la situaţia stabilită prin Legea nr. 54 din 22 aprilie 1928, pentru regimul general al cultelor[16]. Un alt gest important al ministrului Pop îl constituie respingerea, în ianuarie 1945, a propunerii de scoatere în afara legii a Bisericii Evanghelice C.A., acuzată de colaboraţionism cu naziştii şi înfeudare faţă de Grupul Etnic German[17].

Situaţia creată în cazul Bisericii Luterane era legată de amplele acţiuni de epurare, arestare şi pedepsire a celor vinovaţi de crime de război sau care au colaborat cu regimurile fasciste[18]. Până la apariţia Decretelor-lege din 12 şi 20 ianuarie 1945[19], a existat o dispută intensă

Traian Frenţiu, i-a scris atunci Mareşalului: „legea cea nouă va provoca controverse şi discordie, va deschide procese noi şi dureroase între fii acestui neam" (ANIC, fond DGP, dosar nr. 114/1943, f. 29).

[16] În 1948 puterea comunistă va relua chestiunea patrimoniului bisericesc, stabilind noi reglementări menite să slujească propriile interese.

[17] La 24 decembrie 1944, subsecretarul de stat al poliţiei, generalul Virgil Stănescu, a cerut Comisiei române pentru aplicarea armistiţiului din cadrul Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, cu adresa nr. 24058, să-şi expună punctul de vedere privitor la dizolvarea Bisericii Luterane, pe baza acuzaţiei că aceasta s-ar fi încadrat organic şi s-ar fi subordonat programului politic şi ideologic al Partidului Muncitoresc Naţional Socialist German. La 3 ianuarie 1945, Direcţia Judiciară din Ministerul Justiţiei a înaintat Direcţiei Generale a Poliţiei un referat pe această temă, prin care arăta că dreptul de a se pronunţa asupra dizolvării îi revenea Ministerului Cultelor (Dumitru Şandru, *Biserica din România, 1944-1948*, în „Arhivele Totalitarismului", anul VI, nr. 18, 1/1998, p. 220).

Solicitat să-şi dea avizul, Ghiţă Pop a răspuns că Biserica Evanghelică este un cult istoric cu o structură democratică, care, în consecinţă, se poate adapta uşor noilor realităţi, iar episcopul Staedel şi membrii hitlerişti ai consistoriului fuseseră arestaţi şi se aflau internaţi în lagărul de la Târgu Jiu. Referatul ministrului se încheia în mod categoric: „În nici un caz nu cred că e oportun ca biserica să fie desfiinţată întrucât măsura aceasta ar fi excesivă şi ar da naştere la o situaţie anarhică" (ANIC, fond DGP, dosar nr. 34/1944, f. 20).

[18] Încă din 25 august 1944 Ministerul Afacerilor Interne cerea poliţiei şi jandarmeriei să aibă în vedere pe cetăţenii statelor inamice rezidenţi în România şi membrii Grupului Etnic German, care urmau să fie internaţi în lagăre create ad-hoc. Măsurile luate împotriva acestora, mai ales împotriva Grupului Etnic German, s-au înăsprit la începutul lunii noiembrie, în urma presiunilor sovietice, care în decembrie 1944 au cerut deportarea etnicilor germani din România în URSS pentru muncă forţată.

Apoi, în cazul legionarilor, aceştia au fost exceptaţi de la amnistia dată de guvern, la intervenţia ministrului comunist al Justiţiei, Lucreţiu Pătrăşcanu. După semnarea convenţiei de armistiţiu, care prevedea la punctul 15 obligaţia guvernului român de a dizolva imediat organizaţiile pro-hitleriste de tip fascist, s-a declanşat o campanie masivă de arestări în rândul foştilor membri ai Mişcării Legionare.

Tot în cadrul Convenţiei de Armistiţiu, la punctul 14 se prevedea că „Guvernul şi înaltul comandament român se obligă să colaboreze cu Înaltul Comandament aliat (sovietic) la arestarea şi judecarea persoanelor acuzate de crime de război". În vederea aplicării prevederilor acestui punct a fost promulgat Decretul –lege privind urmărirea şi pedepsirea criminalilor de război din 12 ianuarie 1945 şi Decretul-lege privind urmărirea şi sancţionarea celor vinovaţi de dezastrul ţării, din 20 ianuarie 1945 (Detalii în Ion Bălan, *Regimul concentraţionar din România, 1945 – 1964*, Bucureşti, 2000, p. 32-50).

[19] Textul celor două decrete în ASR, *România. Viaţa politică în documente. 1945*, Bucureşti, 1994, document 2, p. 61-65, document 4, p. 67-70.

între partidele „istorice", pe de-o parte, şi comunişti şi aliaţii lor, pe de altă parte, aceştia din urmă insistând să fie consideraţi criminali de război toţi cei care au pregătit politiceşte România pe făgaşul politicii alături de Germania[20], una din ţinte fiind şi reprezentanţii cultelor. Astfel, în toamna anului 1944 Vasile Luca aprecia că reminiscenţele fasciste „sunt pătrunse în viaţa noastră publică, începând cu administraţia, aparatul de stat, Biserica, şcoala şi terminând cu mentalitatea otrăvită a poporului"[21]. În urma presiunilor comuniste era adoptată Legea nr. 486 prin care funcţionarii statului puteau fi licenţiaţi din serviciu în cazul în care au avut o atitudine abuzivă ori o ţinută nedemnă, s-au pus sub orice formă în slujba unor interese străine şi au militat în vreo organizaţie politică sau paramilitară, sau au servit scopurile unor organizaţii dictatoriale[22].

Printre altele, în cadrul disputelor privind modul de aplicare al legii a fost atacat şi Ministerul Cultelor şi Artelor, semn al interesului crescând al reprezentanţilor Frontului Naţional Democrat faţă de chestiunile bisericeşti. În articolul din „Scânteia" intitulat „Fasciştii din Ministerul Cultelor şi Artelor", se acuza faptul că „o seamă de slujbaşi superiori care au activat în presa fascistă şi în organizaţiile legionare" sunt pe mai departe funcţionari în cadrul ministerului amintit[23]. Cei menţionaţi erau preoţii Gheorghe Butnaru şi Dumitru Veştemeanu, foşti redactori la „Porunca Vremii", Ion Lăncrănjan, asistent universitar la Facultatea de Teologie şi Olimp Căciulă, director al Seminarului Nifon[24].

În paralel cu combaterea preoţilor „reacţionari" şi cu criticile la adresa guvernului, FND iniţiază atragerea de aderenţi din rândurile preoţimii prin intermediul Frontului Plugarilor şi al Uniunii Patrioţilor. Unul din obiectivele declarate ale UP era scoaterea clasei mijlocii, a profesorilor, institutorilor şi preoţilor de sub influenţa „reacţionarilor"[25]. Succesul campaniei de atragere de preoţi a fost destul de modest[26], dar au intrat în jocul FND câteva nume grele dacă ţinem cont de semnătura marelui profesor Nicolae Popescu-Prahova, în acel moment secretar general la Culte, pe un apel din 18 octombrie 1944 adresat clerului ortodox în care se spunea: „Această viaţă nouă nu poate fi garantată decât prin unirea forţelor patriotice într-un larg front naţional-democrat"[27]. Alături de Popescu-Prahova semnau pr. Constantin Burducea, pr. dr. Dumitru Fecioru, pr. Alexandru Ionescu, pr. Ştefan Vasile, unii fiind foşti studenţi ai săi, în mod cert ei fiind cei care l-au „instigat" pe profesorul de Drept bisericesc să subscrie acestui apel[28].

---

[20] Ion Bălan, *op. cit.*, p. 49.

[21] ANIC, fond CC al PCR-Cancelarie, dosar nr. 28/1944, f. 63.

[22] „MO", an CXII, partea I-a, nr. 233, duminică, 8 octombrie 1944, p. 6559.

[23] *Fasciştii din Ministerul Cultelor şi Artelor*, în „Scânteia", anul I, nr. 83, miercuri, 13 decembrie 1944, p. 2.

[24] La începutul anului 1945 Olimp Căciulă a fost depus din treaptă, nu ştim dacă pentru motivul că era recăsătorit. El a înaintat un memoriu Sinodului adunat pentru şedinţa din 30 iunie 1945 care i-a respins recursul („BOR", an LXIII, nr. 7-8, iulie-august 1945, p. 15).

[25] ANIC, fond CC al PCR-Cancelarie, dosar nr. 28/1944, f. 70.

[26] *Ibidem*.

[27] Şerban Rădulescu-Zoner coord., *Instaurarea totalitarismului comunist în România*, Bucureşti, Editura Cavallioti, 1995, p. 27.

[28] Profesorul nu a mai avut ocazia să fie angajat în disputele epocii deoarece şi-a aflat obştescul sfârşit pe 6 februarie 1945 („BOR", an LXIII, nr. 1-3, ianuarie-martie 1945, p. 92).

Acţiunile FND împotriva guvernului Rădescu şi a partidelor istorice vor căpăta amploare la începutul anului 1945. În urma unei vizite la Moscova, ocazie cu care au discutat planul de preluare a puterii de către FND, liderii PCR au convocat o şedinţă a consiliului FND, în care să se ia în dezbatere ce s-a discutat cu liderii sovietici şi să se definitiveze programul frontului. Stenograma şedinţei este remarcabilă prin felul în care relevă „oportunismul" liderilor FND, a modului în care se inspiră masiv din programele celorlalte partide şi consemnează dorinţele opiniei publice astfel încât să se elaboreze un program cât mai atractiv. Una din chestiunile esenţiale era cea a unei noi reforme agrare, aspect care devenise obiectul preocupărilor tuturor partidelor. Nu vom insista asupra tuturor propunerilor legate de reforma agrară, ci pe acelea care priveau proprietăţile bisericeşti.

Conform programului, urmau să fie exceptate de la expropriere pământurile mănăstireşti şi bisericeşti. Comentând schiţa de program, Petru Groza, preşedintele Frontului Plugarilor arăta: „La preoţime, foarte bine că se face lucrul acesta. Vom scoate o puternică armă din mâna adversarului. Şi eu am avut de-a face cu preoţii şi am văzut cât contează aceştia. Şi când la vom spune, că nu ne atingem de pământurile lor, îi vom electriza. În felul acesta noi îi putem scoate din mâna adversarului. Să nu ne atingem de ei – este conform cu tradiţia acestui popor, şi în capul căruia s-a născut această idee , dovedeşte simţ practic şi este foarte bine venită"[29]. Cel care va pune la îndoială justeţea acestei opinii va fi chiar colegul de partid al lui Groza, plugarul Romulus Zărone: „În ce priveşte confiscarea moşiilor, nu s-ar putea confisca şi pământurile bisericeşti până la limitele de 50 ha.?"[30]. Cei care-l vor lămuri vor fi tocmai tovarăşii Dej şi Luca: „Tov. Gheorghiu-Dej: Nu, lasă frate. Trebuie să fii cel dintâi care să vii să spui că bine am făcut. Ţăranul are un atare sentiment religios, că e periculos să-l ridicăm împotriva noastră. Plugarul Romulus Zărone: Din punct de vedere religios aveţi dreptate, dar ţăranul are nevoie şi de pământ. Şi biserica noastră are păduri multe. Să nu credeţi că aţi atins latura religioasă a ţăranilor, atunci când expropriaţi biserica şi daţi pământul ţăranilor. Tov. Gheorghiu-Dej: Într-un loc din Moldova a fost expropriat pământul bisericesc şi înşişi ţăranii au fost împotrivă. Tov. Vasile Luca: Când popa va spune că: ne ia pământul – e una şi când va spune: azi ne iau pământul vostru şi nevasta şi mai ştiu eu ce – e alta. Popii au multă influenţă asupra ţăranilor"[31]. În acelaşi ton a vorbit reprezentantul Sindicatelor Unite, tov. Sencovici: „Nu sunt de acord cu prietenul Zărone în ceea ce priveşte pământurile bisericeşti. N-are decât să le vie pofta pentru acest pământ şi să fie mobilizare de jos, că vor pământ şi mai mult. Dar deocamdată să fie popii din biserică alături de noi...Şi dacă şi popii vor fi alături de noi, nu există forţă care să împiedice reforma agrară. Şi cred că ar trebui accentuat că: cu sfinţenie va fi respectată proprietatea bisericii, ca să nu simtă nici o tactică şi să meargă cu reacţiunea"[32].

Deşi tema discuţiei era în esenţă reforma agrară, din discuţiile prezentate rezulta un adevărat program şi în ceea ce priveşte politica faţă de preoţi, care pornea de la conştientizarea

---

[29] ASR, *România. Viaţa politică în documente. 1945*, Bucureşti, 1994, document 45, p. 82.

[30] *Ibidem*, p. 83.

[31] *Ibidem*.

[32] *Ibidem*, p. 84.

forței potențiale de care dispunea preoțimea în orientarea, uneori decisivă, a opiniilor populației, mai ales la sate. Pentru a-și atinge scopurile, FND propunea o măsură care practic trebuia să îndepărteze preoțimea de partidele istorice și să-i creeze iluzia că ea, ca și corp, va fi protejată de guvernul FND și va scăpa fără a-și pierde privilegiile. În același timp, erau create premisele de rupere a maselor țărănești de sub influența „nefastă" a clerului, fenomen care se va manifesta sub forma „luptei de clasă" la sate în perioada colectivizării.

Cu un aliat de talia armatei sovietice, FND-ului i-a fost relativ ușor să impună regelui să-l aducă la guvernare. Din acest moment se pun bazele pentru o nouă politică și în ceea ce privește cultele, ale cărei obiective reale nu au fost niciodată exprimate în spațiul public, comuniștii având acum la dispoziție pentru atingerea obiectivelor și instituțiile statului. În încercarea de a atrage cât mai mulți preoți în tabăra FND, noua guvernare a îmbinat măsurile represive cu cele de bunăvoință, unul din instrumentele esențiale în realizarea acestui proces fiind noul Minister al Cultelor, condus la început de controversatul preot Constantin Burducea.

Ministeriatul lui Constantin Burducea (martie 1945 – martie 1946)

Istoria bisericească din România contemporană nu poate fi înțeleasă dacă nu avem în vedere puternicele „grupuri de interese" din interiorul cultelor importante și relațiile pe care le-au stabilit acestea cu partidele politice. Dacă în cazul cultelor care cuprindeau în majoritate persoane de altă etnie decât cea românească, acestea au fost mereu alături de mișcările politice care reprezentau minoritatea respectivă, iar în cazul Bisericii Greco-Catolice prezența lui Iuliu Maniu în fruntea PNȚ făcea aproape caducă orice altă opțiune[33], în cazul ortodox, dat fiind ponderea acestui cult și numărul de clerici, care făcea imposibilă existența unei opțiuni univoce, au existat mai multe „centre de putere", construite pe relații personale, care s-au confruntat, nu o dată, pentru a obține influența în Biserică. Datorită prezenței politicului în Biserică și a rolului decisiv pe care acesta putea să-l aibă în stabilirea câștigătorului, s-au stabilit adevărate alianțe între grupările ecleziastice și partidele politice, fiecare partid dorind să aibă propria „divizie" de preoți pe care, ajuns la putere, va încerca să o promoveze, iar locul unde se putea face perfect joncțiunea dintre biserică și politică era Departamentul Cultelor.

Venit mai târziu la „masa" politică, însă doritor să recupereze rapid întârzierea, Partidul Comunist, prin structurile politice - satelit, și-a căutat la rându-i sprijinitori în rândul preoților din care urmau să fie selectați reprezentanții în structurile de stat (Ministerul Cultelor după 6 martie 1945), dat fiind că se păstra deocamdată tradiția ca funcționarii de la Culte să provină din rândurile teologilor. Dovada fidelității candidaților era reprezentată de înscrierea în unul din partidele care compuneau FND, mai târziu de activitatea în cadrul Uniunii Preoților Democrați[34],

---

[33] Doar Mișcarea Legionară a putut „sparge" blocul țărănist al greco-catolicilor.

[34] Cum am menționat deja, până la instaurarea guvernului „democrat" al lui Petru Groza, acțiunile de epurare din rândurile clerului nu au avut un caracter sistematic, iar același lucru se poate spune și de campania de atragere de simpatizanți. Deoarece era greu ca preoții să se înscrie în PCR, s-a adoptat soluția atragerii acestora fie în Frontul Plugarilor, al cărui lider, Petru Groza, putea fi o garanție pentru

clerici, fie în Uniunea Patrioţilor. Abia pe 12 aprilie 1945 preoţii care s-au înscris în Uniunea Patrioţilor sunt grupaţi în Uniunea Preoţilor Democraţi, sub conducerea ministrului Burducea. Aparent, această organizaţie nu era ceva similar „Corpului preoţilor legionari", ci o grupare a celor mai înalte „conştiinţe" din rândurile clerului, lămurite asupra drumului pe care trebuia să o apuce România. Dar, cum cele mai înaintate conştiinţe politice se aflau în tabăra FND, în mod natural un adevărat preot democrat trebuia să fie şi un bun FND-ist. UPD se constituia de fapt ca o replică la Asociaţia Generală a Clerului Ortodox Român (AGCOR), condusă de Alexandru Nicoreanu, care şi-a intrat din nou în atribuţii la 5 octombrie 1944, organizaţie cu un impact incomparabil mai mare (Comitetul de conducere a fost repus în drepturi printr-un jurnal al Consiliului de Miniştri, vezi Monitorul Oficial, anul CXII, partea I-A, nr. 230, 5 octombrie 1944, p. 6522). Tocmai caracterul de „geamăn" va face ca în momentul în care UPD se va „autodizolva" şi AGCOR să fie desfiinţată (ANIC, fond Dudu Velicu, dosar 614, f. 117).

Conform statutului, întocmit de preotul Marin Ionescu (Paroh la Biserica Cuibul cu Barză din Bucureşti - Dudu Velicu, *op. cit.*, p. 57), putea fi acceptată în UPD numai acea persoană care „va fi garantat de cineva sau va dovedi că după 23 august 1944 s-a încadrat cu trup şi suflet noului spirit al vremii, activând în vreun fel în vreun partid FND-ist sau în vreo organizaţie democratică actuală" (*Statutul Uniunii Preoţilor Democraţi din România*, p. 6; în ANIC, fond Dudu Velicu, dosar 56, f. 112). Scopurile UPD, douăzeci la număr, erau foarte ambiţioase, din care vom enumera pe acelea care ni se par mai interesante:

a. „ Să păstreze şi să apere doctrina cultul, ierarhia şi aşezămintele BOR în cadrul statului român.

b. Să lupte pentru a realiza o legătură cât mai strânsă între cler şi popor făurind orientări hotărâtoare în rezolvarea cât mai creştinească a tuturor aspiraţiunilor şi revendicărilor sociale.

c. Să sprijine reformele sociale înfăptuite de guvern, popularizând principiile creştine cu caracter social, în aşa fel încât să se scoată în evidenţă că între doctrina creştină şi democraţie este o minunată legătură spirituală.

d. Să se organizeze şi să se coordoneze întreaga activitate politică socială a clericilor ortodocşi în organizaţiile politice ce compun FND-ul, promovându-se o unitate de gândire şi acţiune clericială (sic!)

e. Să organizeze propaganda creştină democrată în toate straturile sociale păstrând biserica în străvechile şi tradiţionalele ei preocupări, de a susţine asistenţa socială în multiplele şi impunătoarele ei realizări [...]

h. Să creeze o mentalitate nouă şi sănătoasă, care să opereze în chip lent dezintoxicarea tineretului de otrăvurile unor porniri păgubitoare sufletului generos al poporului românesc...

j. Să studieze pas cu pas toate fazele istorice ale poporului nostru reliefându-se influenţele celorlalte popoare şi îndeosebi ale poporului rus asupra sufletului românesc.

k. Să studieze pe o scară întinsă însuşirile de ospitalitate şi generozitate ale neamului românesc, care îl clasifică printre cele dintâi popoare în lume, care a slujit umanitarismul (sic!) şi să le valorifice cât mai mult.

l. Să intervină la toate forurile conducătoare bisericeşti pentru problemele profesionale ale clerului ortodox român cu privire la numiri, avansări, transferări, pensionări, salarizare, gradaţii, etc., trimiţând în asemenea ocaziuni delegaţi cu împuterniciri depline...

n. Să pregătească poporul pentru înţelegerea adâncă şi pentru o ascultare cât mai respectuoasă a tuturor măsurilor oficiale de ordin sanitar şi cooperatist.

o. Să se intensifice şi să se intereseze de predarea metodică a învăţământului religios în şcolile primare şi secundare, revizuind temeinic materialul de predat potrivit cu cerinţa vremilor de astăzi.

însă cel mai mult conta încrederea acordată personal de unul din liderii puternici ai vremii, respectivul preot având şanse de a obţine o funcţie mai mare în mod direct proporţional cu influenţa şi rangul protectorului său. În acest caz nu mai conta că mulţi dintre preoţii înscrişi în Frontul Plugarilor sau Uniunea Patrioţilor aveau antecedente legionare, deşi, după cum am arătat, FND-ul a dus o campanie furibundă la sfârşitul anului 1944 împotriva preoţilor „gardişti" care activau în cadrul Departamentului Culte. Raţiunea pentru care în organizaţiile de front comuniste au fost atraşi numeroşi legionari şi faptul că ei au primit funcţii de conducere importante în minister are aceleaşi explicaţii ca şi în cazul acceptării prezenţei acestora în structurile de putere ale regimului Antonescu, anume sabia lui Damocles care a stat deasupra capetelor lor, în cel mai pur stil fanariot, controlul care se exercita astfel asupra Mişcării Legionare, dar şi pregătirea deosebită a unora. Unii foşti legionari vor da dovadă de o mare fidelitate faţă de noul regim, deşi, în majoritatea cazurilor, aceste eforturi nu i-au scutit de închisoare.

Există diferite variante asupra motivului numirii tocmai a preotului Constantin Burducea în funcţia de ministru al Cultelor, în cadrul primului guvern pro-comunist din România. Gheorghe Apostol a afirmat cu ocazia unui interviu că mai întâi s-a vehiculat numele lui Ioan Marina, preferatul lui Dej, însă acesta a spus că e prea devreme pentru preotul vâlcean şi astfel a fost preferat Burducea[35]. Deşi fost legionar notoriu, Burducea devenise un loial activist în cadrul Uniunii Patrioţilor încă de la începuturile acestei organizaţii, când mulţi dintre preoţi stăteau în expectativă[36]. Fidelitatea a jucat rolul hotărâtor în numirea sa, precum şi calitatea de preot, guvernul dorind ca prin numirea unui cleric să sublinieze interesul deosebit şi respectul pentru tagma bisericească. În rest, preotul „democrat" prezenta o sumă întreagă de defecte: lipsa abilităţii în comunicarea cu oamenii, o nervozitate permanentă, incapacitatea de a construi un plan de acţiune coerent, iar unii mai maliţioşi îl etichetau de-a dreptul prost. În anul în care a fost ministru Burducea şi-a dovedit din plin „calităţile", fapt care i-a obligat pe guvernanţi să renunţe în cele din urmă la serviciile lui.

Instalarea lui Constantin Burducea ca ministru al Cultelor (Cultele au fost separate de Artă devenind pentru prima oară un minister de sine stătător) a avut loc în ziua de 8 martie în prezenţa I.P.P. Patriarh Nicodim, a prim-ministrului Petru Groza şi a profesorului Petre Constantinescu-Iaşi, ministrul Propagandei.

Sunt câteva elemente interesante în discursurile ţinute cu acest prilej. Patriarhul Nicodim, păstrându-se într-o atitudine de neutralitate, a felicitat autorităţile pentru că au ales un

---

p. Să se intereseze de aproape de structura şi orientarea cât mai practică a învăţământului teologic seminarial şi universitar, precum şi de o bună pregătire educativă a candidaţilor la preoţie, oferindu-li-se condiţiuni cât mai prielnice în scopul misiunii lor" (*ibidem*, p. 3-5).

Sub frazele pompoase, se poate observa lesne caracterul UPD de adevărată „agentură" a intereselor FND şi de organism de presiune asupra ierarhilor, punctul I fiind un adevărat cui înfipt în organizarea canonică a BOR, dublând instituţiile abilitate prin statutul din 1925.

35 *Apud* Cristian Vasile, *Biserica Ortodoxă Română în primul deceniu comunist*, Bucureşti, Editura Curtea Veche, 2005, p. 37.

36 De altfel el a fost membru în delegaţia Bisericii Ortodoxe Române care a participat la alegerea şi înscăunarea Patriarhului Alexei.

ministru al Cultelor „care să cunoască nu numai legile şi regulamentele Ministerului Cultelor, ci şi legile şi pravilele de care se conduce Biserica" deoarece miniştrii care nu au înţeles treburile Bisericii „s-au amestecat în trebile ei şi totdeauna au dat cu oiştea în gardul Bisericii, din care pricină a suferit şi căruţa statului şi ograda Bisericii"[37]. Patriarhul îşi încheia discursul binecuvântând „înţelepciunea Majestăţii Sale Regelui pentru aceea că a ştiut să dea ţării un guvern al poporului"[38]. Binecuvântarea era o mulţumire anticipată pentru că în cadrul decretului-lege din 23 martie 1945 privind înfăptuirea reformei agrare pământurile bisericeşti erau exceptate de la expropriere[39].

La rândul lor, reprezentanţii guvernului s-au lansat în amabilităţi. Petre Constantinescu-Iaşi sublinia că „în discuţiile premergătoare formării actualului guvern, noi am susţinut la Ministerul Cultelor să fie un preot, pentru a dovedi astfel dragostea noastră faţă de Biserică"[40], în timp ce proaspătul ministru Burducea s-a dovedit a fi cel mai dezlănţuit. El era supărat pe „insinuările inamicilor poporului" că FND-ul „este fără Dumnezeu": „Cum ar putea fi fără Dumnezeu acest Front, emanat din sufletul poporului român, cunoscut pentru religiozitatea lui? Cum ar putea fi anticreştin sau împotriva religiei tocmai partidele sincer democratice care-l alcătuiesc, când Frontul luptă pentru înfrăţirea tuturor oamenilor, pentru aplicarea Evangheliei în viaţa neamului şi pentru combaterea urii, nedreptăţii, obscurantismului şi inegalităţii sociale?"[41]. Ea dovedeşte slaba asimilare de către Burducea a utilajului conceptual a noii ideologii la care a aderat şi prezenţa reminiscenţelor vechilor idei. Ultima frază este un melanj, jumătate comunist („combaterea urii, nedreptăţii, obscurantismului şi inegalităţii sociale") şi jumătate cu iz legionar („aplicarea Evangheliei în viaţa neamului")[42], preotul ministru uitând că liderii FND recomandaseră, pentru a nu stârni populaţiile minoritare, să nu se mai vorbească de „neam" ci de „cetăţenii ţării"[43].

La sfârşitul lunii martie 1945 Constantin Burducea făcea în faţa presei primul bilanţ al mandatului său. Cea mai importantă înfăptuire era considerată exceptarea de la expropriere a pământurilor care constituiau proprietatea legală a bisericilor, mănăstirilor, episcopiilor şi mitropoliilor, ministrul subliniind „efortul" făcut de el şi „deplina înţelegere" de care a dat dovadă Consiliul de Miniştri[44].

Printre obiectivele prioritare pe lista Ministerului Cultelor se mai aflau echivalarea salariilor preoţilor cu salariile corpului didactic, acordarea a încă două gradaţii, defascizarea clerului, restabilirea egalului tratament al tuturor cultelor, pregătirea sărbătorii zilei muncii – 1 Mai

---

37 „BOR", an LXIII, nr. 1-3, ianuarie-februarie 1945, p. 85.
38 *Ibidem*, p. 86.
39 ASR, *România. Viaţa politică în documente. 1945*, Bucureşti, 1994, document 50, p. 225.
40 „BOR", an LXIII, nr. 1-3, ianuarie-februarie 1945, p. 86.
41 *Ibidem*.
42 Adaptarea coerentă a ideilor interbelice privind rolul social al creştinismului la noile realităţi social-politice se va face câţiva ani mai târziu.
43 Vezi *Stenograma şedinţei Consiliului Frontului Naţional Democrat din 24 ianuarie 1945*, în ASR, *România. Viaţa politică în documente. 1945*, Bucureşti, 1994, document 6, p. 80-93.
44 „BOR", an LXIII, nr. 1-3, ianuarie-februarie 1945, p. 87.

– şi nimicirea focarelor de fascism din şcolile teologice[45]. În ceea ce priveşte sectele; Burducea preciza că „ele vor avea libertatea de funcţionare atâta timp cât nu sunt periculoase pentru ordinea de stat"[46]. Încă o dată, comuniştii şi aliaţii lor arătau prin măsurile anunţate că ştiau să combine perfect politica de ameninţări cu cea a promisiunilor. Pe de-o parte se promiteau câteva lucruri pe care oamenii Bisericii le visau demult, pe de altă parte, asupra fiecărui preot recalcitrant plutea spectrul epurării sau al trimiterii în lagăr.

Pentru ca preoţii să fie convinşi că cele spuse nu sunt promisiuni în zadar, pe 5 aprilie, la nici o săptămână de la prima conferinţă de presă, Burducea organiza o a doua întâlnire cu ziariştii în care anunţa că s-a adoptat sistemul de salarizare al corpului didactic, introducându-se şi gradaţia de merit[47]. Ofrandele benevole pe care credincioşii obişnuiau să le facă preoţilor cu prilejul slujbelor religioase urmau să rămână şi pe mai departe, însă preoţii care ar fi pretins taxe urmau să fie sancţionaţi. O măsură pentru care asociaţiile de preoţi se luptaseră ani de zile era rezolvată într-o săptămână. Se promitea că ministerul va contribui în largă măsură la refacerea tuturor locaşurilor de cult care au avut de suferit în urma bombardamentelor aeriene iar pe 24 mai se anunţa că, prin noua lege a recrutării, s-a obţinut ca tinerii teologi să fie scutiţi de serviciul militar, cei care se vor preoţi, iar studenţii să fie amânaţi pentru a-şi termina studiile, legea cuprinzând pe studenţii de orice rit[48].

O altă chestiune care în anii care au urmat s-a dovedit esenţială a fost cea a pensionării preoţilor. Exista o lege de pensionare din oficiu a preoţilor la vârsta de 70 de ani[49], dar în cadrul Sinodului din 30 iulie s-a făcut propunerea ca legea să fie modificată în sensul ca pensionarea preoţilor să se facă numai la cererea lor sau în cazul când se constată că starea lor fizică nu le va permite să îndeplinească oficiul de preot, extinzându-se şi asupra clericilor simpli drepturile ierarhiei[50].

Toate aceste măsuri au atras o parte a preoţilor de partea guvernului Groza. Un raport al Oficiului de Servicii Strategice din 31 martie 1945 arăta că „sprijinul de care se bucură (Frontul Democrat) în rândurile clerului, este în creştere"[51]. De altfel, Burducea mulţumea preoţimii rurale pentru sprijinul acordat în înfăptuirea reformei agrare[52].

---

[45] *Ibidem.*

[46] *Ibidem.* Redactorul „BOR" care consemnează ştirea adaugă: „Este o binevenită punere la punct".

[47] *Decretul-lege privitor la salarizarea preoţilor, diaconilor şi cântăreţilor bisericeşti*, în „MO", nr. 93 din 21 aprilie 1945.

[48] „BOR", an LXIII, nr. 4-5, aprilie-mai 1945, p. 194.

[49] Cristina Păiuşan, Radu Ciuceanu, *Biserica Ortodoxă Română sub regimul comunist. 1945-1958*, vol. I, Bucureşti, 2001, document 6, p. 51.

[50] „BOR", an LXIII, nr. 7-8, iulie-august 1945, p. 15.

[51] ASR, *România. Viaţa politică în documente. 1945*, Bucureşti, 1994, document 40, p. 191. Redăm un fragment mai amplu de text pentru a arăta că şi aliaţii occidentali nu erau deplin lămuriţi în acel moment asupra direcţiei în care se îndrepta România: „În evaluarea unor astfel de rapoarte, este necesar să se aibă în vedere faptul că instalarea la puterea a stângii de către sovietici a intensificat teama de comunism printre mulţi români...Pe de altă parte, în timp ce consolidarea controlului comunist poate fi într-adevăr încurajată de Ana Pauker şi alţi extremişti care plănuiesc schimbări revoluţionare în viitorul apropiat, programul şi

Ierarhia ortodoxă era mulţumită prin propunerea ca şcolile teologice să treacă sub controlul direct al Bisericii, un alt punct care înveninase zeci de ani relaţiile dintre Patriarhie şi autorităţile statului[53]. Deocamdată se lua o măsură „parţială", dar căreia nu i s-a perceput semnificaţia atunci: şcolile teologice intrau sub controlul direct al Ministerului Cultelor, în timp ce Ministerul Culturii Naţionale controla profesorii de religie din restul instituţiilor şcolare[54], un prim pas care va permite mai uşor în 1948 scoaterea religiei din şcoală. Deocamdată, acest lucru nu se întrevedea, religia fiind menţinută între obiectele de studiu cu două ore săptămânal pentru toate clasele secundare[55].

Într-un domeniu ministrul Burducea s-a îndepărtat de linia trasată lui de guvern, anume în chestiunea „sectelor". Atitudinea sa recalcitrantă în acest domeniu şi conflictele pe care le-a avut cu primul-ministru pe această temă sunt confirmate de aprecierile lui Reuben H. Markham, consemnate în cartea sa „România sub jugul sovietic": „Unul din aspectele în care premierul pusese mult suflet era încetarea persecuţiilor faţă de micile secte protestante [...] Luni în şir, Burducea a zădărnicit toate eforturile lui Groza [...]"[56].

După cum am arătat, printre obiectivele urmărite de Ministerul Cultelor se număra şi cel al epurării preoţilor „compromişi" în timpul vechiului regim. Pe 27 mai ministrul venea cu precizări: „Nu înţeleg epuraţia ca un instrument de tortură, ci îndreptarea celor ce au greşit...Comisia de epuraţie e formată din preoţi democraţi, care lucrează cu multă obiectivitate"[57]. Stilul împăciuitor al declaraţiei lui Burducea se datora faptului că acţiunea de epurare intra în atribuţiile sale directe. La fel de „înţelegător" s-a arătat în chestiunea preoţilor arestaţi în faţa Sinodului. Când se afla însă printre „tovarăşii de drum" ministrul Cultelor devenea adeptul opiniilor Anei Pauker în ceea ce priveşte sarcinile imediate ale noului guvern: „sunt sarcini de curăţire a terenului, pentru ca munca să întâlnească mai puţine greutăţi, adică: epurare, dar fără a lăsa oamenii în stradă, ca să

---

tendinţele guvernului Groza nu constituie cu necesitate un preludiu la o Românie sovietică. Lichidarea marilor moşii, de exemplu, este mai degrabă nimic altceva decât reluarea primei reforme agrare de acum douăzeci de ani, iar efectele inflaţiei sunt, incontestabil, resimţite mai sever de muncitorii salariaţi decât de industriaşi şi deţinătorii de acţiuni. Este neîndoielnic că gradul limitat de independenţă acordat României de Convenţia de Armistiţiu a fost drastic redus, însă Frontul Democrat se declară încă de acord cu monarhia, principiul proprietăţii private şi capitalul industrial, iar sprijinul de care se bucură în rândurile clerului, de obicei conservator, este în creştere".

52 „BOR", an LXIII, nr. 4-5, aprilie-mai 1945, p. 193.

53 Cu prilejul Sinodului din 30 iulie chiar episcopul Nicolae Popovici i-a mulţumit lui Burducea pentru că „în foarte scurt timp toate şcolile teologice vor fi trecute în seama bisericii care le va conduce prin organele sale tutelare şi se va îngriji de pregătirea viitorilor clerici în seminarii, internate şi academii teologice", („BOR", an LXIII, nr. 7-8, iulie-august 1945, p. 20).

54 „BOR", an LXIII, nr. 4-5, aprilie-mai 1945, p. 194.

55 „BOR", an LXIII, nr. 7-8, iulie-august 1945, p. 17.

56 Reuben H. Markham, *România sub jugul sovietic*, trad. de George Achim, Bucureşti, 1996, p. 137. Vezi şi SRI, *op. cit.*, documentul 95 (datat greşit 20 februarie 1945, de fapt 1946).

57 „BOR", an LXIII, nr. 4-5, aprilie-mai 1945, p. 194.

devină duşmani activi, ci ducerea eventual în lagăre, unde vor fi triaţi şi puşi la munci de lagăr"[58]. Constantin Burducea a avut chiar o dispută cu Petru Groza într-o şedinţă a consiliului FND din 29 martie 1945[59], când acesta a ridicat problema legalităţii procedurilor de arestare în anumite situaţii, subliniind că şi în cazul în care cel arestat este vinovat 100%, arestarea trebuie să se producă respectându-se toate procedurile legale, ca să nu existe motive de suspiciune la adresa puterii. Exemplul dat a fost tocmai cel al unui preot (Cornel Mageru, fratele episcopului de Arad, Andrei), a cărui arestare operată de gărzile cetăţeneşti (care nu aveau competenţă în domeniu) stârnise multă agitaţie printre clericii arădeni. Ministrul de Interne Teohari Georgescu i-a replicat că în situaţia în care sunt foarte multe persoane de arestat iar legionarii îşi intensifică acţiunile nu e cazul ca autorităţile să se împiedice de asemenea detalii. Georgescu a găsit un (ne)sperat sprijin în reprezentantul Cultelor care a spus, referindu-se la cazul lui Cornel Mageru: „pot să vă spun că există unii preoţi cu care trebuie să terminăm odată. Ei se prevalează de autoritatea şi rasa lor pentru a face tot felul de astfel de fapte: se ţin şedinţe secrete şi, dacă nu se va vedea autoritatea guvernului, vor trece la atentate. Acesta e primul început de atentate legionare şi cei care le fac trebuie urmăriţi"[60]. Nu e locul să discutăm detaliat cum s-au desfăşurat aceste epurări şi arestări. Reţinem ca idee generală că epurarea s-a făcut în mod haotic, cu toate criteriile care au fost stabilite. Maşina relaţiilor a funcţionat din plin pentru a se interveni pentru o persoană sau alta, sau, din contra, s-a folosit prilejul pentru eliminarea unor inamici vechi. În cazul instituţiilor cu jurisdicţii multiple sau echivoce, în condiţiile restructurării ministerelor şi a unei noi arondări a diverselor instituţii, s-au produs numeroase conflicte de interese, datorită soluţiilor diferite date de miniştri[61].

Sub motivul că Ministerul Cultelor este unul nou creat şi trebuie organizat, la 9 mai 1945 este dat decretul-lege 384 privind organizarea şi funcţionarea Ministerului Cultelor[62]. Este important de

---

[58] ANIC, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar nr. 14/1945, f. 4.

[59] *Ibidem*, dosar nr. 23/1945, f. 4-5.

[60] *Ibidem*, f. 4.

[61] Situaţii de acest gen în zona bisericii s-au petrecut în cazul facultăţilor de teologie (vezi în acest sens Radu Ciuceanu *et alii*, *Misiunile lui A.I. Vâşinski în România. Documente secrete*, Bucureşti, 1997, p. 176-177) şi în cel creat la mănăstirea Bistriţa („BOR", an LXIII, nr. 7-8, iulie-august 1945, p. 8).

[62] Conform legii, ministerul avea următoarele atribuţii:

Art. 1 [...]

a. Supravegherea şi controlul asupra tuturor cultelor şi aşezămintelor lor, precum şi asupra asociaţiilor şi fundaţiilor cu caracter sau scop religios de orice fel.
b. Organizarea, administrarea, controlul şi îndrumarea învăţământului religios din academiile teologice, seminariile teologice, şcoala superioară de artă religioasă şi şcolile de cântăreţi bisericeşti, controlul şi îndrumarea învăţământului religios în şcolile particulare cu caracter religios sau bisericesc.
c. Conservarea şi restaurarea bisericilor şi mănăstirilor monumente istorice, prin secţia de artă religioasă a Comisiunii Monumentelor Istorice.
d. Controlul aplicării bugetelor şi gestiunii financiare a centrelor eparhiale, parohiilor şi comunităţilor religioase la cultele fără ierarhie.

e. Aprobarea înfiinţării de noi parohii şi comunităţi religioase, precum şi de noi posturi de preoţi, diaconi, cântăreţi, şi orice alt personal din serviciul cultelor, recunoaşterea numirilor şi transferărilor întregului personal al cultelor, potrivit legilor organice ale acestor corpuri".

Ministrul Cultelor reprezenta statul în toate chestiunile ce intrau în domeniul ministerului, fiind ajutat de un secretar general numit prin înalt decret regal, sau delegat dintre directorii sau funcţionarii de grad echivalent ai Ministerului şi un serviciu de cabinet. Secretarul urma să exercite atribuţiile conferite de ministru.

Administraţia centrată a Ministerului Cultelor cuprindea următoarele direcţii şi servicii:

1. Direcţia Generală a Cultelor, care cuprindea:
a. Direcţia Cultelor: ortodox român şi unit român
b. Direcţia Cultelor: catolic, reformat, evanghelic-luteran, unitarian, armeano-gregorian, mozaic, mahomedan şi baptist
c. Serviciul asociaţiunilor religioase şi a persoanelor juridice de drept privat cu caracter religios
d. Corpul de inspecţie şi control pentru culte
2. Direcţia învăţământului religios, cuprindea:
a. Serviciul învăţământului religios superior
b. Serviciul învăţământului religios secundar şi inferior
c. Consiliul permanent al învăţământului religios-ortodox român
d. Corpul inspectorilor învăţământului religios
3. Direcţia administrativă
4. Direcţia contabilităţii, inventarului şi a controlului financiar
5. Serviciul arhitecturii
6. Contenciosul
7. Serviciul M.O.N.T. şi A.P.

Direcţia Generală a Cultelor, care va deveni în anii următori inima ministerului, în condiţiile în care atribuţiile Direcţiei învăţământ vor fi drastic reduse după reforma învăţământului din 1948, avea următoarele atribuţii (art. 10):

a. „Efectuarea lucrărilor pentru confirmarea numirilor, transferărilor, înaintărilor, recompenselor, gradaţiilor, concediilor, pedepselor şi punerilor în retragere a personalului clerical al cultelor.

b. Efectuarea lucrărilor pentru alegerea şi confirmarea Patriarhului, Mitropoliţilor, Episcopilor, Arhiereilor, Consilierilor Referenţi şi şefilor cultelor, pentru convocarea Sf. Sinod şi a Congresului Naţional Bisericesc, precum şi a lucrărilor pentru alegerea şi confirmarea şefilor cultelor şi asociaţiilor religioase.

c. Ţinerea registrelor de mişcare şi a ştatelor personalului bugetar şi nebugetar al tuturor cultelor.

d. Întocmirea formelor pentru înfiinţări şi desfiinţări de mitropolii, episcopii, protoierii, parohii (comunităţi) sau circumscripţii jurisdicţionale bisericeşti, posturi de preoţi, diaconi, cântăreţi şi orice alt personal clerical al cultelor şi pentru modificări de circumscripţii eparhiale, protopopeşti şi parohiale.

e. Supravegherea şi controlul asociaţiilor cu caracter religios, constituite conform legii persoanelor juridice.

f. Vizarea angajamentelor pentru amânarea serviciului militar, ale seminariştilor şi studenţilor în teologie".

Conform articolului 11, Direcţia Generală a Cultelor urma să fie condusă de un director general, numit prin înalt decret regal dintre persoane cu competenţă teologică recunoscută, având titlul de licenţiat sau doctor în teologie.

remarcat faptul că nu s-a revenit la legea de organizare a Ministerului Cultelor şi Artelor din 1937[63], mai blândă în privinţa controlului statului asupra cultelor, ci majoritatea prevederilor sunt luate din decretul-lege nr. 1629/1941 referitor la organizarea şi funcţionarea Ministerului Culturii Naţionale şi Cultelor[64]. Cel mai bun exemplu este foarte importantul articol 10 care reprezintă preluarea, cu unele modificări stilistice, a articolului 78 din legea din 1941, semn clar că noua guvernare nu înţelegea să revină la legile din perioada democratică a României, ci încerca să valorifice experienţa dictaturilor anterioare. Faţă de legislaţia anterioară nu sunt multe prevederi noi, fiind vorba doar de o separare din cadrele ministerului anterior a funcţiilor legate de viaţa religioasă la care s-a adăugat, prin preluarea de la Educaţie a învăţământului teologic. Prin felul în care era alcătuit Ministerul Cultelor avea mai mult caracterul unei direcţii generale, transformată forţat în minister, care mai târziu va funcţiona foarte bine sub forma unui departament. Această înălţare în rang reprezenta încă un gest de bunăvoinţă la adresa cultelor şi permitea guvernului să trateze chestiunile religioase separat de celelalte domenii, ţinta fiind delimitarea unor domenii sensibile precum cultura, religia şi învăţământul care să poate fi „reformate" mai uşor în momentul preluării totale a puterii de către comunişti.

Faptul că se pregăteau încă din acest moment măsuri împotriva unor culte este sugerat de crearea „Direcţiei Culte: ortodox român şi unit român", Biserica greco-catolică fiind astfel despărţită de cea romano-catolică. Nu ştim dacă cei care au alcătuit legea au avut în vedere observaţiile care le-au făcut contestatarii din 1935 ai Concordatului, dar măsura luată este în spiritul lecturii acestora asupra prevederilor legii cultelor din 1928 referitoare la „bisericile româneşti"[65]. Împotriva acestei măsuri, o parte a ierarhilor romano şi greco-catolici au protestat printr-un memoriu adresat ministrului Burducea în data de 25 martie 1945, cerând reînfiinţarea Direcţiei Cultului Catolic. Preambulul memoriului arată că şi clericii catolici „împărtăşeau" acelaşi entuziasm şi încredere în noul regim democrat: „Astăzi, când toată lumea se bucură de triumful principiilor democratice şi când soarta ţării noastre se găseşte în mâinile unui guvern preocupat îndeosebi de aplicarea grabnică şi cât mai largă a acestor principii în toate domeniile vieţii de stat,

---

Prin articolul 12 se prevedea funcţionarea, pe lângă Direcţia Generală a Cultelor a unui corp de control şi inspecţie compus din inspectori generali, subinspectori generali şi inspectori de culte, având următoarele atribuţii (art. 13):

g. „Execută potrivit dispoziţiunilor ordonate de ministru sau secretarul general, inspecţii şi cercetări asupra tuturor cultelor, asociaţiilor religioase şi instituţiilor religioase culturale, fundaţiilor epitropeşti şi filantropice, aparţinând acestora;

h. Avizează în mod consultativ asupra tuturor chestiunilor de ordin religios şi administrativ bisericesc, ce i se trimit de ministru sau secretarul general.

i. Îndeplineşte lucrările de statistică, studii şi documentare, pentru organizarea, funcţionarea şi evidenţa activităţii tuturor cultelor şi asociaţiunilor religioase".

Conform articolului 14, membrii organelor de control pentru Culte trebuiau la rândul lor să fie doctori sau licenţiaţi în teologie (cf. „BOR", anul LXIII, nr. 4-5, aprilie-mai 1945, p. 198-208).

[63] „MO" nr 57 din 10 martie 1937.

[64] „MO" nr. 127, din 1 iunie 1941, partea I-a.

[65] Vezi Nechita Runcan, *op. cit.*, p. 279-289.

noi, subscrişii Arhierei şi Prelaţi ai Bisericii Catolice de ambele rituri din România (românesc şi latinesc), ne cerem îngăduinţa de a prezenta Excelenţei Voastre următorul memoriu"[66]. Argumentele expuse sunt cele tradiţional catolice: unitatea de dogmă între cele două biserici, ritul nefiind semnificativ; interpretarea Legii cultelor în sensul existenţei unui singur cult catolic; prevederile Concordatului. La acestea se adaugă argumente ce ţin de eficienţa activităţii administrative şi argumente „democratice": „Confundarea naţionalităţii cu religia este nu numai o greşeală de logică, ci şi una politică. De altfel, naţionalităţile – în virtutea principiilor democratice – nu se mai consideră ca factor dizolvant al statului, ci ca factor de progres"[67]. În cele din urmă, pentru a se evita un conflict prematur cererea catolicilor a fost satisfăcută[68].

Părea că o armonie aproape perfectă se instaurase între culte şi guvern, cu binecuvântarea regelui. Cum marile realizări trebuiau sărbătorite, s-a considerat că cea mai potrivită ocazie este ziua onomastică a preotului ministru, ridicat la treapta de simbol al noii epoci. Mărturie în acest sens stă tocmai asistenţa impresionantă care a fost prezentă la Seminarul Central în ziua de 21 mai 1945. Au fost prezenţi *in corpore* patriarhul Nicodim, Iosif Gafton, episcopul Argeşului, Athanasie Bârlădeanu, episcop-locotenent al Râmnicului Noul Severin, Antim Angelescu, episcopul de Buzău, episcopul Antim Nica, din partea Sinodului Bisericii Ortodoxe Române, Petru Groza, Ana Pauker, Vasile Luca, Lotar Rădăceanu, din partea FND, Dr. Oieriu, reprezentant al României în Comisia aliată de control, generalul Batcu, Nicolae Nicolaescu, secretar general la Ministerul Cultelor, Gh. Vântu, Subsecretar de Stat la Ministerul Afacerilor Interne, pr. Gh. Vintilescu, directorul Sf. Sinod, Pr. Madan, interpretul oficial de limba rusă al Patriarhiei, alături de peste două sute de preoţi din Capitală şi din ţară[69]. Ca semn al preţuirii deosebite din partea „marelui aliat de la răsărit", au fost prezenţi Drangulov, prim ajutor al consilierului politic al Legaţiei sovietice şi o delegaţie a Bisericii Ortodoxe Ruse, în frunte episcopul Ieronim „al Chişinăului şi al Republicii Moldoveneşti"[70].

Discursurile au fost numeroase şi extrem de „emoţionante". Nu vom reţine decât trei dintre ele. Primul aparţine lui Vasile Luca, „secretarul general al FND şi membru în Comitetul Central al Partidului Comunist", care a spus: „Nu est întâmplătoare prezenţa noastră a reprezentanţilor Partidului Comunist, partidul despre care o propagandă mincinoasă a spus că este distrugător al religiei. Partidul Comunist a dorit şi doreşte integrarea preoţimii în lupta pentru democraţie şi ridicarea poporului român. Aşa cum preoţimea din Uniunea Sovietică a ridicat steagul luptei împotriva barbariei fasciste...aşa dorim noi ca preoţimea noastră să stea în fruntea poporului pentru progres şi dreptate"[71].

---

[66] Cristian Vasile, *Istoria Bisericii Greco-catolice sub regimul comunist 1945-1989. Documente şi mărturii*, Iaşi, Editura Polirom, 2003, documentul 1, p. 59.

[67] *Ibidem*, p. 60.

[68] *Ibidem*, p. 28.

[69] „BOR", an LXIII, nr. 4-5, aprilie-mai 1945.

[70] *Ibidem*.

[71] *Ibidem*, p. 189-190.

Al doilea discurs aparţine prim secretarului legaţiei sovietice, care a afirmat concis că „Biserica Ortodoxă Română are multe căi de urmat, dar calea cea mai bună e cea care duce la Kiev şi de acolo la Moscova. Drumul acesta, care în răstimpuri a fost uitat, trebuie reluat între cele două Biserici surori"[72].

Sinteza celor două discursuri a făcut-o chiar preotul Burducea care a mulţumit „factorilor responsabili ai forţelor muncitoreşti şi democratice din ţară" pentru condiţiile create şi şi-a asumat angajamentul să contribuie cu toate forţele la strângerea legăturilor istorice de prietenie dintre Biserica Ortodoxă Română şi Biserica Ortodoxă Rusă. În încheiere, ministrul Cultelor nu uita să adreseze urările sale M.S. Regelui şi M.S. Regina Elena, care-şi sărbătorea la rându-i ziua onomastică, închizând astfel cercul[73].

„Mariajul"[74] va continua şi în următoarele două luni, exemplul cel mai elocvent fiind Sinodul Bisericii Ortodoxe din 30 iulie 1945, când reprezentanţii Bisericii şi ai ministerului au fost în consens iar lucrările s-au încheiat cu o pastorală a Sinodului favorabilă guvernului. De la sfârşitul lunii august însă lucrurile se schimbă, iar cauza este, după cum bine s-a observat, declanşarea „grevei regale" începând cu data de 21 august 1945[75]. Din acel moment ierarhia şi preoţii devin mult mai prudenţi şi chiar critici la adresa guvernului, stârnind îngrijorarea acestuia că toate eforturile de atragere a clerului de partea FND deveneau zadarnice.

Ostilitatea preoţilor se îndreaptă în special către Constantin Burducea, semnificativă fiind transformarea pe care a cunoscut-o poezioara despre el: „E unic în Europa/ uite popa, nu e popa./ Poartă rasă, nu-i de rasă/ Şi de cruce nu se lasă/ Dar la stea închină crucea./Ăsta cine e?/Burducea[76]. În însemnările sale, Dudu Velicu arată la rându-i cum se prăbuşise Burducea în

---

[72] *Ibidem*, p. 190.

[73] *Ibidem*, p. 190-191. Cel care consemnează evenimentele subliniază la sfârşitul relatării: „De reţinut: Partidele politice şi-au arătat, prin fruntaşii lor autorizaţi, toată înţelegerea şi solicitudinea faţă de Biserică, recunoscându-i rolul de seamă pe care-l are în angrenajul social. Dându-i-se astfel asigurarea că poate să-şi continue în linişte activitatea pentru propăşirea ei şi a patriei, Biserica păşeşte pe teren cu hotărâre, făcându-şi datoria cu deplină încredere în viitor".

[74] Vom vedea, doar aparent.

[75] Adrian Cioroianu, *Secera, ciocanul şi crucea. Biserica Ortodoxă Română în anul 1945*, în *Focul ascuns în piatră. Despre istorie, memorie şi alte vanităţi contemporane*, Editura Polirom, Iaşi, 2002, p. 300-302.

[76] Dudu Velicu, *Biserica Ortodoxă în perioada sovietizării României. Însemnări zilnice. I. 1945-1947*, ediţie îngrijită de Alina Tudor – Pavelescu, Bucureşti, 2004, p. 111. Dudu Velicu este cea mai importantă şi, în numeroase cazuri, singura sursă de informare cu privire la evenimentele de ordin bisericesc din perioada 1944-1948. Fost secretar personal al patriarhului Miron Cristea şi agent SSI, Velicu a trebuit, după 23 august 1944, pentru a supravieţui, să dea note informative despre situaţia din interiorul BOR, note pe care le-a semnat cu numele „Viator". Pentru ca să aibă „material", el îşi consemna tot ce afla într-un jurnal, care este cuprins sub formă de dosare în fondul „Dudu Velicu", aflat în custodia Arhivelor Naţionale Istorice Centrale. E vorba de însemnări distincte, care nu contureaază o perspectivă unitară, fiind necesară interpretarea lor şi reconstituirea fenomenului. O parte din aceste însemnări au fost publicare de Alina Tudor Pavelescu în două volume (al doilea volum Dudu Velicu, *Biserica Ortodoxă în anii regimului comunist. Însemnări zilnice. II. 1948-1959*, ediţie îngrijită de Alina Tudor – Pavelescu, Şerban Marin, Bucureşti, 2005, 285 p.).

ochii preoţilor: „se afirmă că acesta este complet aservit politicii şi scopurilor ei, şi-n special politicii duse de URSS. În această ordine de idei, ministrul este considerat ca un reprezentant al politicii în Biserică şi minister, nu ca un reprezentant şi apărător al Bisericii şi ministerului în sfera politicii. Clerul nu mai speră nimic de la ministrul pr. C. Burducea, pe care-l acuză că neglijează interesele Bisericii"[77].

Faptul că preoţimea era una din mizele politicii comuniste în aceşti ani este demonstrat de eforturile care au fost făcute pentru a se aplana situaţia. În luna septembrie guvernul a anunţat că vor fi eliberaţi din lagăr toţi clericii, care vor putea să-şi reia funcţiile nestingheriţi, la parohiile lor[78]. În plus, Burducea a iniţiat un Congres general al preoţilor, care urma să aibă loc în perioada 16-17 octombrie 1945. Cei care nu-l simpatizau pe preotul-ministru comentau că prin acest gest el căuta să-şi ridice prestigiul în faţa clerului şi a Guvernului, încercând să obţină de la participanţii la congres adeziunea la politica guvernului Petru Groza[79]. Astfel, preotul Huştiu din Bucureşti spunea lui Dudu Velicu că „preotul Burducea depune un zel prea mare în a servi Partidul Comunist şi-n special pe sovietici"[80].

Beneficiind de tot sprijinul din partea guvernului, congresul a fost deschis în mod solemn de patriarhul Nicodim, şantajat ca să participe[81], şi de primul ministru Petru Groza, care a insistat foarte mult pe calitatea de fiu al unui preot ortodox şi de activitatea pe care a desfăşurat-o în cadrul Sinodului Mitropolitan de la Sibiu. Prin discursul patetic, împănat cu citate biblice, el a

---

Urmărind să întreprind în cadrul cercetărilor mele despre viaţa cultelor din România în primul rând o reexeaminare metodică a surselor şi nu o exegeză a studiilor de până acum (unele din ele, compilări de texte, informaţii şi ipoteze), am reluat şi reorganizat materialul documentar accesibil până în prezent referitor la culte din perioada 1944-1948, constatând că, în cazul Bisericii Ortodoxe Române, sursa principală de informaţii este Dudu Velicu – „Viator". În urma corelării însemnărilor din manuscris cu notele semnate „Viator" şi a celor publicate de Alina Tudor-Pavelescu am ales să facem trimitere la cele două volume de însemnări publicate. Am făcut acest lucru pentru comoditate, dar şi pentru a arăta că nu există varietatea de surse pe care unii autori o arată, prin realizarea de trimiteri la fel de fel de fonduri documentare, fără a observa că toate au aceeaşi sursă. Repetarea aproape obsesivă a numelui lui Dudu Velicu în paginile care urmează poate constitui un motiv de reproş pentru cei care-şi fac un crez metodologic de a reconstitui un fenomen pornind de la mai multe surse însă credem că ignorarea lui ar genera o perspectivă mult mai săracă asupra vieţii Bisericii Ortodoxe Române din acea perioadă. Fără a intra în discuţii interminabile despre obiectivitatea şi subiectivitatea surselor documentare, remarcăm doar că numai în cazul istoriei României avem numeroase situaţii când ştim ceva pornind de la o singură sursă documentară, fără de care totul ar fi o pată albă.

Reamintind că prezentul articol este numai o parte a unei cercetări mult mai ample, precizăm că am realizat un studiu, în curs de apariţie, care tratează limitele informării şi subiectivităţile de care a fost animat Dudu Velicu în redactarea notelor sale, alegerea informaţiilor inserate în textul de faţă fiind realizată după examinarea critică a însemnărilor fostului secretar al lui Miron Cristea.

[77] *Ibidem*, p. 49.

[78] *Ibidem*, p. 45.

[79] *Ibidem*, p. 54.

[80] *Ibidem*, p. 53.

[81] Vezi *infra*.

subliniat că guvernul pe care-l reprezintă vrea „îndreptarea, nu moartea păcătosului", chemând pe toţi fiii României să participe la construirea unei societăţi mai democratice şi mai drepte. În încheiere, teatral, a declarat: „Înainte de a termina, mi se impune şi vă rog să-mi daţi voie să vă citesc o decizie, care mi-a fost înmânată acum: «Noi, ministru secretar de stat la departamentul Cultelor, decidem:

Art. 1 – Se revine asupra deciziilor nr..., urmând ca întregul personal clerical, care fusese îndepărtat din serviciu, pe baza legii pentru purificarea aparatului de stat, să fie repus în drepturile sale, pe data când a fost epurat, excepţii făcând preoţii care au părăsit ţara şi care până în prezent nu s-au întors la posturile lor.

Art.2 – Dl. director general al Cultelor este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a acestei decizii, fără întârziere»[82].

La congres au participat un număr mare de delegaţi din partea mai multor confesiuni care, aşa cum spune Dudu Velicu, „s-au manifestat sincer faţă de guvern şi opera lui de reconstrucţie a ţării şi faţă de URSS şi armata sa"[83]. Moţiunea votată a fost, aşa cum a dorit Burducea, „o aderare la opera întreprinsă de guvern şi la susţinerea lui pentru un viitor mai fericit al ţării"[84].

Cu toate acestea, congresul nu a fost considerat un succes, chiar dacă Petru Groza, „ca răsplată binemeritată", a hotărât să mărească lefurile preoţilor[85]. Faptul care a ridicat cele mai multe semne de întrebare, fără a se găsi un răspuns, a fost absenţa unor reprezentanţi din partea bisericii ruse, care nu au putut fi suplinţi de delegaţii din Iugoslavia şi Bulgaria[86]. În plus, sovieticii au considerat că congresul, departe de a fi un semn al înfrăţirii întru comunism, a constituit ocazia unor manifestări ostile la adresa lor. Principalul vinovat a fost considerat tocmai Constantin Burducea, acuzat de incapacitate de a stăpâni clerul şi de crearea unui adevărat haos la ministerul Cultelor, fapt care făcea instituţia ineficientă[87]. La cele de mai sus s-a adăugat iubirea de arginţi a ministrului[88], care a constituit un motiv în plus ca Burducea să cadă în dizgraţie, după ce înainte cu câteva luni era sărbătorit ca un erou. Deşi de la începutul lunii noiembrie se vorbea insistent de demisia lui Burducea din funcţia de ministru[89], el a fost păstrat în funcţie pentru a nu

---

[82] „BOR", an LXIII, nr. 10, octombrie 1945, p. 469 – 473. Textul deciziei în „MO", an CXIII, partea I-a, nr. 243, 24 octombrie 1945, p. 9362.

[83] Dudu Velicu, *op. cit.*, p. 56.

[84] *Ibidem.*

[85] *Ibidem*, p. 61.

[86] *Ibidem.*

[87] La începutul anului 1946 el afirma în faţa unor prieteni că va fi nevoit să demisioneze, deoarece: „a. atmosfera pe care şi-a creat-o în Guvern este insuportabilă; b. clerul îi este împotrivă; c. prof. P. Constantinescu – Iaşi nu-l mai agreează ca în trecut; d. în faţa Guvernului de la Moscova şi a patriarhului Alexei nu se mai bucură de încrederea din trecut, deoarece s-a constatat că Congresul General al Preoţilor şi al reprezentanţilor tuturor cultelor (Bucureşti, 16-17 octombrie 1945) care a fost organizat de el, a constituit un act sau un congres antisovietic şi antiguvernamental (*ibidem*, p. 95-96).

[88] *Ibidem*, p. 116.

[89] *Ibidem*, p. 63.

se vacanta un post în guvern[90], în contextul delicat al grevei regale şi a demonstraţiilor pro-monarhiste din 8 noiembrie 1945. Îmbolnăvindu-se, i s-a recomandat să stea cât mai mult timp în concediu, timp în care activităţile din minister au fost rezolvate de secretarul general şi directori, sub supravegherea lui Petru Groza. A încercat o revenire în forţă în decembrie 1945, când se zvonea că va rămâne în fruntea ministerului numai dacă va îndeplini condiţia pusă de sovietici, cea a separării bisericii de stat[91], dar conform surselor care raportau organelor de represiune cele ce se petreceau în biserică, a eşuat lamentabil în toate iniţiativele sale[92], iscând scandaluri permanente cu subordonaţii săi, fapt care a făcut ca şi troica Dej-Luca-Pauker să-l lase din mână. Simţind că nu mai este dorit, va căuta să-şi aranjeze familia, trimiţându-şi fiul cântăreţ la biserica română din Paris, unde va dori la rându-i să plece[93]. Pe 27 februarie 1946 lunga agonie a ministeriatului părintelui Burducea se încheia la ordinul expres al lui Petru Groza[94].

Alături de Burducea trebuie amintiţi şi ceilalţi funcţionari care au lucrat în minister în această perioadă, nu pentru a arăta cu cine a intrat în conflict pătimaşul ministru, lipsit complet de simţ politic, ci pentru importanţa lor în acţiunile care s-au desfăşurat în ministerul Cultelor în acea perioadă şi pentru semnificaţiile venirii sau plecării lor.

În martie 1945 alături de Burducea, în funcţia de secretar general, a doua ca importanţă din minister, era numit diaconul Nicolae Nicolăescu[95] din judeţul Vâlcea, nepot de soră al preotului Ioan Marina, viitorul patriarh, simpatizant legionar în trecut, în acel moment reprezentant în minister al intereselor grupării ţărăniste a lui Anton Alexandrescu[96]. Demiterea sa timpurie din funcţia de secretar general este revelatoare în ceea ce priveşte funcţionarea centrelor de putere

---

90 Dudu Velicu nota pe 16 decembrie: „Situaţia oficială a ministrului C. Burducea: se află în concediu de boală. Realitatea: nu mai este ministru, fapt care nu poate fi îndeplinit formal, spre a nu produce o vacanţă în sânul actualului guvern" (*Ibidem*, p. 84).

91 *Ibidem*, p. 97.

92 Velicu consemnează că, în ianuarie 1946, cu ocazia unei întâlniri cu Nicodim, în faţa refuzului acestuia de a accepta unele propuneri ale sale, a trecut la ameninţări, spunând că va separa biserica de stat, va introduce şi la noi „biserica vie", va desfiinţa mănăstirile ca „focare pentru trântori", şi, lucru ciudat, va desfiinţa catapeteasma în biserici, „pentru ca poporul să vadă ce mişcări face preotul în altar". Nu e vorba aici de expunerea unui plan, ci de ameninţări-şablon, menite să-l sperie pe bătrânul patriarh, dovadă a caracterului impulsiv al lui Burducea (Dudu Velicu, *op. cit.*, p. 96). Apoi, în data de 18 februarie a avut loc ultima acţiune importantă a ministeriatului lui Burducea, o conferinţă a reprezentanţilor cultelor şi asociaţiilor religioase din ţară, menită să ofere sugestii pentru o nouă lege a cultelor. Conform mărturiilor lui Velicu, ministrul Burducea s-a dovedit „slab în idei, expunere şi expresii, ca totdeauna" (*ibidem*, p. 107).

93 *Ibidem*, p. 169.

94 *Ibidem*, p. 111. În altă parte, Dudu Velicu consemnează următoarele zvonuri referitoare la demisia lui Burducea: „1. Primul ministru, dr. Petru Groza l-a sfătuit să facă aceasta, deoarece ziarul „Dreptatea" al lui Iuliu Maniu avea gata pentru tipar o serie de documente compromiţătoare la adresa lui. 2. Că, pe lângă aceasta, a contribuit şi sfatul prietenilor lui (pr. Marin Ionescu etc.) de a se retrage, pentru ca să nu semneze ca ministru viitoarea Lege a Cultelor, etc.) (*ibidem*, p. 118).

95 Datele biografice în Mircea Păcurariu, *Dicţionarul teologilor români*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2002, p. 338.

96 Dudu Velicu, *op. cit.*, p. 18.

şi a modului de promovare a diferitelor interese prin intermediul Ministerului Cultelor[97]. Astfel, în vara anului 1945, patriarhul Nicodim a dorit să-şi aleagă un arhiereu vicar în persoana arhimandritului Vasile Vasilache, care a fost considerat nepotrivit de ministrul Burducea. La propunerea lui Nicolaescu, ministrul îl recomandă pentru funcţia de vicar pe preotul Ioan Marina, „democrat convins", prietenul diaconului vâlcean. Deoarece patriarhul ezita să ia o decizie în acest caz, cu ocazia unei întâlniri Nicodim – Nicolaescu, acesta îşi insultă ierarhul. Ca atare, patriarhul îi face cunoscut preotului Burducea atitudinea pe care a avut-o subordonatul său.

Deşi obiectivul Ministerului Cultelor, trasat de către Putere, era impunerea într-o funcţie importantă a preotului Marina, cel care a ieşit rău în cele din urmă a fost diaconul Nicolaescu, deoarece guvernul nu avea nici un interes ca să-l irite pe patriarh, într-o perioadă când situaţia era departe de a fi clară pentru comunişti. Cum Nicolaescu a refuzat să demisioneze, între cei doi funcţionari a început o adevărată întrecere în a se demonstra unul pe celălalt legionari[98]. Nicolaescu va fi totuşi destituit pe 4 august 1945. Diaconul îşi va lua se pare revanşa, Dudu Velicu afirmând în notele sale că dosarul alcătuit de Nicolaescu lui Burducea a cântărit greu în îndepărtarea acestuia[99].

În locul lăsat vacant de Nicolăescu a venit preotul Zaharia Mântulescu, care înainte ocupase funcţia de director general în cadrul ministerului Cultelor[100]. Nici el nu va rezista mult timp în această funcţie, deoarece va fi retrogradat pe vechiul post, în locul lui fiind instalat Gheorghe Iliescu-Izvoarele, un preot foarte cunoscut şi apreciat în judeţul Prahova, numirea lui fiind condiţionată, evident, de adeziunea la Uniunea Patrioţilor Democraţi[101]. Aducerea lui a însemnat o concesie făcută preoţimii în condiţiile agitaţiilor de după declanşarea grevei regale şi o încercare de a îmbunătăţi activitatea în minister, afectată de gesturile necugetate ale lui Constantin Burducea[102].

Preotul Iliescu se va dovedi un om onest şi activ dar, negăsind nici o cale să conlucreze cu ministrul Burducea, va căuta să plece cu orice preţ[103]. Mai multe persoane interesate, cele mai importante fiind Petru Groza şi Emil Bodnăraş, l-au rugat să rămână „până trece impasul"[104] creat de nemulţumirile sovieticilor la adresa Congresului general al preoţilor. Iliescu va accepta să continue, rezistând numai o lună, pe durata concediului de boală al ministrului. Apoi, au fost de ajuns câteva certuri dure cu Burducea, care l-au convins să-şi dea demisia, la sfârşitul lunii

---

97 Amănuntele cazului în *ibidem*.

98 *Ibidem*, p. 37.

99 *Ibidem*, p. 34, 125.

100 *Ibidem*, p. 37.

101 *Ibidem*, p. 47.

102 În august, Burducea, aflat în conflict cu preotul Vasile Ionescu, preşedinte în exerciţiu al UPD, a ordonat arestarea acestuia, timp în care i s-a efectuat percheziţie domiciliară, pentru a se găsi eventuale documente compromiţătoare la adresa ministrului (*ibidem*, p. 40).

103 Preotul Iliescu îl considera pe Burducea un spirit impulsiv, care-l teroriza şi umilea, dând exemplu o situaţie când ministrul i-a rupt în bucăţi un raport, chiar în faţa sa (*ibidem*, p. 71).

104 *Ibidem*, p. 63. Printre cei care l-au rugat să rămână a fost şi Dudu Velicu, căruia preotul Iliescu îi propusese postul de şef de cabinet, pe care-l va ocupa pentru scurtă vreme.

decembrie. Odată cu el şi-a dat demisia şi directorul Zaharia Mântulescu[105], însă acesta forţat de ministru, care a numit în locul lui pe preotul Haralambie Popescu, un apropiat al său.

În faţa manevrelor preotului Burducea, Petru Groza a intenţionat chiar să desfiinţeze Ministerul Cultelor, pentru a putea scăpa onorabil de ministrul buclucaş, prin restructurare[106]. În cele din urmă îl va numi pe data de 8 februarie ca secretar general la Culte pe preotul dr. Ion Vască, fost legionar, intrat în proaspătul Partid Naţional Popular, apropiat de ierarhia ardeleană[107], pentru ca, după ce Burducea şi-a dat demisia, să-i investească drept consilieri ministeriali la ministerul Cultelor pe profesorii Liviu Stan şi Spiridon Cândea, la rândul lor cunoscuţi legionari, dar oamenii de încredere ai mitropolitului Nicolae Bălan[108]. Un alt nume greu, apropiat de Bălan, care a (re)intrat în minister ca director a fost cel al lui Dumitru Veştemeanu[109]. Au fost scoşi toţi oamenii aduşi de fostul ministru şi în locul lor au fost aduşi alţii noi, sau au revenit dintre cei alungaţi, cum a fost cazul lui Zaharia Mântulescu, care şi-a reluat funcţia de director general, datorită sprijinului lui Mihail Ralea[110].

În locul lăsat de Burducea nu a fost numit un nou ministru, ci Mihail Ralea, ministrul Artelor, prelua interimatul Cultelor pe 2 martie, pe care-l va deţine până în luna august[111], când interimatul este preluat de Petru Groza. Abia după alegerile din noiembrie a fost numit un nou ministru în persoana liberalului tătărescian Radu Roşculeţ.

Politica religioasă a guvernului şi activitatea ministerului Cultelor în perioada martie 1946-noiembrie 1947

Conform însemnarilor lui Dudu Velicu, lunga vacanţă a scaunului ministerial de la Culte a fost deliberată, Groza anunţându-şi această intenţie încă dinainte de demisia lui Burducea[112]. Dar interimatul şi apoi numirea în funcţia de ministru a unui liberal, măsurile care s-au luat în ceea ce priveşte elaborarea unei noi legi de pensionare a clerului, în care erau incluşi şi ierarhii, precum şi organizarea de alegeri bine regizate în scaunele episcopale vacante, sunt acţiuni care trimit la planul de măsuri propus de sursa „Barbu", plan care, culmea coincidenţei, este elaborat în perioada 1-15 februarie 1946, adică exact în perioada în care încep restructurările din cadrul Ministerului Cultelor. Deşi în realitate el nu s-a împlinit aidoma, importanţa acestui plan rezidă în strategia pe care a impus-o Ministerului Cultelor în următoarea perioadă.

---

[105] *Ibidem*, p. 85.
[106] *Ibidem*, p. 87.
[107] *Ibidem*, p. 104.
[108] *Ibidem*, p. 115.
[109] *Ibidem*, p. 196.
[110] *Ibidem*, p.133.
[111] Atunci Mihail Ralea a fost numit ministru plenipotenţiar în S.U.A.
[112] O notă din 13 noiembrie a lui Dudu Velicu arată: „se afirmă totuşi că el (Constantin Burducea) urmează să fie demis, în urma hotărârii d-lui Petru Groza, preşedintele Consiliului de Miniştri, urmând ca şeful guvernului să lucreze interimar la Culte, numai cu secretarul general Gh. Iliescu. Interimatul la culte ar fi chiar o dorinţă a d-lui prim-ministru" (*ibidem*, p. 69).

Expozeul sursei, foarte bine structurat, începe prin descrierea activității unui centru „reacționar" la Patriarhie, care colaborează cu Palatul Regal și cu catolicii, propunând o soluție în vederea rezolvării problemei, soluție care dovedește o foarte bună cunoaștere a realităților din interiorul BOR:

„Pentru a paraliza acțiunea comitetului de la patriarhie trebuie luate urgente măsuri, nu prin riposte tari, ci prin măsuri similare celor pe care le-au folosit în trecut liberalii, iar mai în anii din urmă, Antonescu. Se știe de toată lumea cum biserica a fost trecută după războiul mondial, odată cu votul universal, în lotul Partidului Național Liberal, prin legiuirile făcute de fostul ministru de culte, Alexandru Lapedatu, de unde n-a mai putut-o scoate nici un guvern. Pentru sprijinirea lor în momente grele politice, foloseau biserica. Înainte de trecerea lor în opoziție, totdeauna făceau alegeri de episcopi, oameni devotați lor. Cu acest prilej masele poporului erau mișcare prin presă și radio, timp de cel puțin o lună de zile. Cuvântările celor aleși erau aranjate așa fel încât să atragă atenția poporului asupra încrederii ce trebuie acordată guvernului și deci Partidului Liberal...

În ultimele luni ale guvernării sale, Antonescu a folosit metoda liberală, alegând un mitropolit, cinci episcopi și doi vicari arhierei"[113].

Odată găsită soluția de principiu, pasul următor îl reprezintă identificarea „țintelor", adică a posturilor deja vacante sau a celor care pot fi vacantate ușor: „În prezent sunt vacante: mitropolia Bucovinei de sud, episcopia Olteniei, episcopia Maramureșului, și un loc de arhiereu la patriarhie. Trebuie vacantate neapărat locurile episcopilor și arhiereilor ce sunt în vârstă peste 70 de ani și sunt neputincioși"[114]. Aceștia erau: Irineu Mihălcescu, mitropolitul Moldovei, Lucian Triteanu, episcopul Romanului, Cosma Petrovici, episcopul Dunării de Jos, Veniamin Pocitan, vicar patriarhal, Ilarion Băcăoanul, vicar la episcopia Roman. După cum se poate observa, cel care scrie materialul face o propunere exact invers față de cea discutată în iulie în cadrul Sinodului. Dacă acesta din urmă propunea ca toți preoții să iasă la pensie doar când nu vor mai putea să-și îndeplinească datoria preoțească, „Barbu" propune ca și ierarhii să iasă la pensie pentru limită de vârstă. Scopul acestor acțiuni era crearea unui număr suficient de locuri libere, care să fie ocupate cu oameni ai guvernului.

În al treilea punct „Barbu" justifică de ce aceste alegeri trebuie făcute înainte cu cel puțin o lună de alegerile generale și parlamentare, stabilite pentru toamna anului 1946:

a. „Pe de-o parte pentru a pune capăt propagandei adversarilor, care asigură pe preoți că după alegeri, Biserica va fi scoasă din buget, fiindcă comuniștii cu toate partidele din FND sunt contra Bisericii.

b. Pe de altă parte, guvernul are prilej ca înainte de alegeri să ia contact cu masele populare și să-și poată câștiga simpatia acestor mase...

c. Prin noii aleși, guvernul a pus mâna pe cele mai strategice fortărețe în lupta electorală și totodată pe forul spiritual al poporului român. Guvernul va avea deci o siguranță în sprijinul său în anihilarea unor adversități din partea clerului...".

113 Cristina Păiușan, Radu Ciuceanu, *op. cit.*, documentul 6, p. 51.

114 *Ibidem.*

La punctul al patrulea sunt făcute propuneri măsuri alternative în cazul în care nu se va aproba legea de pensionare a preoţilor. Aceste acţiuni trebuiau să se desfăşoare repede. Astfel, în cazul mitropolitului Irineu, „compromis" de scandalul în care a fost implicat nepotul său, Cuza Mihălcescu, se vor exercita presiuni asupra lui, pornind de la acest motiv, pentru ca să ceară singur ieşirea la pensie. Data limită de acţiune era cea de 15 februarie 1946.

În cazul Olteniei, între 15 februarie şi 1 martie urma să-i fie retrasă delegaţia de locotenent-episcop P.S. Atanasie Dincă, pentru a-i fi acordată lui Efrem Enăcescu, fostul mitropolit al Basarabiei, urmând mai apoi să fie numit episcop plin. Sursa afirma că el „este iniţiat şi lămurit asupra liniei de urmat pentru care şi-a dat tot consimţământul"[115].

În perioada 1-15 martie urma să se ceară episcopului Lucian Triteanu ieşirea la pensie, laolaltă cu arhiereul său Ilarion. În locul său urma să fie numit drept locotenent de episcop fie arhimandritul Dionisie Velea, exarhul mănăstirilor din eparhia Moldovei, „despre care garantează PS Justinian!", sau PS Antim Nica, „dacă până atunci va fi câştigat pentru linia acţiunii guvernului şi va face angajamentele de onoare"[116].

În sfârşit, în perioada 15 martie-1 aprilie, urma să fie pensionat la cerere, cerere solicitată de Ministerul Cultelor, episcopul Cosma Petrovici. În locul lui urma să fie numit locotenent de episcop Antim Nica sau arhimandritul Arsenie Boca, „cunoscut de dl. ministru Gheorghiu-Dej şi Teohari Georgescu şi pe care dânşii vor să-l promoveze într-un post de episcop". Autorul continua referitor la Arsenie Boca că „nu ar fi rău dacă ar merge la Maramureş, în cazul când PS Policarp Moruşcă se reîntoarce la locul său în America"[117].

Măsurile urmau să se ia la câte două săptămâni distanţă, pentru ca ministrul Burducea să nu cunoască planul, el urmând să execute ceea ce ar părea acţiuni disparate. Atitudinea faţă de Burducea este una de suspiciune deoarece „nu poate ţine secretul", iar modul în care este inclus în plan este optativ: „poate fi folosit"[118].

După o perioadă de „probă", în care arhiereii numiţi ca locotenenţi vor fi verificaţi din punct de vedere al fidelităţii faţă de guvern, urma să se treacă la alegerile propriu zise, care nu mai cădeau în sarcina lui Burducea. Acesta urma să-şi ia concediu iar în locul lui urma să fie numit *ad interim* Mihail Ralea sau Petru Groza, deoarece Burducea n-ar fi fost în stare să stăpânească Congresul Naţional Bisericesc. Pasul următor era contactarea lui Gheorghe Tătărescu, „care dispune de majoritatea membrilor adunărilor eparhiilor vacante, cum şi de majoritatea Congresului Naţional Bisericesc, care aleg pe episcopi şi mitropoliţi. I se va comunica lista celor ce vor urma să fie aleşi şi totodată să ia toate măsurile disciplinare la vot, participând chiar domnia sa la alegeri împreună cu dl. Franasovici, fiindcă dânşii fac parte din Congresul Naţional Bisericesc"[119].

Alegerile urmau să fie fixate prin surprindere, ca să nu se poată face nimic de către adversari, lista candidaţilor fiind comunicată Patriarhului în ajunul congresului. Aleşii vor putea fi

---

[115] *Ibidem*, p. 53.
[116] *Ibidem*.
[117] *Ibidem*.
[118] *Ibidem*, p. 52.
[119] *Ibidem*, p. 54.

respinşi de guvern, dacă aceştia nu ar conveni, pe motiv de convingeri antidemocratice sau cu trecut legionar, în baza legii din 18 decembrie 1944[120].

După ce parcurgeau toate etapele confirmării şi investirii, noii ierarhi urmau să treacă la „epurarea administraţiei bisericeşti de toţi foştii legionari, cuzişti, gogişti, antonescieni, care nu s-au încadrat în noua viaţă politică a Statului nostru"[121]. Autorul concluziona că după această acţiune va exista „un Sinod colaborator cu guvernul democratic, iar reacţiunea îşi va fi pierdut una din cele mai puternice poziţii de luptă contra democraţiei"[122].

Documentul amintit este unic între rapoartele primite de serviciile secrete, nici unul nemaiavând coerenţa şi precizia acestuia. Apoi, este de mirare cum de autorităţile au preluat direcţiile strategice ale acestui plan întocmit totuşi de o sursă. Tocmai datorită importanţei documentului, era important de ştiut şi cine l-a scris. Punctul de pornire în aflarea autorului îl reprezintă informaţia cu care începe documentul, anume că „reacţiunea" de la Patriarhie a numit, fără să consulte, pe preotul Constantin Burducea ca paroh la Capela Română din Paris, iar pe episcopul vicar al mitropoliei Moldovei, Justinian Marina, drept episcop al românilor din America[123]. Dacă în cazul lui Burducea, el este cel ce şi-a dorit plecarea la Paris[124], deci nu este adevărată afirmaţia lui „Barbu", în cazul lui Justinian aşa au stat lucrurile. Pe 30 ianuarie 1946, prin adresa nr. 135, patriarhul Nicodim îi aducea la cunoştinţă că „Sf. Sinod...v-a numit arhiereu conducător al Bisericii române ortodoxe din America, pe data de 1 februarie a.c. Veţi merge dar cât de curând la noul post şi veţi lua conducerea acelei biserici, ca ascultare de deosebită cinste faţă de Biserica Ortodoxă a României şi ca deosebită cinste ce vă face ea"[125]. Răspunsul lui Justinian a fost politicos dar ferm, refuzând onoarea cei i se făcea: „Cum însă postul de episcop al Americii nu este vacant, nu văd cum s-ar putea executa această numire. PS Policarp Moruşca este episcop al românilor din America, ales de Sf. Sinod plenar al Bisericii Ortodoxe Române şi confirmat cu Decret Regal, şi nu poate fi înlocuit de un sinod permanent care nu are asemenea atribuţiuni şi nici motive de înlocuire [...] din respectul faţă de rânduielile ei canonice şi legale (ale bisericii) cât şi din dragostea şi dorinţa ce-i port pentru prestigiul ei Înaltă Sfinţenie, curăţenie şi spiritul de justă dreptate ce trebuie să domnească în toate hotărârile şi rânduielile ei conducătoare, eu nu pot să accept o situaţie ilegală şi provocatoare de conflicte cu colegii mei din sinod, cu forul legal şi democratic al Episcopiei românilor din America"[126]. Justinian va face şi o întâmpinare la Ministerul Cultelor, de unde primeşte următorul răspuns: „Ca urmare la cererea PS Voastre [...] avem onoarea a vă face cunoscut că s-a luat act de Întâmpinarea Înalt Prea Sfinţitului Patriarh, referitoare la numirea Prea Sfinţiei Voastre în postul de arhiereu conducător al

---

[120] *Ibidem*.
[121] *Ibidem*.
[122] *Ibidem*, p. 55.
[123] *Ibidem*, p. 50.
[124] Dudu Velicu, *op. cit.*, p. 104.
[125] *Apud* Ion Vicovan, *Aspecte legate de alegerea preotului Ioan Marina ca episcop vicar la Iaşi*, în „Teologie şi Viaţă", serie nouă, an XI (LXXVII), 8-12, august-decembrie 2001, p. 154.
[126] *Ibidem*, p. 155-156.

Episcopiei Române din America, luându-se măsurile necesare de a se sista toate lucrările până la clarificarea situaţiei"[127]. Ori, argumentele invocate de Justinian se găsesc reproduse ca atare în nota lui „Barbu".

Se mai poate observa că tot textul notei se învârte în jurul lui Justinian, a cărui poziţie ar fi fost ameninţată de „reacţiune". Justinian Marina este singurul care nu are nevoie de nici o recomandare din partea nimănui, în timp ce restul de persoane propuse să-i schimbe pe ierarhii în vârstă sunt „recomandaţi" într-un fel sau altul de către Justinian, singurul caz aparte fiind cel al lui Arsenie Boca, „cunoscut" de Gheorghiu-Dej şi Teohari Georgescu. Apoi, Efrem Enăchescu şi Antim Nica s-au numărat printre apropiaţii lui Justinian, pe care i-a protejat şi a căutat să-i reintroducă în treapta arhieriei (reuşind numai cu Antim Nica). Grija ca ministrul Burducea să nu ştie exact ce se întâmplă, acelaşi lucru fiind valabil şi în cazul lui Petre Constantinescu-Iaşi, sunt alte argumente că raportul vine din zona de influenţă a viitorului patriarh, deoarece acesta nu se înţelegea nici cu Burducea, nici cu Constantinescu-Iaşi.

În notele sale, Dudu Velicu, notează, fără a vedea legăturile, diferite etape ale acestui plan (scoaterea ierarhilor la pensie, alegerile, interimatul sau ministeriatul lui Roşculeţ), dovadă limpede că nu el, care de regulă semna notele sale informative cu pseudonimul „Viator"[128], este autorul planului de acţiune. În plus, el nu a fost un apropiat al lui Justinian. Pe 17 martie el notează că în urmă cu cinci zile, toţi clericii pe care i-a întâlnit i-au spus că palatul patriarhal e un centru de spionaj, primind toate amănuntele pe care şi „Barbu" le inserează în raportul său[129]. După o perioadă când această chestiune nu mai apare în însemnări, pe 31 martie Velicu afirmă: „Diaconul dr. N. Nicolaescu este acela care are cunoştinţă despre existenţa unui centru de spionaj în Palatul patriarhal"[130]. Dacă avem în vedere prietenia strânsă dintre Nicolaescu şi Justinian, acţiunile lui Nicolaescu de compromitere a lui Burducea, duse în acea perioadă, duşmănia faţă de patriarhul Nicodim, dorinţa, atunci când se va pune la modul serios chestiunea unor noi alegeri de ierarhi, să ajungă episcop la Vâlcea, înscrierea sa în Partidul Comunist şi

---

127 *Ibidem*, p. 157.

128 O notă a siguranţei din 15 iunie 1948 menţionează care sunt informatorii din cadrul Subsecţiei Naţionalităţi Culte. În cazul ortodox sunt menţionate următoarele nume: „Marcu" (Liviu Stan), „Matei" (Aurel Popa), „Mihai" (Ioan Vască), „Viator" (Dudu Velicu), „Toma" (Hristu Fârşerotu) (ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 8925, f. 46). Numele „Barbu" nu se regăseşte pe această listă şi nici în alte note informative din epocă, cel puţin deocamdată, o posibilă nouă dovadă a caracterului excepţional al acestui document.

129 Dudu Velicu, *op. cit.*, p. 119.

130 *Ibidem*, p. 125. Acest „centru de spionaj" a generat tot felul de comentarii la morişca zvonurilor. Unul din ele, amuzant, este consemnat de Velicu: „Se afirmă că, pentru a cunoaşte amănunte asupra centrului de spionaj din Palatul patriarhal, Ana Pauker a încercat să aibă relaţii sexuale cu episcopul Iosif Gafton al Argeşului, ca unul care activează în acest centru. El însă nu a fost tentat (deoarece se ştie că este homosexual)". Sub aparenţa obiectivităţii lui „se afirmă", Velicu tinde să dea credit celor notate, ambele persoane nefiind agreate de el. Cu alte cuvinte, ar dori ca zvonul să fie adevărat, păstrându-şi însă distanţa de siguranţă a documentaristului riguros care era.

colaborările ulterioare cu Securitatea, putem considera că Nicolae Nicolaescu[131] ar putea fi sursa „Barbu", care a preocupat pe mulţi istorici ai bisericii. Argumentelor deja invocate li se poate adăuga calitatea textului, pe măsura pregătirii pe care o avea Nicolaescu şi luarea lui în consideraţie de către factorii de decizie din zona Partidului Comunist, pentru că tot ce s-a petrecut în Ministerul Cultelor în această perioadă (demiterea lui Burducea, cele două interimate şi ministeriatul lui Roşculeţ) s-a făcut cu acordul lui Dej, Georgescu, Luca, Pauker sau Bodnăraş, peste care nici Groza nu putea trece. Cum planul a fost pus în practică (în principiile sale) e de crezut că cel care l-a conceput avea trecere la liderii comunişti, iar Nicolaescu era o asemenea persoană. Oricum, în mod cert documentul este elaborat de un apropiat al cercului lui Justinian.

Dacă planul nu s-a împlinit aidoma, faptul se datorează altor centre de putere care au căutat să contracareze acţiunile lui Justinian şi aici avem în vedere pe patriarhul Nicodim şi pe ierarhii ardeleni, grupările politice încă independente faţă de PCR, dar şi contextul internaţional. Unul din terenurile de confruntare a fost, evident, Ministerul Cultelor.

Cum zvonurile în Biserică circulă repede, deja la începutul primăverii se spune că cei de la minister au misiune să „cureţe dealul Patriarhiei", cu asentimentul guvernului[132]. Însă Vască, Stan, Cândea şi Veştemeanu formau un formidabil caré de aşi în mâna lui Petru Groza şi a mitropolitului Nicolae Bălan, fapt care va nemulţumi pe preoţii „regăţeni" [133] şi va încurca serios planurile de acţiune ale lui Justinian, Emilian Antal dar şi ale patriarhului Nicodim. Acest grup va juca un rol foarte important în acţiunile ardelenilor de promovare a episcopului Nicolae Popovici ca viitor patriarh. Pericolul va fi resimţit de Justinian, care, aflat în conflict cu Irineu Mihălcescu şi cu o seamă de preoţi din cadrul mitropoliei Moldovei, grupaţi într-un sindicat „legionar", va acuza la începutul anului 1947 că aceştia sunt implicaţi într-o „conspiraţie legionară", încurajată şi dirijată din Ministerul Cultelor de către Liviu Stan, Spiridon Cândea şi Ioan Vască, care, prin aceste acţiuni, doreau să-l instaleze pe Nicolae Popovici ca mitropolit al Moldovei, iar pe Irineu Mihălcescu ca patriarh în locul lui Nicodim[134].

Însă atacurile împotriva grupului de la Culte au venit încă din aprilie 1946, când în ziarul „Liberalul" Vască a fost denunţat ca legionar şi delapidator de fonduri publice[135]. Conform zvonurilor, autorul moral al acestor atacuri era preotul Alexandru Ionescu, noul preşedinte al UPD, viitor deputat, nemulţumit că se trecuse peste voinţa „preoţilor democraţi" în alegerea funcţionarilor de la ministerul Cultelor[136]. Ionescu era însă un bun prieten al lui Justinian, care mai târziu l-a făcut vicar patriarhal, şi putem presupune că atacul nu a fost doar o inspiraţie a sa personală, mai ales că se zvonea că doreşte să ia locul lui Vască şi în plus, articolele au apărut

---

[131] Biografia „oficială" a lui Nicolae Nicolaescu poate fi consultată accesând http://www.crestinortodox.ro/D-Nicolae_Nicolaescu-10602-271.html . Asupra lui urmează să revenim cu un studiu care să valorifice informaţiile, destul de puţine din păcate, existente în arhiva CNSAS.
[132] Dudu Velicu, *op. cit.*, p. 117.
[133] *Ibidem.*
[134] Cristina Păiuşan, Radu Ciuceanu, *op. cit.*, document 10, p. 62; document 11, p. 64.
[135] Dudu Velicu, *op. cit.*, p. 137.
[136] *Ibidem.*

într-un ziar liberal, adică aparținând unui partid unde Justinian avea de asemenea legături puternice.

Prezența grupului „ardelean" a amânat până în septembrie realizarea planului propus de sursa „Barbu". Abia atunci se ia în discuție pensionarea unor ierarhi. Mai întâi se va încerca forțarea acestora să-și prezinte demisiile. Dudu Velicu notează: „(Nicodim) l-a chemat pe preotul Vască, secretarul general al ministerului Cultelor, și i-a spus să întocmească adrese către: mitropolitul Irineu Mihălcescu al Moldovei și episcopii Cosma Petrovici al Dunării de Jos și Lucian Triteanu al Romanului, prin care să le facă cunoscut că trebuie să-și prezinte demisiile, guvernul înțelegând să le fixeze câte o pensie lunară de un milion fiecare... Preotul I. Vască a îndeplinit întocmai dorința patriarhului și, sâmbăta și duminica trecută, s-a prezentat la Galați, Roman și Iași sus-numiților ierarhi.

În acest timp, Patriarhul intervine din umbră, căci după plecarea de la Palat a preotului I. Vască, el a telefonat fiecăruia dintre cei trei ierarhi, atrăgându-le atenția: „Să nu-ți tai craca de sub picioare dându-ți demisia"[137]. Evident, măsura i se impusese patriarhului de către guvern, care a încercat să o pareze în acest fel, dar, după cât se pare, nici preotul Vască nu a dat dovadă de entuziasm în acțiunea sa[138].

În fața eșecului, se trece la elaborarea unei legi de pensionare a ierarhilor, despre ale cărei avataruri Dudu Velicu dă unele amănunte. El scrie că, inițial, în proiect se prevedea că ierarhii în vârstă de peste 70 de ani urmau să fie pensionați, cu excepția patriarhului, dar, la intervenția lui Liviu Stan și Spiridon Cândea, a fost inclus și acesta în rândul celor pensionabili. Faptul nu a convenit concurenților taberei ardelene în lupta pentru scaunul patriarhal, anume Justinian Marina și Emilian Antal, care vor interveni pentru ca patriarhul să fie exceptat de la pensionare[139]. Nu putem ști exact dacă acest lucru s-a întâmplat sau nu, deoarece nu mai sunt alte surse care să le verifice, dar din alte note ale lui Velicu și însemnările altor autori, este limpede că vechea ostilitate dintre Nicodim și Nicolae Bălan a continuat, iar „ardelenii" de la culte s-au manifestat adesea dușmănos la adresa patriarhului, în diverse ocazii. Faptul descris de Velicu este credibil deoarece, dacă Nicodim ar fi ieșit din scaun iar alegerile de patriarh s-ar fi desfășurat înainte de alegerile legislative, candidatul grupării ardelene ar fi avut mai multe șanse. Poate nu întâmplător, tocmai pentru că se apropiau alegerile legislative, ca să nu se stârnească valuri, proiectul de lege privind pensionarea ierarhilor a fost amânat pentru următoarea legislatură.

Până la alegeri, patriarhul Nicodim a trebuit să onoreze invitația făcută de patriarhul Alexei al Moscovei încă de la începutul anului 1946. Vizita a fost considerată ca foarte importantă pentru viitorul „democratic" al României, Petru Groza și Vască făcând tot posibilul să-l convingă pe Nicodim să plece în călătorie. Din delegație va face parte și Vască, ca reprezentant al ministerului

---

[137] *Ibidem*, p. 172.

[138] Vezi în această chestiune raportul făcut de Vască lui Petru Groza în Cristina Păiușan, Radu Ciuceanu, *op. cit.*, document 8, p. 59, unde se spune clar că s-a încercat cu forța, dacă nu s-a reușit s-a trecut la elaborarea decretului de pensionare.

[139] Dudu Velicu, *op. cit.*, p. 177.

Cultelor, ca informator al Siguranţei şi ca reporter care va consemna impresiile de călătorie în volumul *O călătorie istorică*[140].

După încheierea acţiunii „Moscova", membrii Ministerului Cultelor vor avea misiunea să facă propagandă electorală pentru candidaţii Blocului Partidelor Democratice, dominat de comunişti. În acest sens a fost organizată pe data de 11 noiembrie o conferinţă la sala Dalles, în care preotul Vască trebuia să prezinte călătoria patriarhului în Uniunea Sovietică. Alături de el la prezidiu au luat loc: „preotul Vasile Ionescu, diaconul Nicolae Nicolaescu, ministrul Gheorghiu-Dej, al Comunicaţiilor, preotul Alexandru Ionescu (Bucureşti), preotul I. Vască, preotul Stanciu – Sf. Nicolae Vlădica, preotul Sulică, preotul Sebe"[141]. După cum se poate observa, alături de numele grele ale UPD, în frunte cu Alexandru Ionescu, preşedintele acestei organizaţii şi candidat pe listele BPD, se alăturase Gh. Gheorghiu-Dej, liderul PCR. Evenimentul este deosebit de important, deoarece este pentru prima dată când Dej se adresează direct preoţilor, nu prin intermediul organizaţiilor de front. Gestul era important deoarece din ianuarie 1946, de când partidele istorice reintraseră în circuitul politic, numărul de preoţi simpatizanţi ai forţelor procomuniste scăzuse într-un mod dramatic. Cuvântarea lui, parte a unei ample campanii de presă[142], este o pledoarie *pro domo*, asigurând preoţii că BPD va respecta libertatea religioasă şi biserica. Dej începe prin a sublinia că „biserica reprezintă o forţă spirituală, care trebuie pusă în slujba intereselor naţionale, ale poporului [...] Partidul Comunist nu se mai găseşte în stadiul de romantism. Aş fi un mincinos în ochii dumneavoastră, dacă aş spune că Partidul Comunist nu se inspiră din realităţile specifice vieţii noastre, că nu-şi apropie preoţimea, spre a colabora cu ea pentru interesul poporului nostru, al patriei noastre. E greşită părerea cum că Biserica se ocupă numai cu cele spirituale, căci altfel legătura dintre biserică şi popor ar suferi mult".

„Misiunea preotului este să fie îndrumătorul ţăranului nostru în cele materiale şi sufleteşti. Preotul este un propovăduitor al binelui, un învăţător, un îndrumător în viaţa de toate zilele a ţăranului nostru. Preotul îi dă sfatul cum să scape de o nenorocire, când îi ia foc casa, când îi moare o vită, când i se îmbolnăveşte un copil"[143].

După cum se poate observa, în această parte a discursului, Dej prezintă Partidul Comunist drept o organizaţie pragmatică care trebuie să ţină seama de prezenţa unor forţe utile progresului societăţii. Una din acestea este Biserica[144], care deţine o „forţă spirituală", noţiune prin care se înţelege de fapt capacitatea propagandistică a acesteia în mediul social, şi nu apropierea de Dumnezeu, care nu-l interesează pe „pragmaticul" Dej. Aici el urmează aceleaşi principii ale liderilor politici interbelici, de instrumentalizare în folos social a Bisericii, cu singura deosebire că nu se mai oboseşte să mai vorbească în plus şi de cele spirituale. Dej anunţă viitoarea datorie a Bisericii de a fi „în slujba interesului naţional", expresia „trebuie pusă" putând fi înţeleasă

[140] ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 2669, vol. 2, f. 51-52.
[141] *Ibidem*, p. 193.
[142] Opiniile lui au fost publicate insistent în zilele următoare de presa apropiată de BPD. Ex. vezi *O diversiune: despărţirea bisericii de stat*, în „Universul", nr. 264, 16 noiembrie 1946, p. 1.
[143] *Ibidem*, p. 194.
[144] Aici nu este vorba neapărat de Biserica Ortodoxă.

deopotrivă ca o datorie a comuniştilor de a ţine seama de biserică, dar şi obligaţia acesteia de a urma calea trasată.

Dacă în prima parte a discursului liderul PCR anunţă că pentru Biserică există o cale de a-şi continua existenţa, în cea de-a doua parte arată că în trecut „forţele negre ale întunericului au abătut poporul de pe căile lui fireşti. Au fost oameni care au propovăduit: să urăşti pe aproapele tău, în locul iubirii. Nici Biserica n-a rămas neinfluenţată"[145]. Dar „dacă rătăcitul trebuie adus de pe calea rătăcirii, noi nu vrem moartea păcătosului, ci îndreptarea lui"[146]. Astfel, sub masca principiilor creştine, Gheorghiu – Dej sugera că „iertarea" celor care „au greşit" era posibilă în măsura în care aceştia apucau „drumul cel drept" al comunismului.

Abordează apoi problema colectivizării, care preocupa pe foarte multă lume, subliniind că „noi analizăm ştiinţific curentele politice, stările de fapt sociale, pentru a nu face greşeli, deşi şi noi facem greşeli; păcat nu e că ai făcut o greşeală, ci când o faci aşa de grosolană, că n-o mai poţi repara. Să nu ne mulţumim numai s-o recunoaştem, ci s-o şi îndreptăm". Concluzia aceste „explicaţii" este că nu va fi nici o colectivizare, deoarece „conservatorismul ţăranului nu admite colhoz"[147]. Combătând „minciunile" partidelor istorice Dej subliniază că PCR nu este „partizanul nivelării, căci viaţa însăşi nu este egală". „După noi, nivelare înseamnă moarte, a sta pe loc, a nu merge înainte".

În ceea ce priveşte chestiunea cea mai arzătoare pentru cler, separarea bisericii de stat, anunţă răspicat că „Nici vorbă nu poate fi de despărţirea Bisericii de Stat"[148] iar dovada purtării de grijă a statului faţă de biserică este demonstrată de numărul mare de biserici care s-au construit şi se construiesc în ultimul timp. „Sunt însă, continua Dej, împrejurări care impun atitudini, atunci când biserica este ostilă intereselor poporului român, mişcării de înnoire a vieţii noastre publice, când nu se încadrează în ritmul viu în care a intrat ţara noastră", lăsând prin aceasta să se întrevadă posibilitatea în viitor a despărţirii bisericii de stat, dacă biserica nu va fi „pe linie"[149].

În finalul discursului a ţinut să-l laude pe patriarhul Nicodim pentru „maturitatea politică" de care a dat dovadă (acceptând să plece în vizită la Moscova) şi s-a adresat acelor preoţi apropiaţi de alte partide: „O parte din cler este cu Blocul, dar o parte face coadă lui Maniu şi Brătianu. Eu nu m-agăţ de oameni care stau cu-n picior în groapă, Partidul Naţional Liberal de sub preşedinţia domnului Brătianu îl caracterizez ca pe un arbore uscat: a avut epoca lui de înflorire, declin şi acum se găseşte pe pragul mormântului. Cine vrea să se alăture de ei, este liber. Interesele Bisericii, însă, şi ale preoţimii sunt alături de BPD"[150].

În cuvântul său, secretarul general Ioan Vască arăta că „Suntem (preoţii) mândri că autoritatea de stat ne cheamă la muncă" şi că „trebuie să ne arătăm recunoştinţa şi gratitudinea

---

145 *O diversiune: despărţirea bisericii de stat*, în „Universul", nr. 264, 16 noiembrie 1946, p. 1.

146 *Ibidem.*

147 *Ibidem.*

148 Dudu Velicu consemnează la auzul acestei veşti sala a izbucnit în „aplauze furtunoase".

149 Dudu Velicu, *op. cit.*, p. 195.

150 *Ibidem.*

faţă de guvern, votând Blocul"[151]. În ciuda acestor afirmaţii, conform celor scrise de Dudu Velicu, se părea că Vască nu era prea convins de ce spune, afirmând chiar că la plecarea spre Uniunea Sovietică, cineva din anturajul Patriarhului „i-a atras atenţia să nu semneze ceva la Moscova", fapt care a fost întâmpinat cu aplauze, e drept, slabe, dat fiind prezenţa liderului PCR în sală[152].

După alegerile din noiembrie, o nouă serie de zvonuri dădeau drept viitor ministru al Cultelor, fie pe preotul Alexandru Ionescu, ales deputat din partea PNP, fie pe Liviu Stan, ca cel mai apropiat colaborator al primului-ministru Groza[153]. Marea surpriză a venit prin numirea ca ministru a avocatului Radu Roşculeţ din Constanţa, din Partidul Naţional-Liberal (Tătărescu). Măsura, oarecum surprinzătoare pentru mulţi dintre clerici, era foarte logică dacă avem în vedere planul sursei „Barbu".

Ministrul Roşculeţ a trecut imediat la o adevărată „liberalizare" a ministerului. El a mai adus un secretar general, preotul Huhulescu, păstrându-l şi pe preotul Vască, care a trecut pe planul al doilea[154]. În postul de director general a fost adus cunoscutul preot Grigore Cernăianu, preşedintele clericilor membri ai Partidului Naţional-Liberal Tătărescu în locul lui Zaharia Mântulescu, care a primit un post mai mic[155]. Preotul Veştemeanu a fost retrogradat şi el la nivel de inspector general, locul de director al cultelor fiind luat de O. Frangu, un alt apropiat al liberalilor, care au mai numit ca director general pe preotul Popescu-Argeş[156] şi l-au înlocuit pe preotul Huştiu din postul de consilier de presă cu un ziarist apropiat de Tătărescu[157]. Mai mult, în februarie 1947 se constituia organizaţia liberală din ministerul Cultelor, ceilalţi funcţionari simţindu-se marginalizaţi.

Situaţia existentă în minister în această perioadă este cel puţin ciudată, deoarece nici înainte nici după aceea n-au mai fost în acelaşi timp doi secretari de stat. Doar faptul că fata lui Ioan Vască devenise soţia lui Emil Bodnăraş[158], nu este un argument suficient care să explice menţinerea lui în funcţie, deoarece şi ceilalţi trei apropiaţi ai prim-ministrului Groza au fost menţinuţi. Lucrurile pot fi mai bine înţelese dacă avem în vedere neînţelegerile dintre Groza şi liderii PCR în ceea ce priveşte numele viitorului patriarh: Nicolae Popovici sau Justinian Marina. Timp de mai multe luni funcţionarii „ardeleni" de la ministerul Cultelor blocaseră aplicarea planului lui „Barbu" poate tocmai pentru a evita influenţa pe care ar fi exercitat-o noii ierarhi aleşi. Însă, chiar şi după alegerile „câştigate" cu mare succes de BPD, comuniştii erau îngrijoraţi de continuarea stării „echivoce" din Biserică, care trebuia să înceteze cât mai rapid. Pentru că nu putea să-i dea afară pur şi simplu pe oamenii lui Petru Groza, s-a ales calea „dublării" acestora cu liberalii lui Tătărescu, care au făcut jocul comuniştilor, încercând în acelaşi timp firave iniţiative

[151] *Ibidem*, p. 193.
[152] *Ibidem*.
[153] *Ibidem*, p. 196.
[154] *Ibidem*, p. 201.
[155] *Ibidem*, p. 208.
[156] *Ibidem*, p. 221.
[157] *Ibidem*, p. 201.
[158] *Ibidem*, p. 247.

independente, cum ar fi promovarea unui candidat propriu în scaunul arhieresc din Craiova sau sprijinirea unor iniţiative ale patriarhului Nicodim pentru a întări poziţia acestuia, dar ele nu au avut nici un efect pe termen lung. În momentul în care liberalii vor fi scoşi de la putere, toţi funcţionarii lor vor fi daţi afară[159], rămânând pe mai departe oamenii lui Groza şi membrii UPD, sub conducerea unui ministru, Stanciu Stoian, membru al Frontului Plugarilor[160]. Era însă prea târziu pentru Groza, cărţile fuseseră făcute conform dorinţelor PCR[161].

Noua structură a parlamentului făcea şi mai favorabilă luarea unei decizii împotriva ierarhiei bisericeşti. Prin Legea electorală şi Legea pentru organizarea Reprezentanţei Naţionale din iulie 1946, era suprimat Senatul, din care până atunci făcuseră parte, ca membri de drept, mitropoliţii, episcopii eparhioţi ai bisericilor ortodoxă şi greco-catolică, precum şi liderii celorlalte confesiuni recunoscute. În noul parlament nu mai erau decât o mână de clerici de rang inferior, majoritatea „democraţi", care nu au făcut nici o opoziţie în faţa măsurilor legislative luate în domeniul religios.

În şedinţele din 8, respectiv 14 mai 1947, Adunarea Deputaţilor vota două proiecte de legi, publicate în „Monitorul Oficial" din 30 mai 1947, sub numele de: Legea nr. 166 pentru punerea în retragere a membrilor clerului tuturor cultelor şi Legea nr. 167 pentru modificarea art. 2, 9 şi 12 din legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române.

Potrivit Legii nr. 166, preoţii şi diaconii celor două biserici româneşti (ortodoxă şi greco-catolică) erau puşi în retragere din oficiu la împlinirea vârstei de 70 de ani (art. 1); membrii clerului celor două biserici româneşti care ocupau funcţii administrative după normele Statutului funcţionarilor publici, erau puşi în retragere potrivit prevederilor acelui statut (art. 2); Vicarii eparhiali, consilierii referenţi, directorul Sf. Sinod al B.O.R., canonicii, secretarii eparhiali, revizorii, ecleziarhii şi canonarhii erau puşi în retragere la vârsta de 60 de ani, cu posibilitatea prelungirii de la 2-5 ani, pe baza propunerii chiriarhului şi cu aprobarea Ministerului Cultelor (art. 3,4). Toţi

---

159 *Ibidem*, p. 281.

160 În contrast cu numeroasele schimbări ale personalului Ministerului Cultelor proveniţi din rîndurile BOR sau responsabili pentru acest cult, expresie a intereselor şi raporturilor de forţă existente la un moment dat, din partea Bisericii Greco-Catolice şi-a desfăşurat activitatea pe toată perioada 1945-1948 un singur inspector general, călugărul asumpţionist Ioan Liviu Leluţiu, care, în plus, a fost şi membru PSD (Dudu Velicu, *op. cit.*, p. 291-292), fapt care poate fi explicat prin lipsa unor clerici greco-catolici înscrişi în organizaţii de front, datorită dispoziţiilor date de ierarhie (ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 58, f. 58-61). De altfel, şi numirea lui a ridicat probleme, deoarece s-a făcut fără consultarea superiorilor săi (Cristian Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist*, Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2003, p. 28) situaţie care s-a rezolvat în cele din urmă şi a fost lăsată ca atare, pentru a nu stârni probleme inutile. Leluţiu va deveni obiectul unei intense acţiuni informative din partea organelor specializate şi va ajunge la rându-i în temniţele comuniste (*ibidem*, p 29).

161 Trebuie spus că în următorii ani se va renunţa treptat ca în cadrul Ministerului Cultelor să mai fie cooptaţi preoţi, tinzându-se spre crearea unui aparat birocratic separat de corpul clerical. Un rol important în această privinţă l-a jucat patriarhul Justinian, care nu vedea cu ochi buni faptul că unii preoţi erau şi funcţionari de stat, obligaţi, pe de-o parte, să apare interesele Bisericii şi, pe de alta parte, pe cele ale statului. Funcţionarii clerici de la minister au trebuit în 1949 să opteze fie pentru funcţia publică, fie pentru slujirea la altar (ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 8925, f. 99).

membrii clerului care erau pensionari sau treceau la pensie, în baza prevederilor acestei legi, rămâneau deservenţi onorifici (art. 5). Arhiereii vicari, episcopii, arhiepiscopii şi mitropoliţii Bisericii Ortodoxe Române deveniţi improprii funcţiei lor, din cauza unor invalidităţi fizice sau de altă natură, erau puşi în retragere la cererea Ministerului Cultelor, în urma avizului unei comisii speciale formate dintr-un delegat al Ministerului Cultelor ca preşedinte, un magistrat delegat de Ministerul Justiţiei şi un delegat al Sfântului Sinod. Cei puşi în retragere primeau o sumă de bani lunară egală cu salariul gradului respectiv, fără altă indemnizaţie, având însă dreptul de îngrijire şi întreţinere într-una din mănăstiri, pe tot timpul cât locuiau în mănăstire (art. 7). Chiriarhii eparhiilor desfiinţate se puneau în retragere din oficiu cu drepturile prevăzute la art. 7. Patriarhul BOR era exceptat de la prevederile acestei legi[162].

Legea nr. 167 din 30 mai 1947 aducea prin art. 1, modificarea art. 2 din Legea pentru organizarea BOR din 1925 sub raportul orânduirii canonice şi administrative, întrucât aşa cum era prevăzută în legea din 1925 nu mai corespunde situaţiei de fapt[163], datorită pierderilor teritoriale, mitropolia Basarabiei şi o parte importantă a mitropoliei Bucovinei reintrând sub stăpânirea sovietică. Pentru a nu se stârni oarecari bănuieli sovieticilor că România ar fi revizionistă, s-a schimbat denumirea mitropoliei Bucovinei în cea de mitropolia Sucevei, „deşi tradiţia istorică cunoştea o singură mitropolie a Moldovei şi Sucevei, iar scindarea titulaturii acestei mitropolii, una a Moldovei şi alta a Sucevei, n-ar fi conformă cu tradiţia unităţii acestei mitropolii"[164].

Prin articolul 2 al legii se modifica articolul 9 din legea din 1925, care prevedea doar că adunările bisericeşti se formează prin votul tuturor credincioşilor, bărbaţi majori, din parohie[165]. Conform noii legi, „Locurile rămase vacante prin deces, prin strămutarea domiciliului sau reşedinţei în afara eparhiei, prin lipsă nemotivată de la 2 sesiuni consecutive, prin demisii, prin condamnări de drept comun se vor constata şi completa de o comisie care va funcţiona la fiecare eparhie. Comisia va fi compusă dintr-un reprezentant al chiriarhului respectiv sau locţiitorului său, un reprezentant laic al Ministerului Cultelor şi un reprezentant al Adunării Eparhiale ales prin tragere la sorţi...Comisia va propune câte o singură persoană pentru completarea fiecărei vacanţe. Persoana propusă de comisie va trebui să aibă agrementul motivat al ministerului Cultelor"[166].

În sfârşit, articolul 3 completa lista mirenilor membri de drept în colegiile electorale. Alături de cei deja menţionaţi în legea din 1925 se adăugau acum vicepreşedintele Consiliului de Miniştri, miniştrii secretari de stat şi subsecretari de stat, prezenţi în toate cazurile. În plus, la alegerea episcopilor urmau să fie prezenţi toţi membrii Adunării Deputaţilor, bărbaţi ortodocşi, aleşi în eparhia respectivă, iar în cazul mitropoliţilor deputaţii bărbaţi ortodocşi din circumscripţia

---

162 „MO", nr. 121 din 30 mai 1947, p. 4324.

163 *Ibidem*, p. 4325.

164 Recomandare a Consiliului Legislativ privind Legea 167 (ANIC, fond Casa Regală – Mihai, dosar nr. 3/1947, f. 7).

165 Chiru G. Costescu, *Legea şi statutul pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române din 6 mai 1925*, Bucureşti, Tipografia Curţii Regale „F. Göbl & fii", 1925, p. 11.

166 „MO", nr. 121 din 30 mai 1947, p. 4326.

întreagă a mitropoliei respective[167]. Motivaţia dată adoptării acestei măsuri era că cel puţin o perioadă nu se puteau organiza alegeri generale pentru adunările bisericeşti[168].

Discuţiile preliminare în jurul acestor legi au fost iniţiate încă din decembrie 1946 şi au fost propuse spre dezbatere Consiliului de Miniştri în data de 7 februarie 1947, care le-a şi aprobat în aceeaşi zi[169]. Faptul că a durat aşa de mult până s-a ajuns la votarea lor în Adunarea Deputaţilor, la promulgarea lor de rege, la investirea cu sigiliul statului şi publicarea în „Monitorul Oficial" se datorează faptului că ele trebuiau să aibă avizul Sf. Sinod al BOR, ceea ce a dus la numeroase complicaţii pentru iniţiatorii legilor, care au cunoscut unele modificări faţă de variantele iniţiale.

Astfel, primul proiect al legii 166 prevedea punerii în retragere automat a chiriarhilor care împlineau 70 de ani, în timp ce în articolul 8 se stipula că „chiriarhii vor putea fi menţinuţi în funcţiune şi peste vârsta de 70 de ani printr-un jurnal al Consiliului de Miniştri, dat pe baza propunerii Ministerului Cultelor"[170]. Proiectele au fost trimise spre examinare Consiliului Legislativ[171] la 30 ianuarie 1947 de către Ministerul Cultelor, iar acesta şi-a dat verdictul prin avizul nr. 15 din 8 februarie. În acest aviz se sublinia foarte clar că orice proiect de lege iniţiat de guvern care priveşte Biserica Ortodoxă Română trebuie să primească avizul din partea Sfântului Sinod al BOR, conform articolului 3, litera g din Statutul pentru organizarea BOR adoptat în 1925, cu putere de lege. În continuare, comisia arăta că măsura „retragerii ierarhilor BOR pentru ajungerea la limita de vârstă" nu o poate lua guvernul deoarece ea este o chestiune care nu ţine de Legea de organizare a BOR, ci de statut, care este elaborat exclusiv de Biserică şi care poate fi modificat, conform articolului 37 din lege, numai de Congresul Naţional Bisericesc, cu o majoritate de 2/3. În plus, situaţia episcopilor nu este o simplă chestiune juridică, ci una canonică, asupra căreia numai Sf. Sinod se poate pronunţa.

Articolul 8 ridica cele mai mari probleme, deoarece introducea un drept de dispoziţie în treburile interne ale BOR, ceea ce era în contradicţie flagrantă cu Constituţia şi cu legea şi statutul din 1925 prin care statul nu avea decât drept de supraveghere şi control.

În cazul legii 167, problemele juridice nu erau atât de acute, deoarece modificările priveau legea din 1925 care era elaborată de Parlament, iar articolul 3 în care se spunea că „Schimbarea titulaturii actuale a mitropoliilor şi episcopiilor şi a întinderilor lor teritoriale, ca şi crearea de noi eparhii, se va face numai prin lege"[172], favoriza adoptarea art. 1 din legea 167.

---

[167] *Ibidem*.

[168] ANIC, fond PCM – Stenograme (1944-1959), dosar nr. 2/1947, f. 61.

[169] *Ibidem*, f. 57.

[170] „MO", partea a III-a, Dezbaterile Parlamentului, nr. 12, 12 august 1947, p. 313; ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 67, f. 61-63, 76.

[171] Organism „consultativ la facerea şi coordonarea legilor", prevăzut de Constituţia din 1923.

[172] În 1925 Aurel Lazăr propusese ca acest articol să aibă următorul conţinut: „ [...] crearea de noi eparhii se va hotărî de Congresul Naţional Bisericesc şi se va ratifica prin lege", care a fost respins (Chiru C. Costescu, *op. cit.*, p. 7).

însă caracterul de lege pe care-l avea statutul obliga ca şi în aceste cazuri să se ceară avizul Sf. Sinod[173].

Ministerul Cultelor ştia perfect acest lucru şi înaintase încă din 11 decembrie o cerere de aviz Sfântului Sinod, care a respins prevederile considerate necanonice, referitoare la pensionarea ierarhilor[174]. Din amintirile arhimandritului Petroniu Tănase se pot desprinde presiunile la care a fost supus patriarhul Nicodim pentru a accepta modificările la lege şi statut[175], venite din partea angajaţilor ministerului Cultelor, indiferent de culoarea lor politică. Văzând că nu se rezolvă nimic pe această cale, proiectele au fost aduse în dezbaterea Consiliului de Miniştri, unde tocmai Petru Groza a ţinut să precizeze: „Cum vedeţi este vorba aici de introducerea unui regim excepţional pentru slujitorii Bisericii şi dacă Sf. Sinod n-a înţeles să primească acest regim de favoare acordat preoţimii noastre, îl priveşte. Eu am avut conversaţii cu patriarhul şi cu alţi reprezentanţi ai bisericii noastre. Desigur că Sf. Sinod se pune pe punctul de vedere al canoanelor. N-am nimic de zis. Harul sau darul preoţesc, desigur că nu poate fi înstrăinat, de acela care l-a primit, acesta rămâne cu el până la moarte [...] Desigur ei rămân cu darul lor. Noi însă avem un buget, în care trebuie să prevedem lucruri precise şi cifre [...] Canoanele când au vorbit de rolul spiritual al preoţilor, n-au prevăzut că aceştia pot fi încadraţi în statutul funcţionarilor publici şi vor fi consideraţi ca funcţionari de stat. Nici în Sinodul de la Niceea şi nici în alte sinoade ecumenice nu s-au stabilit astfel de lucruri. Noi însă considerăm pe preoţi din punctul nostru de vedere, ca fiind funcţionari publici, salariaţi ai statului. Sub acest raport, suntem în largul nostru, indiferent de ceea ce spun canoanele, să stabilim şi să recunoaştem dacă un preot este capabil sau nu să exercite funcţiunea pentru care noi îl plătim, ca orişice funcţionar public de altfel"[176].

Prin cuvântarea sa, primul-ministru ducea până la ultimele consecinţe o problemă care s-a pus permanent în viaţa BOR în perioada modernă, anume de unde vin banii pentru Biserică şi cine trebuie să controleze aceşti bani. Cum majoritatea fondurilor BOR proveneau din subvenţii de stat, acesta va avea pretenţia să se amestece tot mai mult în controlul şi gestionarea acestora, fapt care s-a accentuat tot mai mult prin „reetatizarea" BOR, în urma luptelor preoţimii ca să fie asimilată funcţionarilor publici[177]. Ei primiseră deplină satisfacţie în acest sens în timpul ministeriatului Burducea, sub aspectul pecuniar, acum Groza le cerea să se supună şi exigenţelor acestui statut de funcţionar public, iar acest lucru era valabil pentru toţi clericii, indiferent de cult, care ocupau un post oarecare plătit din bani publici. Acesta era în esenţă şi argumentul adus de ministrul Cultelor, Radu Roşculeţ, care arăta că modificarea prevederilor condiţiilor de pensionare a clerului se datorează apariţiei unui nou statut al funcţionarilor publici[178] şi măsurilor de

---

[173] Pentru argumentele contra legilor vezi ANIC, fond Casa Regală – Mihai, dosar nr. 3/1947; „MO", partea a III-a, Dezbaterile Parlamentului, nr. 12, 12 august 1947, p. 312-313; Chiru C. Costescu, *op. cit.*, p. 1-110.

[174] ANIC, fond Casa Regală - Mihai, dosar nr. 3/1947, f. 6.

[175] Arhim. Petroniu Tănase, *Întâmplări din vremea patriarhului Nicodim*, în „Teologie şi viaţă", nr. 7-12, iulie-decembrie 1999, p. 167-169.

[176] ANIC, fond PCM – Stenograme (1944-1959), dosar nr. 2/1947, f. 55.

[177] George Enache, *op. cit.*, p. 603-606.

[178] Legea nr. 726/1946.

austeritate bugetară care trebuie făcute în toate sectoarele[179]. De altfel, în „Monitorul Oficial" nr. 115 din 23 mai 1947, erau publicate legea 139 şi dispoziţiile Consiliului de Miniştri nr. 548, prin care se anunţau măsurile de licenţiere a funcţionarilor publici pe motiv de economie bugetară, articolul 55 din lege privind şi pe membrii tuturor cultelor religioase recunoscute de stat, care primeau salariu de la buget, măsură cu efecte mai devastatoare în sensul cantitativ al reducerii numărului de preoţi decât legile pe care le discutăm acum. Sensul lor nu era de a scoate la pensie nişte bătrâni neputincioşi ci de a se prelua controlul asupra adunărilor bisericeşti şi a se vacanta o serie de scaune de ierarhi în care să fie instalate persoane „valabile". Acest lucru este foarte bine subliniat în scrisoarea pe care patriarhul Nicodim a adresat-o regelui Mihai pe 17 martie 1947:

„Potrivit Constituţiei ţării noastre, în vigoare astăzi, şi potrivit dispoziţiilor constituţionale dintotdeauna, singură Biserica, prin organele ei tradiţionale şi legale, adică Sf. Sinod şi Congresul Naţional Bisericesc, poate şi trebuie să-şi facă întreaga orânduire a vieţii ei lăuntrice. Statul nu are decât un drept de control, adică de supraveghere a aplicării legilor, precum şi, fireşte dreptul de a supraveghea acţiunea bisericii, pentru ca să nu fie îndreptată vreodată împotriva intereselor naţionale.

Pensionarea ierarhilor nu există absolut în nici o ţară din lume. Nicăieri nu se pensionează ierarhii şi pentru nici un fel de pricini. În caz de boală ori de invaliditate de orice gen, chiriarhilor li se dau pretutindeni arhierei-vicari, aşa cum există şi în tradiţia şi legiuirile noastre româneşti. În Grecia, în împrejurări excepţionale, s-a făcut o lege în care se prevede că ierarhii, în cazuri de boală gravă constatată de două comisii medicale, şi numai la cererea Sinodului, pot fi puşi în retragere, absolut numai de Sinod, fără amestecul statului...

Văd însă că Ministerul de Culte tot vrea să vină cu legea pensionării episcopilor. Această lege nu este îngăduită nici de Constituţia Bisericii (de canoane), nici de Constituţia Regatului României. Pe episcopi, după aceste două legi fundamentale, nu-i scoate nimeni din scaunul lor, nici moartea. Nici Dumnezeu, căci episcopii se înmormântează pe scaunul lor, şi aşa se aşează în mormânt, şezând pe scaunul lor [...]

Eu nu pot, n-am puterea şi nici căderea, de a înlesni asemenea lege. Tot aşa nici Sf. Sinod. Atunci ce putere aşa de mare are guvernul să facă asemenea lege? O asemenea lege ar da naştere şi la multe neajunsuri şi neînţelegeri:

1. O asemenea lege va batjocori biserica noastră, România şi însuşi guvernul. Căci o asemenea lege nu este în nici o biserică ortodoxă şi nici în biserica catolică. De aceea, îndată ce va apare, toate bisericile ortodoxe din lume, vor declara biserica noastră schismatică şi vor rupe legăturile cu dânsa. Atunci toţi creştinii buni, toţi preoţii şi episcopii buni din ţară vor protesta şi vor cere Guvernului restabilirea lucrurilor. Şi astfel va fi zarvă şi bucluc în Ţară...

2. Dar asemenea legiuire va da naştere şi la alte neajunsuri. Mai întâi, vor fi într-o eparhie mai mulţi episcopi: cei pensionaţi şi titularii. Pensionarii, socotindu-se pe nedrept scoşi de la locurile lor, vor face slujbe, iar titularii vor protesta, şi aşa se va ivi un fel de anarhie, care va da de lucru şi administraţiei bisericeşti şi stăpânirii de stat.

[179] ANIC, fond PCM – Stenograme (1944-1959), dosar nr. 2/1947, f. 52.

3. Chiar, din punct de vedere economic, nu va fi bine. În loc de un episcop într-o eparhie, vor fi plătiţi doi sau trei: unul ca titular, cu leafă şi unul sau doi, ba poate cu vremea şi mai mulţi, cu pensie lunară. Trebuie avută în vedere şi latura economică.

Iată câte nereguli rezultă din schimbarea legilor fundamentale bisericeşti. Şi pentru ce? Am căutat să-mi dau seama de ce guvernul vrea să schimbe numaidecât legea. Şi am aflat că pricina e că mai multor inşi le-a venit gust să se facă episcopi şi mitropoliţi cât mai curând. Şi atunci trebuie deschise locuri cât mai multe. Dar am urmărit şi ce fel de persoane sunt cei ce doresc scaunele episcopale. Şi văd bine că sunt persoane slabe, nevrednice de aceste locuri. Ar fi un păcat să ajungă la aceste locuri. Se vede că fac politică.

Dar schimbări în episcopat se pot face şi fără schimbarea legii. Dacă vreun episcop devine vinovat de ceva, şi trebuie schimbat, se poate face o schimbare. Dacă episcopul se face vinovat de ceva, sunt două instanţe judecătoreşti pentru episcop. Dacă un episcop se face vinovat de un păcat duhovnicesc, episcopul se poate trimite în judecată Sf. Sinod. Sf. Sinod cercetează, judecă şi dă sentinţă şi, în caz de vinovăţie, chiriarhul este scos din scaun. Dacă episcopul se face vinovat în chestii de drept comun, este trimis în judecată Curţii de Casaţie. Aceasta cercetează, judecă, şi, dacă e vinovat, dă sentinţă. Astfel lucrurile sunt prevăzute şi în legiuirile bisericeşti şi cele canonice, şi în cele civile bisericeşti"[180].

Regele, cu toată bunăvoinţa lui, nu avea puterea să-l ajute pe patriarh, care a continuat să fie presat din toate părţile. În aceste condiţii, Nicodim începe o serie de negocieri, care sunt consemnate în corespondenţa sa cu regele, care a continuat. Astfel, într-o scrisoare din 25 martie, patriarhul arăta observaţiile sale la legea 167, în ceea ce priveşte noii membri de drept mireni din adunările elective şi modalitatea de completare a locurilor vacante din adunările eparhiale. În primul caz propunea un număr mai redus de noi membri de drept mireni, ceea ce nu a fost acceptat, iar în al doilea caz soluţia comisiei care se va regăsi şi în textul legii[181].

Referitor la legea 166, Nicodim accepta ca preoţii să iasă la pensie pentru limită de vârstă la 70 de ani, dar cu condiţia ca să existe posibilitatea prelungirii activităţii celor pensionaţi pe o perioadă de 2-5 ani, la cererea chiriarhului şi aprobarea ministerului, fapt care iarăşi se regăseşte în legea finală. Însă, în ceea ce priveşte scoaterea ierarhilor la pensie, această măsură este „potrivnică Sfintei Evanghelii, canoanelor şi întregii tradiţii a Bisericii creştine"[182].

În faţa atitudinii inflexibile a patriarhului, „inşii" cărora „le-a venit gust să se facă episcopi şi mitropoliţi", dintre care cel mai reprezentativ era Justinian Marina, a căutat să rezolve problema pe căi „canonice", aşa cum le prezintă patriarhul Nicodim în ultima parte a scrisorii din 17 martie. Cum era practic imposibil de obţinut o decizie a Sinodului, s-a insistat pe latura penală, lansându-se în ziarul *Tribuna Românească* o campanie furibundă împotriva lui Irineu Mihălcescu, acuzat de furt, iar mulţi preoţi sunt arestaţi pentru diferite[183]. În aceste condiţii de presiune intensă, în urma

[180] Idem, fond Casa Regală – Mihai, dosar nr. 6/1947, f. 1-2.
[181] *Ibidem*, dosar nr. 7/1947, f. 1, 2.
[182] *Ibidem*.
[183] Dudu Velicu, *op. cit.*, p. 229-240.

negocierilor permanente între patriarh şi Petru Groza şi Radu Roşculeţ[184], a rezultat varianta finală a articolului din legea 166 care prevedea pensionarea ierarhiei ortodoxe, într-o formulare răsturnată faţă de cea iniţială, în sensul că acum scoaterea la pensie devenea excepţia.

Cele două proiecte au fost înaintate spre dezbatere Adunării Deputaţilor la 26 aprilie, unde au stârnit dezbateri aprinse. Cei mai combativi s-au dovedit reprezentaţii Partidului Naţional Popular, ai Frontului Plugarilor şi ai PNŢ-Alexandrescu, temători că ar putea să-şi piardă partea din tortul bisericesc în defavoarea PNL – Tătărescu, care conducea cultele[185]. Grija celor care au luat cuvântul a fost ca nu cumva, prin metoda propusă de completare a adunărilor bisericeşti, să se strecoare în ele vreun duşman al regimului[186]. Pentru a fi siguri de acest lucru, numeroşi deputaţi au îmbrăţişat amendamentul reprezentantului Frontului Plugarilor, Alexandru Calotă, prin care toţi deputaţii ortodocşi erau incluşi în rândul electorilor, fapt care ar fi însemnat o reîntoarcere la situaţia din 1872[187]. În urma opoziţiei energice a ministrului Roşculeţ s-a ajuns la un compromis, care se regăseşte în forma finală a Legii nr. 167[188].

Faptul că legea a fost dată sub imperativul momentului este justificată şi de caracterul efemer ale multor prevederi ale acesteia. Cea care a stârnit cele mai multe controverse, intervenţia statului în scoaterea la pensie a unor ierarhi prezentând diverse forme de invaliditate, nu va mai fi aplicată niciodată, toate celelalte „pensionări" făcându-se ca şi înainte, prin decizii sinodale. Apoi, prin statutul din 1949 în BOR se reintroducea, cu unele ajustări, vechiul principiu electiv. În 1947 era însă nevoie de o „spărtură" care să permită intrarea „maselor populare" în biserică. Dintre prevederile legii 166, cea mai utilă puterii se va dovedi cea referitoare la statutul ierarhilor a căror eparhii au fost desfiinţate, care va oferi o modalitate legală de-a scoate din circuit atât episcopi ortodocşi, dar şi greco-catolici şi romano-catolici[189].

Măsurile din domeniul religios luate de guvernul Groza în anul 1947 sunt, după cum se poate observa, în perfectă concordanţă cu cele luate în alte domenii ale vieţii politice şi sociale, menite să conducă la triumful final al comunismului şi în România. După o perioadă de prudenţă şi

---

[184] *Ibidem*, p. 232.

[185] Într-o notă SSI ulterioară acestor evenimente se spune: „Deputaţii Partidului Naţional Popular, nemulţumiţi că în consiliile eparhiale au fost numiţi numai liberali, vor să atace această chestiune, cu violenţă, în Parlament. Ei speră că în felul acesta vor face să intre în consiliile eparhiale şi membri ai PNP" (ANIC, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar nr. 43/1947, f. 23.

[186] „MO", an CXV, partea a III-a, Dezbaterile parlamentare, nr. 9, 2 august 1947, p. 271-273.

[187] *Ibidem*.

[188] *Ibidem*.

[189] În ceea ce priveşte bisericile dependente de Sf. Scaun, prin această lege s-a încercat creşterea amestecului statului în treburile acestora. Acesta era serios limitat de prevederile Concordatului din 1927, şi atunci guvernul s-a agăţat de chestiunile financiare, cerând socoteală pentru banii, deloc puţini, care-i da pentru clericii romano- şi greco-catolici. Ţinta principală a acestor măsuri l-a reprezentat puternicul corp al canonicilor care se aflau în jurul episcopilor catolici. Ca şi în cazul legii de organizare a ministerului Cultelor, se poate observa tendinţa de a considera Biserica Greco-Catolică ca biserică românească, cu toate sensurile juridice ale acestei noţiuni stabilite de contestatarii din 1935 ai Concordatului (Vezi Nechita Runcan, *op. cit.*, p. 225, 280, 281,288).

oarecare acalmie, imediat ce noua guvernare rezultată în urma alegerilor falsificate din noiembrie 1946 şi-a intrat în drepturi, procesul de aservire a bisericilor s-a accelerat considerabil, mai ales că aici comuniştii erau în „întârziere" faţă de alte domenii: s-a intervenit mai activ pentru „democratizarea" BOR, iar încheierea tratatului de pace de la Paris în favoarea României în ceea ce priveşte Transilvania, a făcut inutil orice scrupul faţă de Vatican, deschizând atacul deschis împotriva Bisericii Romano şi Greco-Catolice, 1948 reprezentând momentul definitivării şi punerii în practică a unui plan deja schiţat în anii precedenţi[190].

STRATEGIES OF INFILTRATION AND ATTRACTION TO COLLABORATION OF THE RELIGIOUS CULTS DRAWN UP BY THE PRO-COMMUNIST AUTHORITIES FROM ROMANIA BETWEEN 1945-1947, WITH A SPECIAL GLANCE OVER THE CASE OF THE ROMANIAN ORTHODOX CHURCH

Following the fall of Marshall Antonescu's dictatorship, on August 23rd of 1944, the Romanian society sought to return to a democratic system of values. Unfortunately, as Romania's entrance in the area of influence of Soviet Union led, ultimately, to the instauration of an original type of democracy: "popular democracy". This historical process, which goes on until the end of 1947, meant that the communist forces constantly pressured the institutions of the state and diverse socio-professional structures in order to rally or subordinate them to their own interests. As of March 6th of 1945, when the pro-communist forces took control over the institutions of the state, the actions that prefaced the instauration of the totalitarian regime gained a new intensity.

Within this process, taking over the control on the religious cults constituted an important stake, considering the part played by the church in the life of the Romanian society. More than in other fields, the communists tried to avoid drastic measures as far as religion was concerned, for fear they should create uncontrollable reactions from the believers. The communist leaders used the aspirations and the contractions among the different cults in order to manipulate them, while officially, they presented themselves as people bringing the real religious freedom to Romania. So as everything may appear more convincing, between 1945-1947, a series of rights unimaginable for the period before 1944 were adopted, but they were quickly retired as the communist power consolidated.

The present study reconstitutes, in fact, the mechanisms which were put into action in order to reach the aims enumerated high up, as well as the interactions established among the different structures involved, parties, Parliament, Govern(especially the Ministry of Cults), the religious cults. We drew our attention especially on the Romanian Orthodox Church case, because, in the period we are talking about, this is the major stake, „the infiltration" and „its obedience" being essential for the success of the further pro-communist actions. The activity of

[190] Vezi planurile de desfiinţare ale Bisericii Greco Catolice din 1948 (ANIC, fond CC al PCR, Secţia Administrativ Politică, dosar nr. 11/1948, f. 1-7) şi conexiunile care pot fi făcute cu fapte petrecute în perioada 1945-1947.

other religious cults is invoked throughout the text as long as this thing is relevant for the way in which the political authorities between 1945-1947 prepared the ground for „the great attack" from 1948 concerning cults and religious life.

Problema „Oculta". Securitatea şi francmasoneria în anii '80

Nicolae Ioniţă

Ieşirea României din rândul coaliţiei puterilor Axei şi întoarcerea armelor împotriva Germaniei a însemnat, între altele, şi sfârşitul primei perioade de persecuţii oficiale, întreprinse de autorităţile statului, împotriva francmasoneriei din România. La mai puţin de şapte ani de la intrarea „în adormire" a lojilor masonice şi a Marii Loji Naţionale din România (M.L.N.R.), condiţiile care au impus adoptarea acestei măsuri de către conducerea masoneriei de atunci s-au schimbat radical, astfel încât a părut justificată iniţierea a unor tratative cu noua conducere a României, în vederea primirii unei aprobări pentru „redeşteptarea" M.L.N.R. şi a lojilor din componenţa acesteia.

Aprobarea dorită a fost obţinută, în cele din urmă, în data de 2 septembrie 1944, ea venind din partea Biroului 2 al Marelui Stat Major al Armatei Române. Totodată, la intervenţia unuia din membrii de seamă ai francmasoneriei române, Mircea Ciupercescu, Ministerul Afacerilor Interne restituie arhiva ridicată de Poliţie şi Siguranţă în 1940 – 1944[1]. Părea să fie o revenire la situaţia din perioada anterioară anului 1937, auspiciile fiind chiar mai bune, având în vedere faptul că foştii adversari declaraţi ai francmasoneriei române erau scoşi, în continuare, în afara legii şi dezavuaţi de toate forţele politice din ţară.

Apăruse însă şi un element nou, faţă de situaţia din perioada interbelică : impunerea Partidului Comunist ca forţă politică importantă în România, care preia chiar puterea încă din 1945. Relaţiile francmasoneriei române cu această nouă forţă politică au fost, iniţial, relativ bune. Potrivit celor relatate de masonii care se reactivaseră după 1944, membrii PCR de atunci ar fi primit dispoziţii să se înfiltreze în lojile masonice din ţară, urmând să îndeplinească astfel rolul de informatori ai Partidului din interiorul acestor organizaţii[2]. Nu se înregistrează însă atacuri explicite ale comuniştilor împotriva francmasonilor români, singurul neajuns al noii situaţii politice fiind, pentru moment, faptul că Marea Lojă a fost *inundată* de oameni fideli PCR, al căror scop părea a fi, în principal, acela de a comunica liderilor Partidului liste nominale cuprinzând membrii diferitelor loji existente în ţară.

După 6 martie 1945, regimul comunist nu a dorit să interzică imediat funcţionarea lojilor masonice, pe de o parte, pentru că aceasta ar fi putut deteriora în mod inutil relaţiile cu statele occidentale, iar pe de altă parte, pentru că unii masoni s-ar fi putut dovedi utili regimului nou instalat. Hotărârea P.C.R. de a folosi în interesul său resursele francmasoneriei a avut două consecinţe.

---

[1] Horia Nestorescu – Bălceşti, *Enciclopedia ilustrată a francmasoneriei din România*, Bucureşti, Editura Phobos, 2005, p. 292.

[2] ACNSAS, fond Documentar Bucureşti, dosar nr. 8796, vol. 6, f. 45 – Notă din 19 aprilie1984 privind o emisiune a postului radiofonic *Europa Liberă* cu tema *Francmasoneria românească din perioada imediat următoare celui de-al II-lea război mondial.*

În primul rând, s-a sprijinit crearea de noi loji masonice, sub tutela Marii Loji Naţionale din România. A fost constituit un Comitet în cadrul M.L.N.R., patronat de generalul Pandele, flancat de doctorul Antoniu, profesorul Hulubei şi ziaristul N.D. Cocea[3], care avea rolul de a sprijini constituirea a cât mai multor loji şi admiterea „cu mai multă bunăvoinţă a tuturor celor care băteau la porţile atelierelor"[4]. Pentru primirea noilor membri, s-a renunţat la anchetele prelungite, desfăşurate de obicei înainte de acceptarea viitorilor masoni în cadrul lojilor, acum nemaiconcontând „calitatea, ci cantitatea"[5]. Conducerea Marii Loji a acceptat acest compromis, cu speranţa că membrii PCR, o dată deveniţi masoni, ar fi putut constata că în cadrul lojilor „nu se petrecea nimic subversiv [...] se dorea doar perfecţionarea omului şi a societăţii"[6]. Urmarea acestui fapt a fost crearea a doi poli de influenţă în masoneria română: unul al vechilor loji şi altul al celor nou create, mult mai numeroase şi cu mai mulţi membri[7] şi alegerea unei conduceri a Marii Loji Naţionale pe placul regimului comunist.

Dar nici această situaţie nu a mulţumit Guvernul. S-a dorit controlarea totală a activităţii masonice din România şi, în acelaşi timp, limitarea pătrunderii francmasonilor în anumite funcţii de răspundere în stat. De aceea, s-a solicitat tuturor lojilor din ţară, în mod oficial, să comunice autorităţilor, după fiecare reuniune, numele celor care prezidau ţinuta, ordinea de zi, conţinutul amănunţit al discuţiilor şi sumele ce se adunau din cotizaţiile membrilor[8]. Ulterior, în mai 1947, Ciprian Raţiu, un mason de tradiţie veche, numit în funcţia de secretar general al Ministerului Justiţiei, solicită tuturor magistraţilor să demisioneze din masonerie, întrucât activitatea lojilor „nu era pe placul noului regim"[9].

Altă consecinţă a deciziei regimului comunist de a folosi resursele masoneriei în interesul propriu a fost utilizarea *solidarităţii universale masonice* pentru a facilita îmbunătăţirea relaţiilor sale diplomatice cu statele occidentale. De aceea, Ana Pauker, o dată ajunsă în fruntea Ministerului de Externe, a căutat să folosească „tovarăşi de drum" din rândul francmasonilor, numindu-i în diverse posturi diplomatice, pentru a obţine, din partea Occidentului, recunoaşterea legitimităţii noului regim de la Bucureşti. Un exemplu, în acest sens, îl constituie numirea lui Mihail Ralea în postul de ministru plenipotenţiar al României în SUA. Misiunea diplomatică a lui Ralea s-a bucurat de un real succes, atribuit de mulţi calităţii sale de mason[10].

În anul 1948 situaţia s-a schimbat radical. După desfiinţarea vechilor partide politice, înlăturarea monarhiei şi naţionalizarea industriei, regimul comunist nu mai avea nevoie de „tovarăşi de drum" din rândul francmasonilor, care nu mai serveau scopurilor sale, aşa că se încearcă lichidarea tuturor lojilor masonice din ţară. O circulară a Ministerului de Interne, din 18

---

[3] Horia Nestorescu – Bălceşti, *op. cit.*, p. 294.
[4] ACNSAS, fond Documentar Bucureşti, dosar nr. 8796, vol. 6, f. 45.
[5] H. Nestorescu – Bălceşti, *op. cit.*, p. 294.
[6] *Ibidem.*
[7] *Ibidem.*
[8] ACNSAS, fond Documentar Bucureşti, dosar nr. 8796, vol. 6, f. 45.
[9] H. Nestorescu – Bălceşti, *op. cit.*, p. 294.
[10] ACNSAS, fond Documentar Bucureşti, dosar nr. 8796, vol. 6, f. 45.

iunie 1948, cere conducerii Marii Loji „închiderea provizorie a lojilor pentru a permite membrilor să-şi îndeplinească obligaţiile lor cetăţeneşti în cadrul brigăzilor de muncă de folos obştesc"[11]. Toate lojile mai vechi au intrat în adormire, N.D. Cocea desfiinţează lojile procomuniste, iar sediile, bunurile lojilor şi arhiva masoneriei sunt confiscate – cu excepţia documentelor ascunse de unii francmasoni din ţară, sau scoase peste hotare de cei emigraţi[12]. A urmat arestarea mai multor membri de seamă ai Marii Loji Naţionale, în perioada 1949 – 1953, sub acuzaţia de „înaltă trădare" sau „spionaj" în favoarea unor state „imperialiste", intrând astfel în închisoare Constantin Bellu, fraţii Alexandru şi Gheorghe Grigoriu, Mircea Ciupercescu şi mulţi alţii, din rândul cărora mulţi vor rămâne închişi pana la graţierea din 1964, iar alţii (Paul Brătăşanu, George Popovici, Gheorghe Grigoriu) vor deceda in penitenciar [13]. La toate acestea s-au adăugat supravegherea permanentă a foştilor francmasoni, care au fost mereu priviţi de organele Securităţii drept spioni în slujba statelor capitaliste, dar şi folosirea marilor personalităţi, care aderaseră anterior la francmasonerie, ocupând chiar funcţii importante în cadrul acesteia – este cazul, de exemplu, lui Mihail Sadoveanu – în vederea îndeplinirii scopurilor propagandistice ale regimului comunist. În mod oarecum paradoxal, în România, francmasoneria a avut mai mult de suferit de pe urma regimului comunist decât din partea celui legionar – care era un adversar declarat al masoneriei – iar situaţia din ţara noastră pare să fi fost singulară chiar şi în rândul celorlalte state socialiste din Europa de Est: „România a fost prima ţară intrată în sfera de influenţă sovietică [sic!] care, sub formă deghizată, a desfiinţat Ordinul francmason, deşi, înainte, ca şi după desfiinţare, [regimul comunist] s-a folosit de cei care au acceptat să-i fie colaboratori, atât peste hotare, cât şi în ţară. Printre ei figurau Sadoveanu, Ralea, Hulubei, Victor Eftimiu, profitori ai regimului, uitând că majoritatea fraţilor lor erau victimele unor procese absurde, mulţi decedând în închisorile staliniste"[14].

Este cert însă faptul că tratamentul aplicat francmasonilor de regimul comunist nu a diferit prea mult de cel folosit de acesta în cazul altor adversari sau „tovarăşi de drum": cei utili scopurilor regimului au fost atraşi, prin diverse procedee, la colaborare, iar ceilalţi au fost condamnaţi la închisoare sau puşi sub urmărire până la sfârşitul vieţii. Indiferent cât de mult au profitat de pe urma bunelor relaţii cu Partidul Comunist unii foşti francmasoni, măsurile de represiune luate de regim la începutul anilor `50 împotriva celorlalţi s-au dovedit a avea un efect

---

[11] H. Nestorescu – Bălceşti, *op. cit.*, p. 294.

[12] Marcel Schapira va relata într-un interviu ulterior modul în care a sustras din biroul Marelui Secretar al M.L.N.R., în iunie 1948, Registrul nominal al francmasonilor din România şi alte documente importante, împreună cu Lazăr Gravian. Cert este faptul că multe astfel de documente au fost sustrase şi nu au ajuns în mâinile Securităţii, fapt deplâns de conducerea acesteia mulţi ani mai târziu – vezi *Interviu cu Prea Ilustrul şi Prea Puternicul Frate Marcel Schapira* în Radu Comănescu, Dorin Băleanu, *Iluştri Francmasoni ai României*, Editura Europa Unită, Bucureşti, 2003, *apud* Radu Comănescu, Em. Dobrescu, *Franc-Masoneria. O nouă viziune asupra istoriei lumii civilizate*, vol. II (1961-1968), Editura Europa Unită, 2004, p. 317.

[13] Vezi ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 178, vol. 1-33, *passim*. Constantin Bellu este cel mai important membru al fostei conduceri a M.L.N.R. care a beneficiat de graţierea din 1964.

[14] Idem, Fond Documentar Bucureşti, dosar nr. 8796, vol. 6, f. 45.

pedagogic mult mai important: înspăimântarea tuturor francmasonilor rămaşi în libertate şi întreruperea oricărei activităţi francmasonice în România până la sfârşitul regimului comunist – cu foarte puţine excepţii. Această lipsă a oricărei activităţi masonice în România în perioada comunistă este confirmată şi de Marcel Schapira, Suveran Mare Comandor al Supremului Consiliu pentru România (în exil) în anii `80, şi una din cele mai avizate persoane în ceea ce priveşte activitatea masonilor români în perioada ulterioară lui 1948: „Declar şi afirm că nici un fel de activitate masonică nu a existat în România în perioada prigoanei. Pe de o parte, cei responsabili erau in închisoare, iar cei eliberaţi se temeau şi de umbra lor. Iar pe de altă parte [...] ştim că aceia dintre ei care au suferit foarte mult erau atât de înfricoşaţi încât nu luau contact nici între ei"[15].

Cu toate acestea, vigilenţa organelor Securităţii a rămas mereu trează, continuându-se, cu unele întreruperi, supravegherea foştilor masoni din ţară până la sfârşitul regimului comunist, asta pentru că a existat convingerea că aceştia „indiferent de vârstă şi de starea sănătăţii, menţin contacte între ei şi acţionează pentru răspândirea ideilor masonice şi recrutarea de noi membri"[16].

Imaginea francmasoneriei reflectată de documentele Securităţii diferă sensibil în funcţie de perioada avută în vedere[17], schimbările produse în această privinţă reflectând fidel modificările apărute în ideologia oficială a regimului comunist din România.

Astfel, nu putem vorbi de o imagine unitară a francmasoneriei în rapoartele şi documentarele întocmite de organele Securităţii din România, ci mai curând de două imagini distincte: una caracteristică anilor `50, influenţată de ideologia „luptei de clasă" şi alta, conturată mai ales pe parcursul anilor `80, ce datorează mult teoriilor atât de populare în perioada interbelică, ce descriau francmasoneria ca pe o „mişcare de luptă inventată de evrei pentru a cuceri lumea şi a-şi realiza vechiul lor vis de dominaţie universală"[18]. Desigur, nu există o delimitare atât de clară între cele două imagini, multe din teoriile vehiculate în anii `50 de Securitate, în această privinţă fiind utilizate şi în anii `80, dar se poate sesiza, totuşi, o diferenţă destul de clară între modul în care este abordată această problemă în cele două perioade mai sus menţionate.

---

[15] *Interviu cu Prea Ilustrul şi Prea Puternicul Frate Marcel Schapira, apud* R. Comănescu, Em. Dobrescu, *op. cit.*, p. 328.

[16] ACNSAS, fond Documentar Bucureşti, dosar nr. 8796, vol. 1, f. 112 – *Raport privind stadiul îndeplinirii prevederilor Programului de măsuri în problema „Oculta"*,al şefului Direcţiei a III-a, Aurelian Mortoiu, din iulie 1987.

[17] Deşi obiectul lucrării de faţă îl constituie relaţiile dintre Securitate şi francmasonerie în perioada anilor `80, consider că este relevantă prezentarea evoluţiei imaginii pe care Securitatea o avea asupra masoneriei de-a lungul întregii perioade comuniste din România. Am apreciat, de asemenea, ca fiind necesară alcătuirea unui scurt istoric al evenimentelor din perioada 1937 – 1953, pentru că acestea au influenţat, în bună măsură, atitudinile părţilor implicate în această problemă până la sfârşitul regimului comunist.

[18] Col. Gavrilă Vălean, lt. col. Nicolae Călugăriţa, *Francmasoneria – organizaţie anticomunistă şi antistatală*, revista *Securitatea* – buletin intern, nr. 4 (68)/1984, p. 31 , editată de Ministerul de Interne, Direcţia Securităţii Statului - ACNSAS, fond Documentar Călăraşi, dosar nr. 2558, vol. 40.

O imagine caracteristică a masoneriei, privită prin prisma teoriilor marxist - leniniste ale „luptei de clasă" ne înfăţişează un documentar – material de învăţământ pentru cadrele Securităţii – redactat în ianuarie 1956 şi numit *Lupta organelor Securităţii împotriva francmasoneriei*: „Francmasoneria este o organizaţie cu caracter internaţional, care desfăşoară o activitate ocultă (secretă), bazată pe o doctrină idealistă. Organizaţiile francmasonice cuprind ca membri elemente recrutate din rândurile burgheziei celei mai reacţionare, capitalişti cu rol de conducere în economia ţării, persoane care deţin funcţii importante în conducerea statului burghez. [...] În zilele noastre, francmasoneria este una din cele mai puternice arme ale imperialismului american, pusă în mod nemijlocit în slujba planurilor de dominaţie mondială ale aţâţătorilor la un nou război mondial"[19].

Fiind o „organizaţie de clasă a burgheziei", scopul francmasoneriei era, din punctul de vedere al autorilor documentarului mai sus citat, „pe de o parte, de a apăra interesele burgheziei, iar pe de altă parte, de a asigura cele mai diabolice măsuri pentru oprimarea şi exploatarea sângeroasă a claselor exploatate"[20]. Se poate remarca însă influenţa ce se atribuie acestei organizaţii, considerate capabilă „să se suprapună guvernului, partidelor burgheze şi tuturor celorlalte organizaţii şi asociaţii, reuşind să influenţeze şi să dirijeze întreaga activitate şi atitudine a statului burghez respectiv"[21]. Influenţa acesteia s-ar fi datorat atât criteriilor de recrutare a membrilor săi, cât şi caracterului internaţional al organizaţiei, ce nesocotea graniţele naţionale ale statelor şi asculta numai de ordinele venite din partea centrului – adică organizaţia francmasonică din SUA „care le conduce şi le finanţează, dictând totodată partidelor politice şi guvernelor burgheze atitudinea ce trebuie s-o adopte în diferite situaţii"[22].

Exagerările în privinţa puterii de care dispunea francmasoneria pe plan internaţional ajung până la a susţine că, în SUA, „nu poate fi ales preşedinte decât un mason de gradul 33", iar în Franţa ar fi fost francmasoni toţi miniştrii din „ultimii 50 de ani [...] cu excepţia, bineînţeles, a miniştrilor comunişti"[23]. Se simte, aşadar, şi în acest caz influenţa teoriilor legionare din perioada interbelică, privind rolul conducător al iudeo–masoneriei în politica mondială, cu excepţia faptului că nu este preluată şi componenta antisemită a acestor teorii (şi, cu atât mai puţin, cea anticomunistă). De altfel, autorii materialului amintesc, în treacăt, de aceste teorii care se refereau la masonerie ca la o „creaţie a evreilor şi bolşevicilor", dar numai pentru a demonstra strânsa legătură ce ar fi existat între masonerie şi fascism şi a incrimina, o dată mai mult, francmasoneria: „Dar printr-o astfel de propagandă, fasciştii şi guvernanţii de pe atunci nu urmăreau decât să pregătească terenul pentru agresiunea antisovietică şi, în acest scop, ei aveau nevoie de anumite justificări, menite să mascheze intenţiile lor criminale"[24].

---

[19] Idem, fond Documentar Bucureşti, dosar nr. 8795, f. 3 – *Lupta organelor Securităţii Statului împotriva francmasoneriei*, ianuarie 1956.
[20] *Ibidem*, f. 5.
[21] *Ibidem*, f. 3.
[22] *Ibidem*, f. 14.
[23] *Ibidem*, f. 5.
[24] *Ibidem*, f. 14.

În prezentarea ritualurilor si a organizării masoneriei, se pune accentul, mai ales, pe structurarea ierarhica a lojilor şi pe centralismul ce ar fi caracterizat luarea deciziilor în cadrul organizaţiei. Toate ritualurile de iniţiere, sistemul de organizare al lojilor, colectele etc., nu ar avea alt scop decât să-i „sperie" pe „începători" şi să „trezească la toţi membrii organizaţiei respectul bazat pe teamă faţă de francmasonerie, determinându-i să urmeze pe conducători fără nici un fel de împotrivire". În final, masoneria ajunge să prezinte o asemănare frapantă cu o anumită filială a Cominternului din anii ilegalităţii: „În rândurile membrilor organizaţiilor francmasonice domneşte principiul disciplinei oarbe, inferiorii supunându-se întru totul hotărârilor şi ordinelor primite de la francmasonii cu munci de răspundere. Francmasoneria merge până acolo încât încearcă să «lichideze» în cadrul şedinţelor lojilor chiar certurile dintre diferiţi francmasonici care fac parte din partide politice deosebite.[...] Însuşi principiul de a nu recunoaşte altă putere decât cea a francmasoneriei, dovedeşte disciplina şi supunerea oarbă care se cere membrilor din această organizaţie. Cel care nu se supune disciplinei masonice si nu-şi respectă testamentul moral, suportă pedepsele respective"[25].

Organizarea, scopurile şi caracterul masoneriei, precum şi originea socială a membrilor acesteia justificau, în concluzie, atenţia pe care trebuia să i-o acorde organele Securităţii Statului: „În ţara noastră, organizaţia francmasonică – prin membrii săi – a desfăşurat şi desfăşoară o activitate cu caracter contrarevoluţionar, încercând să se opună din răsputeri cuceririlor şi realizărilor oamenilor muncii pe drumul construirii unei vieţi libere şi fericite. Pericolul pe care îl prezintă pentru securitatea statului nostru existenţa organizaţiilor francmasonice şi activitatea desfăşurată de acestea este cu atât mai mare, cu cât, în activitatea lor criminală, francmasonii sunt sprijiniţi, pe de o parte, de elementele exploatatoare doborâte de la putere, iar pe de altă parte, de către organizaţiile francmasonice din statele imperialiste"[26].

Această imagine a francmasoneriei, conturată de documentele Securităţii din anii '50, este simplistă, tributară stereotipurilor ideologice ale momentului. Tot ce interesa conducerea Securităţii de atunci era să se pună la dispoziţia organelor de represiune un instrument de lucru simplu, uşor de înţeles, care să justifice şi, în acelaşi timp, să stimuleze zelul cadrelor din subordine în urmărirea activităţii foştilor francmasoni încă nearestaţi. În fond, ceea ce trebuia să se reţină pentru justificarea şi impulsionarea represiunii era constatarea conform căreia, dintre foştii francmasoni, „nici unul nu proveneau [sic!] din rândurile muncitorilor, ceea ce dovedeşte cu şi mai multă tărie caracterul strict de clasă al francmasoneriei – organizaţie de clasă a burgheziei"[27].

O schimbare evidentă în modul de abordare a acestei probleme se face simţită în anii '80. Deşi se persistă în utilizarea unor şabloane ideologice cu ajutorul cărora era definită francmasoneria în perioada de început a regimului comunist, apar o serie de elemente noi, care indicau modificarea imaginii acesteia în rapoartele organelor de represiune. Aceasta se datorează, în principal, schimbărilor apărute la nivelul ideologiei oficiale a regimului, care

[25] *Ibidem*, f. 9.
[26] *Ibidem*, f. 4.
[27] *Ibidem*, f. 20.

abandonează treptat teoriile „luptei de clasă" şi se orientează spre un tot mai pronunţat naţionalism precum şi concentrării atenţiei organelor Securităţii în special asupra organizaţiilor francmasonice din exterior (mai ales asupra celor constituite de vechi masoni români emigraţi după 1945) şi mai puţin asupra celor din România unde, de fapt, nu mai activa nici o lojă masonică.

Cea mai importantă noutate în modul în care este definită francmasoneria o reprezintă importanţa mult mai mare acordată influenţei sioniste. Dacă în perioada anterioară nu se pomenea nimic de subordonarea masoneriei intereselor evreilor, după 1981 putem întâlni o adevărată abundenţă de afirmaţii de genul: „esenţa scopurilor francmasoneriei rezultă a fi promovarea intereselor sioniste"[28], având forme diferite, dar ilustrând aceeaşi idee, reluată obsesiv: scopul francmasoneriei este „creşterea influenţei cercurilor evreieşti pe plan mondial"[29].

Organele Securităţii nu se limitează însă, la a face astfel de afirmaţii fără acoperire, ci se documentează de la cele mai bune surse în această privinţă. Şi ce sursă putea fi considerată mai potrivită decât celebrele *Protocoale ale Înţelepţilor Sionului*, prezentate într-un documentar intitulat *Francmasoneria – organizaţie anticomunistă şi antistatală*, din anul 1984, drept un „document celebru – susţinut de unii, contestat de alţii [...] publicat la începutul secolului nostru [XX] în Rusia, discutat şi aprobat la Congresul sionist de la Basel (1897), un adevărat plan de cucerire a întregii lumi"[30]. Autorii documentarului, destinat informării cadrelor Securităţii asupra caracteristicilor francmasoneriei, nu au nici o reţinere în a utiliza un fals celebru, folosit copios anterior de toate mişcările politice antisemite din perioada interbelică, inclusiv de cea nazistă, în Germania, şi de cea legionară, în România, căruia îi conferă şi o aparenţă de autenticitate şi din care citează pentru a-şi susţine propriile teorii: „Francmasoneria exterioară nu serveşte decât să acopere planurile noastre [...]Aşteptând venirea noastră la putere, vom crea şi înmulţi lojile masonice în toate ţările lumii, vom atrage în ele pe toţi cei care sunt sau pot deveni agenţii noştri. Aceste loji vor fi principalul nostru birou de informaţii şi instrumentul cel mai influent al activităţii noastre [...]. Este natural ca noi, evreii, să conducem treburile francmasoneriei, pentru că noi ştim încotro ne îndreptăm, [...] pe când creştinii nu cunosc nimic [...]. Nu vă închipuiţi cum poţi aduce pe cei mai inteligenţi creştini la o naivitate inconştientă, cu condiţia să-i faci să fie mulţumiţi de ei înşişi"[31].

Citatul de mai sus ilustrează destul de elocvent imaginea pe care şi-o formaseră cadrele Securităţii în anii `80 asupra masoneriei, imagine a cărei idee centrală poate fi rezumată şi astfel: „francmasoneria a fost şi continuă să fie o organizaţie de inspiraţie evreiască"[32]. Asta nu însemna

---

[28] Idem, dosar nr. 8796, vol. 5, f. 163.

[29] *Ibidem*, vol. 4, f. 265.

[30] Col. Gavrilă Vălean, lt. col. Nicolae Călugăriţa, *op. cit.*, p. 31.

[31] *Ibidem*.

[32] *Ibidem*. Este interesant de remarcat faptul că nici autorii documentarului amintit mai sus, nici conducerea Securităţii sau ceilalţi angajaţi ai acesteia nu pronunţă, decât cu rare excepţii, în mod răspicat asemenea idei, preferându-se citarea unor autori antisemiţi din Occident sau a unor surse neprecizate, ale căror cuvinte sunt intercalate în text, iar autorii materialelor caută să păstreze, pe cât posibil, o atitudine neutră .

însă, nici pe departe, că ea nu putea fi, în acelaşi timp, şi antisemită, amintindu-se, în acest sens, „legătura strânsă şi conlucrarea existente mult timp, între vârfurile naziste, inclusiv Adolf Hitler, şi unele organizaţii francmasonice germane"[33]. Un alt exemplu în acelaşi sens îl constituia şi Garda de Fier, care, potrivit autorilor documentarului amintit mai sus, „ar fi fost creată de francmasonerie, dar [...] a scăpat de sub controlul acesteia"[34].

Altă trăsătură distinctivă a francmasoneriei ar fi fost, în opinia Securităţii, caracterul supranaţional al acesteia. În rapoartele diverselor Direcţii se accentuează în repetate rânduri ideea conform căreia francmasoneria ar depăşi „limitele naţionale, existând clar interferenţe la nivel supranaţional"[35]. Se contura astfel imaginea unei organizaţii malefice, care controla toate aspectele vieţii politice şi economice a tuturor statelor lumii: „Dispunând de elita sectoarelor cheie, dispunând de o organizare în care disciplina şi confidenţialitatea sunt aplicate strict, având prestigiu în ambele sensuri, atât al avantajelor create membrilor săi, cât şi al cumplitelor pedepse aplicate «trădătorilor», francmasoneria deturnează, spre interesele şi scopurile sale, eforturile şi acţiunile care sunt iniţiate de state şi guverne. Organizarea şi personalul îi permit obţinerea celor mai secrete informaţii sau documente, devierea tuturor acţiunilor îndreptate împotriva ei, astfel încât, acolo unde influenţa este considerabilă [...] organele politice şi guvernamentale acţionează, de fapt, potrivit «directivelor» pe care liderii francmasoneriei le trasează în lojile lor. Apoi, guvernele şi parlamentele execută sarcinile încredinţate de francmasoni"[36].

Această organizaţie se caracteriza şi printr-o anumită centralizare, dar cadrele Securităţii au mari dificultăţi în a stabili locaţia exactă a centrului lojilor francmasonice din lume. Dacă în anii '50 acest centru era plasat cu certitudine în SUA, masoneria fiind subordonată intereselor imperialismului american, acum, având în vedere faptul că importanţa masoneriei crescuse în ochii Securităţii, acest centru este localizat fie în SUA, fie în Israel sau, într-o variantă mai democratică, se acceptă ideea că SUA, Franţa şi, într-o anumită măsură, Anglia, ar fi fost centre

---

Era şi acesta un mod al organelor de Securitate de a se asigura pentru eventualitatea în care linia ideologică a Partidului s-ar fi modificat din nou.

[33] *Ibidem*, p. 32 - 33.

[34] *Ibidem*, p. 37. Şi în acest caz autorii preferă să citeze o sursă anonimă, faţă de care păstrează o atitudine neutră. Pe de altă parte, însă, trebuie avut în vedere faptul că acest documentar avea rolul de a contribui la pregătirea cadrelor Securităţii angajate în combaterea acţiunilor francmasoneriei şi, fiind publicat în buletinul cu circuit intern *Securitatea*, avea girul conducerii Securităţii. Deci, cele expuse mai sus reflectau poziţia oficială a Securităţii în această problemă, chiar dacă, aşa cum s-a văzut, nimeni nu voia să-şi asume răspunderea pentru această poziţie.

[35] ACNSAS, fond Documentar Bucureşti, dosar nr. 8796, vol. 4, f. 75 - Documentar intitulat *Aspecte actuale ale activităţii desfăşurate de organizaţia francmasonică. Modul cum a reacţionat aparatul de contraspionaj pentru contracararea acţiunilor întreprinse de aceasta împotriva R.S. România* din 24 noiembrie1988, elaborat de Direcţia a III-a a Securităţii.

[36] *Ibidem*.

ale organizaţiei[37]. Această distribuire a centrelor de putere nu rămâne însă definitivă, diverse rapoarte mutându-le dintr-un punct în altul al globului.

Asupra obiectivului urmărit de francmasoneria mondială există însă un relativ consens în rândul organelor Securităţii, acest obiectiv fiind controlul exercitat asupra întregii lumi. Diferenţe apar, între diverse rapoarte, mai ales la nivel de detalii. Astfel, unii autori se limitează la a afirma că „obiectivul suprem" al masoneriei ar fi crearea unei „republici universale, conduse de masoni, peste interesele popoarelor sau dominaţia şi controlul mecanismului social, la nivel naţional şi, în perspectivă, la nivel mondial, în interesul cercurilor politice, industriale, şi financiare care o compun"[38]. Alţii preferă să încerce o sistematizare a ţelurilor francmasoneriei: „Obiectivele francmasoneriei internaţionale au fost şi sunt, în principiu, următoarele:

- Pe plan politic: în numele progresului, s-a urmărit distrugerea sentimentelor naţionale, a patriotismului şi ideii de patrie.

- Pe plan economic: s-a acţionat pentru subordonarea naţiunilor faţă de puterea capitalului internaţional.

- Pe plan cultural: s-a promovat şi se promovează excentrismul şi extravaganţa în artă, modernismul decadent în literatură, muzică, teatru, în cultură în general.

- Pe plan religios: s-a acţionat pentru ruinarea şi discreditarea creştinismului ca formă de religie. În acest sens, s-au promovat şi sprijinit mişcările religioase protestante şi neoprotestante, dizidenţa religioasă în general. Francmasoneria este quasi-unanim apreciată ca avangardă a sionismului mondial"[39].

Acestor obiective, care ar fi fost stabilite de cadrele Securităţii în baza „analizei" activităţii organizaţiei pe plan mondial[40], li s-a adăugat şi „lupta împotriva comunismului", francmasoneria fiind „incompatibilă", după unele aprecieri, cu „mişcarea comunistă şi muncitorească"[41]. Se aduc drept argument, în acest sens, citate din lucrări publicate de autori, a căror apartenenţă la francmasonerie era bine cunoscută, în cadrul operelor acestora găsindu-se afirmaţii de genul:

„Comunismul este duşmanul fundamental al francmasoneriei [...] Nu există posibilitatea împăcării între comunism şi francmasonerie"[42].

---

[37] *Ibidem*, vol. I, f. 157, *Notă privind unele aspecte ale activităţii desfăşurate împotriva statului român de cercuri francmasonice din străinătate* a U.M. 0544, din 21 august1981. Dificultatea de a stabili locaţia centrului provine şi din faptul că, acceptându-se teoria conform căreia francmasoneria ar fi o organizaţie suprastatală cu puteri virtual nelimitate, nu se mai putea accepta ideea subordonării ei intereselor unui stat anume.

[38] Col. Gavrilă Vălean, lt. col. Nicolae Călugăriţa, *op. cit.*, p. 33.

[39] Idem, fond Documentar Bucureşti, dosar nr. 8796, vol. 5, f. 227 – *„Scurt documentar privind francmasoneria"*. Sublinierile apar în textul original.

[40] „Analiza" efectuată a constat, aşa cum lesne se poate observa, în simpla preluare a tezelor vehiculate de vasta literatură anti-masonică din Occident, care a circulat şi în România înainte de 1945 şi au fost ulterior prezentate de ofiţerii Securităţii drept rezultatul documentării proprii.

[41] *Ibidem*, vol. 3, f. 171.

[42] Col. Gavrilă Vălean, lt. col. Nicolae Călugăriţa, *op. cit.*, revista *Securitatea* – buletin intern, nr. 4 (68)/1984, p. 37.

O caracteristică a masoneriei, asupra căreia se insistă mult în documentele Securităţii, ar fi fost legătura acesteia cu serviciile de spionaj occidentale. Această legătură ţinea chiar de natura acestei organizaţii, pentru că „în francmasonerie, obţinerea de secrete apare ca o obligaţie ce decurge din statutul ei şi din subordonarea oarbă faţă de ierarhia superioară". Spionajul apare astfel ca o obligaţie a tuturor masonilor, fapt dovedit şi de formulele rostite în unele ritualuri de iniţiere: „Spionarea duşmanului e o virtute şi principalul duşman al organizaţiei este autoritatea oficială" sunt cuvinte folosite în cadrul ceremonialului avansării în gradul 6 masonic[43].

Existenţa unei legături a masoneriei cu serviciile de spionaj fiind un fapt astfel dovedit, cadrelor Securităţii le mai rămânea să stabilească dacă serviciile occidentale de spionaj erau cele care controlau lojile masonice sau, dimpotrivă, ele erau cele controlate de acestea. Nu era defel o problemă simplă, multă vreme existând păreri divergente în această privinţă.

Astfel, una din opiniile vehiculate în această problemă a fost cea conform căreia francmasoneria ar fi constituit „o permanentă sursă de informaţii pentru serviciile de spionaj străine, fiind, totodată, un mediu prielnic pentru recrutare de agenţi". Se aduc drept exemple în acest sens acţiunile întreprinse de lojile masonice din România în perioada postbelică: „După 23 August, francmasoneria a constituit o pepinieră de agenţi pentru serviciile de spionaj străine. Zeci de francmasoni au fost recrutaţi de către aceste servicii, care, la rândul lor, au recrutat alţi francmasoni, pentru a-şi forma o agentură mai largă şi a cuprinde obiective şi sectoare cât mai multe, din care să culeagă informaţii"[44].

Aşadar, conform unei opinii destul de răspândite în cadrul Securităţii, masonii ar fi doar un instrument al serviciilor de spionaj capitaliste. Această imagine nu a întrunit însă unanimitatea aprecierilor în rândul cadrelor angajate în problemă, mai ales în rândul celor care vedeau în francmasonerie o organizaţie capabilă să controleze toate aspectele vieţii politice şi economice internaţionale. În consecinţă, ea este retuşată de ofiţerii Direcţiei a III-a a Securităţii, care vor descrie masoneria ca pe „o forţă reală, capabilă să se folosească chiar şi de unele servicii de informaţii şi contrainformaţii, cum sunt cele din SUA, Israel, Franţa, Italia, Anglia, pentru a-şi impune oamenii de stat convenabili, pentru a-şi asigura realizarea intereselor de dominaţie şi control în viaţa politico-socială şi economică, inclusiv în ţările în curs de dezvoltare"[45].

Rezolvarea problemei vine din partea altui ofiţer al Securităţii, care, imparţial, declară ambele variante corecte şi încearcă o îmbinare a lor, folosind o formulă originală, prin care se arăta că ar exista „o strânsă legătură între francmasonerie şi serviciile de spionaj, de fapt o penetrare în ambele sensuri, datorită şi împletirii intereselor generale". De aici şi până la stabilirea identităţii între francmasonerie şi serviciile de spionaj nu mai era decât un pas, care este şi făcut, de altfel, de autorul documentarului în cauză, care îşi argumentează supoziţiile prin existenţa unor

---

43 Idem, fond Documentar Bucureşti, dosar nr. 8796, vol. 6, f. 186, *Francmasoneria – sinteză documentară.*

44 *Ibidem*, vol. 4, f. 263-265, în *Unele apecte ale activităţii ostile desfăşurate de organizaţiile francmasonice în Republica Socialistă România*, documentar.

45 *Ibidem*, f. 73, *Aspecte actuale ale activităţii desfăşurate de organizaţia francmasonică...*, documentar al Direcţiei a III-a din 24.11.1988.

procedee şi metode comune, folosite în egală măsură de ambele tipuri de organizaţii, în opinia sa, acestea fiind:

- „punctarea, verificarea şi iniţierea noilor membri.
- organizarea secretă a structurilor interne.
- sistemul de legătură foarte bine pus la punct.
- însemnele, codificările şi parolele folosite.
- folosirea variantelor de dezinformare şi derutare ş.a."[46].

În lipsa unor date concrete cu privire la organizarea şi ideologia francmasoneriei, cadrelor Securităţii nu le rămâne altă soluţie decât să recurgă la comparaţii cât mai plastice, care nu fac decât să arate confuzia care persista în rândul acestora în privinţa naturii organizaţiei pe care o aveau în urmărire. Limita până la care puteau ajunge cu asemenea comparaţii nu era dictată decât de imaginaţia celor care tratau acest subiect, un exemplu în această privinţă fiind şi „descoperirea" celor de la Inspectoratul Judeţean Timiş, a căror formulare a fost preluată ulterior şi de alte cadre care lucrau în problema „Oculta", la fel de bine „documentate": „Masoneria, prin modul de organizare şi acţiune, se aseamănă mult cu Mafia[47]".

În concluzie, la sfârşitul anilor '80, imaginea francmasoneriei din documentele Securităţii nu este mai precisă decât cea care se formase în perioada de început a regimului comunist. Ea reflectă schimbările prin care trecuse ideologia oficială a regimului, dar, în final, nu o mai putem califica nici ca un instrument util de lucru. Datorită surselor foarte eterogene folosite, de o calitate foarte diferită, această imagine se îndepărtează tot mai mult de realitate, nefăcând altceva decât să contribuie la sporirea confuziei în rândul cadrelor angajate în activităţi pe linia problemei „Oculta", cărora le-au devenit foarte neclare, aşa cum se va vedea, caracteristicile persoanelor şi organizaţiei ce trebuia să fie urmărite.

Modalităţile de acţiune ale francmasoneriei difereau în funcţie de plasarea membrilor lojilor sale, în interiorul sau în afara graniţelor ţării.

Acţiuni ostile la adresa regimului comunist cu adevărat semnificative din partea masonilor din interiorul României nu s-ar fi consemnat decât în perioada de început a regimului comunist. Atunci, deşi lojile componente ale Marii Loji Naţionale Române au intrat „în adormire", începând cu luna iunie a anului 1948, organele Securităţii au considerat că îndeplinirea, în fond, a unui ordin venit din partea Ministerului de Interne, nu era decât o stratagemă a francmasoneriei , menită să camufleze intenţiile sale duşmănoase

Punerea în adormire „nu a însemnat nici pe departe lichidarea francmasoneriei, ci dimpotrivă, ea a fost o acţiune cu caracter diversionist, scopul urmărit fiind să adoarmă vigilenţa anumitor organe de stat, să păstreze cadrele neatinse şi să treacă activitatea masonică pe baze cât mai bine ascunse"[48].

---

[46] *Ibidem*, vol. 6, f. 18, *Francmasoneria – sinteză documentară.*

[47] *Ibidem*, vol. 4, f. 85, Adresă a Inspectoratului Judeţean Timiş al Ministerului de Interne – Securitate, Serviciul 3, 13 aprilie 1989.

[48] Idem, dosar nr. 8795, f. 33-34 – *Lupta organelor Securităţii Statului împotriva francmasoneriei*, ian. 1956.

Principalele activităţi „duşmănoase" ale francmasonilor români din ţară, consemnate din momentul intrării lor în vizorul organelor de Securitate, au constat în spionajul în favoarea serviciilor de spionaj „imperialiste", sprijinirea partidelor politice din ţară adversare PCR, precum şi a mişcărilor de rezistenţă anticomunistă.

Mihail Noradunghian (considerat şeful unei reţele de spionaj care activa în slujba Secret Intelligence Service, decedat în 1951, înainte ca Securitatea să fi luat măsuri împotriva sa), Constantin Bellu, Paul Brătăşanu, Alexandru şi George Grigoriu, Mihail Arţăreanu, Nubar Bohceli, Mircea Ciupercescu etc., sunt acuzaţi de spionaj în favoarea Marii Britanii, SUA, Franţei sau Italiei. Practic, întreaga conducere a francmasoneriei române de la începutul anilor '50 ar fi furnizat informaţii politice, militare, economice cu caracter secret unor diplomaţi occidentali acreditaţi la Bucureşti, cu scopul de a submina regimul politic recent instaurat şi de a facilita reîntoarcerea la putere a burgheziei. În final, potrivit Securităţii, se crease o adevărată legătură instituţională între serviciile de informaţii străine şi francmasoneria română, agenţii secreţi străini obţinând informaţii cu ajutorul masonilor români prin participarea directă la lucrările anumitor loje masonice din România, recrutarea de agenţi din rândul francmasonilor, informarea reciprocă între Supremul Consiliu din România şi structurile omoloage din statele occidentale. Trădarea masonilor din România s-ar fi produs în urma instigării spionilor occidentali, care au apelat în acest scop la metode precum „întreţinerea psihozei războiului" şi la promisiuni făcute unor francmasoni români de a ocupa funcţii în guvernul care s-ar fi format după îndepărtarea regimului comunist[49]. Unii din cei acuzaţi de trădare atunci au făcut chiar mai mult decât să furnizeze informaţii spionilor străini, acesta fiind şi cazul unui fost avocat, Nicolae Munteanu, „recrutat" de doi funcţionari ai Ambasadei SUA din Bucureşti: „Slugărnicia şi decăderea morală a acestuia faţă de cei ce l-au recrutat a mers atât de departe, încât, la un moment dat, a început chiar să procure şi femei de moravuri uşoare, pentru a oferi «distracţii» celor doi pretinşi diplomaţi americani"[50].

O altă acuzaţie la adresa celor arestaţi şi condamnaţi în perioada 1951-1953 a fost legată de sprijinirea materială şi morală a fostelor partide politice „reacţionare" şi a mişcărilor de rezistenţă anticomunistă, fiind amintit ajutorul acordat Partidului Poporului, PSDI – Titel Petrescu – „coada de topor a burgheziei, care urmărea să înşele masele de oameni ai muncii"[51] – şi Mişcării Naţionale de Rezistenţă: „Aproape nu a rămas grupare subversivă sau acţiune contrarevoluţionară în care să nu fi apărut sprijinul francmason, manifestat fie prin procurarea de fonduri, alimente şi armament, fie prin participarea directă a unor francmasoni în activitatea acestor grupări"[52].

---

[49] *Ibidem*, f. 25.

[50] *Ibidem*.

[51] *Ibidem*, f. 30.

[52] *Ibidem*, f. 32. Rolul lucrării de faţă nu este acela de a stabili cât de reale sunt acuzaţiile aduse francmasonilor arestaţi în 1951, dar consider utilă citarea, acolo unde este posibil, şi a opiniei celor acuzaţi sau a urmaşilor acestora. Acest lucru este posibil în cazul lui Constantin Bellu – care a fost arestat pentru furnizarea de informaţii secrete economice şi militare unui angajat al Ambasadei SUA din Bucureşti, cunoscut sub numele de colonelul Anderson al cărui ginere, Panait Stănescu–Bellu, martor contemporan al

Ulterior arestării conducerii francmasoneriei române, cele mai importante acţiuni la care ar fi recurs membrii fostelor loji rămaşi în libertate au fost : întâlniri individuale sau în grupuri mici, între francmasoni, cu scopul de a discuta probleme masonice; întreruperea temporară a legăturilor unor francmasoni fruntaşi, cu scopul de a-i pune pe aceştia la adăpost de urmărirea organelor de Securitate sau de a le facilita păstrarea unor funcţii deţinute; păstrarea legăturilor cu francmasonii aflaţi în afara ţării prin întreţinerea corespondenţei cu aceştia, în care „ponegresc regimul nostru democrat – popular"; primirea de pachete de la francmasonii din statele occidentale; sprijinirea altor organizaţii cu caracter contrarevoluţionar şi desfăşurarea activităţii în cadrul acestora – de exemplu, în cadrul unor organizaţii antroposofice, comitete eparhiale, organizaţii ale minorităţilor naţionale[53].

Acestea rămâneau ultimele forme de manifestare a activităţii francmasoneriei interne, grav afectate de represiunile dure din 1951-1953. Foştii masoni, rămaşi în libertate, vor fi menţinuţi sub continuă supraveghere, cel puţin până în 1975, iar cei care au mai apucat eliberarea din 1964 nu reiau nici ei vechile ritualuri, conştienţi fiind de faptul că amnistia putea fi doar o măsură temporară. Se consemnează însă şi o excepţie de la această regulă generală – care constituie şi un eşec de proporţii al organelor Securităţii, însărcinate cu supravegherea foştilor masoni – şi anume acţiunea lui Constantin Bellu, Suveran Mare Comandor al Supremului Consiliu pentru România, eliberat în 1964, care, în anul 1969, reuşeşte să trimită în Franţa, prin intermediul ginerelui său, Panait Stănescu–Bellu[54], parte din arhiva lojilor din România şi o cerere, semnată de el şi de alţi nouă fraţi cu gradul masonic 33 din România, adresată Supremului Consiliu al Franţei, prin care solicita reînnoirea sigiliului acordat Supremului Consiliu pentru România în anul 1923. Această acţiune a dus la renaşterea, în exil, a Supremului Consiliu pentru România, a cărui conducere a fost deţinută, până la moartea sa, în 1970, de Constantin Bellu, şi la coagularea, în acest mod, a încă unui pol al opoziţiei faţă de regimul comunist din România, a cărui eficienţă s-a arătat mai ales în perioada în care conducerea Consiliului a fost asigurată de Marcel Schapira[55].

---

evenimentelor, declara în cadrul unui interviu acordat după 1989: „El [Constantin Bellu] n-a recunoscut, dar eu ştiu că acestea erau într-adevăr activităţi ale lui, deoarece colonelul Anderson a venit la noi în casă. Eram şi eu acolo. Toate discuţiile au avut loc în secret. Îl cunoscuse pe colonelul Anderson prin soţia aceluia, care era româncă. Ea era prietenă cu soacra mea, care a fost o mare specialistă în ezoterism şi făcea parte dintr-o lojă albă". Această mărturie se referă însă doar la cazul lui Constantin Bellu şi nu poate fi considerată un indiciu pentru situaţia celorlalţi masoni arestaţi sub aceleaşi acuzaţii. Vezi *Interviu cu Prea Ilustrul Frate Panait Stănescu – Bellu, apud* Radu Comănescu, Emilian M. Dobrescu, *op. cit.*, p. 336.

[53] ACNSAS, fond Documentar Bucureşti, dosar nr. 8795, f. 35-36.

[54] *Interviu cu Prea Ilustrul Frate Panait Stănescu – Bellu, apud* Radu Comănescu, Emilian M. Dobrescu, *op. cit.*, p. 331.

[55] ACNSAS, fond Documentar Bucureşti, dosar nr. 8796, vol. 7, f.57-58. Cât de importantă a fost reînfiinţarea Supremului Consiliu pentru România pentru organizarea francmasoneriei române din exterior şi cât de mare a fost eşecul Securităţii române în a preveni organizarea acestei acţiuni, iniţiate din interiorul României – dacă, într-adevăr, de un eşec este vorba şi nu de o încercare de folosi în interesul regimului francmasonii din cadrul emigraţiei române pentru relaţiile lor – reiese şi din declaraţiile ulterioare ale lui

Acţiunile ostile ale masonilor din exterior la adresa regimului politic din România se desfăşurau, în opinia Securităţii, sub acoperirea unor instituţii cu un „caracter supranaţional" precum Academia Internaţională de Arte, Asociaţia Internaţională a Criticilor de Artă, Institutul Internaţional de Teatru[56] - din Franţa sau prin intermediul unei reţele diversificate de cluburi – precum PEN – Club, Rotary – Club, în Franţa, Opera – Club, în Belgia, Roma Club, în Italia ş.a.[57]. Pe lângă aceste instituţii de acoperire, francmasoneria acţiona împotriva regimului politic din România şi în mod oficial, în special prin intermediul Supremului Consiliu pentru România, aflat la Paris. Coordonarea acestor acţiuni s-ar fi realizat de către organizaţia evreiască B'Nai Brith şi de Organizaţia Mondială pentru Asistenţă Masonică (O.M.P.A.M. – prescurtarea apare sub această formă în text), în spatele cărora s-ar fi aflat serviciile de informaţii ale Israelului sau ale S.U.A. (opiniile diverselor direcţii ale Securităţii nu concordă în această privinţă)[58].

Ostilitatea francmasoneriei internaţionale şi a diverşilor săi interpuşi faţă de regimul comunist din România ar fi reieşit şi din declaraţiile oficiale ale unor masoni de seamă, preluate apoi în rapoartele Securităţii, precum cea a pictorului Alberto Tujalor: „Principala direcţie de acţiune a asociaţiilor francmasonice trebuie să fie subminarea cu toate mijloacele ce le stau la dispoziţie a regimurilor comuniste din ţările socialiste"[59].

Dacă se încearcă o sistematizare a informaţiilor prezentate de diversele compartimente ale Securităţii, mai ales de Centrul de Informaţii Externe (U.M. 0544), cu privire la acţiunile îndreptate împotriva regimului politic din România desfăşurate de organizaţiile francmasonice din străinătate, se constată faptul că acestea se pot încadra în câteva categorii, majoritatea lor vizând sectorul artă – cultură din România socialistă. Voi încerca, în continuare, să prezint aceste acţiuni, aşa cum apar în cadrul rapoartelor Securităţii, grupându-le conform categoriilor menţionate mai sus – în măsura în care pot fi încadrate astfel.

Marcel Schapira: „În momentul ajungerii în străinătate, noi aveam de multă vreme deja contacte şi legăturile noastre de solidaritate cu toate lojile masonice. În România, masoneria nu mai există, templele noastre [...] fuseseră distruse şi atunci ne-am regăsit oriunde în lume şi ne-am considerat ca la noi acasă, pentru că aşa este structurată legătura între masoni. Şi masoneria română din exil a reuşit să reconstituie un Consiliu Suprem, ceea ce este foarte important, pentru că a obţinut astfel recunoaşterea la acelaşi nivel cu Consiliile Supreme Masonice ale SUA, Franţa, şi ale altor ţări. În felul acesta, putem mult mai uşor murmura în urechile unor francmasoni de vază din străinătate – miniştri, prim-miniştri, oameni de stat cu responsabilităţi – despre suferinţele poporului român. Şi facem acest lucru de 40 de ani, fără a fi implicaţi în doctrine politice şi ideologii politice". (Vezi *ibidem*, vol. 4, f. 23, Dialog între Neagu Djuvara şi Marcel Schapira la Radio BBC, în cadrul emisiunii *Documentar* din 2 august1988).

[56] *Ibidem*, vol. 6, f. 131 – *Documentar cuprinzând aspecte ale activităţii unor cercuri francmasonice în străinătate împotriva R.S. România*, redactat de U.M. 0544, din nov. 1981.

[57] *Ibidem*, vol. 1, f. 1 – *Raport cu propunerea de a se organiza activitatea informativ–operativă de securitate în problema francmasoneriei*, din 03.07.1984, semnat de Aron Bordea, şeful Direcţiei I a D.S.S. şi de Alexie Ştefan, şeful Direcţiei a III-a.

[58] *Ibidem*, vol. 6, f. 146 – *Documentar cuprinzând aspecte ale activităţii unor cercuri francmasonice în străinătate împotriva R.S. România* al U.M. 0544, din nov. 1981.

[59] *Ibidem*, f. 139.

Ca urmare, lojile masonice din statele occidentale erau acuzate de desfăşurarea, în mod direct sau prin intermediul angajaţilor postului de radio „Europa Liberă" şi a cercurilor „diversionist – teroriste, subordonate organizaţiei Amnesty International"[60] şi prin folosirea emigraţiei „reacţionare" originare din România, a unei campanii de denigrare a „politicii partidului şi statului nostru", sub pretextul „aşa-zisei apărări a drepturilor omului"[61]. În acest context, francmasoneria ar fi reuşit „transformarea emigranţilor originari din România într-o masă de manevră pentru concretizarea unor acţiuni cu caracter ostil îndreptate împotriva statului român"[62]. Pe lângă organizarea unor „campanii de defăimare", lojile masonice erau acuzate de organizarea scoaterii din România a unor persoane „aşa-zis persecutate", de crearea unor puncte de sprijin disidenţilor faţă de regimul comunist din România, de „documentarea" presei străine cu privire la lipsa de drepturi a populaţiei din ţară etc.[63].

Eşecul unor demersuri oficiale ale statului român în străinătate a fost legat tot de intervenţia francmasoneriei internaţionale. Un exemplu des citat în acest sens a fost împiedicarea autorităţilor din România de a reintra în posesia bisericii ortodoxe române din Paris, în urma presiunilor efectuate asupra factorilor de decizie din statul francez de către unii conducători ai masonilor din Franţa – fiind nominalizat Richard Depui, mare comandor al Marelui Orient din Franţa[64]. Cei mai implicaţi în astfel de acţiuni îndreptate împotriva intereselor statului român erau însă masonii originari din România, în special Marcel Schapira, care era, de altfel, unul din semnatarii unei scrisori – apel adresate Congresului Statelor Unite ale Americii, difuzate ulterior şi de postul de radio „autointitulat" „Europa Liberă", prin care se cerea să nu se acorde clauza naţiunii celei mai favorizate României[65].

Francmasoneriei îi este atribuită şi crearea, mai ales în rândul intelectualilor români, a ceea ce Securitatea numea o „atmosferă de neîncredere şi chiar de opoziţie împotriva politicii culturale a partidului şi statului român, provocarea de acţiuni contestatare, crearea de aşa-zişi dizidenţi politici"[66]. Vizaţi de aceste acţiuni ar fi fost scriitorii români, oamenii de teatru şi cei din Uniunile de creaţie, din învăţământ, cultură, presă şi din sistemul de propagandă. Elementele contestatare atrase de francmasonerie erau sprijinite de aceasta prin acordarea de burse, invitaţii

---

[60] *Ibidem*, f. 139.

[61] *Ibidem*, vol. 1, f. 158, *Notă privind unele aspecte ale activităţii desfăşurate împotriva statului român de cercuri francmasonice din străinătate*, din 21martie1981, redactată de U.M. 0544.

[62] *Ibidem*, vol. 6, f. 128, *Documentar* ... al U.M. 0544, din nov. 1981.

[63] *Ibidem*, vol. 1, f. 151, *Notă referitor la aspecte ale activităţii unor cercuri francmasonice din străinătate împotriva R.S. România*, din 30.10.1981, redactată de U.M. 0544.

[64] *Ibidem*, f. 158.

[65] *Ibidem*, f. 132, *Raport privind stadiul îndeplinirii prevederilor Programului de măsuri în problema „Oculta"*, din august 1987.

[66] *Ibidem*, f. 158, *Notă privind unele aspecte ale activităţii desfăşurate împotriva statului român de cercuri francmasonice din străinătate*, din 21martie1981, redactată de U.M. 0544.

la conferinţe, congrese, simpozioane, organizarea de expoziţii şi concerte, traducerea şi editarea de lucrări, oferirea de posturi în învăţământul superior şi în unele organizaţii neguvernamentale[67].

Încurajarea dizidenţei faţă de politica partidului în rândul oamenilor de cultură din România era completată de minimalizarea contribuţiei culturii şi creaţiei româneşti la patrimoniul culturii universale, precum şi de „denigrarea marilor noastre valori [...] cu scopul de a le sustrage din patrimoniul culturii universale". Pentru realizarea acestui obiectiv, francmasoneria ar fi condus campanii de denigrare a lui M. Eminescu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, I.L. Caragiale, etichetaţi drept „antisemiţi, naţionalişti", precum şi împotriva „mai multor scriitori, critici şi publicişti contemporani patrioţi, pe care îi etichetează ca fiind «de dreapta», «fascişti», «naţionalişti» etc."[68]. Acţiunile masonilor în această privinţă ar fi fost concertate cu cele ale „cercurilor evreieşti care deţin poziţii cheie" în sistemul de propagandă, fiind amintit cazul rabinului Moses Rosen, care s-ar erija în apărător al evreilor din România şi ar încerca să-i mobilizeze pe evrei şi „chiar români care întreţin legături cu cercuri francmasonice pentru a lua poziţie împotriva unei pretinse psihoze antisemite care ar fi apărut în România"[69].

Masonii nu se limitau însă la discreditarea unor valori ale culturii române, ci recurgeau chiar la ameninţarea şi intimidarea directă a unor intelectuali români care se situau „pe poziţia apărării naţionale în domeniul preluării şi valorificării moştenirii culturale şi istorice a poporului nostru". Ar fi primit asemenea ameninţări Pompiliu Marcea, Zigu Ornea, Corneliu Vadim Tudor, Nicolae Georgescu, dintre care unii reclamaseră primirea unor scrisori şi telefoane de ameninţare şi chiar a unor „obiecte cu simbolul răzbunării francmasonice"[70]. Acestor acţiuni iniţiate mai ales de francmasonii din afara ţării li se adaugă cele ale unor cadre din cercetarea sau învăţământul din România, care, având legături cu francmasoneria şi cu angajaţii „Europei Libere", „recurg la metoda calomnierii şi discreditării unor cadre de valoare, loiale ţării şi lovesc în schimburile cultural – ştiinţifice promovate de statul român"[71].

Aceste modalităţi de acţiune sunt atribuite francmasoneriei mai ales de angajaţii Centrului de Informaţii Externe, care, aşa cum se poate observa, acordă o atenţie specială problemelor sectorului cultural din ţară. Deşi în atribuţiile serviciului intrau, teoretic, mai ales probleme legate de spionajul extern, asta nu-i împiedică pe lucrătorii operativi din cadrul U.M. 0544 să se implice în disputele din lumea literară din ţară şi să descopere existenţa, în rândul scriitorilor români, a unei grupări formate în jurul lui George Macovescu (care ar fi fost poreclit, între scriitori, „Masonescu"), ce servea interesele francmasoneriei din exterior şi conducea întreaga viaţă literară din ţară conform acestor interese: „Întregul grup practică metoda clasică a francmasoneriei de „într-ajutorare frăţească", folosindu-se de poziţiile de decizie pe care le ocupă

---

[67] *Ibidem*, f. 159. Concluzia care se impunea de la sine era că toţi cei care beneficiau de un asemenea sprijin sau primeau vreun premiu din străinătate deveneau suspecţi de apartenenţă la francmasonerie.
[68] *Ibidem*.
[69] *Ibidem*. Afirmaţiile rabinului Moses Rosen erau total nefondate, aşa cum se poate observa şi din afirmaţiile organelor Securităţii cu privire la francmasonerie citate mai sus.
[70] *Ibidem*.
[71] *Ibidem*.

la edituri, reviste, ziare, publicându-se reciproc, boicotând şi excluzându-i pe scriitorii, criticii şi publiciştii care nu le fac jocul, se situează pe poziţii naţionale şi sprijină activ politica culturală a partidului şi statului român. Unii dintre ei, ca Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Dana Dumitriu ş.a. încearcă să transmită această influenţă şi asupra tineretului studios, în facultăţi, licee, cercuri literare etc.[...]

Mai mult decât atât, şi tinerilor scriitori li s-ar fi inoculat ideea că nu vor putea ajunge „mari" şi nu se vor putea afirma în ţară şi în străinătate dacă nu se aliniază grupului amintit, cercurilor semite din ţară şi din străinătate («Europa Liberă», grupul de la Paris» etc.)

Este concludent pentru ideea concertării acţiunilor duşmănoase ale cercurilor francmasonice din exterior cu cele ale unor cercuri sioniste şi faptul că «Europa Liberă» şi «grupul de la Paris»" sprijină cu insistenţă pe scriitorii, criticii, publiciştii şi, în general pe oamenii de cultură şi de artă cunoscuţi cu poziţie contestatară, turbulentă şi de disidenţă politică, că în discuţiile cu francmasonii din exterior, unora dintre cetăţenii români vizaţi a fi racolaţi li se spune deschis că, fără ajutor francmasonic şi evreiesc, nu vor reuşi să se realizeze în profesiile sau în arta lor, atât în ţară, cât şi în exterior"[72].

Deci, conform agenţilor Centrului de Informaţii Externe, în anul 1981, în domeniul cultural din Republica Socialistă România dictau francmasonii din ţară, sprijiniţi de cei din exterior, iar cercurile sioniste, grupul de la Paris şi cel de la „Europa Liberă" influenţau în mod direct cariera tuturor scriitorilor din ţară şi îşi extindeau această influenţă, cu ajutorul acoliţilor lor şi asupra „tineretului studios" român, pe când toţi cei care sprijineau politica P.C.R. în cultură erau marginalizaţi, calomniaţi, discreditaţi, primeau telefoane de ameninţare, iar unii mai primeau, pe deasupra, şi „obiecte cu simbolul răzbunării francmasonice". Toate acestea se petreceau în timp ce organele de Securitate nu puteau decât să asiste pasiv şi să constate acapararea culturii din România de francmasonerie.

Nu era prima dată când Securitatea exagera influenţa francmasoneriei, dar modul în care era prezentată situaţia în rapoartele U.M. 0544 constituia şi o acuzaţie voalată de incompetenţă adusă acelor compartimente ale Securităţii care se ocupau de supravegherea situaţiei interne, fapt de natură să irite conducerea acestor unităţi. În consecinţă, Direcţia I se grăbeşte să dezmintă informaţiile de mai sus, pe care le pune pe seama divergenţelor apărute între scriitorii din România. Aceştia din urmă, potrivit raportului Direcţiei, s-ar fi constituit în două grupări adverse, care se acuzau reciproc de încălcarea politicii culturale a Partidului şi îşi etichetau adversarii drept *naţionalişti, adepţi ai noii drepte* sau *sionişti, francmasoni* şi *agenţi ai* „Europei Libere". Cu acest prilej, raportul mai preciza că în cadrul disputei dintre cele două grupări de scriitori, era „de subliniat virulenţa manifestărilor lui Eugen Barbu şi Corneliu Vadim Tudor, care consideră că «masoneria manevrează din umbră» aproape în toate domeniile vieţii social – economice şi culturale din ţară.

Cu prilejul discuţiei solicitate în luna martie a.c., Corneliu Vadim Tudor a relatat unui cadru de conducere al unităţii noastre că, deşi a informat la diferite nivele despre activitatea

---

[72] *Ibidem.*

«extremei dreapta din cultură, acum apelează şi la armată», aceasta fiind, după opinia sa, singura instituţie care ar putea să facă ordine în domeniul respectiv"[73].

Direcţia I dezminte sec, stabilind că „nu se confirmă" şi alte informaţii furnizate de raportul Centrului de Informaţii Externe (între acestea şi aşa-zisa poreclă a lui George Macovescu), dar aceasta nu a influenţat opinia conducerii Securităţii, care ia decizia de a reconsidera problema francmasoneriei, pe care o vedea acum drept un risc major pentru securitatea statului, de natură să perturbe buna funcţionare a instituţiilor acestuia sau, cel mai probabil, vinovatul ideal pentru toate problemele care apăreau în România: „Există indicii că anumite fapte şi fenomene negative care se manifestă în unele sectoare de activitate ar fi cauzate de acţiuni ale serviciilor de spionaj şi ale cercurilor reacţionare din Occident, în spatele cărora se află francmasoneria internaţională"[74].

Recrutarea de noi adepţi, din rândul cetăţenilor români, a fost altă direcţie de acţiune a francmasoneriei, care a atras atenţia organelor de Securitate române. Recrutarea de membri ai lojilor masonice s-ar fi efectuat atât din rândul emigranţilor români din Occident, cât şi din cel al românilor din interiorul graniţelor ţării. O parte din noii membri proveniţi din rândul românilor din ţară erau atraşi să adere la diverse loji de către cetăţenii străini aflaţi în România în vederea efectuării studiilor, care aduceau din ţara natală diverse materiale de iniţiere în francmasonerie, pe care le răspândeau în rândul studenţilor români sau le discutau împreună cu aceştia. Aceasta ar fi fost, potrivit datelor Securităţii, metoda principală de recrutare de noi membri pentru Ordinul Rosicrucienilor[75]. O dată deveniţi adepţi ai Ordinului, cetăţenii români astfel recrutaţi răspândeau ideile francmasonice în ţară, în vederea racolării şi a altor persoane, între cei vizaţi de aceşti adepţi pentru recrutare aflându-se, la un moment dat, chiar şi un ofiţer de Securitate din Cluj Napoca, rămas neidentificat[76].

Interesul francmasoneriei se îndrepta, însă, mai ales, asupra tinerilor români care activau în domeniile artei şi culturii, medicinei şi justiţiei. Recrutarea de membri din rândul acestora se efectua fie indirect, prin intermediul foştilor masoni care se aflau încă în România, fie direct de către membrii lojilor masonice din exterior, care abordau persoanele vizate în momentul în care acestea călătoreau în diverse state din Occident[77].

Reluarea încercărilor de „redeşteptare" a lojilor francmasonice din România, desfăşurate în special de membrii Supremului Consiliu pentru România, aflat la Paris, pare să fi fost unul din

[73] *Ibidem*, f. 177, *Raport* al Direcţiei I din iulie 1981, semnat de şeful Direcţiei, general maior Aron Bordea.

[74] *Ibidem*, vol. 5, f. 154, *Măsuri privind reorganizarea muncii informativ – operative în rândul persoanelor suspecte de activitate francmasonică*, raport din martie 1983, semnat de adjunctul ministrului de Interne, general locotenent Nicolae Pleşiţă şi secretarul de stat la Ministerul de Interne, general locotenent Iulian Vlad.

[75] *Ibidem*, vol. 1, f. 67-68, *Notă* din 02.10.1985, semnată de şeful Direcţiei a III-a, general maior Aurelian Mortoiu.

[76] *Ibidem*, f. 104, *Notă de analiză a dosarului de urmărire informativă* „Michel" din 06 august1985, semnată de şeful Serviciului III Bihor, col. Aronescu Constantin.

[77] *Ibidem*, f. 34, *Notă–raport privind stadiul măsurilor întreprinse în problema* „Prevenirea acţiunilor organizaţiei francmasonice" din 03 decembrie1984, redactată de Direcţia a III-a a D.S.S.

principalii factori care au condus la reluarea urmăririi informative a vechilor francmasoni din ţară. Au fost remarcate, în acest sens, acţiunile lui Marcel Schapira, care, „sub pretextul trimiterii de ajutoare materiale vechilor francmasoni, vizează restabilirea legăturilor între aceştia, pe de o parte, iar pe de altă parte, între francmasoneria din ţară şi conducerea aflată în exterior"[78]. Cum expedierea unor pachete conţinând, potrivit datelor deţinute de Securitate, medicamente ce nu puteau fi găsite în ţară, constituia în sine o acţiune subversivă, concluzia firească trasă de organele Securităţii a fost că, astfel, se căuta crearea „unor grupuri organizate pe principiul francmasoneriei", din care făceau parte foşti francmasoni, precum Vasile Florescu, Alexandru Bilciurescu, Panait Stănescu – Bellu, descendenţi ai acestora, care preluaseră „ideile şi preocupările francmasonice ale părinţilor lor" şi o serie de intelectuali, atraşi de ideile masoneriei cu prilejul călătoriilor în Occident. Dacă la toate acestea se adaugă faptul că grupurile respective erau bănuite a fi în slujba serviciilor de spionaj occidentale, care ar fi „stabilit relaţii de conlucrare cu organizaţiile francmasonice şi acţionează sub masca acestora pentru atragerea unor cetăţeni români la activităţi informative"[79], devine evidentă suspiciunea cu care au fost privite toate acţiunile desfăşurate de foştii masoni din România şi de urmaşii acestora.

Acest tablou poate fi completat cu diferitele informaţii obţinute de Securitate de la surse din exterior, care afirmau că „francmasoneria are fraţi introduşi în conducerea de partid şi de stat, inclusiv în conducerea ministerelor"[80] pentru a înţelege interesul pe care îl arăta conducerea organelor de represiune românesti pentru problemă. În contextul scandalului izbucnit în Italia, în 1981, legat de activitatea lojei „Propaganda Due", au început să circule zvonuri privind existenţa în România a unor membri ai acestei loji, un ofiţer al serviciului de informaţii italian afirmând chiar că „ar fi în posesia unei liste de 28 cetăţeni români cu funcţii de conducere, care fac parte din această lojă" între aceste nume fiind menţionat, la un moment dat, cel al Ghizelei Vass[81]. Astfel

---

[78] *Ibidem*, f. 124, *Raport privind stadiul îndeplinirii prevederilor Programului de măsuri în problema* „Oculta" din 14 august 1987.

[79] *Ibidem*, f. 67, *Notă* din 2 octombrie1985, semnată de şeful Direcţiei a III-a, general maior Aurelian Mortoiu. Nu toate aceste bănuieli ale Securităţii erau neîntemeiate, după cum va recunoaşte şi Marcel Schapira, într-un interviu ulterior, în care acesta vorbea şi de datoria avută faţă de ţara care îi acordase azil. Există, totodată, şi relatări destul de convingătoare ale Securităţii despre abordarea, în străinătate, a unor foşti francmasoni de către agenţi ai unor servicii de spionaj occidentale. Vezi, în acest sens, *ibidem*, vol. 16, f. 235–238, *Raport privind rezultatele îndeplinirii sarcinilor încredinţate informatorului „Jianu" cu prilejul deplasării în Franţa*, din 15 aprilie1989, al Securităţii Municipiului Bucureşti.

[80] *Ibidem*, vol. 5, f. 154, *Măsuri privind reorganizarea muncii informativ – operative ...*, din martie 1983.

[81] *Ibidem*, f. 209, *Notă* a Direcţiei a III-a din oct. 1982. Este cu totul remarcabilă vigilenţa ofiţerilor de informaţii italieni, care, după ce ani de zile nu dăduseră semne că ar cunoaşte cine sunt membrii italieni ai Lojii „P2" – din care, se pare, făcea parte inclusiv şeful serviciilor secrete italiene – acum descopereau, brusc, şi membri ai acesteia din România. De altfel, informaţii de acelaşi gen sunt oferite Securităţii şi de Leonte Răutu, prin intermediul lui Matei Oroveanu, o rudă prin alianţă a fostului demnitar comunist. Astfel, conform lui Oroveanu, L. Răutu ar fi spus că „francmasonii de azi din România sunt mari personalităţi, ar fi acceptaţi ca atare de conducerea de partid şi de stat, dar sunt sever controlaţi". Conform aceleiaşi surse, în 1962 s-ar fi încheiat un pact între Gh. Gheorghiu – Dej şi francmasoneria internaţională, un adevărat

de informaţii, preluate ca atare de conducerea Securităţii, nu făceau decât să servească drept argument pentru începerea urmăririi informative a tuturor persoanelor bănuite a avea vreo legătură cu ideile francmasonice.

Activitatea de represiune împotriva francmasoneriei a organelor Siguranţei şi, ulterior, ale Securităţii, nu a fost declanşată imediat după preluarea puterii de către partidul comunist. Justificarea oficială, dată ulterior de Securitate, a acestei aparente indiferenţe faţă de acţiunile francmasoneriei este legată de revenirea, după 1944, în funcţia de Inspector General la Siguranţă a lui Romulus Voinescu, el însuşi francmason, care nu putea lua măsuri împotriva *fraţilor săi* şi care, în momentul îndepărtării sale din funcţie, ar fi „sustras din arhiva Siguranţei toate dosarele şi documentele privitoare la problema francmasoneriei"[82]. Materialul documentar sustras de acesta a fost redescoperit de organele Securităţii abia în 1951-1952, când începuseră deja arestările masive în rândul masonilor. Consecinţa acestei situaţii a fost că nu s-au luat nici un fel de măsuri împotriva francmasoneriei mai mulţi ani după 1945, situaţia rămânând neschimbată chiar şi după arestarea membrilor organizaţiei contrarevoluţionare Mişcarea Naţională de Rezistenţă, când s-a descoperit implicarea unor vechi masoni în susţinerea acestei mişcări[83].

Situaţia nu a cunoscut o schimbare semnificativă, din acest punct de vedere, nici după înfiinţarea, în 1948, a Securităţii Poporului. Aceasta s-ar fi datorat faptului că organele Securităţii au preluat această problemă fără a dispune de nici un informator – sau, cel puţin, aceasta era justificarea oficială în 1956. La aceste lipsuri moştenite de la structurile fostei Siguranţe, se adăuga atitudinea noilor cadre ale instituţiei, care ar fi abordat problema cu superficialitate, lăsându-se influenţaţi de „concepţia greşită, moştenită de la Siguranţă, potrivit căreia masonii – oameni în vârstă şi neserioşi prin ritualul lor absurd – ar fi încetat singuri orice activitate"[84].

Totul s-a schimbat începând cu anul 1949, când a fost reţinut „grupul" Stănciulescu – Tomescu şi cu arestarea, în 1951-1953, a întregii conduceri a francmasoneriei române, în frunte cu Constantin Bellu. Cu această ocazie a fost confiscată şi o parte a arhivei lojilor din România şi s-a reuşit înspăimântarea tuturor francmasonilor din ţară rămaşi încă în libertate într-o măsură suficientă încât să nu mai reia activităţile masonice. Cu toate acestea, aflându-se, din unele

---

„armistiţiu politic" pentru „repunerea în drepturi a francmasonilor din ţară" în urma căruia s-ar fi asigurat condiţii pentru ca „francmasoneria din ţară să ia legătura cu francmasoneria din exterior, iar pe plan intern ei să fie reconsideraţi şi valorificaţi în diferite funcţii de partid şi de stat". Vezi *ibidem*, vol. 1, f. 155, *Notă* a U.M. 0544 din 2 septembrie1981.

[82] Idem, dosar nr. 8795, f. 33, *Lupta organelor Securităţii statului împotriva francmasoneriei*, ian. 1956.

[83] Idem, dosar nr. 8796, vol. 4, f. 262, *Unele aspecte ale activităţii ostile desfăşurate de organizaţiile francmasonice în Republica Socialistă România*, documentar.

[84] Idem, dosar nr. 8795, f. 33-34, *Lupta organelor...*, ian. 1956. Această convingere a rămas înrădăcinată în rândul cadrelor Securităţii, aparent în ciuda tuturor eforturilor depuse de conducătorii acestora de a o modifica. Şi în materialul mai sus citat se sublinia că lucrătorii operativi trebuie să combată „concepţiile duşmănoase" ale unor informatori care credeau că masonii nu ar fi decât „nişte persoane neserioase, pătrunse de misticism, ale căror manifestări nu prezintă pentru statul nostru nici un pericol" - vezi *ibidem*, f. 41.

surse, că unii din masonii rămaşi liberi din Bucureşti şi din provincie mai aveau încă „întâlniri ocazionale sau de prietenie, în cursul cărora discută şi comentează evenimente politice interne şi internaţionale, în favoarea ţărilor capitaliste", Direcţia a III-a a Securităţii (Informaţii interne) hotărăşte, la 1 octombrie 1956, deschiderea unui dosar de evidenţă în problema francmasoneriei, „pentru luarea în evidenţă a elementelor francmasonice mai principale [sic!] şi a fi lucrate informativ în vederea stabilirii activităţii ce eventual o desfăşoară"[85].

Dosarul de evidenţă în problemă a fost menţinut deschis până în anul 1975, deşi este mutat ulterior de la Direcţia a III-a (din 1967 – Direcţia I) la Securitatea Municipiului Bucureşti. În perioada 1960-1975, în urma activităţii organelor de Securitate în această problemă, au fost identificaţi şi verificaţi peste 500 foşti francmasoni, obţinându-se şi informaţii privind „unele încercări din exterior de reluare a activităţii francmasonilor în R.S. România, existenţa unor grupări restrânse de asemenea elemente şi preocupări izolate de a se restabili legături cu cercuri ale emigraţiei reacţionare din Occident şi de a organiza ajutorul francmasonic în România"[86].

Cu toate acestea, interesul Securităţii pentru această problemă continuă să se menţină scăzut, motiv pentru care, în 1975, căpitanul Petre Ionescu, din cadrul Securităţii Municipiului Bucureşti, propune – şi i se aprobă – închiderea dosarului de problemă privind elementele duşmănoase din rândul fostei francmasonerii române, aducând următoarele argumente: „Analizând situaţia operativă din problemă, se constată că majoritatea elementelor au decedat, iar cele rămase în viaţă, datorită vârstei înaintate, nu mai prezintă pericol potenţial.

În prezent, în evidenţele noastre, se află un număr de 3 elemente din această categorie, fiind şi fost condamnate pentru infracţiuni contra securităţii statului, urmărirea lor continuându-se în cadrul problemei 891 – foşti condamnaţi fără nuanţă politică.

Menţionăm, de asemenea, că nici în cadrul Direcţiei I nu există un asemenea dosar de problemă"[87].

În momentul închiderii dosarului de problemă, în evidenţele Securităţii figurau 738 francmasoni, dintre care 453 erau „foşti exploatatori", liber profesionişti şi negustori, 163 – ingineri şi tehnicieni, 30 – cadre de conducere din aparatul de stat, 37 - ofiţeri activi, 15 – magistraţi, 5 – înalţi demnitari şi 35 – membri ai P.C.R.[88].

Cu toate că s-a efectuat cu aprobarea conducerii Securităţii, închiderea dosarului de problemă în 1975 a fost îndelung criticată ulterior, când s-a hotărât redeschiderea sa sub numele de cod „Oculta": „Datorită desfiinţării acestei probleme de muncă, în acest domeniu nu s-au mai întreprins măsuri organizate de cunoaştere şi prevenire şi, drept consecinţă, nu se cunoaşte situaţia prezentă a foştilor francmasoni din ţară şi din străinătate, în special a celor care au fost

---

[85] Idem, dosar nr. 8796, vol. 2, f. 207, *Hotărâre pentru deschiderea dosarului de evidenţă în problema francmasonică*, din 1 oct. 1956, semnată de lt. Oprea M.

[86] *Ibidem*, vol. 5, f. 153, *Măsuri privind reorganizarea muncii informativ – operative în rândul persoanelor suspecte de activitate francmasonică*, raport din martie 1983, semnat de general locotenent Nicolae Pleşiţă, adjunct al ministrului de Interne şi general locotenent Iulian Vlad, secretar de stat la acelaşi minister.

[87] *Ibidem*, vol. 2, f. 205, *Hotărâre* din 13 febr.1975.

[88] *Ibidem*, vol. 1, f. 176, *Raport* al Direcţiei I din 1981, semnat de şeful Direcţiei, general maior Aron Bordea.

condamnaţi pentru activitate ostilă, precum şi a descendenţilor acestora [...] şi nu a existat o preocupare temeinică pentru depistarea emisarilor francmasoneriei şi a canalelor de legătură [...].Ca urmare, aparatul de securitate, nefiind instruit şi orientat cu privire la această problemă, nu cunoaşte formele şi metodele specifice ale acţiunilor ostile desfăşurate de francmasonerie şi [...] nu este în măsură să sesizeze particularităţile activităţii de nuanţă masonică a elementelor din baza de lucru suspecte sau să identifice persoanele racolate de organizaţie"[89].

Începând cu anul 1981, francmasoneria redevine brusc o problemă de mare importanţă pe agenda Securităţii. Motivaţiile acestei bruşte schimbări de atitudine se refereau mai ales la activitatea francmasoneriei din exterior. Se citează, în acest sens, acţiunile Supremului Consiliu pentru România, care denigra regimul politic din România şi făcea apel la „redeşteptarea lojilor francmasonice româneşti", vizitele în România ale unor masoni din străinătate, suspectaţi a fi în slujba unor servicii de spionaj occidentale, dintre care unii ar fi proferat diferite ameninţări la adresa autorităţilor române – precum cea de a se folosi de relaţiile lor masonice pentru a distruge turismul românesc – menţinerea legăturilor unor vechi membri ai lojilor din ţară – de exemplu: Panait Stănescu – Bellu, Vasile Florescu, Alexandru Bilciurescu – cu Marcel Schapira, aflat la Paris, intrarea în contact a unor intelectuali români cu francmasoni din străinătate cu ocazia călătoriilor efectuate de aceştia în Occident etc.[90] Toate acestea nu par, însă, justificări suficient de credibile ale interesului acordat francmasoneriei din anul 1981. Supremul Consiliu pentru România se înfiinţase încă din 1969, legături ale intelectualilor români cu persoane bănuite de apartenenţă la francmasonerie din Occident erau semnalate de multă vreme, după cum vizitele unor masoni străini în România se produseseră şi anterior. Cel mai probabil, toate acestea nu reprezintă decât justificări ulterioare ale unei hotărâri luate din cu totul alte motive. În ceea ce priveşte adevăratul motiv al reconsiderării problemei francmasoneriei, documentele nu oferă date suplimentare, dar este de remarcat coincidenţa acestei schimbări de atitudine a conducerii Securităţii cu scandalul lojii masonice italiene „Propaganda Due", care a izbucnit în 1981, afectând întreaga clasă politică din Italia şi care a beneficiat de atenţia mass-media din întreaga lume. În rapoartele Securităţii apar referiri la acest scandal, extrase din presa italiană, reproduceri ale declaraţiilor unor oficiali italieni – precum cele ale lui Aldo Bozi, preşedintele Partidului Liberal Italian, membru al Comisiei de anchetă a Parlamentului italian în cazul lojii „P2", care afirma că, în România, s-ar găsi membri ai lojii amintite[91]. Este de remarcat, de asemenea, faptul că prima unitate care arată un interes deosebit francmasoneriei după închiderea dosarului de problemă în 1975 este Centrul de Informaţii Externe (U.M. 0544), care preia multe din informaţiile presei occidentale referitoare la masonerie şi caută să prezinte practicile lojii „P2" ca fiind generalizate în cadrul francmasoneriei. Toate acestea nu reprezintă, însă, decât o ipoteză, care nu este

---

[89] *Ibidem*, f. 2-3, *Raport cu propunerea de a se organiza activitatea informativ–operativă de securitate în problema francmasoneriei*, din 03 iulie1984, semnat de şeful Direcţiei I, general maior Aron Bordea şi de şeful Direcţiei a III-a, general maior Alexie Ştefan.

[90] *Ibidem*, f. 31-33.

[91] *Ibidem*, vol. 5, f. 154, *Măsuri privind reorganizarea muncii informativ – operative în rândul persoanelor suspecte de activitate francmasonică*, din martie 1983.

confirmată şi nici infirmată de documentele studiate. Oricum, pentru conducerea Securităţii, mai important decât să arate că îşi stabilea propria agendă în funcţie de speculaţiile presei occidentale, era faptul că astfel redescoperea un vechi „duşman", în seama căruia putea pune unele acţiuni îndreptate împotriva regimului pe care îl apăra ba chiar, cu puţin efort, toate neajunsurile care apăreau în diverse sectoare de activitate din România.

Redeschiderea dosarului de problemă privind francmasoneria nu s-a produs, însă, din 1981. Aceasta s-a datorat, cel mai probabil, disputelor dintre diferitele unităţi ale Securităţii cu privire la compartimentul care ar fi trebuit să se ocupe de problema în cauză. La început, problema a căzut în sarcina U.M. 0544, dar, ulterior, ea a revenit compartimentelor care se ocupau de problemele interne (în special celor de informaţii interne şi contraspionaj), Direcţia I (Informaţii interne) propunând, în 1982, deschiderea dosarului de problemă „Persoane care desfăşoară activitate francmasonică" sub îndrumarea angajaţilor săi[92]. Câştig de cauză, în această privinţă, va avea însă Direcţia a III-a (Contraspionaj), care va aduce drept argument pentru această soluţie, între altele, faptul că francmasoneria ar fi „o organizaţie cu caracter internaţional, structurată pe principii şi reguli de conspirativitate severe, similare activităţii serviciilor de spionaj"[93]. Iniţial, în martie 1983, dosarul de problemă a fost deschis doar la Direcţia a III-a şi la compartimentele corespondente din cadrul inspectoratelor judeţene Timiş, Iaşi, Cluj, Braşov, Dolj şi la Securitatea Municipiului Bucureşti, urmând ca, în funcţie de rezultatul măsurilor întreprinse, să se deschidă şi la alte inspectorate din ţară[94]. Abia în iulie 1984 s-a hotărât deschiderea dosarului la toate inspectoratele judeţene ale Securităţii din ţară. Coordonarea activităţii pe ţară era asigurată de Serviciul 7 din cadrul Direcţiei a III-a, laolaltă cu celelalte probleme date în sarcina serviciului respectiv – radioamatori, filatelişti etc. Dosarul de problemă avea numărul 1780 – (denumit „Prevenirea acţiunilor organizaţiei francmasonice") - cu numele de cod „Oculta", iar de coordonarea acţiunilor din cadrul acestuia răspundeau nemijlocit căpitanul Odroiu Dumitru şi colonelul Ştefănescu Gh[95].

După stabilirea sediului problemei, s-a procedat la împărţirea sarcinilor fiecărei unităţi implicate în această activitate. Astfel, Direcţia I avea prevăzute următoarele obiective: identifică şi ia în lucru persoanele din sfera de preocupare care întreţin legături cu organizaţii sau elemente ostile din străinătate, urmărindu-se şi eventuale acţiuni de nuanţă francmasonică; stabileşte creatorii de literatură şi artă care sunt preocupaţi să introducă în lucrările lor simboluri francmasonice, previne publicarea unor asemenea opere şi clarifică apartenenţa acestora la francmasonerie; analizează corelaţia posibilă dintre unele fapte sau fenomene negative din

---

92 *Ibidem*, f. 165 – 166, *Notă* din nov. 1982. Numele de cod al dosarului de problemă astfel deschis urma să fie „Simbolul".

93 *Ibidem*, f. 163, *Argumente pentru sediul problemei la Direcţia a III-a*.

94 *Ibidem*, f. 158, *Program de măsuri* din martie 1983.

95 *Ibidem*, vol. 1, f. 25. Asta nu însemna, însă, că problema direcţiei care trebuia să coordoneze acţiunile întreprinse în acest dosar a fost rezolvată definitiv. O dovadă în acest sens o constituie şi faptul că, în septembrie 1985, generalul Iulian Vlad întreba: *Direcţia a III-a cum s-a impus ca unitate centrală cu sediul de problemă ?* – vezi *ibidem*, f. 70, *Notă* din 16 sept. 1985 a generalului Iulian Vlad.

anumite sectoare din artă, cultură, ştiinţă ş.a. şi acţiuni ale cercurilor francmasonice internaţionale; conlucrează cu organele centrale de presă în vederea publicării unor materiale demascatoare la adresa francmasoneriei; centralizează, analizează şi sintetizează, la nivelul profilului de informaţii interne, informaţiile obţinute din lucrarea cazurilor suspecte pe această linie[96]. Direcţia a III-a avea, în schimb, mai mult atribuţii de coordonare a activităţii din domeniu a altor compartimente, ea urmând să prezinte trimestrial rapoarte în care analiza eficienţa muncii depuse de organele Securităţii în această problemă[97]. Centrului de Informaţii Externe îi reveneau sarcini specifice, care se refereau la „penetrarea în mediile francmasonilor români aflaţi în străinătate", în vederea identificării celor care acţionau împotriva României, cunoaşterii şi neutralizării activităţii lor, comunicarea celorlalte unităţi ale Securităţii a numelui instituţiilor din străinătate folosite drept acoperire de francmasoneria internaţională, precum şi a identităţii francmasonilor ostili regimului şi „lucrarea informativă" a acestora din urmă, mai ales a celor din Franţa, Anglia, S.U.A., Israel şi Italia[98]. Sarcinile comune tuturor unităţilor Securităţii în problema „Oculta" erau: „lucrarea în mod calificat a persoanelor din ţară suspectate de desfăşurarea unei activităţi francmasonice sau de întreţinerea de legături cu organizaţiile francmasonice din străinătate, pentru prevenirea şi neutralizarea oricărei forme de activitate ostilă pe această linie"; intensificarea supravegherii cetăţenilor străini care veneau în România, suspecţi a fi emisari sau că ar avea preocupări „de nuanţă francmasonică"; controlarea informativă a cetăţenilor străini aflaţi la studiu în România, în vederea depistării eventualilor masoni existenţi în rândul acestora; identificarea şi urmărirea informativă a persoanelor cu preocupări pe linia teosofiei, esoterismului, astrologiei şi a altor „tendinţe filosofice oculte"; selecţionarea surselor *cu posibilităţi* pe lângă elementele suspectate de activitate francmasonică, completarea reţelei informative cu noi surse utile şi reevaluarea foştilor informatori, în vederea selecţionării celor care puteau fi utilizaţi în continuare; asigurarea unei instruiri adecvate a cadrelor şi a informatorilor implicaţi în problemă[99]. Pentru îndeplinirea acestor sarcini, fiecare unitate centrală sau locală a Securităţii trebuia să desemneze câte 1-2 ofiţeri care răspundeau, după caz, în exclusivitate sau pe lângă alte sarcini, de problema „Oculta".

Deci, pentru a sintetiza, cele mai importante sarcini ale organelor Securităţii implicate în activităţile desfăşurate pe linia problemei „Oculta" constau în documentarea în privinţa activităţii francmasoneriei din ţară şi din exterior, urmărirea informativă a persoanelor bănuite de legături cu organizaţiile francmasonice şi crearea unei reţele informative specializate în această problemă.

Documentarea în problema francmasoneriei urmărea, teoretic, îndeplinirea a două obiective: însuşirea, de către cadrele Securităţii angajate în activităţi pe linia problemei „Oculta", a noţiunilor de bază referitoare la doctrina, ritualurile şi organizarea lojilor francmasonice, precum şi

---

96 *Ibidem*, vol. 5, f. 159, *Program de măsuri*, martie 1983.
97 *Ibidem*, f. 160.
98 *Ibidem*, vol. 1, f. 56-57, *Program de măsuri pentru cunoaşterea şi contracararea acţiunilor ostile ţării noastre preconizate de francmasonerie.*
99 *Ibidem*, vol. 5, f. 157, *Program de măsuri*, martie 1983.

justificarea deschiderii de către Securitate a unui dosar în această problemă prin pericolul pe care l-ar fi prezentat francmasoneria pentru siguranţa regimului politic din România. Aşa cum s-a putut vedea din cele prezentate mai sus, documentarele alcătuite de Securitate privind problema francmasoneriei par să pună foarte mult accentul pe îndeplinirea celui de-al doilea obiectiv al documentării, prin ample prezentări a celor mai variate teorii asupra pericolului pe care l-ar fi reprezentat organizaţiile francmasonice pentru siguranţa statului român. Situaţia se prezintă cu totul altfel în privinţa documentării asupra doctrinei, ritualurilor şi organizării lojilor masonice.

Astfel, conform unor criterii pe care le stabilea chiar Securitatea în această privinţă, încă din 1956, atingerea acestui obiectiv al documentării presupunea cunoaşterea „amănunţită şi temeinică" de către lucrătorii operativi ai Securităţii a sistemului organizatoric, a ritualului şi a „tuturor dogmelor de funcţionare a organizaţiilor francmasonice". Cadrele ce se ocupau de această problemă trebuia să aibă cunoştinţe temeinice în privinţa ritualurilor şi a schimbărilor produse în acestea şi în structura organizaţiilor francmasonice pentru a putea „conduce în aşa fel pe informatorul său, încât acesta să poată întocmi condiţiile cerute pentru a accede la grade masonice cât mai înalte"; să cunoască temeinic rolul paşapoartelor masonice şi condiţiile de folosire a acestora, pentru ca, prin utilizarea unor astfel de documente masonice, „să poată organiza canale fictive de legătură"; să cunoască situaţia şi componenţa fiecărei loji în parte, precum şi a Supremului Consiliu. Pentru îndeplinirea acestor cerinţe, lucrătorii operativi ai Securităţii foloseau documentele din arhiva lojilor masonice din România şi declaraţiile foştilor francmasoni care fuseseră anchetaţi sau se mai aflau în stare de arest[100].

Redeschiderea dosarului de problemă privind francmasoneria, în 1983 – 1984, a însemnat şi punerea la dispoziţia lucrătorilor operativi ai Securităţii a unei game mult mai variate de materiale pentru documentarea în problemă. Au fost redactate, în acest scop, numeroase sinteze documentare privind francmasoneria, unele fiind şi publicate în buletinul intern *Securitatea*, au fost puse la dispoziţie documentele şi lucrările de specialitate aflate la Centrul de Informatică şi Documentare, s-au utilizat materiale aflate la filialele Arhivelor Statului, articole publicate în presa occidentală, informaţii furnizate de foşti francmasoni şi informatori ai Securităţii. Varietatea surselor de informare nu constituie însă o garanţie a calităţii informării, mai ales când modul de selectare a surselor este defectuos. Iar în ceea ce priveşte selectarea surselor, cadrele Securităţii par să fi deţinut o adevărată artă în a le alege pe cele mai îndoielnice.

Astfel, principala modalitate de informare pentru cadrele care se ocupau de această problemă o reprezentau documentarele redactate, în general, de ofiţeri de la Bucureşti şi distribuite apoi, pe diverse căi, inclusiv prin publicarea lor în buletinul *Securitatea*, în restul ţării. Or, în privinţa acestora, se poate remarca, în primul rând, precaritatea surselor folosite cu prilejul redactării lor, care variază de la *Protocoalele Înţelepţilor Sionului* până la diverse articole de factură senzaţională apărute în presa occidentală[101]. Dincolo de acest aspect, însă, este evident

---

[100] Idem, dosar nr. 8795, f. 38-39, *Lupta organelor Securităţii împotriva francmasoneriei*, ian. 1956.

[101] Vezi, de exemplu, col. Gavrilă Vălean, lt. col. Nicolae Călugăriţa, *op. cit.*, revista *Securitatea* – buletin intern, nr. 4 (68)/1984, p. 31; maior Dumitru Oproiu, *Unele aspecte ale activităţii ostile desfăşurate de organizaţia francmasonică în România*, în *Securitatea*, nr. 1(77)/1987.

că autorii acestor documentare sunt mult mai preocupaţi de sublinierea influenţei francmasoneriei asupra politicii mondiale decât de ritualurile şi organizarea lojilor masonice. În privinţa ritualurilor masonice, informaţiile sunt foarte sumare însoţite de multe ori de aprecieri subiective referitoare la natura şi scopurile acestora: „Francmasoneria este o asociaţie secretă cu organizare şi ierarhie proprii, desconsiderând ceea ce se bazează pe criterii obiective. Ea practică un ritual special sub diferite variante, dar cu principii comune – derivând, în principal, din perceptele cultului mozaic. Ritualul, cu elemente de macabru şi ilogic (cranii, schelete, sicrie, jurăminte absurde etc.) are ca scop degradarea fiinţei umane, depersonalizarea individului cu scopul de a nu opune nici o rezistenţă"[102].

Acesta este, cu mici excepţii, nivelul informaţiilor furnizate de aceste documentare cu privire la ritualul şi organizarea francmasoneriei. Forma de prezentare a aceloraşi informaţii diferă, în funcţie de inspiraţia de moment a autorului, dar conţinutul rămâne acelaşi, nici unul din aceşti autori neuitând să amintească de prezenţa craniilor în cadrul ritualurilor masonice sau să avertizeze asupra caracterului lugubru al acestor ceremonii. Câteodată şi inspectoratele judeţene ale Securităţii îşi aduc o contribuţie originală la procesul de documentare, aducând la cunoştinţa conducerii D.S.S. noi date în această privinţă, obţinute de la diverse surse locale: „«Bănăţeanu», lucrat în supraveghere informativă, de profesie muzeograf, director al Centrului de Îndrumare Călăraşi, a fost semnalat de sursa «Peltea» că s-a referit la situaţia francmasonilor, arătând că masonii şamani şi cei din ordinul cavalerilor sunt testaţi prin izolare într-o peşteră timp de 14 zile, legaţi de un schelete [sic!] şi observaţi de conducerea Domnului"[103].

Informaţiile furnizate asupra doctrinei oficiale a francmasoneriei sunt cu totul sumare – deşi sunt citate pasaje din Constituţiile lojilor din România, acestea erau considerate nedemne de crezare, având în vedere faptul că scopul real al masonilor era controlarea vieţii politice şi economice din toate statele lumii – iar cele referitoare la diferitele rituri masonice lipsesc aproape cu desăvârşire. Singurul rit menţionat este cel Scoţian Antic şi Acceptat, iar singura gradaţie masonică era cea care cuprindea 33 de grade şi toţi masonii cunoscuţi de Securitate aveau obligatoriu gradul cel mai înalt – 33. Nu sunt furnizate informaţii nici cu privire la istoria extrem de agitată a francmasoneriei din România din perioada interbelică, iar dacă există, totuşi, unele informaţii sumare în această privinţă, ele se referă la masonerie ca la un tot unitar, cu o conducere centrală, ascultată de toţi membrii lojilor din România (această imagine fiind în contradicţie flagrantă cu realitatea).

În afară de datele furnizate de documentarele amintite mai sus, cadrele Securităţii mai apelau la diverse lucrări apărute în România privind problema francmasoneriei, privilegiată fiind, în acest sens, cartea lui Toma Petrescu *Conspiraţia lojilor – Francmasonerie şi Creştinism*, publicată în 1941, pe baza documentelor confiscate de legionari de la lojile masonice din România în 1940 -1941. Cartea respectivă era considerată utilă din perspectiva Securităţii nu atât

---

[102] ACNSAS, fond Documentar Bucureşti, dosar nr. 8796, vol. 5, f. 227, *Scurt documentar privind Francmasoneria.*

[103] Idem, fond Documentar Călăraşi, dosar nr. 2357, f. 22, *Notă de analiză privind stadiul muncii informativ–operative în problema* „Oculta" a Inspectoratului Judeţean Călăraşi - Securitate din 29 sept. 1989.

datorită consideraţiilor sale cu privire la francmasonerie, cât graţie listei nominale a masonilor din România ce apărea la sfârşitul lucrării. Utilitatea unei astfel de liste la sfârşitul anilor `80 era cu totul îndoielnică, dat fiind faptul, recunoscut şi de unul din ofiţerii Securităţii, că aproape toţi cei prezenţi pe lista în cauză erau fie decedaţi, fie emigraţi de multă vreme din România[104]. Alături de lucrări publicate în perioada interbelică, de o factură asemănătoare cu cea a lui Toma Petrescu, sunt utilizate şi documente furnizate de Filialele Arhivelor Statului din judeţe, care cuprindeau însă date de o importanţă redusă privind reuniuni ale unor loji active pe plan local în perioada interbelică[105].

Pe lângă sursele documentare şi bibliografice, Securitatea utilizează, în vederea documentării în această problemă, datele furnizate de diverşi informatori, unii dintre aceştia foşti francmasoni, care fie furnizează voluntar aceste date, fie dau simple declaraţii în care descriu diferite ritualuri masonice sau fac aprecieri generale cu privire la francmasonerie, unele din el fiind de natură să înşele vigilenţa „organelor": „Dorin Nicodim spunea că masoneria nu se potriveşte cu firea românului, care n-are aplicaţie pentru secrete şi practici oculte. Dacă a făcut la noi prozeliţi, zicea el, este pentru că românul are, într-o zi pe săptămână, pentru nevastă un alibi sigur: spune că merge la lojă şi, de fapt, se duce la amantă"[106].

Pe lângă toate acestea au existat, desigur, informaţii cu valoare practică furnizate de diverşi informatori cu privire la modul de salut al francmasonilor[107] sau la aspecte ale ritualurilor acestora, după cum au existat şi materiale bibliografice şi documentare de certă valoare privind francmasoneria la arhiva Centrului de Informatică şi Documentare, dar acestea din urmă nu puteau fi consultate de toţi ofiţerii din ţară care se ocupau de problema „Oculta" – presupunând că ar fi avut intenţia de a o face.

Probabil că cea mai importantă consecinţă a modului defectuos în care s-a realizat documentarea în problema „Oculta" a fost faptul că, în final, cadrele Securităţii care se ocupau de această problemă nu puteau să facă diferenţa dintre francmasonerie şi orice doctrină sau mişcare esoterică. Confuzia este întreţinută şi de conducerea Securităţii, care amestecă de multe ori noţiunile şi furnizează cadrelor din subordine drept material documentar în problema"Oculta"

---

[104] Vezi idem, fond Documentar Bucureşti, dosar nr. 8796, vol. 1, f. 8–24. Încercările inspectoratelor judeţene de a-şi dovedi zelul în documentarea pe marginea problemei „Oculta" duce şi la apariţia unor situaţii ilare, precum cea generată de Inspectoratul Judeţean Timiş al Ministerului de Interne – Securitate, care înaintează conducerii Direcţiei a III-a, de la Bucureşti, un exemplar din cartea lui Toma Petrescu, obţinută probabil de la Biblioteca Judeţeană şi deţinută, oricum, de multă vreme de C.I.D., cu următoarea adresă: „În contextul executării sarcinilor pe linia Programului de măsuri Oculta înaintăm alăturat, pentru exploatare la fondul documentar, copia unui tabel cu 1319 membri ai asociaţiunilor francmasonice din România, editat în 1941, obţinut prin mijloace specifice muncii", vezi *ibidem*, vol. 4, f. 97, Adresă a Inspectoratului Judeţean Timiş al M.I. – Securitate, Serviciul 3 din 13.04.1989.

[105] *Ibidem*, vol. 10, f. 47 – 50.

[106] *Ibidem*, vol. 4, f. 321. Tot Dorin Nicodim – pe numele adevărat Nicolae Ioanidi, scriitor român, decedat în 1948 – definea francmasoneria, conform declaraţiilor date Securităţii de un fost francmason, drept „o hârtie cleioasă de prins muşte, [care] încleiază aripile celor care fac prea multă gălăgie".

[107] Vezi *ibidem*, vol. 2, f. 10, *Notă* din 06 martie1985.

informaţii despre esoterism, mistică, teosofie etc.[108], dar mai ales de cei care au avut rolul de a pregăti personalul în această problemă şi care nu au oferit nici un fel de date cu privire la doctrina francmasoneriei şi la ritualurile acesteia, preferând să vorbească doar de influenţa malefică a masonilor asupra vieţii politice şi economice internaţionale. În fond, aceste sinteze - care reprezentau, totuşi, cea mai importantă modalitate de documentare a lucrătorilor operativi în problema „Oculta" – nu răspundeau la cea mai importantă întrebare în problema francmasoneriei, din punctul de vedere al cadrelor Securităţii: cum puteau fi identificaţi adepţii acesteia ? Această situaţie va genera, ulterior, numeroase confuzii, care se vor reflecta asupra modului în care au decurs celelalte acţiuni desfăşurate de Securitate în problema „Oculta".

Neajunsurile din procesul de documentare au fost sesizate ulterior şi de ofiţeri din cadrul Direcţiei I, dar aceştia nu puteau decât să înregistreze consecinţele: „Ofiţerii de informaţii interne, precum şi unele cadre de conducere, nu au documentarea necesară privind obiectivele masoneriei internaţionale, modul de acţiune, simbolurile, limbajul şi gestica masonice, la activitatea de învăţământ profesional, inclusiv la cursurile de perfecţionare şi reciclare, făcându-se puţin pe această linie"[109].

Urmărirea informativă[110] a persoanelor bănuite de apartenenţă la francmasonerie sau de întreţinerea de legături cu diferiţi membri ai lojilor masonice a constituit cea mai importantă activitate desfăşurată de Securitate în problema „Oculta". Persoanele care intrau sub incidenţa urmăririi informative în problema francmasoneriei trebuia să se încadreze, teoretic, într-una din categoriile stabilite de la bun început de conducerea Securităţii prin *Programul de măsuri pentru cunoaşterea şi contracararea acţiunilor ostile ţării noastre preconizate de francmasonerie*, întocmit cu prilejul deschiderii dosarului de problemă „Oculta": „În evidenţa dosarului de problemă vor fi incluse persoane:

a) Cunoscute că au făcut parte din francmasonerie înainte de anul 1948, când aceasta a fost scoasă în afara legii;

b) Cu privire la care există indicii sau informaţii că au fost racolate ulterior la activităţi francmasonice;

c) Depistate că au legături cu organizaţii sau elemente francmasonice din exterior;

d) Semnalate că sunt trimise în ţară cu misiuni din partea organizaţiilor francmasonice din exterior;

---

108 *Ibidem*, vol. 7, f. 159 – 214.

109 *Ibidem*, vol. 5, f. 83, *Raport privind stadiul executării prevederilor Programului de măsuri pentru cunoaşterea şi contracararea acţiunilor ostile ţării noastre preconizate de francmasonerie privind elemente din sfera de competenţă a informaţiilor interne*, din 24 iunie1987, redactat de maior Mălureanu Vasile din cadrul Direcţiei I.

110 Termenul „urmărire informativă" este folosit impropriu aici. Prin el am vrut să desemnez întreaga gama de operaţiuni utilizate de Securitate în problemă, adică supravegherea, verificarea si urmărirea informativă propriu – zisă.

e) Străini cunoscuţi că fac parte din francmasonerie, care vizitează R.S. România ori acţionează din exterior împotriva ţării noastre;

f) În ale căror preocupări se regăsesc simboluri, expresii ori idei francmasonice;

g) Descendenţi ai foştilor francmasoni care întreţin legături cu străini, călătoresc în străinătate ori sunt cunoscuţi că desfăşoară activitate ostilă;

h) Orice alte categorii de persoane în legătură cu care există sau se obţin informaţii cu esenţă de activitate francmasonică"[111].

Programul de măsuri amintit mai sus stabilea, aşadar, o gamă destul de largă de persoane asupra cărora se putea începe urmărirea informativă în problema francmasoneriei şi permitea diverselor compartimente ale Securităţii raportarea obţinerii unor succese în activitatea desfăşurată pe această linie. Asta şi datorită faptului că desemnarea multora din categoriile de persoane ce puteau face obiectul urmăririi informative pe această linie era suficient de vagă încât să permită fiecărei unităţi, locale sau centrale, a Securităţii să anunţe, în scurt timp, înregistrarea a măcar unu sau doi suspecţi de activitate francmasonică. Lucrurile nu s-au petrecut însă întocmai conform planurilor.

Se poate consemna, într-adevăr, un progres rapid în privinţa numărului persoanelor care constituiau baza de lucru în problema „Oculta". Astfel, la deschiderea dosarului de problemă, în iulie 1984, erau identificaţi, în România, 22 de francmasoni în viaţă – 14 în Bucureşti, 4 în judeţul Cluj şi câte 2 în judeţele Timiş şi Constanţa – cărora li se adăugau 50 de persoane suspectate de a fi fost racolate de francmasonerie în anii din urmă, majoritatea acestora fiind din Bucureşti[112].Apoi, în decembrie 1984, în urma studierii materialului de arhivă deţinut, sunt identificate 320 de persoane (români şi străini) „care au făcut sau fac parte din francmasonerie, sunt descendenţi de francmasoni, întreţin relaţii cu persoane din străinătate ce fac parte din francmasonerie, au preocupări pe linia teozofiei, ezoterismului ori altor practici oculte". Dintre aceste persoane, 70 au fost incluse în baza de lucru, fiind subiectul propriu – zis al urmăririi – 22 cu dosar de urmărire informativă, iar 48 au fost puse sub supraveghere informativă[113]. În iulie 1987, numărul persoanelor care intraseră sub urmărirea informativă a Securităţii ajunsese la 92 – 77 români şi 15 străini – dintre aceştia 62 aflându-se sub supraveghere informativă, iar 30 având dosare de urmărire informativă, din punctul de vedere al profilurilor situaţia prezentându-se astfel: 80 de persoane intraseră în atenţia contraspionajului (Direcţia a III-a), 5 în cea a informaţiilor interne (Direcţia I), 5 în cea a contrainformaţiilor economice (Direcţia a II-a), iar 2 făceau obiectul

---

[111] *Ibidem*, vol. 1, f. 54.

[112] *Ibidem*, f. 2, *Raport cu propunerea de a se organiza activitatea informativ – operativă de securitate în problema francmasoneriei*, semnat de şeful Direcţiei I, general maior Aron Bordea şi şeful Direcţiei a III-a, general maior Alexie Ştefan, din 03 iulie1984.

[113] *Ibidem*, f. 31, *Notă – raport privind stadiul măsurilor întreprinse în problema* „Prevenirea acţiunilor organizaţiei francmasonice", redactată de Direcţia a III-a, din 3 decembrie 1984. Se poate observa, deja, o lărgire a sferei persoanelor care puteau fi urmărite în această problemă, în plus faţă de ceea ce se stabilise prin programul de măsuri amintit mai sus.

atenţiei contrainformaţiilor militare (Direcţia a IV-a)[114]. Numărul celor urmăriţi creşte, în 1988, până la 103 persoane – 92 români şi 11 străini – dintre care 34 aveau dosar de urmărire informativă, 2 aveau mape de verificare, iar 67 se aflau sub supraveghere informativă[115]. Dintre compartimentele implicate în urmărirea informativă a persoanelor bănuite de legături cu francmasoneria, se distinge Direcţia I a Securităţii, ale cărei structuri teritoriale identificaseră, în 1987, un număr de 166 de elemente, cetăţeni români şi străini, care se încadrau în caracteristicile enunţate de *Programul de măsuri* întocmit la deschiderea dosarului de problemă „Oculta", dar dintre aceştia doar 30 erau incluşi efectiv în baza de lucru – 20 în urmărire informativă, 7 în supraveghere informativă şi 3 cazuri în atenţie[116]. Se poate remarca atenţia pe care o acordă Direcţia I, legat de problema francmasoneriei, persoanelor din mediul cultural – artistic, în 1988 existând 7 dosare de urmărire informativă deschise unor persoane din acest mediu, bănuite de apartenenţă la diverse loji masonice, existând totodată intenţia de a se extinde urmărirea asupra a încă 18 persoane – scriitori, oameni de teatru, artişti plastici – pentru aceleaşi motive[117].

Deşi, în privinţa numărului persoanelor urmărite, se constată un progres continuu al organelor de Securitate, nivelul de implicare al diverselor compartimente în activităţile legate de această problemă este departe de a fi egal. Astfel, la câteva luni după deschiderea dosarului de problemă, în decembrie 1984, se putea remarca faptul că, în timp ce unele structuri teritoriale şi centrale ale Securităţii depuneau eforturi pentru identificarea persoanelor bănuite de întreţinerea de legături cu francmasoneria, 16 Securităţi judeţene „nu au obţinut nici un fel de informaţii, nu au luat în lucru nici un element şi nu au nici o sursă în problemă"[118]. Atenţionările venite din partea conducerii, prin care conducătorii acestor unităţi teritoriale erau îndemnaţi să acorde o mai mare importanţă problemei francmasoneriei au rămas, în general, fără efect, o dovadă în acest sens fiind şi faptul că, 4 ani mai târziu, în 1988, situaţia rămăsese aproape neschimbată, 12 unităţi judeţene (Covasna, Dâmboviţa, Giurgiu, Harghita, Maramureş, Mehedinţi, Mureş, Prahova, Satu Mare, Tulcea, Vaslui şi Vâlcea) neavând nici un element în atenţie[119]. Nemulţumiri provoacă şi

---

[114] *Ibidem*, f. 111, *Raport privind Stadiul îndeplinirii prevederilor Programului de măsuri în problema* „Oculta", din iulie 1987, semnat de şeful Direcţiei a III-a, general maior Aurelian Mortoiu.

[115] *Ibidem*, f. 136, *Informare privind stadiul îndeplinirii prevederilor Programului de măsuri în problema* „Oculta", raport din 1988, semnat de şeful Direcţiei I, colonel Raţiu Gheorghe şi şeful Direcţiei a III-a, general maior Mortoiu Aurelian.

[116] *Ibidem*, vol. 5, f. 81, *Raport privind stadiul executării prevederilor Programului de măsuri pentru cunoaşterea şi contracararea acţiunilor ostile ţării noastre preconizate de francmasonerie privind elemente din sfera de competenţă a informaţiilor interne*, din 24 iunie1987, redactat de maior Mălureanu Vasile din cadrul Direcţiei I.

[117] *Ibidem*, f. 4, *Notă privind activitatea desfăşurată de Direcţia I pe linia problemei* „Oculta" *în perioada 15 aug. 1987 – 15 aug. 1988.*

[118] *Ibidem*, vol 1, f. 34, *Notă – raport privind stadiul măsurilor întreprinse în problema „Prevenirea acţiunilor organizaţiei francmasonice"* alcătuită de Direcţia a III-a, din 03 dec.1984.

[119] *Ibidem*, f. 137, *Informare privind stadiul îndeplinirii prevederilor Programului de măsuri în problema* „Oculta", raport din 1988, semnat de şeful Direcţiei I, colonel Raţiu Gheorghe şi şeful Direcţiei a III-a, general maior Mortoiu Aurelian.

activitatea de obţinere a informaţiilor referitoare la acţiunile francmasoneriei desfăşurată de unităţile centrale şi locale ale Securităţii, informaţiile adunate de acestea fiind apreciate ca „de suprafaţă", multe dintre datele obţinute referindu-se la activitatea desfăşurată de francmasonerie în trecut sau la „elemente de notorietate referitoare la foştii francmasoni". Multe unităţi nu trecuseră nici la identificarea foştilor francmasoni, a descendenţilor şi a rudelor şi cunoştinţelor acestora, iar în cazul în care se efectuase identificarea lor „nu s-a trecut la luarea lor în lucru operativ pentru a cunoaşte şi documenta dacă au preocupări masonice prezente"[120].

Cauzele lipsei evidente de rezultate a unor unităţi locale ale Securităţii în problema „Oculta" erau legate, mai ales, în opinia conducerii Direcţiei a III-a, de deficienţele în organizarea unei reţele informative adecvate, cadrele acestor unităţi nereuşind să realizeze o selecţionare a surselor care „să fie dirijate pe lângă elemente suspecte de activitate francmasonică", impunându-se o reevaluare a surselor mai vechi, folosite anterior în problemă, pentru a se vedea în ce măsură acestea puteau fi utilizate în continuare, precum şi recrutarea de noi informatori în această problemă[121]. Însă principala cauză a lipsei de rezultate în problema „Oculta" înregistrată de unele unităţi era legată de mentalitatea lucrătorilor operativi din cadrul acestora, care nu acordau acestei probleme importanţa necesară: „În anumite situaţii, deşi au fost identificate unele elemente care au făcut parte din organizaţii masonice, apreciindu-se cu uşurinţă că sunt în vârstă, bolnave ori că nu ar prezenta pericol pentru securitatea statului, nu s-a trecut la selecţionarea şi luarea lor în lucru activ pentru a le cunoaşte poziţia şi preocupările prezente, cu toate că informaţiile atestă faptul că francmasonii, indiferent de vârstă şi starea sănătăţii, menţin contacte între ei şi acţionează pentru răspândirea ideilor masonice şi recrutarea de noi membri"[122].

Lipsa de interes a unor cadre ale Securităţii faţă de problema francmasoneriei, precum şi cantitatea redusă de informaţii de o importanţă reală obţinută de la deschiderea dosarului de problemă, stârneşte adesea nemulţumirea conducerii organelor de represiune, dar nici exprimarea, în repetate rânduri, a acestei nemulţumiri, nu a fost de natură să modifice situaţia: „Stadiul general al activităţii în acest domeniu nu poate fi însă apreciat ca satisfăcător[...]. Pornind de la imperativele deosebite ce au impus reactivizarea problemei, de la fondul de informaţii ce necesita a fi clarificat, cele ce se raportează sunt doar nişte aspecte mai mult formale de justificare cât de cât a unei activităţi.

Dacă cineva din conducerea Direcţiei a III-a are o altă părere, să vină cu argumentele! [...] Este nemulţumitor şi greu de calificat faptul că nu s-a dat încă răspuns chestiunilor de fond vizate la deschiderea problemei"[123].

---

120 *Ibidem*, f. 34-35.

121 *Ibidem*, f. 68, *Notă*, transmisă în teritoriu de şeful Direcţiei a III-a, general maior Aurelian Mortoiu, din 02 oct.1985.

122 *Ibidem*, f. 112, *Raport privind stadiul îndeplinirii prevederilor Programului de măsuri în problema* „Oculta", din iulie 1987, semnat de şeful Direcţiei a III-a, general Aurelian Mortoiu.

123 *Ibidem*, f. 109, *Notă* a general colonel Iulian Vlad din 10 iulie1987.

Cele mai multe admonestări sunt primite, însă, de acele unităţi ale Securităţii care caută să aplice prevederile Programului de măsuri în problema „Oculta" şi să raporteze un număr cât mai mare de persoane puse sub urmărire pentru apartenenţa la sau întreţinerea de legături cu francmasoneria internaţională. Prevederile vagi ale Programului de măsuri amintit au permis punerea sub urmărire a unui număr mare de persoane, care nu aveau propriu-zis o legătură cu francmasoneria, dar manifestaseră interes pentru activitatea acesteia sau pentru istoria ei ori pronunţaseră cuvântul „francmasonerie" în prezenţa unui informator al Securităţii. Cu toate acestea, unele inspectorate judeţene ale Securităţii nu reuşesc nici în aceste condiţii să raporteze identificarea unui suspect pe teritoriul judeţului şi, în consecinţă, consemnează urmărirea, pe linia problemei „Oculta", a unor pasionaţi de filatelie, radioamatori, a unor persoane care călătoriseră în Statele Unite sau erau rude ale unor evazionişti etc.[124]. Aceste încercări de inducere în eroare au fost sesizate de conducerea de la Bucureşti, care acceptă în schimb introducerea pe lista persoanelor puse sub urmărire pentru apartenenţa la francmasonerie a lui Bertram Russel şi a lui George Emil Palade, cu domiciliul în Marea Britanie, respectiv, S.U.A.[125]. Se înregistrează şi situaţii stranii, precum cea în care Direcţia a IV-a a Securităţii, aflată în situaţia de a nu putea raporta nici o realizare în problema „Oculta", începe urmărirea informativă a unui fost ofiţer din cadrul U.M. 0544, care lucrase în problema francmasoneriei, încercând să se infiltreze în cadrul unei loji masonice formate de românii emigraţi la Paris. După eşecul infiltrării, datorat deconspirării sale, ofiţerul respectiv trece în rezervă, iar Direcţia a IV-a îi deschide un dosar de urmărire informativă, pentru că acesta era semnalat că "ar fi fost influenţat de doctrina masonică". În final, dosarul de urmărire al celui cunoscut sub numele de cod „Marin" este închis, cu menţiunea: „Rezervistul este bine documentat cu privire la doctrina masonică, însă, din datele deţinute de noi până în prezent, nu rezultă să fi fost influenţat de aceasta"[126].

Majoritatea erorilor se produc însă ca urmare a modului defectuos în care s-a realizat documentarea în privinţa francmasoneriei şi a ordinelor contradictorii ale conducerii Securităţii. Cel mai des este întâlnită confuzia între francmasonerie şi diverse mişcări esoterice, oculte etc. Persistenţa acestor erori este remarcată de generalul Iulian Vlad şi după 3 ani de la deschiderea dosarului de problemă: „La unele securităţi judeţene, cu toate măsurile luate, continuă a se manifesta unele confuzii in aprecierea şi delimitarea categoriilor de persoane şi a problematicii ce trebuie avute în atenţie . Să se acţioneze cu competenţă şi răspundere pentru a nu se angaja forţele în probleme exterioare competenţelor de securitate (magie, chiromanţie, prezicători ş.a.). Tot aşa, de exemplu, de ce unii emisari baptişti sunt în atenţie pe linia acestei probleme?! În consecinţă, conform programului de măsuri, să se stabilească în mod riguros criteriile operative de constituirea bazei de lucru"[127].

---

[124] Vezi, de exemplu, *ibidem*, vol. 8, f. 90–91, Raport din 29 iulie1987 al Insp. Jud. Sălaj – Securitate; *ibidem*, vol. 9, f. 28, Raport din 13 aug.1988 al Insp. Jud. Covasna etc.

[125] *Ibidem*, vol. 1, f. 114–117.

[126] *Ibidem*, vol. 10, f. 98, Raport al Direcţiei a IV-a din 27 aug.1985.

[127] *Ibidem*, vol. 1, f. 122, *Notă* a gen. Iulian Vlad din 18 aug.1987.

Această delimitare a francmasoneriei de teosofie şi esoterism era o poziţie nouă a conducerii Securităţii, pentru că, în martie 1983, acelaşi general considera teosofia, esoterismul, astrologia şi „alte tendinţe filosofice oculte" ca fiind „aflate, ca dogmă, în vecinătatea francmasoneriei, ori folosite de aceasta drept acoperire"[128]. Dacă la aceasta se adaugă confuzia întreţinută de documentarele referitoare la francmasonerie, care nu ofereau date care să permită identificarea masonilor sau considerau francmasoneria o mişcare mistică – fără a se preciza în ce consta mistica acesteia – precum şi cea produsă de numele de cod al dosarului de problemă – „Oculta" – se poate înţelege de ce un mare număr de persoane preocupate de meditaţia transcedentală sau de teosofie au ajuns să fie urmărite şi pentru apartenenţă la francmasonerie.

Schimbarea de poziţie a conducerii Securităţii din 1987 a reprezentat o surpriză neplăcută pentru cadrele care se ocupau de dosarul de problemă „Oculta". Asta datorită faptului că, în 1987, din totalul de 92 de persoane urmărite mai bine de o treime se încadrau în categoria de adepţi ai meditaţiei transcedentale, spiritismului, Yoga, filosofiei orientale etc[129]. Datorită acuzaţiilor ce li s-au adus, de a nu-şi fi însuşit prevederile Programului de măsuri „Oculta"[130], unităţile centrale şi locale au fost nevoite să scoată din baza de lucru persoanele care nu aveau nici o legătură evidentă cu francmasoneria, dar măsura a fost numai temporară. În fapt, aceste persoane au fost reintroduse în baza de lucru şi în raportările trimise Centrului cu prima ocazie, iar urmărirea informativă a unor noi suspecţi în problema „Oculta" s-a declanşat pe baza aceloraşi criterii ca până atunci. Un control efectuat la 13 inspectorate judeţene ale Securităţii şi la Securitatea Municipiului Bucureşti în perioada 15 februarie – 15 mai 1988 privind stadiul muncii în problema „Oculta" nu făcea decât să constate persistenţa aceloraşi probleme care apăruseră o dată cu deschiderea dosarului: „Persistă unele confuzii în ceea ce priveşte categoriile de persoane ce fac obiectul problemei «Oculta», la unele compartimente de contraspionaj aflându-se în lucru elemente cu preocupări pe linia meditaţiei transcedentale, yogismului, spiritismului etc. În toate aceste cazuri a fost luată măsura scoaterii din atenţie şi transferarea materialelor la compartimentele competente pe profil"[131].

Este inutil de precizat că, imediat după plecarea controlului venit de la Bucureşti, s-a reluat urmărirea, pe linia problemei „Oculta", a categoriilor scoase din atenţie la ordinul conducerii. O dovadă în acest sens este atitudinea celor de la Inspectoratul Timiş, unde controlul efectuat privind activităţile desfăşurate în problema „Oculta", din martie 1988, constata „includerea în baza de lucru a unor elemente semnalate cu preocupări pe linia «Meditaţiei Transcedentale», Yogismului etc., care nu constituie obiectul problemei, cu ocazia controlului

[128] *Ibidem*, vol. 5, f. 154, *Măsuri privind reorganizarea muncii informativ – operative în rândul persoanelor suspecte de activitate francmasonică*, raport din martie 1983, semnat de gen.–lt. Nicolae Pleşiţă, adjunct al ministrului de Interne şi gen.–lt. Iulian Vlad, secretar de stat la acelaşi minister.

[129] *Ibidem*, vol. 1, f. 114 -121.

[130] *Ibidem*, f. 125, *Raport privind stadiul îndeplinirii prevederilor Programului de măsuri* „Oculta" din 14 aug.1987.

[131] *Ibidem*, vol. 15, f. 98, *Raport* al Direcţiei a III-a din mai 1988.

stabilindu-se să fie transferate compartimentelor competente pe profil"[132]. Un an mai târziu, Inspectoratul Timiş raporta, „în contextul executării sarcinilor pe linia problemei «Oculta» pentru realizarea supravegherii informative în rândul persoanelor cunoscute că se preocupă cu teosofia, antroposofia, esoterismul, astrologia şi alte tendinţe şi practici oculte", începerea urmăririi informative împotriva unei persoane bănuite de preocupări „antroposofice şi răspândirea de idei religioase, metafizice şi de vechi practici mistice"[133].

Confuzia porneşte însă chiar de la nivelul conducerii Securităţii, ale cărei priorităţi se schimbă mereu în această problemă, căutându-se combinarea urmăririi masonilor, care oricum nu puteau fi identificaţi, cu cea a unor vechi adversari ai regimului, care, de ce nu, ar fi putut fi şi francmasoni, uşurând astfel munca organelor: „Se cere unităţilor centrale şi securităţilor judeţene să manifeste o preocupare constantă pentru lărgirea câmpului de căutare a informaţiilor, care să vizeze şi membrii fostelor partide politice, foştii demnitari, intelectualitatea maghiară, germană şi evreiască şi toate categoriile de persoane ce ar putea fi vizate în prezent de acţiuni ale francmasoneriei"[134].

Nehotărârea existentă la nivelul conducerii centrale a Securităţii în privinţa priorităţilor în urmărirea aderenţilor la francmasonerie este rapid exploatată de structurile locale ale instituţiei, care folosesc şi ele ocazia de a începe urmărirea şi în această problemă împotriva unor vechi adversari - evreii. Este ceea ce propune, între altele, un plan de măsuri în problema „Oculta" prezentat de Securitatea Timiş: „Depistarea şi luarea în lucru a celor susceptibili de a fi masoni, stabilindu-se că se pot emite unele suspiciuni întemeiate cu privire la activitatea unor persoane din domeniul cercetării medicale şi tehnice, în rândul oamenilor de artă şi cultură, în cadrul Muzeului Banatului, în sfera activităţii ideologice (unde îşi desfăşoară activitatea mai mulţi evrei, care au unele legături suspecte cu diverse personalităţi străine), în cadrul comunităţii mozaice, în învăţământul universitar etc. [...] Depistarea tuturor evreilor care deţin funcţii importante în industrie, economie, pretabili a fi atraşi la activităţile masonice"[135].

Cu toate acestea, Securitatea dispunea, încă, de o rezervă care putea fi oricând valorificată atunci când se efectuau raportările realizărilor din problema „Oculta": foştii francmasoni din perioada interbelică. Mulţi dintre cei care mai trăiau încă în anii '80 au intrat din nou în atenţia organelor, care, măcar în privinţa lor, erau sigure că nu greşesc. Numai că şi în privinţa acestora existau probleme, datorate mai ales vârstei înaintate a celor urmăriţi, în rândul cărora s-au înregistrat multe decese în aceşti ani. Acest fapt nu trebuia însă să fie o problemă pentru un ofiţer cu iniţiativă, în opinia conducerii Direcţiei a III-a, care îşi admonestează

---

[132] *Ibidem*, f. 143, *Raport* al Direcţiei a III-a din 24 martie1988.

[133] *Ibidem*, f. 147, *Raport* al Inspectoratului Judeţean Timiş al Ministerului de Interne – Securitate, Serviciul III, din 11 iulie1989. Comentariu scris pe marginea raportului: *„Vedeţi că este în afara problemei. Lămuriţi-l!"*.

[134] *Ibidem*, vol. 1, f. 141, *Proces – verbal al şedinţei Biroului Executiv al Consiliului de Conducere al Departamentului Securităţii Statului* din 28 oct. 1988.

[135] *Ibidem*, vol. 3, f. 153, *Notă – raport* a Inspectoratului Judeţean Timiş al Ministerului de Interne, Serviciul I/A, din 04 martie1983.

subordonaţii pentru că „de multe ori, măsurile de securitate încetează în cazul francmasonilor decedaţi, fără a se delimita cu claritate cercul de relaţii avut, pentru selecţionarea şi luarea în lucru a elementelor suspecte"[136]. Anumiţi angajaţi nu aveau însă nevoie de asemenea îndemnuri de a fructifica, în fond, o ocazie unică moartea unui francmason: „Ion Frunzetti a decedat în luna septembrie 1985.

Deţinem date că la funeralii au participat mai mulţi francmasoni.

S-au luat măsuri informative de a intra în posesia filmului făcut la funeralii pentru a putea identifica persoanele participante suspecte pe linia problemei «Oculta»"[137].

Urmărirea informativă post–mortem este, cu siguranţă, o performanţă remarcabilă, o mostră a perseverenţei organelor Securităţii, deşi demnă, de multe ori, de o cauză mai bună.

Se pot cita numeroase cazuri de confuzii sau de exces de zel al cadrelor angajate în activităţi pe linia problemei „Oculta": urmărirea pentru apartenenţa la francmasonerie a promotorilor limbii esperanto[138], a persoanelor suspectate de scoaterea peste graniţe a unor bunuri din patrimoniul cultural naţional şi, mai ales, a scriitorilor şi artiştilor cunoscuţi peste hotare[139]. Dincolo însă de erorile apărute în privinţa persoanelor supuse urmăririi informative în problema „Oculta", consecinţele pentru cei aflaţi sub urmărire erau aceleaşi, fie că aceştia erau francmasoni sau nu. La domiciliile acestora se efectuau percheziţii secrete, în căutarea unor materiale propagandistice ale francmasoneriei, se foloseau mijloacele speciale de tehnică operativă, filajul, interceptarea corespondenţei „în vederea stabilirii cercului de relaţii suspecte pe linie de francmasonerie, documentarea şi neutralizarea activităţii sale"[140]. De pe urma acestor măsuri au avut de suferit dacă nu francmasonii – atâţia câţi mai erau în România în acel moment

---

[136] *Ibidem*, vol. 1, f. 137, *Raport privind stadiul îndeplinirii prevederilor Programului de măsuri în problema* „Oculta", aug. 1987.

[137] *Ibidem*, f. 172.

[138] Vezi, de exemplu, *ibidem*, vol. 8, f. 107, *Raport* al Inspectoratului Judeţean Timiş al Ministerului de Interne din 1987.

[139] Vezi *ibidem*, vol. 1, f. 166-167, *Notă de analiză a dosar de urmărire informativă* a lui Marin Sorescu din iulie 1985 – M. Sorescu era bănuit de apartenenţă la francmasonerie datorită legăturilor întreţinute cu cetăţeni străini cunoscuţi pentru calitatea lor de masoni. În rezoluţia pusă pe marginea analizei dosarului, generalul Iulian Vlad sublinia: „O atenţie de excepţie să se acorde acoperirii măsurilor şi acţiunilor de securitate, astfel încât totul să fie bine conspirat şi să nu se ajungă în nici un mod la determinarea ori sensibilizarea unor susceptibilităţi sau la crearea de atmosferă".

[140] *Ibidem*, vol. 9, f. 13, *Notă privind activitatea desfăşurată pe linia Direcţiei I în problema* Oculta, *în perioada 15 aug. 1987 – 15 aug. 1988*. În ceea ce priveşte interceptarea corespondenţei a celor bănuiţi de apartenenţă la francmasonerie, aceasta s-a efectuat încă dinaintea deschiderii dosarului de problemă, Unitatea specială „S" interceptând, sub acest pretext, încă din 1981 corespondenţa a 105 persoane, iar în 1982 – a 130 de posibili francmasoni. Criteriile după care se stabilea caracterul masonic al corespondenţei unei persoane erau destul de vagi. Se descoperise, astfel, faptul că masonii se adresau unii altora cu apelativul „frate" şi că, în cuprinsul scrisorilor acestora, apărea frecvent un simbol masonic – trei puncte dispuse în formă de triunghi. Consecinţa acestei descoperiri a fost că, toate scrisorile interceptate în care figura apelativul „frate", erau considerate corespondenţă masonică cifrată. Vezi *ibidem*, vol. 3, f. 132, 144. Pentru corespondenţă interceptată, vezi şi *ibidem*, vol. 12 – 14, passim.

– atunci numeroase alte persoane, alese după criterii arbitrare de cadrele Securităţii, aflate şi ele într-o permanentă căutare a depăşirii de plan. Confuzia, incompetenţa şi ignoranţa sporeau pericolul reprezentat de organele de represiune, pentru că acţiunile lor deveneau imprevizibile.

Crearea unei reţele informative adecvate a constituit o prioritate pentru toate cadrele implicate în activitatea de urmărire a francmasoneriei încă de la deschiderea pentru prima dată a unui dosar de problemă în această privinţă, în 1956. De atunci datează şi singurele teorii asupra modului în care trebuie efectuate recrutările de informatori din rândul francmasonilor, documentele ulterioare ale Securităţii neocupându-se de acest aspect.

Astfel, pentru a nu se mai repeta situaţia nefericită din 1945, când acţiunile organelor de represiune împotriva francmasoneriei porniseră fără a se deţine nici un informator în rândul masonilor, li se punea în vedere cadrelor angajate în această problemă obligaţia de a crea o agentură „capabilă să pătrundă în clandestinitatea activităţii francmasonice". Realizarea acesteia era posibilă fie prin înfiltrarea de informatori în cadrul lojilor existente, fie prin recrutarea de informatori din rândul masonilor. Recrutarea de informatori din rândul francmasonilor era cea mai bună metodă de creare a unei agenturi în această problemă, dar şi cea mai dificilă, avându-se în vedere faptul că „datorită poziţiei de clasă a francmasonilor şi urei [sic!] pe care ei o poartă regimului de democraţie populară, în majoritatea covârşitoare a cazurilor trebuie folosite materiale compromiţătoare"[141]. Chiar şi în aceste condiţii, dacă recrutarea informatorului a reuşit, lucrătorul operativ trebuie să ţină seama de faptul că un asemenea candidat la recrutare, datorită legăturilor avute cu diferiţi agenţi ai serviciilor de spionaj „imperialiste", putea deveni oricând un agent dublu, „periculos pentru munca organelor noastre". Se recomanda lucrătorilor operativi să aleagă cu atenţie candidaţii la recrutare, după studierea tuturor legăturilor acestora şi a faptelor compromiţătoare care pot asigura controlarea lor. Dar, chiar şi în aceste condiţii, era posibil încă să apară surprize: „În general, francmasonii cărora li se pune problema colaborării cu organele de Securitate acceptă cu oarecare uşurinţă să lucreze pentru organele de Securitate, căutând să pozeze chiar că au concepţii democratice progresiste. Lucrătorul operativ este dator să nu se lase înşelat de faptul că asemenea recrutări se realizează relativ uşor, ci să ia măsuri, care să prevină intenţiile de activitate făţarnică, duşmănoasă a informatorului"[142].

Pentru aceste motive, se recomanda cadrelor implicate să verifice permanent „sinceritatea şi ataşamentul" francmasonilor recrutaţi. Însă, cu toate că folosirea lor era dificilă, doar acest gen de informatori putea furniza cele mai bune rezultate, pentru că, prin infiltrarea de informatori nu se putea obţine accesul la nivelul Marii Loji Naţionale sau al Supremului Consiliu, dacă aceştia nu erau masoni, „pentru că ar trebui să treacă prin toate cele 33 de grade masonice, ceea ce necesită timp îndelungat şi condiţii grele [sic!] de îndeplinit"[143]. Puteau fi folosite, însă,

---

[141] Idem, dosar nr. 8795, f. 40, *Lupta organelor Securităţii împotriva francmasoneriei*, ian. 1956.

[142] *Ibidem*, f. 41.

[143] *Ibidem*, f. 42. Aceasta era o dovadă a nivelului redus de cunoştinţe deţinute de Securitate asupra istoriei francmasoneriei române, în fruntea căreia a ajuns, la un moment dat un personaj care nu putea dovedi nici când a fost iniţiat în cadrul unei loji, pretinzând că iniţierea sa ar fi avut loc în Ucraina, dar ar fi pierdut

infiltrările pe lângă membri ai acestor „organe de conducere, folosindu-se combinaţii şi legende bine chibzuite, relaţiile de muncă, de prietenie, de rudenie etc".

30 de ani mai târziu, Securitatea reuşeşte recrutarea ca informator a unui francmason cu relaţii foarte bune chiar la nivelul Supremului Consiliu pentru România, aflat la Paris. Acest informator – cu numele de cod „Jianu" – este supus la numeroase teste de loialitate de lucrătorii operativi din cadrul Securităţii Municipiului Bucureşti, tocmai datorită considerentelor expuse mai sus. În final, aceştia se declară satisfăcuţi de rezultat şi expun şi motivele care determinau, în opinia lor, loialitatea lui „Jianu" faţă de organele de Securitate: „«Jianu» este, în prezent, corect în raporturile cu organele de Securitate, atitudinea sa fiind determinată de:

- Sentimentele şi legăturile afective faţă de patrie şi rudele din ţară (frate, soţie, nepot);
- Atitudinea organelor de Securitate care, în pofida gravelor greşeli comise de el în prima perioadă a colaborării, l-au învestit cu «încredere» dându-i posibilitatea să se deplaseze în străinătate şi să furnizeze în continuare informaţii;
- Situaţia materială bună pe care o are (în 1987 a cumpărat un apartament, a beneficiat de câştiguri suplimentare pensiei prin întocmirea – cu acordul Baroului de Avocaţi al Municipiului Bucureşti – a actelor necesare înfierii unor copii de către străini)"[144].

Cu toate că s-a subliniat de la bun început importanţa constituirii unei reţele informative eficiente în problema francmasoneriei, Securitatea a reuşit în puţine cazuri să satisfacă această cerinţă. Astfel, după deschiderea pentru prima dată a dosarului, în 1956, conform propriilor statistici, nu se reuşeşte încadrarea informativă a francmasonilor din România, o dovadă fiind şi faptul că, în 1961, la o trecere în revistă a foştilor francmasoni din România, se poate constata că, din 491 de persoane trecute pe listă, doar câţiva sunt încadraţi de agentură[145]. Situaţia nu putea să se îmbunătăţească după închiderea dosarului de problemă, în 1975, astfel încât, în 1982, Direcţia a III-a nu putea decât să deplângă „lipsa unei reţele de contraspionaj din rândul francmasonilor şi a legăturilor acestora, care să identifice elementele suspecte şi să descifreze activitatea lor". Aceasta era şi o justificare a lipsei de rezultate a aparatului de contraspionaj, care „nu a identificat cadre şi agenţi de spionaj care desfăşoară activitate informativă împotriva ţării noastre, prin francmasonerie şi are în lucru puţini cetăţeni români suspecţi de trădare dintre francmasoni"[146].

Redeschiderea, în 1984, a dosarului de problemă, cu numele de cod „Oculta", a dus la îmbunătăţirea sensibilă a situaţiei, cel puţin din punctul de vedere al cantităţii. În decembrie 1984, la câteva luni de la deschiderea dosarului de problemă, se raporta deja recrutarea a 119 surse

---

documentele doveditoare. Asta nu l-a împiedicat, însă, să pretindă, o dată ajuns în România, faptul că ar avea gradul masonic 33 şi să obţină titlul de Suveran Mare Comandor. Cât despre Marea Lojă Naţională şi Supremul Consiliu, în 1956 acestea nu mai existau.

[144] Idem, dosar nr. 8796, vol. 16, f. 238, *Raport privind rezultatele îndeplinirii sarcinilor încredinţate informatorului „Jianu" cu prilejul deplasării în Franţa*, din 15 apr.1989, al Securităţii Mun. Bucureşti.

[145] *Ibidem*, vol. 3, f. 53-99, *Proces – verbal* din 21 martie 1961, încheiat de Direcţia a III-a.

[146] *Ibidem*, vol. 5, f. 210, *Notă* a Direcţiei a III-a din oct. 1982.

folosite de unitățile centrale ale Securității[147]. Numărul informatorilor pare să crească în continuu, de-a lungul timpului, dovadă fiind şi faptul că, în 1987, se raportează folosirea a 224 „surse cu posibilități pe lângă elementele suspecte de activitate francmasonică", 154 aflându-se în legătura aparatului de contraspionaj (Direcția a III-a), 55 – a compartimentelor de informații interne (Direcția I) şi 15 în legătura altor compartimente ale Securității. Se oferă, cu această ocazie şi o analiză calitativă a rețelei: „Din punct de vedere al structurii rețelei pe studii şi profesii, 47 lucrează în învățământ, 34 în domenii de artă – cultură, 30 sunt medici, 29 cadre tehnice cu pregătire superioară, 23 jurişti, iar 61 în alte sectoare de activitate sau sunt pensionari"[148].

Anul 1988 aduce o sporire remarcabilă a numărului de informatori, care creşte de mai bine de două ori, ajungând la 563, dintre care 232 se aflau în legătura aparatului de contraspionaj, 267 în cea a compartimentelor de informații interne şi 64 în legătura altor profiluri de muncă[149].

În ceea ce priveşte calitatea informațiilor furnizate de rețeaua informativă extinsă atât de mult în doar câțiva ani, situația este cu totul diferită. Caracterul periferic al informațiilor furnizate, reluarea unor date istorice foarte cunoscute cu privire la francmasonerie, lipsa informațiilor de primă sesizare sunt constatări care se repetă obsesiv în analizele făcute de conducerea Securității activității cadrelor din subordine în problema „Oculta": „Problematica operativă specifică problemei francmasoneriei continuă să fie slab investigată informativ, volumul datelor obținute nepermițând decât o cunoaştere pe cazuri izolate şi contribuții preventive reduse, fapt ce atestă un front de lucru încă limitat şi o muncă de informații insuficient axată pe îndeplinirea riguroasă a obiectivelor stabilite în programul de măsuri.

Ca urmare, activitatea generală desfăşurată în problemă continuă să fie superficială şi nu permite desprinderea unor concluzii certe cu privire la acțiunile francmasoneriei internaționale şi activității unor elemente suspecte din interior"[150].

Raportările periodice trimise de inspectoratele județene ale Securității, privind activitatea lor în problema „Oculta", arată şi cât efect au avut admonestările primite din partea conducerii. Astfel, se poate remarca, în primul rând, situația acelor unități care, de la deschiderea dosarului până la sfârşitul lui 1989, nu au desfăşurat nici o acțiune în această problemă şi nu au recrutat nici un informator – este cazul, de exemplu, al Inspectoratului Covasna. Alte unități preferă să se remarce prin recrutarea de informatori care nu furnizau însă nici o informație legată de francmasonerie şi nu aveau nici o persoană urmărită – Inspectoratul Sălaj, de exemplu, recrutase 21 de informatori, care nu furnizau nici o informație de primă sesizare şi nu urmăreau pe

---

[147] *Ibidem*, vol. 1, f. 31, *Notă – raport privind stadiul măsurilor întreprinse în problema* „Prevenirea acțiunilor organizației francmasonice", a Direcției a III-a, din 03 decembrie1984.

[148] *Ibidem*, f. 123, *Raport privind stadiul îndeplinirii prevederilor Programului de măsuri în problema* „Oculta", din 14 aug.1987.

[149] *Ibidem*, f. 135, *Informare privind stadiul îndeplinirii prevederilor Programului de măsuri în problema* „Oculta", din 1988.

[150] *Ibidem*, f. 139, *Proces – verbal al şedinței Biroului Executiv al Consiliului de Conducere al Departamentului Securității Statului* din 28 oct. 1988.

nimeni[151]. Recordul în materie pare a fi deţinut de Direcţia a IV-a a Securităţii, care, în 1989, raporta folosirea a nu mai puţin de 369 surse, fără a avea nici o persoană pusă sub urmărire în această problemă[152]. Caracteristic pentru modul de lucru în problema „Oculta" al multor unităţi ale Securităţii era procedeul utilizat de acestea atunci când îşi prezentau bilanţul activităţii lor în această privinţă: în momentul în care li se cerea raportarea rezultatelor obţinute de informatorii din reţeaua proprie, de obicei, se menţiona urmărirea de aceştia a unor persoane care aveau foarte puţine legături cu francmasoneria – precum filatelişti, radioamatori, cunoscători de „esperanto", teosofi, mistici ş.a.; după primirea bilanţului solicitat, conducerea Securităţii reproşa unităţilor respective că nu au studiat programul de măsuri în problema „Oculta", iar acestea îşi făceau formal autocritica şi aşteptau să li se ceară următoarea raportare, când procedau în acelaşi mod, raportând, eventual, exact aceleaşi date ca la bilanţul precedent.

Cu adevărat originali se arată cei de la Securitatea judeţului Buzău, care au pornit activitatea în această problemă cu un număr de 7 informatori şi o persoană urmărită – un inginer hidrolog, urmărit pentru că era cunoscător de „esperanto". Confruntat cu dilema dacă este mai bine să aibă persoane urmărite în problemă sau mai mulţi informatori, şeful Biroului 3 din Buzău optează cu hotărâre pentru ultima soluţie şi-l recrutează ca informator pe hidrologul cunoscător de „esperanto", închizându-i astfel dosarul de urmărire informativă. În final, în problema „Oculta", Buzăul avea 8 informatori, care, în perioada 15.08.1987–15.08.1988 furnizaseră o singură informaţie pe profilul problemei şi nu urmăreau pe nimeni [153].

Există şi excepţii de la această regulă, una dintre ele fiind Securitatea Iaşi, care reuşeşte să recruteze o profesoară de engleză din judeţ – sursa „Andra" – care menţinea legătura cu un membru al Ordinului masonic „Cavalerii de Malta", originar din Marea Britanie, pe care aceasta îl întâlnise în România. Cu permisiunea Securităţii, „Andra" îl vizitează, împreună cu soţul său, pe prietenul mason în Marea Britanie, şi are astfel prilejul să furnizeze Securităţii informaţii detaliate asupra ritualurilor masonice, oferite de acesta din urmă, neuitând să aprecieze, în final ospitalitatea gazdei sale: „*S-a arătat foarte bucuros să ne revadă, s-a comportat faţă de noi aşa cum mă aşteptam, ne-a făcut să ne simţim ca acasă şi oriunde am fost şi faţă de oricine am cunoscut s-a arătat mai mult decât mândru să aibă astfel de prieteni*"[154].

Un succes remarcabil în privinţa recrutării de informatori în problema francmasoneriei pare să fi fost obţinut de Securitatea Municipiului Bucureşti, prin sursa „Jianu". Aceasta, avocat de profesie, fost membru al lojei „Solidaritatea", a fost recrutată de Direcţia a III-a a Securităţii în

---

[151] *Ibidem*, vol. 8, f. 91, *Raport* al Inspectoratului Judeţean Sălaj – Securitate din 29 iulie1987.

[152] *Ibidem*, vol. 9, f. 73, *Raport* al Direcţiei a IV-a din 1 nov. 1989.

[153] *Ibidem*, f. 19.

[154] *Ibidem*, vol. 16, f. 223, *Nota* nr. 0038 din 12 septembrie1987 a sursei „Andra". Inutil de precizat că informaţiile despre francmasonerie date de „Andra" au fost însoţite de informaţii la fel de complete despre familia prietenului englez. În ceea ce priveşte Ordinul „Cavalerii de Malta", acesta a fost integrat ritului masonic York (unul din cele mai răspândite rituri masonice, alături de cel Scoţian Antic şi Acceptat) începând cu anul 1813, împreună cu celelalte ordine cavalereşti – Templieri şi Rozicrucieni – vezi Radu Comănescu, Em. Dobrescu, *op. cit.*, vol. I (926-1960), Editura Europa Unită, 2001, p. 167.

1962, având sarcina de a contacta „elemente suspecte pe profil" în timpul deplasărilor anuale efectuate în străinătate. Datorită faptului că nu a raportat încercarea de recrutare a sa de către 2 agenţi CIA, în timpul unei deplasări la Paris, este abandonat de Securitate şi pus sub supraveghere până în 1976. În acest timp, nu a mai putut călători în exterior. În 1978 este reactivat de către Securitatea Municipiului Bucureşti cu scopul supravegherii informative a unor străini veniţi pe raza Capitalei şi a legăturilor acestora cu cetăţeni români, ridicându-i-se, totodată, interdicţia de a călători în străinătate. „Jianu" furnizează numeroase informaţii, mai ales în urma călătoriilor efectuate în Franţa, privind poziţia ostilă a lui M. Schapira faţă de regimul de la Bucureşti, legăturile acestuia cu serviciile speciale franceze şi cu regele Mihai etc. Valoarea sa pentru Securitate se datora mai ales relaţiilor apropiate pe care le întreţinea cu Marcel Schapira şi, pentru a avea certitudinea loialităţii sale, este supus la numeroase verificări în perioada 1987 – 1988, prin teste şi controlarea sa cu mijloace speciale în timpul a 14 întâlniri efectuate de „Jianu" cu cetăţeni străini. Rezultatul este satisfăcător pentru Securitate, care evidenţiază „sinceritatea informatorului faţă de organele de Securitate şi interesul în rezolvarea sarcinilor încredinţate"[155].

Valoarea informatorului „Jianu" a sporit considerabil pentru Securitatea română o dată cu avansarea sa, în ianuarie 1989, la Paris, de către M. Schapira, în gradul masonic 31 şi numirea în calitatea de „unic reprezentant şi delegat general al Supremului Consiliu din Paris pentru România"[156].

Era, fără îndoială, un mare succes pentru Securitatea română deţinerea unui informator atât de apropiat lui M. Schapira – asta în măsura în care acesta nu fusese, totuşi, deconspirat sau nu făcea un joc dublu. Cu toate verificările Securităţii, acestea nu puteau decât să controleze comportamentul informatorului în ţară, ceea ce se întâmpla în afara României depăşind posibilităţile sale de verificare, după cum se şi recunoştea într-un document intern: „Posibilităţile limitate de care dispunem pentru cunoaşterea şi verificarea activităţii lui «Jianu» în exterior, dar mai ales, a datelor raportate de el, impun adoptarea unei poziţii prudente care să permită clarificarea deplină asupra sincerităţii şi corectitudinii lui şi preluarea iniţiativei operative, fără a atrage însă atenţia serviciului de spionaj francez"[157].

---

155 ACNSAS, fond Documentar Bucureşti, dosar nr. 8796, vol. 16, f. 236, *Raport cu propunerea de trimitere cu sarcini specifice în Franţa a informatorului* „Jianu", al Securităţii Municipiului Bucureşti, din 20 dec.1988.

156 *Ibidem*, f. 230, *Raport privind rezultatele sarcinilor încredinţate informatorului „Jianu" cu prilejul deplasării în Franţa*, din 15 aprilie1989, al Securităţii Municipiului Bucureşti.

157 *Ibidem*, f. 237, *Raport cu propunerea de trimitere cu sarcini specifice în Franţa a informatorului* „Jianu", al Securităţii Municipiului Bucureşti, din 20 dec.1988. Imposibilitatea de a verifica activitatea propriilor informatori în afara ţării este un bun indicator al eficienţei ofiţerilor din cadrul Centrului de Informaţii Externe, a căror singură contribuţie în activitatea Securităţii în problema „Oculta" a fost preluarea de informaţii din ziarele occidentale şi din mediul literar din ţară. Succesul Securităţii Municipiului Bucureşti trebuie privit cu circumspecţie, dacă avem în vedere şi cele relatate de M. Schapira după 1989, privind întâlnirea sa la Paris cu un fost francmason din România, eliberat din închisoare recent, când, aflând că acesta primise viza pentru a veni în Franţa doar după ce promisese Securităţii că-l „va face să vorbească" pe Schapira şi va reda apoi conversaţia colonelului întreprinderii unde lucra, i-ar fi spus acestuia: „Scumpe frate, eu bănuiam de mult acest lucru, fiindcă eşti al doilea care îmi faci figura. I-am propus şi celuilalt ceea ce-ţi propun şi ţie:

Chiar şi în aceste condiţii, acesta pare a fi unul din puţinele succese efective ale Securităţii în problema „Oculta". Având în vedere faptul că, până la sfârşitul lui 1989, o mare parte din cadrele angajate în această problemă au mari dificultăţi în a stabili cine sunt francmasonii şi care sunt persoanele care trebuie supuse urmăririi informative şi că reţeaua informativă folosită furniza, în cel mai bun caz, informaţii irelevante sau de notorietate cu privire la francmasonerie, s-ar putea trage concluzia că activitatea Securităţii în problema „Oculta" reprezintă un eşec.

Pe de altă parte, trebuie avut în vedere faptul că, dincolo de toate prezentările care înfăţişau francmasoneria ca pe o organizaţie atotputernică, problema „Oculta" nu a reprezentat o prioritate pentru Securitate. Dacă ar fi fost văzută ca o problemă de mare importanţă, cel mai probabil nu ar fi fost încredinţată, la inspectoratele judeţene, „unor ofiţeri tineri, cu experienţă redusă", după cum aprecia un raport alcătuit în urma unui control intern[158], iar coordonarea acţiunilor în problemă n-ar fi fost încredinţată unui serviciu ce se mai ocupa de filatelişti şi de radioamatori. Francmasoneria se arată, astfel, ca un pretext foarte bun de a organiza supravegherea unei părţi a populaţiei, mai ales a mediului cultural – artistic şi de a introduce o interdicţie în plus pentru restul cetăţenilor României: aceea de a avea vreo preocupare legată de francmasonerie sau de a pomeni măcar de numele acesteia. Simpla nerespectare a acestei interdicţii atrăgea după sine începerea urmăririi împotriva persoanei care comitea abaterea, cu tot ce presupunea aceasta. Iar confuzia care s-a făcut permanent între francmasoni şi astrologi, mistici, pasionaţi de „esperanto", s-ar fi putut dovedi chiar benefică, din punctul de vedere al Securităţii, pentru că, în acest mod, cercul celor urmăriţi creştea în continuu, fiecare compartiment îşi putea încărca raportările periodice cu noi „realizări", iar o parte din ce în ce mai mare a populaţiei putea să simtă efectele atenţiei Securităţii îndreptate asupra sa. Din acest punct de vedere, acţiunea „Oculta" nu putea fi un eşec.

După 1989, Marcel Schapira afirma că prigoana împotriva francmasoneriei din România ar fi fost unică în Europa de Est, nefiind întâlnită în nici una din ţările socialiste din regiune, dând exemplu situaţia din Polonia şi Ungaria: „A existat activitate în perioada interzisă în Ungaria, în Polonia, fiindcă nici un mason de-acolo nu a fost băgat la închisoare. [...] Nimeni nu a fost arestat sau dus la spital, ceea ce dovedeşte că, la noi, oamenii au vrut să fie mai catolici decât Papa"[159].

Chiar dacă ar fi adevărat, faptul în sine nu are nimic excepţional. În fond, fiecare din organismele de represiune din această regiune şi-a avut propriile obsesii, datorate şi istoriei fiecărei ţări în parte. Una din acestea pare să fi fost, în cazul Securităţii române, francmasoneria, dar, aşa cum am încercat să demonstrez în materialul de faţă, doar o parte a conducerii organelor de represiune din România a arătat un interes real pentru această problemă. În fapt, atitudinea

---

decât să scrii idioţenii în raport, dă-mi-l să ţi-l fac eu, fiindcă eu mă ştiu mai bine şi-ţi jur că am să spun lucruri adevărate". Vezi *Interviu cu Prea Ilustrul şi Prea Puternicul Frate Marcel Schapira, apud* Radu Comănescu, Em. Dobrescu, *op. cit.*, vol. II (1961-1968), Editura Europa Unită, 2004, p. 327.

[158] ACNSAS, fond Documentar Bucureşti, dosar nr. 8796, vol. 15, f. 98, *Raport* al Direcţiei a III-a nr. 373/O.D./001780, din mai 1988.

[159] *Interviu cu Prea Ilustrul şi Prea Puternicul Frate Marcel Schapira, apud* Radu Comănescu, Em. Dobrescu, *op. cit.*, p. 328.

Securităţii faţă de francmasonerie, în anii '80 cel puţin, îşi găseşte o destul de bună ilustrare în cuvintele generalului de Gaulle: „Masoneria [...] nu are destulă importanţă pentru a te ocupa de ea, dar are prea multă pentru a o ignora"[160].

THE SECURITATE AND THE FREEMASONRY DURING THE 80'S

The present study was structured in two parts: the first part followed the image of the romanian freemasonry and its activity as they are described in the Romanian Security documents, and in the other part it was intended to portray an image of the way the repression authorities in Romania worked concerning the freemasonry problem, especially in the 1980's and the relations between the masonry and the romanian government in the years that after the 2nd World War.

In presenting the image of the freemasonry in the Security's documents, they intended to draw a comparisson between the way it is perceived by the repressive authorities in the beginning of the communist government in Romania, when for the first time was created a file concerning inimical elements of the ex romanian freemasonry and the image of the same phenomenon almost 30 years later, when the file in question was opened again under the code name, Oculta. In the same time, of the activity of the freemasonry were reflected only those aspects that were considered a threat for the security of Romania.

The illustration of the way in which the Romanian Security deals with the freemasonry issue contains a history of this problem during the period that followed the year 1944 and a presentation of the actions organized by the repression authorities together with the beginning of the examination of the deeds in question, with a stress on the events that took place during the 80's.

Although it represented a minor concern for the State Security, the issue of freemasonry was an interesting case study along the years and especially during the 1980's, being able to reveal not only the changes that took place at the level of the official ideology of the communist government but also the conceptions and the work methods of the repression authorities that supported it.

---

160 ACNSAS, fond Documentar Bucureşti, dosar nr. 8796, vol. 2, f. 203, traducere a articolului *Republica lojilor*, din 08.07.1981, apărut în publicaţia franceză „L'Express".

Evoluţia Direcţiei de Informaţii Externe şi defectorii din spionajul românesc (1958-1978)

Liviu Ţăranu

În orice serviciu de informaţii externe, şi mai ales în unul care se ocupă şi cu poliţia politică, există convingerea (aşa cum reiese din declaraţiile ofiţerilor anchetaţi după defecţiunea generalului Ion Mihai Pacepa) că nu pot fi excluse total cazurile de trădare în propriile rânduri, dată fiind complexitatea situaţiilor în care se poate afla un ofiţer de informaţii şi forţele care acţionează asupra sa. Pentru a se limita acest fenomen sunt luate o serie întreagă de măsuri care să împiedice acţiunea contrainformativă a adversarului, concomitent cu verificarea permanentă şi calificată a propriilor ofiţeri. În cazul spionajului românesc din perioada comunistă aceste măsuri au fost frumoase în teorie dar mediocre, de cele mai multe ori, în practică. Corupţia şi clientelismul au năpădit şi această zonă a Securităţii, creându-se astfel nu numai condiţiile dar şi motivele pentru defectările unor ofiţeri români în Occident. Cauzele şi formele de manifestare ale acestui fenomen prezent în întregul bloc socialist (România avea, la rândul ei, în 1989, un număr important de ofiţeri „defectori") nu pot fi înţelese fără o privire generală asupra organizării şi activităţii Direcţiei Generale de Informaţii Externe (DGIE) între 1951-1978.

Studiul de faţă îşi propune să schiţeze evoluţia acestei structuri a spionajului românesc până la defecţiunea generalului Ion Mihai Pacepa (1978), prezentând la final un document din cadrul anchetei care a urmat acestei „trădări", document care conţine referiri la cei care, lucrând în spionajul românesc, au refuzat revenirea în ţară în timpul sau la finalul executării misiunii în străinătate.

În România, activitatea (oficială) de obţinere de informaţii externe şi cea de contraspionaj a căzut, între anii 1948-1951, în sarcina Serviciului Special de Informaţii (SSI), instituţie creată sub vechiul regim politic (1940). Bine încadrat cu numeroşi consilieri sovietici, acest serviciu, care ţinea de Preşedinţia Consiliului de Miniştri, va fi restructurat şi inclus la finele lunii martie 1951 în cadrul Direcţiei Generale a Securităţii Statului (DGSS), ca direcţie autonomă – Direcţia A – Informaţii Externe[1]. Contribuţia esenţială la această schimbare au avut-o cei doi consilieri sovietici ceruţi de Gheorghe Gheorghiu-Dej într-o scrisoare către Stalin, în noiembrie 1949, Alexandr Saharovski şi un anume Patrakeev[2].

Consilierii amintiţi au restructurat total noua direcţie, încadrând-o cu ofiţeri de securitate din alte direcţii ale Securităţii. Deşi în septembrie 1952 Securitatea este reorganizată, fiind scoasă de sub auspiciile Ministerului Afacerilor Interne şi formând un minister separat – Ministerul Securităţii Statului, Direcţia de Informaţii Externe îşi păstrează întâietatea devenind Direcţia I. Priorităţile acesteia au rămas organizarea activităţii informative în Occident – erau vizate

[1] Mihai Pelin, *Culisele spionajului românesc. DIE (1955-1980)*, Bucureşti, Editura Ion Cristoiu, 1997, p. 13.
[2] Liviu Ţăranu, Theodor Bărbulescu, *Jurnale din Rezistenţa anticomunistă, Vasile Motrescu, Mircea Dobre. 1952-1953*, Bucureşti, Editura Nemira, 2006, p. 14.

îndeosebi SUA, Anglia, Franţa şi Germania de Vest, cu scopul de a „descoperi la timp intenţiile agresive ale statelor capitaliste şi de a culege informaţii politice şi documentare cu caracter tehnico-ştiinţific, economic şi de apărare"[3].

Descoperirea acţiunilor de spionaj împotriva României şi a ţărilor din lagărul socialist, obţinerea de documentaţii din sfera politică, economică sau militară occidentală, identificarea „contradicţiilor din lagărul imperialiştilor" şi desfăşurarea de acţiuni informativ-operative în scopul „descompunerii" organizaţiilor emigraţiei româneşti din străinătate figurau la loc de cinste între atribuţiile oficiale ale Direcţiei I-a de Informaţii Politice Externe[4].

Conducerea DIE era asigurată, în continuare, de generalul de origine sovietică Serghei Nicolau, care deţinuse acest post cheie, între 1947-1951, în cadrul SSI. După 1954, timp de mai bine de un an, la comanda DIE s-a aflat generalul Vasile Vâlcu, un activist cu doar şapte clase elementare. La rândul lui, acesta a fost înlocuit în decembrie 1955 cu fostul preşedinte al Comisiei Controlului de Stat şi, totodată, şef al Secţiei Cadre a C.C. al P.M.R., Mihai Gavriliuc, de meserie inginer minier, iar din 1956, general maior. Adjuncţii săi, Nicolae Doicaru şi Aurel Moiş, îşi vor disputa după 1959 această poziţie importantă din spionajul românesc. Colonelul Aurel Moiş pierde în faţa rivalului său care, pe lângă prestaţia „competentă" ca director al Direcţiei Regionale de Securitate Constanţa, avea şi o relaţie strânsă cu serviciile de profil sovietice. De profesie radiotelegrafist şi cu un trecut nu prea clar (se pare că în timpul gimnaziului participase la o demonstraţie legionară), Nicolae Doicaru intrase în P.C.R. în ianuarie 1945, după care parcurge toată ierarhia militară în cadrul MAI, de la comisar pe linie de poliţie şi siguranţă până la cea de general colonel, şef al DIE şi prim-adjunct al ministrului de Interne. Pregătirea sa fusese însă una modestă. Studiile liceale şi le finalizează abia în 1960 (chiar după numirea ca şef DIE), iar Facultatea de Economie Generală din cadrul ASE Bucureşti o absolvă prin examene de diferenţă cu cele de la Şcoala Superioară de Partid „Ştefan Gheorghiu", în 1967 când, pe lângă conducerea DIE, Nicolae Doicaru deţinea şi poziţia de vicepreşedinte la Consiliului Securităţii Statului[5].

Generalul Nicolae Doicaru a fost cel mai longeviv şef al DIE, principala sa calitate care l-a recomandat pentru această poziţie fiind disponibilitatea de a rezolva orice sarcină trasată de „comandantul suprem", indiferent că aceasta ţinea sau nu de specificul unui serviciu de spionaj. Cu toate acestea, în contextul schimbărilor din întreaga administraţie şi din Ministerul de Interne, în martie 1978, şeful DIE este înlocuit cu generalul maior Al. Dănescu, deşi cel îndreptăţit şi cotat ca fiind succesor al lui Nicolae Doicaru era nimeni altul decât Ion Mihai Pacepa, cunoscut pentru relaţia sa foarte strânsă cu familia Ceauşescu. Această situaţie a constituit cu siguranţă unul din motivele care au condus la „defectarea" generalului Ion Mihai Pacepa cu un impact dezastruos pentru întreg spionajul extern românesc.

---

3 Florian Banu, *Direcţia I-a Informaţii Externe (DIE). Atribuţii şi organizare (1951-1956)*, în *Totalitarism şi rezistenţă, teroare şi represiune în România comunistă*, Bucureşti, 2001, p. 42.

4 A.M.I., fond D.M.R.U., inventar nr. 7364, dosar nr. 12, f. 865.

5 Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR. 1945-1989. Dicţionar*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2004, p. 222.

Structura organizatorică a DIE, între 1951-1965, deşi a suferit unele restructurări, în mare a rămas cea imaginată la începutul anilor de '50 de Alexandr Saharovski[6]: un secretariat, zece servicii, două secţii sau birouri (unul de cifru şi celălalt pentru devize şi paşapoarte) şi rezerva directorului. Secretariatul controla îndeplinirea ordinelor date de către director şi întocmea sinteze asupra informaţiilor obţinute, asigura legătura cu ministerele implicate în activităţi externe, executa traduceri, ţinea legătura radio cu rezidenţele şi gestiona arhiva operativă. Cele zece servicii erau profilate după atribuţiile pe care le-am menţionat mai sus, asigurând şi evidenţa cadrelor sau activităţile de administrare şi gospodărire (Serviciile X şi IX)[7].

În plenara CC al PCR din 26-27 iunie 1967 sunt stabilite măsuri în vederea „perfecţionării" activităţii Ministerului Afacerilor Interne (MAI) şi schimbări în structura sa organizatorică. La 14 iulie 1967 Prezidiul Permanent al CC al PCR aprobă reorganizarea MAI, care în esenţă însemna crearea a două organe colective de conducere (Consiliul Securităţii Statului şi Colegiul MAI) şi reorganizarea direcţiilor Securităţii. Direcţia Generală de Informaţii Externe (DGIE) era compusă din trei direcţii: Direcţia a V-a („obţinerea de informaţii tehnico-ştiinţifice"), Direcţia a VI-a („crearea de rezidenţe ilegale în exterior") şi Direcţia a VII-a (infiltrarea în serviciile de spionaj şi contraspionaj străine, apărarea contrainformativă a reprezentanţelor statului român şi „lupta împotriva emigraţiei române reacţionare"). De asemenea, în cadrul DGIE, urma să funcţioneze un serviciu de documentare externă[8].

Invazia Cehoslovaciei în vara anului 1968 a avut un impact semnificativ asupra organizării DIE, urmărindu-se adaptarea structurii acesteia la noul context economic şi militar din Europa. Birocratizarea excesivă a fost înlăturată, o atenţie deosebită fiind acordată compartimentării activităţii de informaţii externe pentru a se asigura condiţii mai bune de secretizare cât şi o protecţie mai bună în caz de invazie. Organigrama DIE era compusă din mai multe brigăzi, cu un profil bine precizat, care la rândul lor încadrau mai multe unităţi operative. Cea mai discretă şi controversată era Brigada „U" care se ocupa de ofiţerii deplin conspiraţi sau „ilegali" care acţionau sub diferite acoperiri în ţările de interes pentru România. Brigada „ZI" (ziare şi informaţii de interes) era o structură specializată în prelucrarea informaţiilor din surse deschise (mass-media) cât şi de la agenţii din legătură, rapoartele zilnice redactate de această unitate având ca destinatari oficialităţile înalte ale statului comunist, în funcţie de domeniul de interes. Unitatea specializată în procurarea de informaţii cu caracter ştiinţific era Brigada „SD" (ştiinţă şi

---

[6] În primăvara anului 1956, schema de organizare a Direcţiei I-a cuprindea nouă servicii cu birourile aferente şi două secţii – Secţia „H" cifru şi Secţia Avize şi paşapoarte. Serviciile erau specializate pe anumite zone geografice (Serviciul II – Germania de Vest şi Austria, Serviciul III – S.U.A., Canada, Anglia, Argentina, Serviciul IV – Franţa, Italia şi Belgia) sau pe anumite probleme (Serviciul I – emigraţii, Serviciul VI – informaţii tehnico-ştiinţifice). Acestea erau secondate în activitatea lor de către Serviciul Cadre şi cel de administrare şi gospodărire. Cf. Liviu Ţăranu, *Direcţia de Informaţii Externe în vremea lui Gh. Gheorghiu-Dej (structură, buget, activităţi)*, în *In honorem Viorel Faur*, Corneliu Crăciun, Antonio Faur eds., Editura Universităţii din Oradea, Oradea, 2006, p. 533-545.

[7] A.M.I., fond D.M.R.U., inventar nr. 7364, dosar nr. 10, f. 15.

[8] *Securitatea. Structuri, cadre, obiective şi metode. 1948-1967*, vol. II, coord. Florica Dobre, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2006, p. 13-14.

dezvoltare), ai căror ofiţeri urmăreau obţinerea de documentaţii şi a aparaturii necesare institutelor din ţară care asigurau cercetarea şi proiectarea în industria naţională[9].

Un document relevant cu privire la organizarea DIE, pentru intervalul 1972-1978, este cel publicat de Mihai Pelin, în notele de final din cartea sa despre spionajul românesc, apărută în 1997[10]. Autorul a consultat cu acribie toate volumele dosarului anchetei desfăşurate de Ministerul de Interne între anii 1978-1980 (în cazul Pacepa), găsind şi o amplă sinteză redactată de serviciile vest-germane de spionaj şi intitulată *Serviciile de Informaţii Române*, procurată de celebrul Mihai Caraman de la o sursă din Austria, chiar în ajunul defectării generalului Ion Mihai Pacepa – la 21 iulie 1978. Documentul oferă o imagine detaliată a organizării şi funcţionării DIE, precum şi câteva nume din conducerea de atunci a direcţiei, ceea ce ne sugerează că informaţia provenea din cercuri foarte înalte de la Bucureşti. De asemenea, sunt făcute o serie de consideraţii pe marginea relaţiilor dintre serviciul român şi cele din blocul socialist (îndeosebi cu cele sovietice), ca şi despre relaţiile foarte reci dintre diversele structuri de securitate ale statului român (relaţia DIE cu Direcţia de Informaţii a Armatei şi cu Departamentul Securităţii Statului).

În privinţa organizării DIE, Nicolae Ceauşescu a avut, după cum se arată în documentul amintit, un „interes personal" indicând direcţiile de acţiune şi realizarea unei legături strânse între partid şi structurile de comandă ale spionajului românesc[11]. Începând din primăvara anului 1972, DGIE era formată din trei divizii (*Europa, Contraspionaj-emigraţie, Alte regiuni*), două direcţii independente şi câteva servicii auxiliare, având un efectiv de aproximativ 2.000 de oameni[12].

Divizia I *Europa* era condusă de colonelul Gheorghe Toader şi era împărţită în două grupe – *Ţările germanice şi ţările nordice* şi *Ţări mediteraneene*. Dintre rezidenţele cele mai importante pe acest spaţiu, cele de la Londra, Paris şi Köln aveau întâietate în planurile de influenţare a emigraţiei sau în spionajul industrial.

Generalul maior Gheorghe Marcu era şeful Divizia a II-a *Alte regiuni* împărţită la rândul ei, în trei grupe: *SUA-America Latină, Asia şi Africa, Orientul Apropiat*. Prioritatea rezidenţelor de spionaj pe spaţiul american era dată de obţinerea de informaţii în domeniul tehnico-ştiinţific (îndeosebi din SUA) şi de situaţia comunităţii emigranţilor români. Şeful grupei SUA-America Latină, colonelul Aurel Florea, sprijinea ideea înfiinţării unor rezidenţe româneşti în Canada şi

---

[9] Cristian Troncotă, *Duplicitarii. O istorie a serviciilor de informaţii şi securitate ale regimului comunist din România. 1965-1989*, Bucureşti, Editura Elion, 2003, p. 96-101.

[10] Mihai Pelin, *op. cit.*, p. 386.

[11] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 3447, vol. 17, f. 216.

[12] Într-un interviu acordat Hotnews.ro despre varianta plecării „la cerere" a ofiţerului Daniel Dăianu din Departamentul de Informaţii Externe, Ion Mihai Pacepa afirma „Când am părăsit România, el era unul din cei 2.708 subalterni pe care i-am avut în DIE" vezi www.hotnews.ro consultat la 27 septembrie 2007. În ziarul „Ziua" (nr. 3891, miercuri, 28 martie 2007) acelaşi Ion Mihai Pacepa menţiona: „În iulie 1978, când am făcut ruptura cu DIE, aceasta avea 2.780 ofiţeri conspiraţi şi 500 deplin conspiraţi. Cu alte cuvinte, unul din fiecare 7.000 de cetăţeni ai României era ofiţer acoperit al DIE". Era acesta argumentul principal în susţinerea tezei că „DIE devenise *factotum* în activitatea de politică externă, economică si tehnico-ştiinţifică a României, după cum Securitatea era *factotum* în viaţa ei internă".

Australia pentru a controla coloniile româneşti din aceste ţări, recrutarea de noi agenţi şi lichidarea unor foşti legionari.

Divizia a III-a *Emigraţie şi Contraspionaj*, condusă de generalul maior Gheorghe Bolânu, era alcătuită din trei grupe: *Emigraţie, Contrainformaţii externe* şi *Valută*. Prima grupă urmărea activitatea unor foşti membri ai PNŢ, PNL şi Garda de Fier care emigraseră în Europa Occidentală, în vederea neutralizării activităţii lor împotriva regimului politic de la Bucureşti. Grupa de *Contrainformaţii* asigura reprezentanţele diplomatice, comerciale şi culturale româneşti din străinătate împotriva oricărei infiltrări informative a unui serviciu de spionaj advers.

Între direcţiile care formau DGIE şi acţionau independent, Direcţia *Ilegali* era considerată a fi cea mai importantă, deşi activitatea acesteia era departe de a mulţumi conducerea spionajului românesc, dar şi pe Nicolae Ceauşescu, care ceruse, personal, să fie intensificată activitatea pe această linie. Pentru aceasta, şeful direcţiei Romeo Popescu, fusese schimbat în 1974, cu Gheorghe Maxim, fostul şef al rezidenţei din Roma. Rezultatele au fost minime, în trei ani reuşindu-se o singură acţiune clasică de infiltrare a unor agenţi ilegali, cea mai mare parte a lor părăsind ţara ca fugari, cu documente româneşti, ulterior prin căsătorie sau prin solicitarea dreptului de azil politic, stabilindu-se legal în Occident. Aceştia erau pregătiţi în ţară, timp de un an sau doi, de către un „ofiţer instructor" al Direcţiei *Ilegali* care recruta agenţi la faţa locului, îi instruia şi îi plasa în domeniile în care erau competenţi. Dificultatea majoră în găsirea ilegalilor consta în selecţia celor cu aptitudini în activitatea de acoperire, buni cunoscători de limbi străine, vigilenţi şi atenţi la regulile muncii conspirative. Datorită acestor cerinţe, greu de îndeplinit în totalitatea lor, foarte mulţi potenţiali ilegali au fost abandonaţi pe parcurs. De reţinut că aceşti agenţi trebuiau să obţină informaţii în orice condiţii, îndeosebi în acele ţări cu care statul român nu avea relaţii diplomatice.

Sediul Direcţiei *Ilegalilor* era situat pe Splaiul Independenţei şi funcţiona sub acoperirea de Institut pentru Studii Economice Internaţionale, într-o clădire în care se găseau şi o parte din birourile Consiliului (Sfatul Popular) Judeţean Ilfov.

Între serviciile care ţineau de această direcţie, exista o structură care avea ca obiectiv depistarea şi lichidarea acelor ofiţeri DGIE care defectaseră în Occident sau refuzaseră întoarcerea în ţară, la încheierea misiunii. Înainte de plecarea în misiune, fiecărui ofiţer DGIE i se prezenta un set de fotografii cu persoanele urmărite (ofiţeri DGIE „trădători") şi i se cerea să afle domiciliul acestora în străinătate. În cazul în care era identificată adresa respectivilor, serviciul încerca prin mijloace discrete să-i lichideze sau să-i aducă în ţară. Dacă nu era găsit un intermediar pentru această acţiune, atunci se înscena un accident pentru lichidarea „trădătorului", ofiţerii din.acest serviciu, sub conducerea colonelului Cornel Rizu, aveau puteri depline şi puteau utiliza orice mijloace pentru îndeplinirea acestor misiuni.

O altă direcţie importantă, condusă de colonel Gheorghe Morjan, era cea *Tehnico-Ştiinţifică* formată din aproximativ 250 de cadre, marea majoritate ingineri sau tehnicieni cu studii superioare. Rolul lor era de analiză a informaţiei şi mai puţin de procurare a acesteia. Cei mai mulţi erau infiltraţi în Ministerul Comerţului Exterior, Ministerul de Externe sau în alte ministere, DGIE nemaiavând nici o influenţă în ceea ce privea cariera ofiţerului, singurul responsabil de propria ascensiune. Amploarea fenomenului este evidentă dacă ţinem seama că într-un raport

intern al DGIE, se menţiona că, în 1972, toţi salariaţii din comerţul exterior care lucrau sau călătoreau în străinătate, erau cadre sau colaboratori ai instituţiei din strada Batiştei. De notat că această direcţie lucra sub „îndrumarea" lui Nicolae Ceauşescu şi avea ca obiectiv procurarea de patente, licenţe, diverse informaţii de ordin economic şi tehnic, îndeosebi despre construcţia sateliţilor, utilizarea şi producerea energiei atomice, producţia de apă grea etc. Pentru anul 1972 fuseseră trasate 400 de tematici tehnico-ştiinţifice, 80% din ele având în vedere industria şi cercetarea ştiinţifică din SUA.

O parte a notelor furnizate de către direcţiile amintite mai sus era transmisă către Direcţia *Rapoarte-Solicitări*, condusă de colonelul Nicolae Cotigă, care avea rolul de exploatare şi difuzare a materialelor informative intrate în direcţie. Rapoartele şi analizele întocmite de cei cca 30 de lucrători ai direcţiei amintite erau înaintate conducerii de partid şi guvernului, conţinând informaţii din domeniul politic, economic şi militar occidental.

De pregătirea şi acoperirea cadrelor era responsabilă Direcţia *Personal-pregătire*, al cărei colectiv restrâns format din cinci ofiţeri era condus de fratele lui Nicolae Ceauşescu, colonelul Nicolae Călin.

Toate structurile DGIE erau ajutate în munca lor de o serie de unităţi auxiliare: Unitatea LM responsabilă cu ajutorul şi instruirea tehnică a ofiţerilor (în domeniul scrisului simpatic, al fotografierii documentelor, al codificării etc.) şi Secţia Cifru care răspundea de recepţia şi emisia radiogramelor transmise sau primite din străinătate.

Pentru a se evita abuzurile în interiorul DGIE (aspect ce s-a dovedit valabil doar în teorie), se înfiinţase în vara anului 1973, un serviciu de supraveghere care prelua sarcinile Direcţiei de contrainformaţii din Departamentul Securităţii Statului (condusă de generalul Neagu Cosma), şi care urmărea starea morală şi materială a ofiţerilor, problemele de familie ale acestora, eventualelor abuzuri în exercitarea funcţiei etc. Fiecare structură importantă era flancată de către un inspector supraveghetor care înainta rapoarte către şeful acesteia, de unde şi posibilitatea muşamalizării celor mai multe dintre neregulile care au existat în DGIE până la defectarea generalului Ion Mihai Pacepa.

Conform sintezei furnizate de generalul Mihai Caraman, în structura DGIE, exista şi un serviciu de „dezinformare" a cărui activitate se axa pe problemele de ordin naţional şi teritorial, în sensul că aici erau prelucrate o serie de dovezi de ordin juridic şi istoric cu privire la suveranitatea României şi statutul unor teritorii româneşti aflate în dispută (Basarabia şi Bucovina). Acest serviciu fusese înfiinţat în 1967 la cererea lui Ion Stănescu, preşedintele CSS, meritul principal în punerea pe picioare a unei asemenea structuri avându-l generalul-maior Mihail Bozianu[13].

Aşadar, ca structură organizatorică, DGIE era *de iure* şi *de facto* o instituţie de sine stătătoare, ale cărei activităţi erau supervizate direct de conducătorul suprem, acesta fiind şi cel care trasa o bună parte din direcţiile de acţiune ale spionajului românesc.

În sprijinul acestei idei vin aserţiunile fostului adjunct al DGIE, Ion Mihai Pacepa care susţine că prin Decretul nr. 363 din 23 iunie 1973, această subordonare a fost legiferată complet

---

[13] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 3447, vol. 6, f. 77-89.

contribuind la creşterea în mod exploziv a numărului de ofiţeri acoperiţi din diverse instituţii ale statului român[14].

[14] Ion Mihai Pacepa îşi amintea, în ziarul „Ziua", în detaliu, momentul în care N. Ceauşescu a semnat actul normativ care legaliza activitatea DIE: „Decretul 73 a fost semnat de Ceauşescu la 23 iunie 1973. Îmi aduc aminte de acea zi ca si cum ar fi fost ieri. Ceasul de pe biroul meu arăta câteva minute după ora 9 când a sunat telefonul scurt. «Tovarăşul vă invită la dânsul împreună cu tov. Doicaru!». Era vocea melodioasă a lui Costică Manea, şeful de cabinet al lui Ceauşescu. «Aici e senin şi soare» a adăugat el conspiratorial [conspirativ], informându-mă astfel că Ceauşescu era bine dispus. Doicaru mă aştepta la capul scării. «E totul aşa cum am discutat?» ne-a întrebat Ceauşescu. «Cuvânt cu cuvânt» a răspuns Doicaru, îngroşindu-şi vocea de bariton. «Aţi pus aici tot ce vă trebuie ca DIE sa devină legal?» a întrebat din nou Ceauşescu, continuând să răsfoiască decretul. «Tot, tovarăşe Comandant Suprem» am confirmat. «Inclusiv dreptul de a confecţiona identităţi si acte fictive?»

«Inclusiv, tovarăşe Comandant Suprem». Ceauşescu a pus pe birou decretul deschis la ultima pagină, şi l-a bătut de câteva ori cu palma ca să-l ţină deschis. «Cine are copie după el?»

«Copie?» a întrebat Doicaru stupefiat. «Nici Dumnezeu n-o sa vadă decretul asta, tovarăşe Comandant Suprem!»

Un minut mai târziu Ceauşescu a semnat decretul cu Mont Blancul lui gros cât un cârnat, după care l-a sunat pe Manea. «Dă-mi un număr de decret» i-a cerut Ceauşescu. «Şi scrie doar DIE în registru».

La mijlocul anilor 1990, dl. Petre Mihai Băcanu, atunci editor şef la România Liberă, mi-a dat trei agende de lucru ale generalului Teodor Sârbu, pentru care îi adresez din nou mulţumiri. Generalul Sârbu a fost unul din cei mai apropiaţi subalterni ai mei în DIE. Curând după ce am primit azil politic, el a murit într-un accident care pare a fi fost înscenat de Securitate. Agendele sale se referă la anii 1973, 1976, 1977, şi au 1008 pagini numerotate ce conţin notiţele generalului. În ziua de 23 iunie 1973, el consemna:

«1. Şedinţa la tov. ministru Doicaru. Decret privind organizarea şi funcţionarea D.I.E. 363/23.06.73. 1. DIE - se org. şi funcţionează în M.I.

2. DIE - subord. nemijlocit comandantului suprem».

Asta e tot ce a scris generalul Sârbu în legătură cu acel document de importanţă cardinală pentru mafia spionajului lui Ceauşescu. Asta a fost de fapt esenţa a ceea ce Doicaru şi subsemnatul am spus despre decret în acea memorabila şedinţă. Şi asta a fost, în fond, ceea ce Ceauşescu vroia ca ofiţerii DIE să ştie în legătură cu Decretul 363, care a fost – şi a rămas – unul din cele mai secrete documente din istoria României comuniste.

În 1975, Doicaru s-a dus la primul ministru Manea Mănescu cu proiectul unei hotărâri a Consiliului de Miniştri pentru reglementarea curierului diplomatic, pe care Decretul 363 îl subordonase DIE. «Ca să semnez HCM-ul trebuie sa văd Decretul 363» a condiţionat Mănescu. Doicaru, care îi detesta îngâmfarea şi vroia să-i plătească poliţe vechi, i-a sugerat să ceară aprobarea lui Ceauşescu. Eram lângă Doicaru şi l-am auzit pe Ceauşescu ţipând ca apucat prin telefonul scurt: «C-Cât îţi dă CIA ca să-i spui ce e în Decret?» Mănescu a semnat imediat HCM-ul, fără a mai întreba nimic.

De ce aceasta grijă excesivă pentru a păstra secretul Decretului 363? [...] Aici voi spune doar că Ceauşescu nu vroia să se afle că Decretul 363 a transformat spionajul României într-o armată personală, invizibilă restului conducerii de partid şi de stat, ale cărei sarcini principale au fost exportarea cultului său în Occident şi furtul de valută necesară înfăptuirii planurilor sale megalomanice.

Ceauşescu nu vroia, de asemenea, să se ştie că Decretul 363 a împuternicit DIE să dea grad militar oricărui salariat, indiferent de funcţie, din sistemul Ministerului de Externe şi al Comerţului Exterior,

În ceea ce priveşte cadrele Direcţiei, trebuie menţionat deficitul de personal calificat cu care s-a confruntat DIE încă de la începutul înfiinţării sale. Pentru a rezolva această criză, MAI a înfiinţat încă din anii 1955-1956 zece birouri regionale (în cadrul direcţiilor regionale de securitate şi, ulterior, în cadrul fiecărui inspectorat judeţean) a căror principală sarcină era selecţia persoanelor cu aptitudini pentru munca de informaţii externe. În context, folosim acest prilej pentru a lămuri un aspect considerat incert, este vorba despre data la care Ion Mihai Pacepa a fost mutat în aparatul exterior al M.A.I. Datorită informaţiilor de arhivă disponibile astăzi putem da

---

din Ministerul Turismului şi ONT, din Ministerul Construcţiilor si Arcom, din Departamentul Cultelor, Consiliul Naţional pentru Ştiinţă si Tehnologie, precum şi din orice altă instituţie de stat sau cooperatistă ce desfăşura activităţi în străinătate.

Ceauşescu nu vroia să se ştie nici că Decretul dădea dreptul DIE să plătească acestor ofiţeri deplin conspiraţi salarii secrete, în lei şi valută, peste cele primite oficial de la instituţia în care lucrau, şi să îi folosească atât în interiorul ţării, cât şi în străinătate.

Curând, ofiţerii deplin conspiraţi ai DIE au împânzit toate eşaloanele Ministerului de Externe. Primul adjunct al ministrului, Cornel Pacoste, era colonel deplin conspirat al DIE pe care Ceauşescu vroia să-l facă prim-ministru (în 1989 devenise deja vice-premier). Adjunctul ministrului, Petre Burlacu, era de asemenea colonel deplin conspirat. Şeful Direcţiei consulare, Dumitru Bădescu, şeful serviciului curieri diplomatici, Anghel Ionescu, şi adjunctul său, Petre Săndulescu, erau alţi trei colonei deplin conspiraţi. Mulţi din şefii direcţiilor de spaţii geografice deveniseră de asemenea ofiţeri deplin conspiraţi. Tot aşa au fost majoritatea ambasadorilor din principalele ţări NATO. La doar câteva zile după ce am primit azil politic în SUA, presa occidentală a anunţat că Ceauşescu a înlocuit 22 de ambasadori – ale căror state de salarii ca ofiţeri deplin conspiraţi erau semnate de mine.

Cu riscul de a mă repeta, dau cuvântul lui Ion Gheorghe Maurer, care nu s-a sfiit să ironizeze, în stilul său, această armată invizibilă a lui Ceauşescu. «Ştiţi ce-o să se întâmple dacă puneţi căcat pe umerii fiecărui ofiţer conspirat pe care-l aveţi în clădirea asta?» m-a întrebat Maurer în timpul unei convocări a salariaţilor din sistemul comerţului exterior care a avut loc în ianuarie 1974 la sediul ministerului. «Până şi acoperişul şandramalei o să miroase a latrină!».

Maurer a avut dreptate. În 1974, DIE avea deja 560 de ofiţeri deplin conspiraţi în sistemul comerţului exterior (minister şi întreprinderi de import-export). Colonel Nicolae Nicolae, ministru secretar de stat, colonel Constantin Stanciu, ministru adjunct, colonel Constantin Olcescu, directorul general al Vămilor şi general Nicolae Raceu, directorul de personal al MCE, sunt doar câteva nume din această armată conspirată a DIE. Celelalte ministere economice majore, Consiliul Naţional pentru Ştiinţă şi Tehnologie, Camera de Comerţ şi Departamentul Cultelor erau, de asemenea, pline ochi cu ofiţeri deplin conspiraţi ai DIE. Aceasta armată de ofiţeri deplini conspiraţi era remunerată de DIE cu dolari cash, cu salarii suplimentare în lei depuse pe CEC-uri secrete, cu posturi în ţări vestice şi cu promovări în funcţii. Era natural şi omenesc ca membrii ei să acorde prioritate sarcinilor primite de la DIE. Iar sarcina DIE era furtul. Toţi furau pentru DIE, deoarece numai aşa îşi puteau menţine posturile privilegiate şi salariile suplimentare. În puţinele cazuri când asemenea funcţionari au neglijat intenţionat sarcinile primite de la DIE, ei au fost schimbaţi din posturi. Erau destui români care abia aşteptau să aibă privilegiul de a lucra în Occident sau de a face măcar călătorii periodice în străinătate". (Vezi „Ziua", nr. 3891, miercuri, 28 martie 2007).

ca sigură data de 1 ianuarie 1956 pentru mutarea sa din cadrul Direcţiei a IV-a Contrasabotaj unde conducea un serviciu[15].

La mijlocul anilor '50, Direcţia era prevăzută cu un număr total de 400 posturi, din care 343 ofiţeri, 17 sergenţi şi 40 angajaţi civili[16]. Datorită faptului că în vara anului 1956 are loc o consistentă restructurare a întregului aparat al Securităţii, unele documente menţionează existenţa unui efectiv real de 265 angajaţi, din care peste 200 erau ofiţeri[17]. Numărul acestora a crescut exponenţial după 1960, când relaţiile externe ale României au cunoscut o extindere fără precedent, maximul de efectiv atins în anii '70 fiind de cca 2.000 de oameni.

Problema cadrelor nu se rezuma însă doar la aspectul numeric, pregătirea profesională şi gradul redus de cultură al ofiţerilor fiind obstacole de netrecut în activitatea de informaţii externe. Dacă ţinem cont de faptul că mai bine de jumătate din ofiţeri, la mijlocul anilor '50, aveau doar studii elementare şi nu cunoşteau nici o limbă străină, avem dimensiunea nivelului de pregătire şi calificare a personalului DIE. Sunt cunoscute cazuri când ofiţeri români din rezidenţe aflate la Londra sau Paris nu reuşeau, ani la rând, să recruteze vreun agent, iar lucrul cu agentura pe care o preluaseră de la alţi colegi era defectuos de aşa manieră încât o bună parte din informatori refuzau să mai colaboreze. Erau de asemenea ofiţeri care pierduseră materiale informative, recrutaseră agenţi provocatori sau primiseră cadouri valoroase din partea unor persoane suspecte[18].

„Marea epurare", cum este numită de Cristian Troncotă schimbarea politicii de cadre a conducerii PMR în legătură cu Securitatea, a avut consecinţe importante şi în compoziţia personalului din cadrul DIE[19]. Începută în 1960, sub auspiciile Secţiei CC al PMR de Control şi Îndrumare a M.A.I., această „epurare" a avut în vedere, îndeosebi, trecerea în rezervă a ofiţerilor de naţionalitate ruso-ucraineană, evreiască şi a celor căsătoriţi cu rusoaice. Au fost disponibilizate însă şi o bună parte din cadrele slab pregătite din punct de vedere profesional dar şi intelectual. Deşi intenţia mărturisită oficial era aceea a „îmbunătăţirii" componenţei naţionale a întregului aparat de stat, conducerea PMR avea totuşi în vizor o creştere a calităţii activităţii depuse de Securitate.

Pentru un nivel ridicat al pregătirii profesionale a ofiţerilor de securitate, dar şi pentru a se preveni repetarea abuzurilor din anii '50, au fost date o serie de ordine interne care prevedeau obligativitatea absolvirii liceului de către toate cadrele şi înscrierea acestora în învăţământul superior, precum şi participarea la cursuri de limbi străine de circulaţie internaţională. În acest sens a fost înfiinţată încă din 1968 o şcoală de pregătire şi perfecţionare a ofiţerilor cunoscători

---

[15] Iată conţinutul adresei prin care se decidea această mutare: „Prin ordinul Şefului Direcţiei Cadre nr. 127/1 ianuarie 1956, căpitan Pacepa Mihai, Şef Serviciu la Direcţia a IV-a M.A.I. se mută în interes de serviciu în Aparatul Exterior al M.A.I." (vezi A.M.I., fond D.M.R.U., inventar nr. 7363, dosar nr. 2, f. 104).
[16] Idem, inventar nr. 7364, dosar nr. 10, f. 190.
[17] *Ibidem*, f. 254.
[18] Florian Banu, *loc. cit.*, p. 49.
[19] Cristian Troncotă, *op. cit.*, p. 22.

de limbi străine, ai cărei cursanţi urmau să fie ofiţeri din aparatul central şi local al Securităţii, care prin specificul activităţii aveau nevoie de cunoaşterea unei limbi străine.

A fost înfiinţată la Bran, în judeţul Braşov, o nouă Şcoală de securitate pentru reciclarea cadrelor de comandă, cu rolul clar stabilit de a ridica nivelul de pregătire al ofiţerilor din conducerea MAI.

Dar cea mai importantă cale de îmbunătăţire calitativă a compoziţiei cadrelor a fost recrutarea „direct din producţie" sau de pe băncile facultăţilor a absolvenţilor cu studii superioare, ingineri, jurişti, sociologi, economişti şi profesori, toţi fiind vârfuri de promoţii, buni cunoscători ai domeniului lor de activitate şi cunoscători de limbi străine. Sigur, dosarul de securitate trebuia să fie „curat" însă prin sistemul cunoscut de pile, relaţii şi cunoştinţe, existau posibilităţi de a fi evitat şi acest din urmă obstacol.

Impactul acestei măsuri este vizibil dacă luăm în considerare că numai în anul 1969, în Departamentul Securităţii Statului, au fost angajaţi peste 2000 de tineri intelectuali cu specializări în diverse domenii. Mulţi dintre ei erau atraşi de noua meserie din mai multe motive: un salariu sensibil mai bun decât cel din viaţa civilă, posibilitatea de a călători în străinătate şi, pentru ingineri, chiar de a se realiza ca buni profesionişti, având un contact direct cu ultimele tehnologii din Vest. Cu toţii aveau însă nevoie de o pregătire „de specialitate" şi ca urmare s-au luat măsuri pentru o bună instruire a acestor în concordanţă cu misiunile şi atribuţiile pe care le aveau unităţile de securitate din care făceau parte[20].

DGIE dispunea de o şcoală proprie pentru formarea cadrelor, subordonată Direcţiei *Personal – pregătire*, care era condusă de Nicolae Călin, fratele lui Nicolae Ceauşescu. Aflată la sud de Brăneşti, pe partea stângă a şoselei Bucureşti-Călăraşi, şcoala era alcătuită din cinci compartimente, fiecare dispus într-o clădire separată. Studenţii (proaspeţi absolvenţi de liceu) începeau pregătirea cu un ciclu de trei ani în domeniul securităţii, cu accent pe contraspionaj şi contrasabotaj. Apoi, fiecare dintre studenţi urma unul din cele şase cursuri de specializare, în domeniul în care dovedea aptitudini. După absolvire, cei mai mulţi erau păstraţi în structurile centrale ale DGIE, foarte puţini fiind trimişi în exterior. Pentru străinătate erau preferaţi, aşa cum am arătat mai sus, absolvenţii facultăţilor civile, îndeosebi inginerii, care, înainte de plecare în misiune, nu frecventau un curs regulat ci erau obligaţi să parcurgă cât mai mult din literatura de specialitate[21].

Schimbările din politica de personal s-au reflectat puternic în evoluţia DIE, mai ales după 1965[22], când sub conducerea lui Nicolae Ceauşescu, regimul a continuat să-şi consolideze în

---

[20] *Ibidem*, p. 43.

[21] Mihai Pelin, *op. cit.*, p. 389.

[22] În ziarul „Ziua" (nr. 3891, miercuri, 28 martie 2007) acelaşi Ion Mihai Pacepa menţiona: „Majoritatea ofiţerilor operativi ai DIE au avut dublă identitate. Confecţionarea de către DIE a documentelor fictive necesare legalizării acestor identităţi contravenea însă legilor în vigoare, potrivit cărora buletinele de identitate trebuiau emise de Miliţie, cărţile de muncă de Ministerul Muncii, şi carnetele de partid de organe PCR. Această ilegalitate a fost eliminată în 1973, când instrucţiunile de funcţionare şi organizare ale DIE au

plan extern propria imagine, nu numai prin revenirea la valorile naţionale, ci şi printr-o reorientare a spionajului românesc spre domeniul economic şi promovarea intereselor politice tradiţionale ale statului român.

Având în vedere aceste realităţi nu putem să nu ne întrebăm de ce în spionajul românesc a existat un număr atât de mare ofiţeri care au preferat să rămână în ţările unde au lucrat sau să „defecteze" în Occident?

Trebuie spus că acest fenomen a fost abordat de cercetători ai serviciilor secrete, doi autori francezi, Geoffrey D'Aumale şi Jean Pierre Fourre, identificând două categorii de „transfugi"[23]: *transfugi exteriori* care îşi părăsesc ţara sau îşi abandonează misiunea din motive politice, ideologice, economice sau profesionale trecând astfel la inamic şi *transfugii interiori* (sau activi) care deşi rămân în ţara de origine, lucrează pentru un serviciu de informaţii străin.

În prima categorie, cea a defectorilor-transfugi externi, îi putem încadra (în deplin acord cu abordarea istoricului Cristian Troncotă), în cazul românesc, pe toţi ofiţerii de securitate aflaţi la post în străinătate şi care au refuzat revenirea în ţară, solicitând azil politic. Explicaţiile oferite de istoriografie pentru gestul acestora sunt în principal două: o parte dintre aceşti ofiţeri erau dirijaţi de serviciile secrete sovietice pentru a se infiltra în Occident (de aici şi constatarea unora că, din perspectiva blocului socialist, din care România era parte integrantă, aceştia nu erau totuşi trădători) iar ceilalţi procedau la această alegere datorită unor nemulţumiri proprii, de ordin profesional, economic sau politic.

Cea mai mare parte a acestora au fost adunaţi, ulterior, în anii '80, de către serviciile americane de informaţii într-un organism informativ intitulat „Trust Organization" al cărui scop explicit a fost acela de a susţine mişcarea de dizidenţă din Europa de Est şi de a submina astfel regimurile aflate sub oblăduirea Moscovei[24].

Arhivele Securităţii ne dezvăluie profilul moral şi profesional al unora dintre aceste personaje şi, pentru că nimic nu redă mai fidel aceste portrete decât documentele epocii, am considerat că publicarea lor, fără intervenţia noastră în text, este corectă şi utilă.

Menţionăm doar că nota raport a Securităţii (pe care o publicăm în continuare), face parte din ancheta desfăşurată în cadrul fostei Direcţii Generale de Informaţii Externe, pornită în urma defectării generalului Ion Mihai Pacepa (adjunct al şefului acestei direcţii) la 28 iulie 1978. După doi ani de cercetări (1978-1980) asupra contextului în care a avut loc defecţiunea lui Ion Mihai Pacepa, ancheta a fost oprită brusc, fără a se lua măsuri împotriva unor înalţi demnitari ai regimului care fuseseră mituiţi, la propriu, de către fostul şef al D.G.I.E. sau de către subordonaţii acestuia care se aflau la post în străinătate.

Nota de plată au achitat-o ofiţerii din D.G.I.E. care au fost în legătură sau au lucrat cu generalul Ion Mihai Pacepa, aceştia fiind rechemaţi în ţară şi încadraţi pe la diverse întreprinderi, cu interdicţia de a mai pleca în exterior sau de a avea legături cu străinii.

---

fost înlocuite de Decretul 73 [363/23.06.73], care i-a dat dreptul, printre altele, să aibă ofiţeri deplin conspiraţi, să creeze duble identităţi, şi să confecţioneze acte de identitate fictive".

[23] *Apud* Cristian Troncotă, *op. cit.*, p. 122.

[24] *Ibidem*, p. 124.

Ministerul de Interne Strict

Secret

Departamentul Securităţii Statului Ex. Unic

UM 0920/I.C. 8-9 Nr. c/1668 din 29 IX 1979

Notă raport[25]

privind analiza situaţiei unor foşti ofiţeri din UM – 0920 care au trădat în timp ce se aflau în misiune în exterior

În perioada 1959-1976 au dezertat din misiune trecând de partea duşmanului, trei ofiţeri superiori, cinci ofiţeri inferiori şi un subofiţer; dintre aceştia trei erau ofiţeri deplin conspiraţi.

Analizând situaţia acestor trădători, raportăm următoarele:

1. **Mandache D. Gheorghe,** fost căpitan de securitate şi lucrător operativ în cadrul Dir. Germania. A dezertat în RF Germania la 13 martie 1959, în timp ce se afla în misiune pe linia Brigăzii „U".

Este născut la 13 feb. 1933, în com. Păltiniş - Botoşani, de profesie muncitor strungar. În ţară a fost căsătorit şi avea un copil.

În anul 1951, a fost încadrat în Ministerul de Interne cu gradul de plutonier, iar în 1952 a fost avansat sublocotenent.

În anul 1953, a fost mutat în DGIE unde a lucrat până în 1956 când a fost trimis la cursul de specializare de 2 ani din URSS.

Întorcându-se din URSS în anul 1958, a fost recomandat de consilierul sovietic ca un om capabil, bine pregătit şi cu aptitudini pentru munca nelegală. Acelaşi consilier a dat indicaţii să nu fie ţinut mult în ţară, să i se facă o scurtă pregătire de 1-2 luni, în care timp să i se întocmească o biografie legendă temporară valabilă numai pentru RDG şi trimis în această ţară, pentru a-şi perfecţiona cunoştinţele de limbă germană, a însuşi obiceiurile, „modul de viaţă" şi comportare al germanilor, apoi să fie trimis în misiune în RFG cu altă biografie legendă.

Dându-se curs indicaţiilor primite, la 28 aug. 1958 Mandache Gh. a fost trimis în RDG, pe situaţia legendată având numele de Rudolf Bauman.

Întreaga acţiune de legalizare, pregătire şi acoperire, s-a făcut în colaborare cu organele de securitate ale RDG, care au cunoscut combinaţia preconizată de noi în cazul Mandache Gh.

La 13 martie 1959, organele RDG ne-au informat că Mandache Gh. împreună cu logodnica sa Bruntsch Käthe, cetăţeană RDG, au dispărut trecând în RFG, unde s-au predat Serviciului de contrainformaţii, trădând misiunea şi adevărata lor biografie.

Mandache Gh. nu a fost condamnat deoarece s-a considerat, la timpul respectiv, că va putea fi adus în ţară, unde să fie judecat şi condamnat. Nereuşindu-se aducerea lui, fapta lui a suferit intervenţia prescripţiei şi a decretului de graţiere.

---

[25] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 3447, vol. 36, f. 347-365.

În anul 1973, pe baza unor date sumare despre caz, sursa externă „Haer" a indicativului „L.C." (valută) a stabilit că Mandache Gh. trăieşte sub numele de Bruchner Rudolf în RFG, oraşul Neuss.

Pe baza acestor noi date s-a deplasat în RFG, generalul mr. Tănăsescu Ion, care împreună cu col. Olaru Petre din cadrul lectoratului [rezidenţei româneşti în RFG], au întreprins investigaţii, identificându-l şi fotografiindu-l pe trădător[26].

Ulterior printr-o sursă a Brigăzii „U", care lucrează la aceeaşi întreprindere cu Mandache Gh., s-a realizat un studiu complet asupra lui. Prin această sursă îl avem pe trădător sub control, ultimul raport primit de la sursa „U" este din martie 1978.

Cunoaştem în prezent următoarele date mai importante despre Mandache Gh.

- Domiciliul, numărul de telefon – înregistrat pe numele soţiei; schiţa locuinţei şi a împrejurimilor;
- Locul de muncă, programul de lucru, funcţia ce o ocupă, numărul de telefon de la serviciu şi relaţiile ce le are în instituţie;
- Locurile şi localurile frecventate;
- Traseul parcurs de acasă la serviciu şi mijloacele de transport folosite;
- Date despre soţie şi cei doi copii;
- Fotografii recente ale trădătorului.

Din analiza cazului rezultă că selecţionarea şi pregătirea lui Mandache Gh. ca lucrător nelegal s-a făcut la indicaţia expresă a consilierului sovietic trăgându-se concluzia că Mandache Gh. a fost bine cunoscut şi instruit în timpul şcolii de organele sovietice pentru a primi o astfel de misiune.

Afirmăm cele de mai sus, bazându-ne pe următoarele argumente:

- La un an după dezertare, Mandache Gh. a trimis la o adresă din RDG şi la domiciliul din ţară al părinţilor col. Tereş Ştefan, câteva scrisori adresate organului nostru, prin care îşi cerea iertare pentru fapta sa cerând întâlnire pentru a se clarifica faţă de noi. La timpul respectiv cererile sale au fost respinse, iar consilierii sovietici de pe lângă serviciul nostru şi organele RDG nu au acordat nici un fel de sprijin în soluţionarea cazului.
- De la dezertarea lui şi până în prezent nu au avut loc provocări ale organelor de contrainformaţii duşmane în care să fi fost amestecat Mandache Gh. deşi în cei peste 19 ani ce au trecut de la dezertarea lui au funcţionat în RFG şi alte ţări, mai multe cadre ale organului

[26] Terminologia specifică spionajului românesc din această perioadă avea la bază denumiri codificate pentru fiecare sector de activitate, ţară, regiune şi funcţie. Astfel sediul central al DIE era botezat universitate, ofiţerii DIE erau cercetători, care la rândul lor lucrau în tipografii (ambasadele române) conduse de un tipograf şef (ambasadorul). Rezidenţa purta titlul de lectorat condus de un lector, iar toţi ofiţerii DIE aveau pseudonime. Fiecare ţară sau capitală importantă avea un nume codificat: SUA – „Galaxia", Washington – „Vidra", Austria – „Viişoara", RFG – „Kogălniceanu", Brazilia – „Bârsa", Atena – „Albeni", Roma – „Radna", Santiago – „Şendreni", Ottawa – „Otopeni", Cairo – „Ciceu" etc. Instituţii precum CIA avea indicativul CS 1, iar Departamentul de Stat al SUA era botezat „Yowa".

nostru cunoscute de către Mandache, atât din perioada cât a lucrat în ţară cât şi din şcoala urmată în URSS.

- Deşi încă din anul 1960, Mandache Gh. a comunicat numele sub care trăia în RFG, iar oraşul în care domicilia ne era cunoscut din scrisorile soţiei sale trimise la părinţii ei din RDG, timp de 13 ani nu s-au luat în consideraţie comunicările respective, luându-se cu totul alte măsuri pentru depistarea sa.

Identificarea făcută de „Haer" în decembrie 1973 nu a fost altceva decât o confirmare a datelor pe care le deţineam încă din 1960.

Nu am stabilit nici un fel de alte acţiuni duşmănoase ale lui Mandache Gh., împotriva ţării noastre.

Raportăm că pe baza datelor acumulate, în decembrie 1974, s-a iniţiat de către generalul mr. Tănăsescu Ioan aducerea în ţară a lui Mandache Gh.

Când toată această acţiune era deja pregătită din punct de vedere organizatoric şi tehnico-operativ, din ordin superior echipa „Dinu" – „Vârtej" – cetăţeni italieni – care trebuia să-l aducă în ţară pe Mandache Gh. a fost retrasă şi dirijată spre Viena cu ordinul de a acţiona pentru recuperarea fugarului Tisan Axente, acţiune care a eşuat.

În acest caz propunem să se aprobe următoarele măsuri:

Aducerea în ţară a lui Mandache Gh., folosind în acest sens o echipă formată din ofiţeri de securitate, special pregătiţi şi trimişi în acţiune cu documente şi biografii străine.

2. **Mihai I. Atanasie**, fost lt. maj. de securitate pe linia Brigăzii „U". A dezertat în Franţa la 1.XI. 1969.

Este născut la 3.IX.1932 în Buzău, de profesie inginer hidrotehnic. La 31.XII.1961 a fost încadrat în Ministerul de Interne cu gradul de lt. maj. După ce a fost pregătit şi legendat ca cetăţean francez, la 5.IX.1964 a fost trimis în misiune la Paris-Franţa.

La 1.XI.1969 presa franceză a publicat date cu privire la arestarea lui Mihai Atanasie lăsând să se înţeleagă că aceasta a avut loc ca urmare a trădării lui Iacob Ioan, fost funcţionar internaţional la UNESCO-Paris.

În timpul anchetei Mihai Atanasie a trădat organelor franceze, adevărata sa identitate, calitatea de ofiţer de securitate şi misiunea ce-i fusese încredinţată la plecarea din ţară. După eliberarea din detenţie, organele franceze l-au luat sub protecţie, acordându-i ajutor material, locuinţă, loc de muncă şi cetăţenie franceză.

Pentru crima de înaltă trădare comisă, Tribunalul militar al R.S. România, prin sentinţa nr. 346 din 22.09.1970, l-a condamnat la moarte.

În urma măsurilor informativ-operative întreprinse s-au stabilit următoarele date despre trădătorul Mihai Atanasie:

- Este căsătorit cu o cetăţeană franceză şi are un copil.
- Locul de muncă din Paris
- Domiciliul pe care-l are la 30 km de Paris şi traseul folosit cu regularitate între serviciu şi domiciliu.

- Programul de lucru şi unele locuri frecventate în afara orelor de program.
- Marca şi numărul de înmatriculare al automobilului personal.

Se află sub controlul nostru printr-o sursă externă care l-a identificat şi studiat. Prin această sursă dispunem de posibilitatea executării sentinţei.

Analizând acest caz se constată faptul că selecţionarea şi pregătirea lui au fost necorespunzătoare, el neavând calităţile şi aptitudinile necesare unui ofiţer nelegal.

Cu toate că în perioada pregătirii sale Mihai Atanasie a dovedit trăsături de caracter negative (îngâmfare, comoditate, insuficientă hotărâre şi voinţă, slab spirit critic etc.) care-l făceau necorespunzător pentru o astfel de muncă, totuşi a fost trimis în misiune externă.

La scurt timp după stabilirea sa în Franţa a cerut să fie retras din misiune. Aceste cereri insistente ale lui Mihai Atanasie au continuat până în iulie 1966, când comunicându-i-se aprobarea de venire în ţară, acesta a refuzat, arătând că „preferă să rămână singur".

Menţionăm că în perioada 1966-1969 s-au efectuat mai multe contacte personale cu acesta la Paris şi Bruxelles, încercându-se, fără succes determinarea lui de veni în ţară.

Raportăm că din studiu şi analiza faptelor petrecute în cazul trădătorului se poate trage şi următoarea concluzie:

Mihai Atanasie cu o pregătire slabă contrainformativă şi cu trăsături de caracter negative a fost depistat cu uşurinţă de organele franceze; contactat încă din 1967 când s-au făcut verificări şi la adresa din ţară, unde el a locuit pe identitatea reală. Este posibil ca trădătorul să fi dezertat la duşman încă din anul 1966, când a refuzat să mai vină în ţară, iar organele franceze s-au folosit de trădarea lui Iacob Ion pentru a oficializa şi a face publică şi trădarea lui Mihai Atanasie.

3. Iacob Gh. Ioan, fost lt. colonel de securitate, lucrător operativ în cadrul biroului Franţa. A dezertat în Franţa, la 25 iulie 1969, în timp ce se afla în misiune pe linie V-1[27], împreună cu soţia şi copilul său.

Este născut la 13 mai 1931 în com. Băiţa-Bihor. Provine dintr-o familie de muncitori, iar el este de profesie laborant oţelar.

La 1 iunie 1951 a fost încadrat în Ministerul de Interne cu gradul de sublocotenent şi repartizat la Timişoara.

În perioada anilor 1954-1955 a urmat un curs de specializare, pe linie de securitate, în URSS. Întors de la acest curs a fost numit ajutor şef serviciu iar în anul 1959 a fost promovat ca şef al fostului raion de securitate Arad.

La 1.II.1960 a fost încadrat în DGIE iar în mai 1961 a fost trimis în misiune la lectoratul din Paris, unde a lucrat sub acoperire de diplomat la ambasadă, iar mai târziu ca funcţionar internaţional în cadrul UNESCO.

[27] Deşi nu sunt încă documente care să ne ofere explicit care erau atribuţiile în acest domeniu ale ofiţerilor DGIE, cu o anumită rezervă, putem susţine că este de fapt vorba despre activitatea Direcţia a V-a care se ocupa cu obţinerea de informaţii tehnico-ştiinţifice.

În general, o bună perioadă de timp, aproximativ până la sfârşitul anului 1967, Iacob Ioan s-a preocupat de rezolvarea unor sarcini profesionale, obţinând şi unele rezultate concrete pentru care a fost decorat, premiat şi avansat la gradul de lt. col. înainte de termen. De la sfârşitul anului 1967 până în iulie 1969 aportul lui Iacob Ioan, în activitatea profesională a fost foarte scăzut, aproape inexistent.

După numirea lui Iacob Ioan la UNESCO, fiind salarizat cu mult peste nivelul chiar al ambasadorului a început să manifeste o atitudine de subapreciere a celorlalţi diplomaţi dând dovadă de îngâmfare şi grandomanie. Dacă de la început era în relaţii foarte bune – profesionale şi de familie – cu g-ral mr. Caraman Mihai, şeful lectoratului, ulterior s-au certat, ajungând să se urască şi să se suspicioneze reciproc.

Într-o astfel de atmosferă viciată, de neînţelegere între lector şi ajutorul său, a fost posibil, după părerea noastră, ca organele franceze să acţioneze la atragerea la colaborare a lui Iacob Ioan, folosindu-se de nemulţumirile sale, trăsăturile negative de caracter şi slabul simţ contrainformativ de care dădea dovadă. Sunt indicii certe că în timp ce lucra la UNESCO şi nemaifiind sub controlul colectivului din cadrul ambasadei, serviciile de informaţii duşmane l-au studiat cu uşurinţă şi au reuşit să-i plaseze o femeie (funcţionară UNESCO – cetăţeană engleză de origine americană) prin care l-au studiat, exploatat în orb şi apoi recrutat.

În august 1968 a avut loc căderea unui agent de mare valoare aflat în legătura g-ral mr. Caraman Mihai. Toate concluziile conduc la faptul că acesta a fost trădat de către Iacob Ioan pentru a-l compromite pe g-ral mr. Caraman Mihai şi a-i lua el locul în calitate de lector.

În legătură cu acest agent, care a adus servicii deosebite statului nostru, prin informaţiile furnizate din NATO, trebuie menţionat că nu s-a întreprins aproape nimic pentru scoaterea lui din închisorile turceşti, unde are de ispăşit o pedeapsă de 20 de ani închisoare.

Nereuşind să-şi realizeze planul de compromitere a lectorului şi fiind presat de termenul stabilit pentru analiză în ţară, de unde datorită lipsei de rezultate nu mai avea certitudinea că se va mai întoarce la post, la 25 iulie 1969, împreună cu familia a dezertat, cerând azil politic în SUA.

Presa franceză şi cea din majoritatea ţărilor capitaliste au declanşat o campanie calomnioasă la adresa ţării noastre, ca urmare a declaraţiilor făcute de Iacob după trădare, trădătorul a furnizat organelor franceze şi americane, informaţii pe baza cărora s-au făcut numeroase arestări şi astfel a căzut o întreagă reţea valoroasă condusă de g-ral mr. Caraman Mihai.

La 6 mai 1974 s-a obţinut prima informaţie că Iacob Ioan a fost admis în SUA în anul 1969, dându-i-se dreptul să rămână în continuare în această ţară. Pornind de la această informaţie sursa externă „Bone" a obţinut documentul Comitetului Juridic cu privire la acordarea cetăţeniei americane lui Iacob Ioan. Ulterior s-au obţinut şi alte documente originale din care rezulta cu certitudine că Iacob Ioan se află în SUA aducând servicii deosebite acestei ţări.

Prin măsurile informativ-operative întreprinse de către noi s-a reuşit până în prezent să se stabilească următoarele despre trădător:

- Numele americanizat sub care trăieşte.
- Domiciliul său din oraşul San Rafael – California (SUA)
- Numărul de telefon de la domiciliu

- Fotografiile domiciliului său
- Averea mobilă şi imobilă.

La indicaţia organelor de informaţii americane foloseşte alte adrese pentru corespondenţa cu rudele din ţară.

Pentru crima de înaltă trădare Iacob Ion a fost condamnat la moarte prin sentinţa Tribunalului Militar nr. 346 din 22.09.1970.

Raportăm că la 24.X.1974, g-ral mr. Tănăsescu Ion a întocmit o notă raport în care arăta numele americanizat sub care trăieşte Iacob Ioan şi adresa sa exactă din SUA. În aceeaşi notă se cerea aprobarea trimiterii în SUA a ofiţerilor Brigăzii „U" „Sturm-Daniela" din Austria pentru a efectua identificarea fizică a trădătorului şi a familiei sale. Nota-raport a fost aprobată, la data menţionată, de către Pacepa Mihai, însă nu s-a dat curs acţiunii.

La începutul lunii ianuarie 1975, deci la aproximativ 70 zile de la întocmirea acestei note-raport, s-a prezentat la tov. Pungan Vasile, ambasadorul american la Bucureşti Barnes jr. arătând că autorităţile americane deţin informaţii că organele noastre întreprind măsuri pentru identificarea lui Iacob Ioan. El a solicitat, în numele bunelor relaţii dintre România şi SUA, ca aceste măsuri să fie sistate.

La timpul respectiv s-au făcut verificări pentru a stabili cum au aflat organele americane despre intenţiile noastre în cazul trădătorului Iacob Ioan, însă nu s-a putut elucida cine a făcut deconspirarea sau trădarea acţiunilor noastre.

Faţă de cele raportate în acest caz propunem să se aprobe pregătirea unei echipe de ofiţeri care să treacă la executarea sentinţei pe teritoriul SUA.

4. Dumitrăchescu D. Constantin fost lt. col. de securitate, şef de serviciu şi lector [şef rezidenţă] în India şi Israel.

A dezertat la Tel-Aviv-Israel la 25.06.1972 în timp ce se afla în misiune pe linie V-2.

Este născut la 12 august 1925 în comuna Albeşti – Prahova.

În perioada 1940-1947 a fost muncitor mecanic la „Rafinăria româno-americană" din Ploieşti.

În anul 1949 a fost încadrat în SSI iar în 1951 i s-a acordat gradul de locotenent.

În perioada 1951-1956 a lucrat în exterior la oficiul diplomatic din Washington, apoi timp de doi ani în cadrul misiunii permanente a ţării noastre din New-York.

În anul 1958 a fost retras de la post, iar în 1960 a fost trimis ca lector la New-Delhi, India, unde a funcţionat până în anul 1967.

După o scurtă şedere în centrală, în anul 1968, a fost trimis în calitate de lector la Tel-Aviv, unde a funcţionat până la data dezertării.

Pentru refuzul înapoierii în ţară a fost condamnat la 7 ani închisoare prin sentinţa nr. 580 din 29.09.1973, condamnare care în anul 1976 a fost graţiată.

Dumitrăchescu Constantin are în ţară părinţii, doi fraţi, soţia şi o fiică, o altă fiică a sa se află în Austria, unde a plecat legal în anul 1978.

După dezertare, Dumitrăchescu Constantin a scris cinci scrisori pe care le-a expediat din Paris la adresa soţiei şi fiicei sale din Bucureşti una din aceste scrisori a fost adresată conducerii DGIE.

În această scrisoare Dumitrăchescu arată motivele care l-au determinat să dezerteze (subaprecierea activităţii sale, suspicionarea sa şi a familiei sale precum şi corupţia de care şi-a dat seama că există în centrală).

De la primirea celor cinci scrisori expediate în perioada iulie-august 1972, alte informaţii despre existenţa lui Dumitrăchescu Constantin şi locul unde se află nu s-au obţinut.

Cu toate că s-au făcut demersuri oficiale pe lângă autorităţile israeliene acestea ne-au furnizat o serie de date care nu au corespuns realităţii cu scopul vădit de a ne dezinforma.

Analizând trădarea lui Dumitrăchescu Constantin am ajuns la concluzia că aceasta s-a datorat următoarelor cauze:

- Ţinerea la post în exterior a lui Dumitrăchescu Constantin o perioadă de peste 19 ani în SUA, India şi Israel, a influenţat în mod negativ asupra caracterului şi a modului său de viaţă, rupându-se de realităţile din ţara noastră.
- Disensiunile care au existat între Dumitrăchescu Constantin şi reprezentanţii centralei pe diferite teme de muncă şi comportare a familiei sale.
- Imoralitatea crescândă şi slăbirea simţului contrainformativ a lui Dumitrăchescu C-tin a dus la posibilitatea studierii şi recrutării sale de către serviciile de informaţii duşmane.

Raportăm că Dumitrăchescu întreţinea relaţii intime cu diferite femei încă din India, acestea luând o amploare mai mare în Israel, unde frecventa marele hotel „Cheraton" din Tel-Aviv, împreună cu femei de moravuri uşoare şi elemente dubioase originare din România. Acest lucru a fost recunoscut însăşi de soţia sa.

[...]

La ultima analiză din 1971 făcută lui Dumitrăchescu Constantin în ţară i s-a adus la cunoştinţă comportarea imorală a fetelor sale, ceea ce l-a deranjat foarte mult şi aşa cum susţine el în scrisoarea sa acest lucru a fost determinant în decizia lui de dezertare.

Din datele obţinute până în prezent se desprinde faptul că Centrala respectiv conducerea Diviziei din care făcea parte cu toate că cunoştea o bună parte din abaterile trădătorului, disensiunile din familia sa, lipsa de rezultate în muncă, nu a luat măsuri la timp pentru curmarea acestora ci din contră le-au minimalizat fiind menţinut în exterior, în Israel.

5. **Răuţă C. Constantin** fost lt. maj. de securitate, în funcţie de inginer principal la UM 0920/M – 500[28].

A dezertat la 24 noiembrie 1973 în SUA.

Este născut la 6 noiembrie 1943, în com. Bărăbăuţ-Alba, de profesie inginer electronist.

Până în anul 1971 a funcţionat ca proiectant la IPROCHIM – Bucureşti şi apoi transferat la Direcţia organizare şi control din Ministerul Industriei Chimice, de unde a fost selecţionat pentru

[28] Indicativul DGIE (până în august 1978) şi al serviciului tehnic care avea atribuţii în pregătirii şi asigurării cu materiale pentru operaţii de ascultare (T.O.), al fotografierii documentelor, scrisului simpatic etc.

a fi încadrat la UM 0920/M-500. În acest scop a fost obţinută aprobarea organelor de partid pentru atragerea lui la colaborare cu organele de Securitate, urmând ca încadrarea să aibă loc în raport de rezultatele obţinute şi a verificărilor efectuate prin mijloacele muncii de securitate.

La 1 iunie 1971 a fost chemat în cadrele active ale Ministerului de Interne cu gradul de lt. maj. fiind repartizat la M-500 în calitate de şef problemă la compartimentul „Depistări, pază şi alarmare".

În luna ianuarie 1972, în baza propunerilor făcute de conducerea lui M-500, s-a aprobat trimiterea sa la specializare în Italia cu o bursă ONUDI, pe care o obţinuse înainte de a fi chemat în cadrele active ale unităţii noastre.

La 14 ian. 1972 a ajuns la Roma, iar la 24 ian. acelaşi an a mers în localitatea Brindisi unde timp de două zile – potrivit declaraţiilor sale – a stat la un hotel fără a se prezentat la firma unde fusese repartizat pe motiv că a fost bolnav.

În ziua de 27 ianuarie 1972 a fost contactat la hotel de doi poliţişti şi invitat la Chestura poliţiei din localitate pe motiv că nu avea autorizaţie de acces în această zonă.

Ulterior s-a mai stabilit că Răuţă C-tin era în legătură cu o româncă Nichita Ioana Alexandra aflată la specializare în Italia, pe cont propriu, pe care a adus-o în sediul agenţiei economice a RSR deşi ştia că nu-i este permis. Nu mergea la întreprinderea la care fusese repartizat şi nu a raportat în ţară aceste probleme.

La 40 de zile de la ajungerea lui Răuţă Constantin la Roma, şeful UM 0920 aflându-se în Italia a analizat situaţia şi comportamentul lui stabilind că acesta nu respectase instructajul ce se făcuse în ţară, a ordonat chemarea imediată a lui Răuţă Constantin în ţară, unde să se ia toate măsurile de verificare prin sectorul „V.S.".

Adus în ţară la 25.02.1972, Răuţă Constantin a fost anchetat în legătură cu abaterile săvârşite în Italia, anchetă care s-a efectuat pe bază de rapoarte. Verificarea lui s-a făcut printr-un mijloc simplu aflat în dotarea unităţii în care lucra şi care a funcţionat numai cinci zile, fără ca în perioada respectivă să se întreprindă vreo combinaţie informativ-operativă.

Imediat după aducerea lui în ţară, ca urmare a celor întâmplate în Italia s-a ordonat scoaterea lui Răuţă Constantin din cadrele active ale lui UM 0920, lucru care s-a tergiversat fiind menţinut în continuare în acelaşi sector şi trimis după aceea în câteva rânduri în misiuni externe – Israel, Cipru, RSF Iugoslavia – deşi Răuţă Constantin manifesta o preocupare vădită pentru continuarea specializării în străinătate, făcând chiar raport în acest sens.

La 24 noiembrie 1973 a fost trimis în misiune în cadrul unei grupe care avea sarcina să efectueze control T.O. şi revizie tehnică a aparaturii din dotarea lectoratelor Washington şi New-York.

Ajuns la New-York în timp ce se afla pe aeroport aşteptând avionul pentru Washington, Răuţă Constantin a dezertat la duşman luând cu el o servietă cu scule şi aparatură şi un plic cu corespondenţă diplomatică.

La 26 noiembrie 1973, organele americane din New-York ne-au informat că Răuţă Constantin a luat hotărârea de a rămâne în SUA, restituindu-ne plicul diplomatic cu menţiunea că nu a fost violat.

Prin sentinţa Tribunalului Militar nr. 133 din 2 septembrie 1974 Răuţă Constantin a fost condamnat la moarte şi confiscarea totală a averii.

În ţară trădătorul are pe mama sa, două surori, un frate, soţia şi un copil.

Răuţă Constantin nu posedă cetăţenia americană, având statut de refugiat politic.

Imediat după dezertare Răuţă Constantin a stat ascuns la diferite adrese, după care a început să facă presiuni şi demonstraţii protestatare cerând să i se dea drumul soţiei şi copilului său să plece în SUA[29].

Prin sursa externă „Felix" s-a făcut un studiu în SUA asupra acestui caz stabilindu-se: domiciliul; locul de muncă; traseul pe care îl urmează de acasă la serviciu şi invers; schiţa imobilului şi modul de pătrundere.

Având toate aceste date s-a organizat acţiunea de executare a sentinţei prin lichidarea trădătorului, lăsându-se impresia că a fost jefuit.

Chiar în timpul desfăşurării acestei acţiuni s-a primit ordin să i se comunice lui „Felix" stoparea acţiunii de lichidare.

Cu toate măsurile luate pe lângă soţia trădătorului, aceasta fiind încurajată de Răuţă Constantin şi membrii ambasadei americane la Bucureşti, se manifestă duşmănos şi cere insistent să i se aprobe plecarea definitivă în SUA.

Pentru scoaterea soţiei trădătorului din ţară s-au făcut intervenţii la toate nivelele, ultima fiind în luna aprilie 1978 cu ocazia vizitei ce a făcut-o în SUA Îndrumătorul nostru Principal.

La întrebarea ce a fost pusă, tovarăşul N. Ceauşescu a dat următorul răspuns:

„Cum ar rezolva guvernul american trădarea unui ofiţer al Statelor Unite. Cei care au pus întrebarea probabil că nu cunosc aceste lucruri, de aceea despre trădătorii jurământului militar, nu doresc să vorbesc".

Văzându-se în imposibilitatea de a o scoate legal din ţară, se pare că în prezent CIA intenţionează scoaterea acesteia în mod ilegal.

Din analiza şi prelucrarea informaţiilor obţinute cu privire la comportarea şi acţiunile trădătorului Răuţă Constantin rezultă:

La dezertare Răuţă Constantin a luat cu el şi corespondenţa diplomatică intenţionând ca prin şantaj să oblige autorităţile române să permită soţiei şi fiului său să părăsească ţara. Planul său nu a reuşit deoarece autorităţile americane, pentru a nu compromite vizita în SUA, din anul

---

[29] Conform mărturisirilor publicate recent în presa românească, Constantin Răuţă face un inventar al acţiunilor sale anticomuniste: „După 1973, am dus o activitate intensă pentru respectarea drepturilor omului în România. Am organizat sau participat la numeroase proteste împotriva regimului în faţa Casei Albe şi a Ambasadei române din Washington, am depus mărturie la audierile din Congres împotriva regimului Ceauşescu, am dat interviuri în presa americană despre nerespectarea drepturilor omului în România şi am vorbit des la Vocea Americii şi la Europa Liberă. Evident, activitatea mea nu a fost pe placul lui Ceauşescu. La timpul respectiv, am fost informat de FBI despre activitatea agenţilor regimului Ceauşescu împotriva mea, iar generalul Pacepa a descris, în cartea sa documentară Orizonturi Roşii înţelegerea făcută de Ceauşescu cu mafia americană să mă lichideze. Faptul că sunt acum, aici, este o dovadă că Securitatea nu a reuşit să mă asasineze". (www.badin.ro, consultat la 23.11.2007).

1973, a Îndrumătorului nostru Principal au predat plicul cu corespondenţa diplomatică în schimb i-au promis lui Răuţă Constantin sprijin în rezolvarea solicitărilor sale.

La 4 aprilie 1974, Răuţă Constantin s-a prezentat la ambasada noastră de la Washington unde a avut o discuţie, care a fost interceptată, prin care cerea să i se dea soţia şi copilul din ţară făcând anumite „ameninţări" la fosta lui calitate de ofiţer. Redăm în extras o parte din afirmaţiile sale: „...Eu m-am angajat în serviciul în care am lucrat cu o condiţie bine precizată, bine explicată, care a fost acceptată. Urma să fac specializarea pe care am obţinut-o înainte de a mă angaja. Am insistat pentru această specializare pentru că este o dorinţă strict profesională, nu este vorba de altceva. Această specializare nu am putut să o fac"...

„...Am fost în Italia, nu am terminat specializarea şi mi-a fost întreruptă pentru o perioadă, aşa mi s-a spus. De altfel nici lucrurile mele din cameră nu am putut să le iau. Nu ştiu, nici eu ce motive au existat. Am discutat cu dânşii, le-am spus că dacă nu sunt motive, eu vreau să continui specializarea. Mi s-a spus că peste şase luni cel mai târziu am s-o reiau, dar această promisiune nu a fost respectată. Aceasta a fost condiţia cu care m-am angajat în serviciul în care am lucrat". „... Mai mult, într-o şedinţă de partid, când se făcea analiza activităţii mele, mi s-a făcut o mică pregătire înainte de şedinţă. Secretarul de partid şi şeful meu mi-au atras foarte serios atenţia să nu ridic dorinţa mea şi anume că vreau să fac specializarea, deci mi se interzicea măcar să pun problema. Dacă au existat motive de suspiciune împotriva mea, trebuia să mi se spună atunci, pentru că eu aş fi spus foarte clar, aici nu rămân..."

„...Nu mă cunoaşteţi şi din păcate nici cei cu care am lucrat mai îndeaproape nu m-au cunoscut. Nici atunci când am insistat luni întregi să-mi dea drumul la specializare sau dacă nu aveam dreptul trebuia să mi se spună, nu ţi se permite, nu să mi se promită. Şi atunci am hotărât singur". „...Foarte pe scurt să vă explic motivul pentru care am luat acel curier. A fost, dacă vreţi să apreciaţi sinceritatea, doream un şantaj. Vroiam să şantajez cu el pentru familia mea. Asta este realitatea. Nu este frumos, dar ăsta este adevărul".

Raportăm că selecţionarea pentru unitatea noastră a lui Răuţă Constantin s-a făcut cu uşurinţă de către serviciul personal care nu a luat în consideraţie faptul că tatăl său a fost plutonier în armata veche. Nu s-a ţinut cont de trăsăturile negative de caracter reieşite din verificări şi de dorinţa acestuia de a ajunge cu orice preţ în străinătate.

Răuţă Constantin a condiţionat încadrarea sa în Ministerul de Interne de plecarea lui la specializare în străinătate.

Părerea noastră este că Răuţă Constantin a fost racolat de serviciile de informaţii occidentale, încă din Italia, motiv pentru care ar fi trebuit să fie temeinic verificat, lucru ce nu s-a făcut, cu toate că s-a primit ordin – la timpul respectiv – în acest sens şi chiar să fie îndepărtat din cadrele armatei.

Ignorând faptele şi ordinul dat, conducerea V-3 şi M-500, l-au menţinut pe Răuţă Constantin în aceeaşi funcţie, trimiţându-l în continuare în misiuni externe, dându-i astfel posibilitatea de a-şi pune în aplicare planul său[30].

---

30 Într-un interviu acordat jurnalistului Andrei Bădin, de la „Jurnalul Naţional", în 2007, C. Răuţă clarifică câteva din detaliile sale biografice: „După terminarea facultăţii am fost repartizat la Ministerul Chimiei. Nu

Faţă de cele raportate mai sus, propunem deplasarea în zonă a unei echipe formată din ofiţeri pregătiţi special, care să execute sentinţa de condamnare la moarte a lui Răuţă Constantin[31].

6. Marcu V. Ioan fost lt. col. de securitate deplin conspirat al V-2[32] la MCE

A dezertat la 1 august 1976 în timpul reîntoarcerii sale la post în Iran, unde îndeplinea funcţia de şef al Agenţiei Economice.

Este născut la 21 ianuarie 1922 în Tatar-Bunar URSS de profesie inginer electromecanic. Este căsătorit şi are doi copii.

A lucrat în MCE [Ministerul Comerţului Exterior] ca şef secţie şi director, apoi – în perioada 1956-1964 – a funcţionat ca diplomat şef al agenţiei economice a RS România din Cairo.

În anul 1970 a fost numit şef al Agenţiei Economice române din Teheran, Iran, unde a funcţionat până în august 1976, când a dezertat stabilindu-se în Canada.

Pentru refuzul înapoierii în ţară Tribunalul Militar, prin sentinţa nr. 567 din 15.11.1977, l-a condamnat la 6 ani de închisoare.

Raportăm că Marcu Ioan prin relaţiile sale ce le avea atât în cadrul unităţii noastre, MCE şi alte instituţii a reuşit să obţină aprobările necesare pentru menţinerea sa la post şi scoaterea, în

---

am fost informator sau colaborator, nu am avut nicio legătură cu Securitarea sau DIE. La sfârşitul anului 1969 am câştigat prin concurs o bursă UNESCO în Italia şi Franţa, dar nu am primit paşaportul până nu am acceptat, la cererea fratelui dictatorului, Nicolae Andruţa Ceauşescu, să lucrez ca inginer pentru DIE şi să fiu instruit pentru spionaj tehnic împotriva ţărilor NATO. Am acceptat, dar mi-am zis în sine: «Daţi-mi paşaportul şi o să mă mai vedeţi când o face plopul pere şi răchita micşunele!»- **Ce s-a întâmplat după aceea?**- Am fost transferat ca inginer în DIE, instruit în «arta» spionajului tehnic şi trimis la studii. Când am intrat în avionul pentru Roma am crezut, în naivitatea mea de atunci, că am terminat cu DIE. Nu am făcut nimic din ceea ce mi s-a cerut, am crezut că am înţeles modul în care eram supravegheat, dar am greşit. După nici două luni am fost adus în România sub escortă şi anchetat pentru suspiciunea de a fi «pactizat» cu «duşmanul». «Duşmanul» era NATO, din care România face azi parte. - **Şi apoi?** - După multe interogatorii nu au găsit nimic compromiţător în declaraţiile pe care le-am dat. Nu am mai fost implicat în activităţi de spionaj, dar am primit sarcina să construiesc un sistem de alarmă pentru sediul tehnic al DIE. Când l-am terminat, colonelul Goga l-a apreciat ca fiind la nivelul tehnicii mondiale şi m-a trimis să proiectez unul similar la locuinţa lui Nicolae Ceauşescu, de pe Bulevardul Primăverii. Apoi, am fost trimis la Tel Aviv să stabilesc dacă Mossad sau Shin Beth a introdus tehnică de ascultare în ambasadă. A fost, evident, o misiune de încercare, deoarece am fost urmărit pas cu pas. În 1973, generalul Pacepa m-a inclus în echipa DIE care trebuia să pregătească vizita oficială a lui Ceauşescu la Washington. Când am ajuns pe aeroportul din New York, am cerut însă azil politic". Vezi *ibidem*.

[31] După primirea azilului politic şi a dreptului de muncă în Statele Unite, Constantin Răuţă a fost angajat prin concurs la cel mai mare centru de cercetări NASA, „Goodard Space Flight Center" din Greenbelt, Maryland, unde a lucrat cu mai multe sisteme de sateliţi. Din 1999 până în prezent lucrează la diverse proiecte legate de apărarea Statelor Unite. Vezi *ibidem*.

[32] Se pare că e vorba despre Direcţia a VI-a, din cadrul DGIE, cu atribuţii în crearea de rezidenţe ilegale în exterior.

excursie, din ţară a familiei sale (soţie, fiu, fiică, ginere şi nepot), punându-şi astfel în aplicare planul său de dezertare.

Prin măsuri informativ-operative întreprinse, în ianuarie 1977, am reuşit organizarea aducerii în ţară a ginerelui trădătorului, care fusese scos din ţară fără să cunoască intenţiile de trădare ale socrului său. Acesta a fost încadrat în muncă şi colaborează cu organele noastre, aducându-şi o contribuţie substanţială la cunoaşterea unora din cauzele trădării lui Marcu Ioan.

Până în prezent am stabilit că Marcu Ioan, împreună cu familia, are domiciliul în Montreal-Canada, au primit cetăţenia canadiană şi au o avere de circa două milioane de dolari SUA. Această sumă a fost obţinută în urma unor afaceri pe care Marcu Ioan le făcea, în numele agenţiei economice, cu partenerii iranieni, de la care primea comisioane confidenţiale ce îi erau depuse la diferite bănci din Occident. Ajuns în Canada, din această sumă el a închiriat şi mobilat două apartamente luxoase în Montreal, a cumpărat un automobil şi a investit o parte din bani în diverse afaceri comerciale.

Soţia sa şi copiii corespondează cu rudele din ţară, la rândul lor rudele din România le scriu la o adresă poştală din Montreal, cunoscută de organele noastre.

Printr-o sursă a lectoratului există posibilitatea verificării şi ţinerii sub control a trădătorului şi familiei acestuia.

Analizând materialele informative existente în acest caz se desprinde concluzia că Marcu Ioan a fost încadrat ofiţer superior fără verificări prealabile aprofundate; i s-au încredinţat sarcini de importanţă deosebită fără discernământ profesional, având astfel posibilitatea să cunoască conducerea centralei şi unele probleme informative şi de cadre care nu trebuiau să-i fie făcute cunoscute.

Raportăm că verificările ulterioare au scos în evidenţă slaba muncă de cunoaştere şi verificare în acest caz. El este de origine macedoneană şi a ajuns în funcţiile de conducere cunoscute, nu pe baza meritelor personale ci pe baza cadourilor şi meselor oferite unor persoane care-l vizitau cu regularitate la Teheran (exemplu g-ral Munteanu Constantin şi alţii), şi despre care pot da relaţii competente fostul lector la Teheran col. Ştefănescu care în prezent este director adjunct la V-2.

Multe dintre carenţele în muncă şi abaterile de la morală ale lui Marcu Ioan îi erau cunoscute fostului lector Ştefănescu, care-l avea în legătură, însă nu le-a raportat în centrală pentru a se lua măsuri de curmarea lor.

Soţia lui Marcu Ioan, femeie imorală şi reacţionară, cu apucături burgheze a jucat de asemenea, un rol important în luarea deciziei de dezertare de către Marcu Ioan. Aceasta era cunoscută încă din tinereţe ca o femeie de moravuri uşoare. Ea a fost căsătorită cu un emigrant polonez cu care a avut un copil la Varşovia. Marcu Ioan a cunoscut-o pe actuala sa soţie în timp ce lucra ca delegat al MCE pe lângă Agenţia noastră comercială din Varşovia.

Este surprinzător faptul că o serie de cadre cu munci de răspundere, care l-au cunoscut îndeaproape pe Marcu Ioan, n-au sesizat tendinţa acestuia de căpătuială, îmbogăţire şi ruperea de realităţile din ţară, după aproximativ 15 ani de şedere în exterior. Unele din aceste aspecte puteau uşor fi confirmate de bunurile materiale acumulate fără acoperire – în apartamentul său din Bucureşti. Cu toate că principalele valori le-a scos din ţară (bijuterii, tablouri etc.) în

apartamentul său au fost găsite obiecte în valoare de sute de mii de lei, care au fost confiscate şi predate la stat.

Având în vedere particularităţile din acest caz propunem să se aprobe continuarea măsurilor de verificare, cu sprijinul lectoratului, în vederea stabilirii noului domiciliu din Montreal şi obţinerii de informaţii care să elucideze cauzele trădării sale şi eventualii săi complici din ţară şi străinătate.

7. **Vulpe C. Ion** fost căpitan de securitate deplin conspirat la MCE Este condamnat la 15 ani închisoare. A dezertat la 8 septembrie 1971 împreună cu familia (soţia şi copilul) în timp ce lucra în calitate de secretar II economic la Agenţia Economică a R.S. România din Londra.

Este născut la 19 septembrie 1935, în Tecuci, de profesie inginer electromecanic. A lucrat în MCE în calitate de şef serviciu până în anul 1967 când a fost trimis la post la Londra.

Din datele obţinute până în prezent rezultă că autorităţile engleze i-au acordat cetăţenia şi dreptul de a se stabili şi munci în oraşul Londra.

Cunoaştem domiciliul şi locul de muncă, situaţia sa materială şi familială, relaţiile sale cu autorităţile engleze şi colonia reacţionară din Anglia.

Vulpe Ion, lucrează la fiţuica reacţionară a fugarului Iancu Raţiu din Londra.

Ca urmare a cererii şi protestelor sale făcute în Anglia, la 26 aprilie 1978, s-a aprobat plecarea din ţară a fratelui său Vulpe Virgil, fost maior de miliţie, dar pe care fratele său nu l-a primit în Anglia şi în prezent Virgil Vulpe se află în RFG la rudele soţiei sale.

Analizând acest caz se desprinde concluzia că a fost încadrat ca ofiţer, fără temeinice verificări, iar în timp ce se afla la post nu a fost antrenat şi sprijinit în muncă, fapt ce a permis organelor engleze exploatând slaba pregătire a lui Vulpe Ion pe linie de securitate, să-l atragă de partea lor, mai ales că el răspundea de realizarea unor contracte în domeniul cumpărării de avioane şi cooperării pe această linie.

După trădarea sa unii dintre colegii săi de la „Industrialexport" şi-au explicat faptul de ce acesta era atât de insistent ca ţara noastră să cumpere şi că coopereze în domeniul aviatic cu Anglia.

Având în vedere că despre Vulpe Ion cunoaştem locuinţa sa proprietate personală din Londra şi locul său de muncă sunt condiţii de a fi neutralizat de către o echipă de ofiţeri de securitate pregătiţi special în acest scop.

8. **Tipănuţ Gh. Virgil,** fost căpitan de securitate deplin conspirat la MCE. A dezertat împreună cu soţia şi copiii la 15 iunie 1975 în timp ce se afla în misiune pe linia Brigăzii S.D.[33], în cadrul Agenţiei Economice a RS România la Oslo-Norvegia.

Este născut la 15.11.1938 în Oradea, de profesie jurist. Este căsătorit şi are doi copii minori.

---

[33] Brigada „SD" (ştiinţă şi dezvoltare) avea în atribuţii obţinerea de documentaţii şi aparaturii necesare institutelor din ţară care asigurau cercetarea şi proiectarea în industria naţională.

Fiind ofiţer deplin conspirat nu s-a aprobat, de fostul şef al colectivului nostru, să fie trimis în judecată, cu toate că erau probe, din presa occidentală, că a trădat o serie de probleme cunoscute de el cu privire la munca de securitate, cadre şi agentură.

În ţară are pe mama sa, o soră şi alte rude din partea soţiei domiciliate la Oradea.

Soţia trădătorului are un frate medic care a fost plecat pentru asistenţă medicală în Maroc. Acesta după expirarea contractului nu s-a mai întors în ţară, rămânând definitiv la Paris împreună cu soţia şi copilul lor. Se presupune că acesta nu s-a mai întors în ţară la îndemnul trădătorului Tipănuţ Virgil cu care se afla în corespondenţă.

Până în prezent nu s-au putut afla nici un fel de informaţii cu privire la locul unde domiciliază şi lucrează trădătorul.

Analizând acest caz am desprins concluzia că fostul şef al colectivului nostru (Pacepa Mihai) în mod deliberat a ţinut în cabinetul său, întreg materialul cu privire la trădător, predându-ni-l după insistenţe, abia la sfârşitul lunii februarie 1978, deci după aproximativ doi ani de la trădarea lui Tipănuţ V. De altfel, tot la indicaţiile lui Pacepa Mihai nu s-au luat măsuri de verificare în exterior, spunând că acesta nu mai trebuie să facă obiectul preocupărilor noastre, motiv pentru care la diverse analize nici n-a fost amintit.

Apreciem că trădătorul nefiind bine controlat şi verificat, atât în ţară cât şi în exterior, a putut să i-a cunoştinţă de foarte multe probleme strict secrete ale DGIE pe care le-a divulgat duşmanului. Acest din urmă aspect este confirmat şi de unele articole apărute în presa occidentală.

Raportăm că factorii de răspundere de la Brigada SD au trecut cu mare uşurinţă peste unele carenţe din activitatea trădătorului (frică, tendinţă de căpătuială, minciună etc.) menţinându-l la post în mod nejustificat.

Mai mult chiar, conducerea Brigăzii SD cunoştea câte ceva şi din legăturile neoficiale neraportate ale lui Tipănuţ Virgil cu diplomaţi americani, acreditaţi în Norvegia. Este de presupus că americanii respectivi l-au studiat şi determinat să dezerteze.

În acest caz ne propunem intensificarea măsurilor de verificare, în ţară şi străinătate, pentru identificarea trădătorului şi neutralizarea acestuia.

9. **Sârbu Dumitru,** fost plutonier de securitate şi lucrător de pază la V-3[34].

A dezertat în SUA împreună cu soţia şi cei doi copii la 20 ianuarie 1976, în timp ce se afla în misiune la ambasada R.S. România din Washington.

Este născut la 25 ianuarie 1949 în com. Stelnica – Ialomiţa. Este de profesie electrician.

A fost condamnat la 7 ani închisoare conform sentinţei nr. 141 [illegible] 1976 a Tribunalului Militar.

În ţară are părinţii, fraţii şi surorile cu care poartă corespondenţă.

---

[34] Se pare că este vorba despre fosta Direcţie a VII-a, din cadrul DGIE, care răspun[illegible] infiltrarea în serviciile de spionaj şi contraspionaj străine, apărarea contrainformativă a reprezentanţelor statului român şi „lupta împotriva emigraţiei române reacţionare".

Imediat după dezertare a folosit ca adresă o căsuţă poştală din Canada, ulterior stabilindu-se la Houston – Texas unde lucrează ca electrician la un atelier auto din acest oraş.

Din corespondenţa lui Sârbu Dumitru cu familia din ţară lasă să se înţeleagă că îi este dor de ţară şi familie regretând într-un fel fapta comisă.

Nu are o situaţia materială prea bună, plângându-se că trebuie să muncească din greu pentru a asigura existenţa lui şi a familiei sale.

Rudele apropiate din ţară detestă gestul făcut de Sârbu Dumitru şi îl îndeamnă să-şi revizuiască atitudinea fiind oricând binevenit în mijlocul lor. Pe de altă parte Sârbu Dumitru a căutat să explice acestora cauzele care l-au determinat să dezerteze.

Analizând acest caz rezultă că încadrarea lui DGIE s-a făcut cu multă uşurinţă, trecându-se peste o serie de lipsuri care-l făceau incompatibil pentru munca unităţii noastre.

În acest sens este demn de semnalat faptul că deşi se cunoştea că Sârbu Dumitru a purtat corespondenţă cu cetăţeni străini din Franţa şi avea un unchi legionar, totuşi a fost încadrat ca militar.

Astfel, Centrul de Cercetări Psihologice, în urma testărilor făcute lui Sârbu Dumitru, a stabilit:

a. „emotivitatea apare ridicată şi se impune un examen neuropsihiatric"
b. „rezultatul la atenţie arată că nu este corespunzător pentru misiunea preconizată".

După ajungerea la post în comportarea lui Sârbu Dumitru au apărut unele manifestări de nemulţumire în legătură cu salariul şi faptul că deşi el cunoştea franceza, a fost trimis într-o ţară de limbă engleză.

Ulterior s-a manifestat la el şi aviditate după bani, nemulţumiri în viaţa sa personală şi în atmosfera din ambasadă, ceea ce l-a făcut să afirme că dacă nu ar avea copii, s-ar sinucide.

A manifestat neglijenţe în respectarea atribuţiunilor de serviciu purtând discuţii cu autohtoni care veneau la ambasadă, fiind găsit de mai multe ori dormind în timpul serviciului.

Considerăm că şi tov. lector de la Washington – generalul mr. Angelescu nu a sesizat şi nu a raportat la timp manifestările din comportarea lui Sârbu Dumitru lăsând ca situaţia să se agraveze, culminând cu decizia lui de a dezerta.

Tergiversarea manifestată atât de lectorat cât şi de centrală în luarea hotărârii de aducere în ţară a lui Sârbu Dumitru a dat acestuia posibilitatea să sesizeze că se pregăteşte trimiterea sa legendată acasă ca urmare a unor abateri săvârşite de el pe timpul misiunii la Washington şi dând dovadă de slăbiciune de caracter a hotărât să dezerteze.

Faţă de cele raportate propunem ca în cazul trădătorului Sârbu Dumitru să se întreprindă măsuri de identificarea lui fizică la adresa cunoscută şi apoi să se organizeze măsuri menite să ducă la neutralizarea sa.

Din studiul şi analiza celor nouă cazuri de trădare se desprind următoarele concluzii:

1. În majoritatea lor verificările la încadrare şi după aceea au fost superficiale trecându-se cu uşurinţă peste o serie de lipsuri din activitatea şi comportarea trădătorilor la locul de muncă în familie şi societate.

2. La încadrarea ofiţerilor deplin conspiraţi, nu s-au respectat principiile care stau la baza muncii de selecţionare şi verificare a unui ofiţer de securitate. Fără a fi verificate în munca practică şi fără a fi puşi la diverse încercări li s-au încredinţat sarcini de o deosebită importanţă ca şi cum aceştia ar fi avut o vechime îndelungată în Ministerul de Interne. Ex. cazul Marcu Ion şi Vulpe Ion.

3. Tendinţa de căpătuială, imoralitate şi minciună a unora dintre aceştia, nu a fost raportată la timp deşi aceste trăsături negative de caracter erau, în mare parte, cunoscute de şefii lor ierarhici.

4. Urmare a unor relaţii neprincipiale statornicite între unii dintre trădători şi şefii lor ierarhici din MAE, MCE şi Ministerul de Interne, a fost posibilă menţinerea acestora la post timp îndelungat, fără rezultate şi trecerea cu vederea în mod deliberat peste unele lipsuri grave manifestate în activitatea acestora.

5. Unii dintre trădători (ex. Marcu, Dumitrăchescu şi Iacob) au fost ţinuţi la post între 8 şi 18 ani fapt ce a dus la ruperea lor de realităţile din ţară, tocirea simţului lor politic şi la ignorarea măsurilor contrainformative întreprinse de duşman asupra lor fiind astfel o pradă uşoară pentru serviciile de spionaj.

6. Apreciem că indiferent de cauzele care au provocat sau amplificat hotărârea de a trăda patria şi jurământul militar, nu scuză cu nimic pe cei care au comis o astfel de faptă, ei sunt şi vor rămâne dezertori din misiuni şi trădători ai patriei şi poporului lor, fapte pentru care trebuie să-şi primească pedeapsa conform legilor Republicii Socialiste România.

THE GENERAL DIRECTION FOR EXTERNAL INFORMATION'S EVOLUTION AND THE DEFECTORS FROM ROMANIAN ESPIONAGE

The Romanian espionage, as the same structures from the soviet bloc, had a real problem with the "defectors", officers who work in Romanian diplomatic representations and passed to western secret services. The history of the General Direction for External Information, organizational structures, work methods and, behind all, the nature of political regime from Romania, explain this phenomenon.

Inside of Romanian espionage represented by the General Direction for External Information's worked a unit whose name was "U brigade" after a soviet model.

The principal issue of this structure was to recruit, instruct and send in different countries a number of illegal officers that have the mission to obtain economic, scientific and political information. A second mission to create an "agentura", a network made up of indigenes who activate in interest fields and to find the "defectors".

The results of these spies' activity were not so glorious because was difficult for Romanian Securitate as well as to find appropriate officers for that kind of job.

The Securitate archives contain documents with officer's biography, "traitors" for Romanian justice, but also details about possible motives for their defection.

Situaţia informativ-operativă în problema învăţământ din judeţul Alba, în timpul regimului Ceauşescu

Liviu Pleşa

Preliminarii. Anii '50.

Relaxarea represiunii din ultimii ani ai regimului Gheorghiu-Dej, care a culminat cu amnistierea deţinuţilor politici, dezvoltată şi în primii ani după instaurarea la conducerea partidului a lui Nicolae Ceauşescu, a determinat apariţia unor schimbări în metodele folosite de regim şi Securitate pentru menţinerea la putere. Măsurile brutale, care au mers de multe ori până la asasinate şi execuţii sumare, au fost înlocuite cu altele mult mai laxe, dar care considerăm că au fost la fel de eficiente. Accentul a fost pus pe intensificarea şi mai ales pe generalizarea supravegherii informative, controlul asupra societăţii fiind realizat în cea mai mare parte prin aportul informatorilor. Cu ajutorul acestora, s-a reuşit crearea în rândul cetăţenilor a sentimentului de a se afla continuu sub atenta supraveghere a Securităţii, ceea ce în marea majoritate a cazurilor înăbuşea din faşă orice încercare de împotrivire contra regimului, aceasta fiind considerată a fi fără nici o şansă de succes.

În cadrul acestei politici de generalizare a supravegherii informative, accentul a fost pus pe recrutarea unui număr cât mai ridicat de agenţi şi colaboratori ai organelor de Securitate. Totodată, din dorinţa de a acoperi toate obiectivele şi mediile de interes, a fost iniţiată deschiderea a cât mai multor dosare de problemă şi obiectiv, astfel încât nici cel mai mic segment al societăţii să nu scape de sub control.

Un astfel de dosar problemă, care a intrat tot mai mult în atenţia ofiţerilor de Securitate în timpul regimului Ceauşescu, a fost cel referitor la învăţământ, cu precădere a celui mediu şi elementar, întrucât problematica învăţământului superior se aflase şi anterior în vizorul organelor de represiune.

Referindu-ne la situaţia din jud. Alba, trebuie să menţionăm faptul că primele date referitoare la supravegherea organizată a unor persoane din mediul învăţământului datează de la începutul anului 1950. În acea perioadă, ofiţerii din cadrul Biroului I Informaţii Interne ai S.J.S.P. Alba aveau în lucru problema „Categorii sociale", în care erau urmăriţi militarii deblocaţi, ţărănimea, muncitorimea, angajaţii din justiţie, din aparatul de stat şi elevii. Situaţia era identică şi în cazul S.J.S.P. Târnava Mică, cu reşedinţa la Blaj. Ofiţerii care răspundeau de această problemă în cele două servicii judeţene de Securitate erau subordonaţi Biroului 4 din cadrul Secţiei I Informaţii Interne a D.R.S.P. Sibiu, birou condus în 1950 de lt. Seleş Paul.

La începutul lunii ianuarie 1950, lt. Seleş Paul a întocmit planuri de muncă pentru ofiţerii din cadrul S.J.S.P. Alba şi Târnava Mică care răspundeau de problema „Categorii sociale".

Acestea aveau în vedere perioada 10 ianuarie-6 martie 1950[1] şi au fost aprobate de şeful D.R.S.P. Sibiu, lt.-col. Crăciun Gheorghe[2]. Conform planurilor amintite, în perioada respectivă, referitor la învăţământ, S.J.S.P. Alba trebuia doar să întocmească o evidenţă clară, având ca sarcină înfiinţarea dosarului de problemă pentru elevi, fără a primi alte atribuţii informative. Situaţia era mult schimbată în cazul S.J.S.P. Târnava Mică, care, pe lângă dosarul problemă pentru elevi, trebuia să formeze şi dosare de obiectiv pentru şcoli, având totodată ca sarcină explicită şi aceea de a urmări informativ „starea de spirit a elevilor" şi de a face rapoarte „dacă sunt stări deosebite"[3]. Considerăm că ordinele sporite pe care le-a primit S.J.S.P. Târnava Mică referitor la elevi se datorau existenţei în Blaj a prestigioaselor şcoli foste greco-catolice, ca şi a liceului de pedagogi, care necesitau o supraveghere mult mai intensă.

În perioada respectivă urmărirea elevilor şi a profesorilor s-a desfăşurat însă la cote relativ reduse. În primul rând aceştia erau departe de a reprezenta principalul pericol pentru regim, care era mult mai ocupat cu represiunea împotriva liderilor, centrali sau locali, ai fostelor partide politice, împotriva legionarilor, a grupurilor de rezistenţă din munţi, a ţăranilor care se împotriveau colectivizării şi cotelor obligatorii, ca şi a altor categorii sociale nemulţumite de regim sau care se aflau în atenţia organelor de represiune (preoţi greco-catolici, ofiţeri deblocaţi etc.). La acest aspect se adăuga şi numărul redus de cadre de Securitate din acea perioadă, care acopereau cu mare greutate chiar şi problemele amintite anterior, astfel încât rareori acestea erau disponibile pentru acţiuni de mai mică importanţă, cum era şi cea privind supravegherea elevilor sau a profesorilor.

De o atenţie specială din partea organelor de Securitate au avut parte doar acei elevi şi învăţători care s-au alăturat numeroaselor grupuri de rezistenţă din zonă (Nicolae Dabija, Alexandru Maxim, Ştefan Popa, Leon Şuşman, Cornel Deac etc.)[4]. În rândul acestor grupuri au fost prezenţi mai mulţi elevi ai liceelor din Alba Iulia şi Blaj. Un eveniment marcant în viaţa tinerilor din oraşul Alba Iulia l-a constituit arestarea şi procesul elevilor grupaţi în ceea ce s-a numit Liga Anticomunistă, o organizaţie al cărei debut s-a situat în toamna anului 1949. Arestările au fost efectuate în anii 1952-1953 şi au cuprins câteva zeci de elevi de la Liceul „Mihai Viteazu" şi Liceul Comercial din Alba Iulia, care ulterior au fost condamnaţi la pedepse grele cu închisoare, care au mers până la 12 ani muncă silnică[5].

---

[1] După cum se poate observa, ultima zi prevăzută în plan era chiar ziua când se aniversa instaurarea regimului. Procedeul s-a menţinut întocmai pe tot parcursul anului 1950, planurile de muncă ale ofiţerilor de Securitate, cel puţin a celor din cadrul Biroului 4 al Secţiei I din D.R.S.P. Sibiu, fiind încadrate între datele de 1 mai, 23 august, 7 noiembrie şi 30 decembrie, date aniversare pentru regimul comunist din România.

[2] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 195, vol. 1, f. 145.

[3] *Ibidem*, f. 153-154.

[4] Pentru detalii referitoare la toate aceste grupuri de rezistenţă, cu date privind prezenţa elevilor şi învăţătorilor în rândul acestora, inclusiv biografiile respectivelor persoane, a se vedea Ion Gavrilă Ogoranu, Elis Neagoe-Pleşa, Liviu Pleşa, *Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc*, vol. VII, *Mişcarea de rezistenţă din Munţii Apuseni*, Baia Mare, Editura Marist, 2007.

[5] Amănunte privind Liga Anticomunistă din Alba Iulia (program, membri, desfăşurarea procesului, condamnările pronunţate etc.) pot fi consultate în *** *Noi nu am avut tinereţe. Cronica rezistenţei*

În afara cazurilor amintite anterior, în care regimul se simţea ameninţat direct de acţiunile unor elevi şi învăţători, organele de Securitate din judeţul Alba nu au întreprins acţiuni represive de amploare împotriva unor persoane implicate în procesul de învăţământ. Importanţa celorlalte probleme avute în atenţie a făcut ca supravegherea informativă a elevilor şi profesorilor să se afle într-un plan secund, fenomen care a continuat până în anii '60.

Un moment cu consecinţe importante în ceea ce priveşte acţiunile Securităţii faţă de acest mediu l-au constituit protestele intelectualilor din Polonia şi Ungaria din anul 1956. Sub impactul acestor evenimente şi mai ales al Revoluţiei din Ungaria, care a avut rezonanţe în centrele universitare Timişoara şi Bucureşti[6], liderii P.M.R. şi ai Securităţii au devenit conştienţi de faptul că intelectualii pot constitui o forţă împotriva regimului. Cu acest prilej, a ieşit la iveală faptul că supravegherea informativă a studenţilor şi profesorilor din universităţi era dezastruoasă iar în anumite medii chiar inexistentă[7]. În aceste condiţii opinăm că situaţia nu putea fi mai bună nici în cazul învăţământului general şi mediu. Ordinele au vizat remedierea cât mai rapidă a acestei stări de fapt, astfel încât în scurt timp numărul informatorilor din universităţi a înregistrat o creştere de câteva ori faţă de cel din toamna anului 1956[8].

Aceste schimbări nu au afectat însă decât în mică măsură situaţia informativă din învăţământul mediu sau elementar, urmărirea elevilor şi a profesorilor din şcoli şi licee desfăşurându-se în continuare la acelaşi nivel. Schimbări de amploare, mai ales în ceea ce priveşte supravegherea informativă, au avut loc abia după instaurarea regimului Ceauşescu, în contextul precizat la începutul studiului. Situaţia s-a reflectat întocmai şi în cazul judeţului Alba.

Deschiderea dosarelor de problemă

La 11 aprilie 1969, I.S.J. Alba a emis o hotărâre de deschidere a dosarului de problemă „Învăţământ, artă, ştiinţă şi cultură". Măsura a fost propusă de cpt. Chealda Vasile[9], şef de birou

---

anticomuniste. 1945-1989, ediţia a II-a, Editura „Altip", Alba Iulia, 2005, în special mărturiile lui Pompiliu Peculea şi Simion Drăgoi (implicaţi direct în evenimente) de la p. 89-95.

[6]A se vedea grupajul de articole din „Analele Sighet", nr. 8, *Anii 1954-1956: Fluxurile şi refluxurile stalinismului*, Bucureşti, Fundaţia Academia Civică, 2000.

[7] Conform rapoartelor Securităţii, în toamna anului 1956, la Iaşi existau doar 13 agenţi la 7.300 de studenţi, la Cluj 9.000 de studenţi şi 700 de profesori erau supravegheaţi numai cu şapte informatori, iar la Bucureşti în şapte din cele zece institute de învăţământ superior nu existau agenţi printre profesori (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 114, f. 112).

[8] Până în toamna anului 1957, la Iaşi au fost recrutaţi 69 de agenţi noi, iar la Cluj 54 de agenţi şi trei rezidenţi (*Ibidem*, f. 226-227).

[9] Chealda (Chialda) Vasile, născut în anul 1937, a fost încadrat în Securitate în anul 1957. A absolvit liceul şi o Şcoală de Securitate de 2 ani. A deţinut funcţia de locţiitor al şefului Secţiei raionale Alba Iulia (1964-1968). După desfiinţarea regiunilor a fost numit şef de birou la Serviciul I Informaţii Interne din cadrul I.S.J. Alba (febr. 1968-1970). Ulterior a fost numit şef al Biroului 1 şi adjunct al şefului Serviciului I (1970-1971), apoi şef al Serviciului I (1981-1987) la I.S.J./I.J. Alba. Anterior avusese funcţia de lucrător operativ la Problema III din Secţia raională Ilia, D.R.S. Hunedoara (1958-1960). A avut gradele de locotenent (1958-

în cadrul Serviciului I Informaţii Interne, şi aprobată de cpt. Rizoiu Constantin[10], adjunctul şefului Serviciului I, şi de col. Târnoveanu Ioan[11], şeful inspectoratului Alba. Scopul: „pentru a urmări îndeaproape şi a avea o evidenţă clară a elementelor duşmănoase şi a activităţii potrivnice politicii partidului nostru ce ar putea desfăşura". Se menţiona şi „importanţa obiectivelor" din domeniile amintite, între acestea fiind menţionate liceele „Bethlen Gabor" şi „Avram Iancu" din Aiud, „Iacob Mureşanu"[12] din Blaj, bibliotecile din Alba Iulia şi Aiud, muzeele din Alba Iulia, Aiud, Blaj şi Lupşa, ca şi cenaclul literar din Alba Iulia[13].

Într-un raport din 9 martie 1972, întocmit de lt. maj. Ceauşescu Ştefan[14], se arăta însă faptul că ulterior problema învăţământului a fost despărţită de cea legată de artă şi cultură, formând o problemă de sine stătătoare, fără a se deschide însă dosar separat[15]. În consecinţă, la 10 martie 1972, lt. maj. Rucăreanu Ioan[16], ofiţer în cadrul Serviciului I, a propus deschiderea

---

1960), căpitan (1964-1970), maior (1971), lt.-colonel (1981) şi colonel (1987). A deţinut şi funcţia de secretar al Comitetului de partid din cadrul I.S.J. Alba (1971). În mai 1970 a fost recompensat cu un aparat foto şi cu suma de 850 lei şi a fost decorat cu Ordinul „Tudor Vladimirescu" clasa I (A.M.I., fond D.M.R.U., inventar nr. 7.393, dosar nr. 3, nenumerotat). Prin Ordinul nr. 02.036 din 1 dec. 1971 al preşedintelui C.S.S. a fost numit membru în colectivul de conducere al I.S.J. Alba (A.M.I., fond D.M.R.U., inventar nr. 7.393, dosar nr. 14, f. 88).

10 Căpitanul Rizoiu Constantin a deţinut funcţia de adjunct al şefului Serviciului I în perioada 1968-1972. În anii 1959-1961 fusese lucrător operativ la Problema 1 din Secţia a II-a Contraspionaj a D.R.S. Hunedoara.

11 Colonelul Tîrnoveanu Ioan a deţinut funcţia de inspector şef la I.S.J. Alba din februarie 1968 până la 30 octombrie 1971, când a fost eliberat din funcţie prin Ordinul nr. 01.844/30 octombrie 1971 al preşedintelui C.S.S. (A.M.I., fond D.M.R.U., inventar nr. 7.395, dosar nr. 13, f. 88). Pentru o biografie detaliată a se vedea Floarea Dobre (coord.), Elis Neagoe-Pleşa, Liviu Pleşa, *Securitatea. Structuri – cadre. Obiective şi metode*, vol. II, *1967-1989*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2006, p. 153-155.

12 În 1970, Securitatea avea recrutat deja un informator în cancelaria liceului „Iacob Mureşanu". Acesta avea numele conspirativ „Moldovan Ioan" şi era dirijat de maiorul Cojocariu Dănilă (n. 1934, încadrat în Securitate în 1957), inspector principal la Biroul 2 din Serviciul I al I.S.J. Alba (A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 3.639, vol. 2, f. 14).

13 În mod curios, nu este menţionat nici un liceu din Alba Iulia, deşi sunt precizate Şcoala pedagogică de 6 ani din Abrud, liceele din Câmpeni, Baia de Arieş şi Sebeş, ca şi Liceul agricol din Aiud. Se menţiona că în aceste obiective „îşi desfăşoară activitatea printre alţii şi elemente suspecte de activitate duşmănoasă, ca Şerban Ioan din Alba, Răchită Ioniţă din Zlatna şi alţii" (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 528, vol. 1, f. 3).

14 Ceauşescu Ştefan a fost ofiţer la Serviciul I (1972-1976), apoi şef al Serviciului II Contrainformaţii Economice (1984-1989) la I.J. Alba. A avut gradele de lt. major (1972-1973), căpitan (1976-1980) şi maior (1984-1989).

15 A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 528, vol. 1, f. 2.

16 Preocupările acestui ofiţer în domeniul învăţământului erau mai vechi. Astfel, la 12 decembrie 1970 lt. maj. Rucăreanu Ioan a întocmit o *Notă-raport* referitoare la doi profesori de la Liceul „Iacob Mureşanu" din Blaj, Ioan Bărbat şi Petru Salcău. Pentru supravegherea acestora ofiţerul îl folosea informatorul „Barbu", pe care l-a instruit „să urmărească mai îndeaproape activitatea şi discuţiile acestora, pentru a vedea poziţia lor prezentă" (A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 3.639, vol. 2, f. 37).

dosarului de problemă „Învăţământ-tineret", propunere aprobată în aceeaşi zi de noul şef al I.S.J. Alba, lt.-col. Dumitrescu Dumitru[17], dosarul primind numărul 102. De data aceasta, obiectivul era: „prevenirea, descoperirea şi lichidarea oricăror acţiuni negative sau ostile din rândul tineretului şi cadrelor didactice"[18].

În referatul cu propunerea de deschidere a dosarului de problemă se menţiona faptul că în judeţul Alba existau atunci 22 de licee, în care lucrau 16 cadre didactice „cunoscute cu antecedente politice sau penale" (5 dintre ele erau urmărite prin D.U.I., iar celelalte 11 „lucrate în cadrul supravegherii informative generale" – S.I.G.). Totodată, în atenţia Securităţii se mai aflau şi unii tineri consideraţi a fi „predispuşi unor influenţe duşmănoase sau negative", din simplul motiv că ascultau posturi de radio străine sau aveau legături cu cetăţeni străini. Dintre aceştia, un număr de şase erau cunoscuţi cu intenţii de a emigra clandestin în Occident. Nu în ultimul rând, se menţiona faptul că în judeţ existau „unele medii prielnice desfăşurării unor acţiuni negative în rândul tineretului", fiind indicate „Clubul tineretului" din Alba Iulia şi Blaj, dar şi cofetăria „Parc" din Alba Iulia[19]. În aceste ultime cazuri, nu putem să nu reliefăm faptul că aceste cluburi, create pentru petrecerea timpului liber, fapt evidenţiat tot timpul de propaganda comunistă, erau considerate în realitate de Securitate ca fiind locuri în care se desfăşurau activităţi ostile regimului. Ca să nu mai vorbim şi de faptul că în opinia lt. maj. Rucăreanu Ioan[20] o banală cofetărie era văzută ca loc de întâlnire al „duşmanilor comunismului".

Una dintre caracteristicile dosarului de problemă învăţământ era aceea a subordonării liceelor. O parte dintre unităţile de învăţământ din judeţul Alba erau finanţate de Consiliul Popular Judeţean Alba, iar o altă parte, cea mai mare de altfel, de diferite ministere economice, fiind tutelate de întreprinderile pe lângă care funcţionau (este vorba de majoritatea liceelor industriale sau agroindustriale). Din aceste considerente, unităţile de învăţământ din prima categorie trebuiau deservite informativ de către ofiţeri din Serviciul I Informaţii Interne, iar cele din a doua categorie de către ofiţeri din Serviciul II Contrainformaţii Economice. În ultimul caz, se avea în vedere faptul că aceste licee subordonate ministerelor economice pregăteau forţă de muncă pentru întreprinderile pe lângă care îşi desfăşurau activitatea, la care se adăuga şi considerentul că elevii lor efectuau stagiu de practică în aceste unităţi economice[21]. În consecinţă, informatorii recrutaţi dintre elevii din aceste unităţi de învăţământ puteau fi folosiţi în dublu scop, atât pentru a cunoaşte situaţia din liceele respective, cât şi pentru a acoperi informativ întreprinderile în care elevii făceau practica şi în care urmau să-şi desfăşoare apoi activitatea.

---

[17] Colonelul Dumitrescu Dumitru a condus I.J. Alba în perioada 1 noiembrie 1971-12 octombrie 1984. Pentru detalii referitoare la biografia lui a se consulta F. Dobre (coord.), E. Neagoe-Pleşa, L. Pleşa, *Securitatea...*, p. 145-147.

[18] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 528, vol. 1, f. 1.

[19] *Ibidem*.

[20] Rucăreanu Ioan era născut în anul 1943 şi a fost încadrat în Securitate în anul 1967. Absolvise o şcoală de Securitate de 3 ani şi Facultatea de Drept, prin examene de diferenţă (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 80, vol. 2, f. 18).

[21] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 528, vol. 1, f. 4.

Se observă, aşadar, cum practic regimul îşi selecta şi pregătea informatorii pentru un anumit obiectiv încă din timpul şcolii. Se poate folosi chiar termenul de infiltrare, ulterior aceşti informatori putând fi, în opinia Securităţii, ajutaţi să promoveze şi să ajungă în diferite poziţii utile din punct de vedere informativ-operativ pentru Securitate, care erau deficitare din punct de vedere al supravegherii.

Într-un mod asemănător se proceda şi în cazul studenţilor, cu precădere de către inspectoratele judeţene care răspundeau de centrele universitare. În 1975, pentru a acoperi informativ anii întâi de studii, ofiţerii din cadrul I.J. Cluj foloseau, cu bune rezultate, practica recrutării unor agenţi din rândul studenţilor încă din perioada în care aceştia îşi satisfăceau stagiul militar. În acest scop, ei se deplasau la respectivele unităţi militare, unde, ajutaţi de ofiţerii de contrainformaţii, studiau şi verificau posibilii candidaţi, iar apoi treceau la recrutarea celor pe care-i considerau a fi utili şi cu aptitudini pentru munca informativă[22].

Trebuie menţionat însă faptul că deservirea informativ-operativă a liceelor de către ofiţerii Serviciilor I şi II din I.J. Alba nu era împărţită strict după principiul subordonării unităţilor de învăţământ. În 1983, în judeţul Alba funcţionau 25 de licee, din care patru erau finanţate de Consiliul Popular Judeţean Alba, 20 erau tutelate de diverse întreprinderi din judeţ, iar unul avea subordonare mixtă. Cu toate acestea, Serviciul I acoperea informativ 17 licee, iar Serviciul II doar 8. În consecinţă, în octombrie 1983, şeful Serviciului I, lt.-col. Chealda Vasile, a întocmit un raport în care propunea reanalizarea situaţiei şi repartizarea către Serviciul II a tuturor celor 20 de licee subordonate întreprinderilor, cu excepţia Liceului „Bethlem Gabor" din Aiud şi a Liceului agroindustrial din Ciumbrud. Acestea urmau să rămână la Serviciul I, „având în vedere problematica pe linie de naţionalişti maghiari"[23] (respectivele licee fiind frecventate de un număr mare de elevi din această etnie). Propunerea a fost aprobată, dar nu în întregime, Serviciului II fiindu-i repartizate doar alte şase unităţi de învăţământ. În atenţia Serviciului I au rămas în continuare toate liceele importante din judeţ („H.C.C.", „Avram Iancu", „Iacob Mureşanu", Liceul economic din Alba Iulia, Liceul pedagogic din Blaj etc.)[24].

Faptul că obiectivele din problema învăţământ erau deservite informativ atât de ofiţeri ai Serviciului I, cât şi de ofiţeri ai Serviciului II, ridica şi o dificultate de natură organizatorică, aceea a coordonării şi conducerii activităţii de supraveghere din întreaga problemă. Adăugăm şi faptul că liceele din comunele Teiuş, Jidvei şi Baia de Arieş erau repartizate şefilor posturilor de Miliţie din localităţile respective, aceştia fiind coordonaţi de ofiţerii de Securitate care răspundeau de acele zone. Situaţia era identică şi în cazul şcolilor generale din mediul rural, care se aflau în atenţia organelor de Miliţie[25]. În consecinţă, a fost numit un coordonator de problemă, un ofiţer din cadrul

---

[22] Col. Dumitraşcu Neculai, lt.-col. Călian Liviu, *Aspecte ale muncii preventive în rândul tineretului şi al cadrelor didactice*, în „Securitatea", nr. 4/1975, p. 27.

[23] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 528, vol. 1, f. 6.

[24] *Ibidem*, f. 5-6.

[25] La 22 iunie 1976, Consiliul de conducere al Ministerului de Interne a adoptat o hotărâre privind îmbunătăţirea activităţii informativ-operative în mediul rural, în care se stipula faptul că aceasta era asigurată de cadrele de Miliţie, coordonate de ofiţerii de Securitate: „Supravegherea informativă de

Serviciului I, care avea misiunea de a conduce întreaga activitate de supraveghere efectuată în liceele şi şcolile din judeţ, căruia îi erau subordonaţi aşadar toţi ofiţerii care răspundeau de instituţiile de învăţământ sau care erau implicaţi în urmărirea unor cadre didactice sau elevi.

Din tabelele cu evidenţa persoanelor urmărite în cadrul dosarului de problemă învăţământ, reiese faptul că numai în perioada 1972-1983 în atenţia Securităţii s-a aflat un număr de 247 persoane. Marea majoritate a acestora erau cadre didactice, dar se regăsea şi un număr ridicat de elevi, cu vârste începând de la 14 ani. Motivele pentru care toate aceste persoane au fost urmărite de Securitate sunt destul de diverse: „comentarii tendenţioase", „manifestări duşmănoase", intenţii de evaziune[26], relaţii cu cetăţeni străini, audierea emisiunilor postului de radio „Europa Liberă", „manifestări iredentiste" etc. Un alt motiv, referitor mai ales la cadrele didactice, îl constituia apartenenţa în trecut la „fostele partide burgheze" (P.N.Ţ. şi P.N.L.) sau la Mişcarea Legionară, ca şi faptul că unii erau foşti deţinuţi politici[27].

Metodele represive folosite în problema învăţământ

Împotriva tuturor persoanelor urmărite, Securitatea a luat mai multe măsuri operative: avertizare, atenţionare, influenţare pozitivă, informarea organelor de conducere ale P.C.R. sau a conducerilor liceelor respective (în cazul membrilor P.C.R. şi U.T.C.), punerea unor elevi în discuţia clasei, semnalarea la Miliţie în cazul unor fapte de natură penală sau antisocială etc. În privinţa persoanelor considerate a avea un potenţial crescut de ostilitate faţă de regim s-a luat măsura deschiderilor unor dosare de urmărire individuală. Printre ofiţerii care aveau în lucru astfel de D.U.I.-uri îi amintim pe lt. Drăgoi Dorel[28], lt. maj. Burian, lt.-col. Buda Grigore[29], lt.-col. Geber Francisc[30] etc.

---

securitate în mediul rural se execută de către ofiţerii şi subofiţerii posturilor de Miliţie, cu excepţia obiectivelor şi locurilor a căror asigurare informativ-operativă se realizează nemijlocit de către ofiţeri ai serviciilor informativ-operative de Securitate ale inspectoratelor. Îndrumarea şi sprijinirea cadrelor de la posturile de Miliţie, în buna organizare şi desfăşurare a supravegherii informative de securitate, se asigură de către serviciile de informaţii interne ale inspectoratelor prin ofiţeri anume desemnaţi (...) Ofiţerii şi subofiţerii posturilor de Miliţie vor avea în legătură o reţea informativă unică, cu posibilităţi de informare atât pe linie de securitate, cât şi pe linie de miliţie". Hotărârea a fost abrogată la 22 august 1981 (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 125, vol. 12, f. 79).

[26] În 1975, ofiţerii I.J. Cluj semnalau faptul că „avem de-a face cu o creştere a numărului de elemente tinere semnalate cu intenţii de evaziune". Ei apreciau această creştere ca fiind „un efect al propagandei anticomuniste a unor posturi de radio străine", care reliefau libertăţile şi posibilităţile de afirmare care li se deschideau tinerilor în Occident. Se evidenţia şi faptul că mediile în care luau naştere ideile de a emigra ilegal erau situate în afara liceelor sau a facultăţilor. Numai pentru aceste intenţii de evaziune, ofiţerii din I.J. Cluj au avertizat în anul 1975 un număr de 45 elevi (col. Dumitraşcu N., lt.-col. Călian L., *op. cit.*, p. 26-27).

[27] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 528, vol. 1, f. 7-12.

[28] Drăgoi Dorel era ofiţer la Serviciul I din cadrul I.J. Alba, cu gradul de locotenent (1979-1983). Pentru alte detalii a se vedea I. Gavrilă Ogoranu, E. Neagoe-Pleşa, L. Pleşa, *Brazii se frâng...*, p. 368.

Dintre aceste metode, o mare atenţie era acordată influenţării pozitive a tinerilor semnalaţi cu atitudini care contraveneau politicii regimului. În cazul elevilor, aceste influenţări se făceau diversificat, atât prin reţeaua informativă, cât şi prin intermediul anumitor factori educaţionali (profesori, pedagogi etc.). În acest sens, informatorii Securităţii erau instruiţi să nu se rezume doar la a aduna informaţiile ce prezentau interes pentru Securitate, ci şi de a adopta în conversaţii „o atitudine partinică de influenţare". Ofiţerii de Securitate considerau că această măsură putea fi folosită cu succes în multe cazuri, deoarece constataseră că mulţi tineri făceau comentarii critice la adresa regimului din „necunoaşterea ori neînţelegerea politicii partidului"[31]. Desigur, în timpul acestor influenţări accentul nu era pus numai pe preamărirea binefacerilor din România comunistă, tinerii fiind preveniţi şi asupra măsurilor care puteau fi luate împotriva lor dacă nu îşi schimbau comportamentul sau opiniile în sensul dorit de regim. De altfel, în cazul în care măsura nu dădea rezultatele scontate, ofiţerii de Securitate treceau la aplicarea altora, mult mai dure, în raport cu „gravitatea faptelor". Ţinând cont de faptul că aceştia se aflau la o vârstă încă fragedă, efectele pozitive erau însă rapide, ceea ce şi explică succesul şi frecvenţa folosirii acestei metode în rândul elevilor.

În prima jumătate a regimului Ceauşescu, o măsură represivă foarte eficientă folosită în problema învăţământ a reprezenta-o avertizarea. Avertizările erau efectuate fie în cadru restrâns[32], fie în cadru lărgit[33]. În ambele situaţii, acestea se soldau cu bune rezultate pentru organele de Securitate. Eficacitatea acestei metode era amplificată atunci când elevii erau avertizaţi în prezenţa părinţilor şi a conducerii şcolilor, a unor diriginţi, profesori etc. În unele cazuri persoana avertizată era obligată să semneze şi o declaraţie prin care să se dezică de ideile şi faptele sale.

Frecvenţa ridicată a cazurilor în care era folosită avertizarea, chiar şi în cazul tinerilor, reiese şi dintr-un raport întocmit la 30 august 1977 de col. Gheorghe Vasile, şeful Direcţiei a VI-a

---

[29] Buda Grigore era ofiţer la I.S.J./I.J. Alba (1971-1989), o perioadă activând în cadrul Serviciului I (1982-1989). A avut gradele de maior (1971) şi lt.-colonel (1980-1989). Prin Ordinul nr. 01.350 din 8 mai 1971 al preşedintelui C.S.S., a fost premiat cu suma de 1.200 lei (A.M.I., fond D.M.R.U., inventar nr. 7.395, dosar nr. 13, nenumerotat).

[30] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 528, vol. 1, f. 7-12.

[31] Col. Dumitraşcu N., lt.-col. Călian L., *op. cit.*, p. 28.

[32] Ofiţeri de Securitate din problema învăţământ de la I.J. Mureş arătau următoarele: „O importanţă deosebită am acordat-o avertizărilor în cadru restrâns, cu participarea factorilor educaţionali, fapt ce a constituit un bun prilej de analiză a comportării celor în cauză. Astfel de avertizări s-au făcut recent în trei cazuri la Institutul pedagogic şi în opt cazuri la diferite licee" (lt.-col. Makkai Ernest, mr. Filka Andrei, *Cum realizăm prevenirea în rândul tineretului studios*, în „Securitatea", nr. 3/1976, p. 21).

[33] Situaţia de la I.J. Cluj: „Avertizarea în cadrul lărgit, la locul unde cel vizat îşi desfăşoară activitatea, cu participarea factorilor educaţionali şi în cele mai multe cazuri şi a părinţilor (mai ales când avem de-a face cu studenţi şi elevi), în practica muncii noastre a dat rezultate foarte bune. Eficienţa şi succesul unei astfel de măsuri depinde, pe lângă buna ei organizare, şi de garanţia că cel avertizat va adopta în faţa auditoriului o poziţie de recunoaştere şi regret pentru faptele săvârşite" (Col. Dumitraşcu N., lt.-col. Călian L., *op. cit.*, p. 28).

Cercetări Penale. Astfel, dintr-un total de 1.554 de cazuri de avertizări şi puneri în dezbatere publică efectuate în 15 inspectorate judeţene, 178 de cazuri (11,4%) au privit elevi şi studenţi, dintre care, în mod surprinzător, în 120 de situaţii a fost vorba de tineri sub 20 de ani (8,1% din totalul avertizărilor)[34]. De altfel, col. Gheorghe Vasile chiar a criticat numărul ridicat de avertizări efectuate în rândul elevilor, de multe ori fără nici un motiv întemeiat, aducând ca exemplu cazul a patru eleve de 16 şi 17 ani din oraşul Anina, care fuseseră avertizate doar pentru că trimiseseră la „Europa Liberă" o scrisoare adresată cântăreţului Criss Roberts[35].

Mult mai grav este faptul că printre cei avertizaţi se aflau şi minori sub 14 ani[36], ceea ce demonstrează faptul că Securitatea nu se sfia să creeze un climat de teroare şi frică chiar în interiorul şcolilor generale. După cum se poate observa, abuzurile la care recurgeau ofiţerii din problema învăţământ în folosirea acestei măsuri erau atât de evidente, încât ele erau recunoscute şi criticate chiar şi de şefii Securităţii.

În 1977, în încercarea de a normaliza pe cât posibil această situaţie, dacă se poate vorbi de aşa ceva în cazurile amintite anterior, col. Gheorghe Vasile a propus modificarea ordinului Ministerului de Interne referitor la avertizare, în sensul introducerii unor prevederi mai laxe în privinţa avertizării tinerilor şi mai ales a minorilor. Astfel, minorii sub 14 ani urmau să nu mai fie avertizaţi şi nici cuprinşi în evidenţele de Securitate, aceştia trebuind să fie încredinţaţi părinţilor şi profesorilor, pentru influenţare pozitivă. Se permitea avertizarea minorilor cu vârste cuprinse între 14 şi 18 ani, dar numai „în cazuri deosebite". Metoda trebuia aplicată în prezenţa părinţilor sau a întreţinătorilor legali, „cărora să li se atragă atenţia asupra obligaţiilor ce le revin cu privire la creşterea şi educarea minorilor" [37]. Măsura avea aşadar un dublu rol represiv, atât împotriva tinerilor, cât şi a părinţilor acestora[38]. După avertizare, minorii din această categorie trebuiau „să fie supravegheaţi în mod activ timp de un an" şi dacă se constata că s-au îndreptat urmau să fie scoşi din evidenţe. Propunerile au fost aprobate prin Ordinul nr. 00.125/1977 al ministrului de Interne[39].

---

[34] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 85, f. 1.

[35] *Ibidem*, f. 4.

[36] Într-un raport al col. Gheorghe Vasile din 16 noiembrie 1978 se arăta că în 1977 „au fost avertizaţi minori sub 14 ani, pentru fapte lipsite de pericol social şi tineri numai pentru faptul că a audiat muzică «pop» înregistrată după emisiunile postului de radio «Europa Liberă»" (*Ibidem*, f. 56).

[37] *Ibidem*, f. 6, 53.

[38] În 1979, ofiţerii de Securitate din Inspectoratul Municipal Bucureşti au aflat de existenţa unui grup de elevi de liceu care organizau ceaiuri dansante. Conform ofiţerilor, aceste întâlniri „prilejuiau nu un schimb sincer de opinii, de împărtăşire a unor idealuri serioase de viaţă, ci comentarea denaturată, tendenţioasă şi defavorabilă a realităţilor noastre sociale". În consecinţă, s-a trecut la măsuri de influenţare pozitivă, care în final s-au dovedit a fi eficiente. Printre altele, „s-a stat de vorbă cu părinţii elevilor în cauză, explicându-li-se gravitatea greşelii în care erau pe punctul să cadă copiii lor *şi care a fost partea lor de vină* [s.n.] pentru cele întâmplate. Discuţii privind răspunderea familiei pentru educarea tinerei generaţii au fost purtate şi de către profesorii diriginţi cu părinţii celorlalţi elevi" (lt.-col. Predoiaş Nicolae, *Cu referire la activitatea de prevenire a unor acţiuni ostile în rândul tineretului studios*, în „Securitatea", nr. 1/1979, p. 58-59).

[39] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 85, f. 6, 53.

Eficienţa avertizării este reliefată şi de un *Plan de măsuri* referitor la urmărirea lui Ioan Bărbat[40], profesor de desen la Liceul „Iacob Mureşanu" din Blaj. Documentul a fost întocmit de mr. Bordean Traian[41] la 1 septembrie 1972, iar în cuprinsul său se arătau următoarele: „Întrucât la data de 18 noiembrie 1969 a fost avertizat de către organele noastre pentru unele comentarii negative, dată de la care nu a mai fost semnalat cu această atitudine, se vor întreprinde măsuri de contactarea acestuia în scopul menţinerii lui sub influenţă"[42].

O altă măsură represivă folosită de Securitate împotriva elevilor a fost atenţionarea. Metoda a fost reglementată abia în anul 1977, tot prin Ordinul nr. 00.125/1977 al ministrului de Interne, Teodor Coman[43]. Atenţionarea era definită ca fiind o măsură preventivă în activitatea organelor de Securitate, care urma să fie aplicată „pentru fapte ce formează obiectul muncii de securitate de o gravitate mai redusă sau care se află în stare incipientă, iar persoanele atenţionate să fie luate numai în evidenţa dosarului de problemă sau de obiectiv"[44]. Cum acest tip de măsură se preta foarte bine în cazul elevilor, ale căror fapte nu erau de o gravitate deosebită, ea a fost aplicată tot mai mult de ofiţerii de Securitate care lucrau în problema învăţământ. Alături de influenţarea pozitivă şi semnalarea la conducerea unităţilor de învăţământ, atenţionarea a fost una dintre metodele utilizate de ofiţerii de Securitate pentru a înlocui avertizarea elevilor de liceu.

În anumite cazuri, mai ales atunci când situaţia o permitea, Securitatea folosea şi punerea în dezbaterea publică a persoanelor aflate în atenţia ei. Aceasta era însă mult mai greu de realizat decât celelalte metode, întrucât presupunea cumularea mai multor factori. În primul rând, faptele de care era acuzată persoana respectivă trebuiau să aibă un aspect penal sau, cel puţin, contravenţional, astfel încât atât persoana pusă în dezbatere, cât şi cei prezenţi, să fie practic nevoiţi să le dezaprobe. Spre exemplu, măsura era dificil de luat în cazul celor „vinovaţi" de comentarii negative la adresa regimului, pentru că aceştia se puteau prevala de libertatea de expresie, stipulată în Constituţia României. Apoi, trebuia să existe garanţia că persoana pusă în dezbatere va recunoaşte în faţa celor prezenţi toate acuzaţiile aduse. La aceasta se adăuga şi necesitatea ca absolut toţi cei prezenţi să dezavueze în mod public respectivele fapte sau măcar să nu le aprecieze ca fiind nedăunătoare. Din aceste considerente, măsura se preta a fi utilizată cu succes relativ în puţine situaţii, fiind folosită cu precădere împotriva persoanelor acuzate de

---

40 Ioan Bărbat (n. 30 iunie 1913 la Blaj), fost membru P.N.Ţ., a fost condamnat în 1961 în procesul intentat istoricului Ştefan Manciulea. Eliberat din detenţie în 1963 a fost urmărit prin D.U.I. în perioada 21 februarie 1972-1 septembrie 1973, ca „fost membru P.N.Ţ." şi „fost condamnat politic" (A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 3.639, vol. 2, f. 1-2).

41 Mr. Bordean (Bordeanu) Traian, născut în anul 1926, a fost încadrat în Securitate în anul 1951. A absolvit liceul şi un curs de 6 luni de perfecţionare pe linie de Securitate (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 80, vol. 2, f. 8). A fost ofiţer la Biroul 2 din Serviciul I al I.S.J. Alba (1969-1971).

42 A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 3.639, vol. 2, f. 4.

43 Teodor Coman a îndeplinit funcţia de ministru de Interne în perioada 22 martie 1975-5 septembrie 1978. Pentru detalii biografice a se consulta: F. Dobre (coord.), *Membrii C.C. al P.C.R. 1945-1989. Dicţionar*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2004, p. 169-170, şi F. Dobre (coord.), E. Neagoe-Pleşa, L. Pleşa, *Securitatea...*, p. 755-756.

44 A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 85, f. 16.

audierea posturilor de radio occidentale (îndeosebi a „Europei Libere"), împotriva aderenţilor la cultele interzise de stat (mai ales contra membrilor cultului „Martorii lui Iehova") sau a celor cu intenţii de evaziune în Occident. În problematica legată de învăţământ, punerea în dezbatere publică era folosită doar în cazul cadrelor didactice sau a altor angajaţi din şcoli şi licee, fiind rare cazurile în care au fost implicaţi elevi (doar pentru anumite situaţii mai grave, ca de exemplu furturi etc.).

Unul dintre aceste cazuri a fost cel al lui Ioan Bîldea, profesor de matematică la Liceul de matematică-fizică din Sebeş. Cu ajutorul informatorilor, foarte probabil din rândul elevilor, Securitatea a aflat faptul că acesta le spunea elevilor de la seral bancuri „cu substrat politic de natură calomniatoare", îndemnându-i totodată să asculte emisiunile postului de radio „Europa Liberă". Cum profesorul era membru U.T.C., Securitatea a informat Comitetul orăşenesc U.T.C. Sebeş şi conducerea liceului, care au trecut la măsuri împotriva acestuia. Ca atare, în luna mai 1980, Ioan Bîldea a fost pus în discuţia corpului profesoral din liceu şi obligat să declare că regretă ceea ce a făcut. La 29 mai 1980, I.J. Alba raporta astfel conducerii Ministerului de Interne soluţionarea acestui caz, menţionând totodată faptul că în timpul punerii în discuţie „cei prezenţi au dezaprobat faptele săvârşite de Bîldea Ioan"[45]. Acesta constituie totodată şi un bun exemplu pentru a ilustra practica Securităţii de a lua măsuri prin intermediul altor organe, în încercarea de a-şi disimula implicarea în represiune.

Problema audierii emisiunilor postului de radio „Europa Liberă", ca şi a eventualelor legături cu acesta, a reprezentat o adevărată marotă pentru organele de Securitate din România pe întreg parcursul regimului Ceauşescu. Pentru a combate acest fenomen în rândul tinerilor, Securitatea recurgea, în colaborare cu U.T.C., la prezentarea în adunările organizaţiilor de tineret a unor materiale documentare, în care „Europa Liberă" era demascat ca „oficină imperialistă de spionaj şi diversiune", fără a se omite şi evidenţierea cadrului legal care permitea pedepsirea acestor fapte (Legea nr. 23/1971, H.C.M. nr. 18/1972 şi H.C.M. nr. 19/1972)[46]. Nu de puţine ori se recurgea şi la avertizarea elevilor care ascultau postul respectiv[47].

Nu în ultimul rând, Securitatea a recurs şi la practica recrutării ca agenţi a unora dintre persoanele supravegheate sau împotriva cărora fuseseră luate măsuri operative. În 1977, lt. maj. Ster Gheorghe, din cadrul I.J. Satu Mare, menţiona faptul că „unii dintre tinerii avertizaţi, dovedind că regretă faptele comise, şi-au schimbat atitudinea şi comportarea, sesizându-ne şi despre intenţiile altor persoane de a comite acte antisociale, fapt pentru care am considerat oportună

[45] Idem, fond Documentar, dosar nr. 327, vol. 4, f. 64.

[46] La această metodă a recurs şi Securitatea din cadrul I.J. Teleorman în anul 1976 (lt.-col. Sălceanu Grigore, *Preocupări pentru prevenirea finalizării unor activităţi antisociale în rândul tinerilor*, în „Securitatea", nr. 3/1976, p. 24).

[47] Spre exemplu, în anul 1976, ofiţerii din cadrul I.J. Mureş au avertizat, într-un cadru lărgit, un număr de patru elevi de la Liceul agricol din Târgu Mureş, pe motiv că „ascultă posturile de radio imperialiste şi colportează zvonuri şi bancuri politice reacţionare la adresa partidului şi statului" (lt.-col. Makkai E., mr. Filka A., *op. cit.*, p. 19).

recrutarea unora dintre ei"[48]. În mod similar, ofiţerii din I.J. Cluj au recrutat mai mulţi informatori din problema învăţământ chiar în timpul aplicării măsurilor de avertizare[49].

În multe din aceste cazuri, atragerea la colaborare se făcea prin şantaj. Persoanele respective erau puse într-o situaţie dificilă, fiind ameninţate că vor suferi consecinţe penale sau de altă natură pentru faptele de care s-ar fi făcut vinovate, care însă în cea mai mare parte a cazurilor nu erau incriminate de nici o lege sau nu existau probe concrete care să le certifice. Ofiţerul de Securitate le oferea apoi „soluţia salvatoare", aceea de accepta să devină informatori, urmând în schimb să se renunţe la măsurile punitive cu care erau ameninţate.

Deosebit de grave ni se par recrutările efectuate prin aceste metode în rândul elevilor de liceu. Astfel de cazuri se regăsesc desigur şi în practica ofiţerilor de Securitate din I.J. Alba. Spre exemplu, un elev acuzat de „intenţii de evaziune" a fost recrutat în scurt timp, cu toate că avea vârsta de doar 16 ani. În mod similar a fost recrutată şi o elevă de 17 ani, iar exemplele pot continua[50].

Considerăm că aceste categorii de informatori, recrutaţi prin şantaj şi mai ales la o vârstă atât de fragedă, de multe ori erau de fapt victime ale Securităţii, fiindu-le extrem de greu să reziste la acest tip de presiuni şi să refuze colaborarea. În opinia noastră însă, principalii vinovaţi pentru toate abuzurile, traumatismele şi ingerinţele în viaţa privată la care au fost supuse persoanele urmărite sunt ofiţerii de Securitate.

În materialele întocmite de ofiţerii de Securitate se arăta faptul că în munca cu reţeaua informativă din rândul tinerilor trebuia pus accentul pe educarea agenţilor. Obiectivul cel mai important al acestei educări a informatorilor trebuia să-l constituie „loialitatea şi asigurarea păstrării în secret a colaborării cu organele de Securitate". De asemenea, ofiţerii de Securitate erau îndemnaţi să se apropie cât mai mult de tinerii recrutaţi ca informatori, astfel încât treptat să ajungă confidenţii celor din urmă, ceea ce le-ar fi permis să-i controleze mult mai uşor, pentru ca apoi aceştia să execute cât mai bine sarcinile trasate[51].

---

[48] Lt. maj. Ster Gheorghe, *Acţiuni ferme pentru prevenirea, descoperirea şi sancţionarea infracţiunilor comise în rândul tinerilor*, în „Securitatea", nr. 1/1977, p. 35.

[49] „Eficienţa unor asemenea analize ne-a permis ca, în 1975, într-un număr de cazuri, să apreciem oportună recrutarea unora dintre persoanele în cauză ca informatori (care s-au dovedit, în procesul muncii, deosebit de valoroşi prin conţinutul materialelor furnizate). În contextul măsurilor preventive, menţionăm şi faptul că mai multe persoane, dintre cele avertizate de noi în acest an, s-au prezentat din proprie iniţiativă la sediul unităţii şi au făcut denunţuri scrise" (col. Dumitraşcu N., lt.-col. Călian L., *op. cit.*, p. 28).

[50] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 528, vol. 1, f. 8-10.

[51] Într-un material întocmit de un ofiţer de Securitate, după ce se amintea faptul că tinerii nu sunt suficient de maturizaţi politic, au o experienţă de viaţă redusă şi sunt uşor influenţabili, se precizau următoarele: „Tinerelor surse de informare trebuie să li se respecte personalitatea, atribut care la vârsta lor se manifestă cu multă putere. În cadrul legăturii ce se realizează cu tinerii din reţea trebuie să se creeze un asemenea climat încât să i se ofere posibilitatea să se destăinuie asupra preocupărilor pe care le are, relaţiilor, frământărilor, «decepţiilor» – frecvente la această vârstă – eventualelor neajunsuri şi greutăţi pe care le întâmpină. Pe cât posibil, să se găsească întotdeauna timp pentru asemenea destăinuiri (...) În plus, solicitudinea manifestată faţă de tânărul informator sau colaborator îl va apropia pe acesta de ofiţer. Toate

După cum se poate vedea, ofiţerii de Securitate nu ezitau să profite din plin de slăbiciunile inerente ale tinerilor şi de lipsa lor de experienţă. Fiind recrutaţi ca informatori la o vârstă atât de timpurie, deseori 16-17 ani, aceştia puteau fi fidelizaţi şi dirijaţi mult mai uşor. Totodată, măsura era văzută şi în perspectivă, pentru că aceşti agenţi puteau fi dirijaţi apoi cu bune rezultate la viitoarele lor locuri de muncă, mai ales că exista şi posibilitatea ca aceştia să fie special încadraţi (infiltraţi) în diferite obiective care nu erau suficient din bine acoperite informativ.

Nu în ultimul rând, pentru supravegherea îndeaproape a persoanelor aflate în atenţia sa, Securitatea a recurs la interceptarea corespondenţei, la instalarea mijloacelor T.O. în locuinţă şi telefon (pentru ascultarea convorbirilor), filaj, aviz negativ în cazul solicitărilor de efectuare a unor vizite în străinătate etc. Toate aceste măsuri erau luate fără a exista acordul vreunei instanţe judecătoreşti.

În anumite situaţii, mai ales atunci când Securitatea dorea destrămarea anumitor grupuri de tineri, ofiţerii combinau măsurile represive (influenţare, izolare, avertizare, atenţionare, amenzi contravenţionale etc.), folosindu-le în funcţie de personalitatea fiecărei persoane în parte[52].

Represiunea împotriva elevilor

O evidentă intensificare a activităţii informative în problema învăţământ în jud. Alba s-a produs în ultimii ani ai regimului comunist, mai ales în perioada 1988-1989. Într-un raport din 30 noiembrie 1989 se arăta faptul că în acel an asupra tinerilor fuseseră luate 51 de măsuri operative (18 atenţionări, 2 influenţări pozitive, 28 elevi au fost „încredinţaţi factorilor educaţionali", iar 3 colectivelor de muncă din care făceau parte)[53]. Numai în luna februarie 1988 Serviciul I din I.J. Alba a atenţionat patru elevi şi a făcut două informări la conducerea liceelor[54]. În cea mai mare parte a cazurilor, măsurile au fost luate pentru „intenţia de a emigra în Occident", dar şi împotriva unui număr mare de elevi care aparţineau diferitelor culte.

Se detaşează cazul a şapte elevi de la Şcoala generală Şugag, cinci în vârstă de doar 13 ani şi doi de 14 ani, a căror simplă „vină" era o presupusă aderenţă la cultul Martorii lui Iehova. În rapoartele Securităţii se menţiona faptul că aceştia erau „semnalaţi în anturajul unor elemente iehoviste", aşadar ofiţerii nici măcar nu erau siguri că aceşti copii aparţineau cultului respectiv. Asupra acestora Securitatea a luat măsuri operative represive în zilele de 15 aprilie şi 9 mai 1989[55]. Apartenenţa la cultul Martorii lui Iehova era considerată de Securitate ca fiind una dintre

---

acestea îi vor spori încrederea în ofiţer, faţă de care se va simţi moral obligat de a-i urma sfaturile şi, în ultimă analiză, de a executa sarcinile ce-i vor fi trasate" (lt.-col. Casparovici Eugen, *Particularităţi ale instruirii şi educării reţelei informative din rândul tineretului studios*, în „Securitatea", nr. 2/1976, p. 21-22).

[52] Lt. maj. Ster Gh., *op. cit.*, p. 36.

[53] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 528, vol. 1, f. 17.

[54] *Ibidem*, f. 13.

[55] *Ibidem*, f. 19.

cele mai nocive, împotriva membrilor sau aderenţilor acestui cult luându-se măsurile cele mai dure, care mergeau până la excluderea unor profesori din învăţământ[56].

Reliefăm de asemenea şi faptul că la 1 august 1989 Securitatea Alba a luat măsuri împotriva unui elev de *numai 11 ani*, de la Şcoala generală nr. 2 din Cugir, acuzat nici mai mult nici mai puţin decât de... „tentativă de trecere a frontierei cu R.S.F. Iugoslavia"[57]. Ofiţerii de Securitate au fost aşadar capabili de a considera a fi reală ceea ce în realitate era o simplă joacă a unui copil de clasa a V-a. Acuzaţia adusă acestui copil ar putea părea hilară în sine, dacă nu ar fi în realitate una este extrem de tragică, demonstrând pervertirea conştiinţelor unor cadre care au servit regimul. Acest tip de acuzaţie nu era însă singular în anii '80, după cum o dovedesc unele materiale întocmite de Securitate. Spre exemplu, în 1984 se menţiona faptul că printre acţiunile „duşmănoase" la care se pretau elevii de liceu se număra şi: „Constituirea de anturaje în rândul tineretului, în mod deosebit din învăţământul liceal şi tehnic-profesional, vizând comiterea de fapte antisociale, *intenţii de a procura armament şi muniţii* [s.n.] în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat"[58].

În acest context, nu putem să nu evidenţiem traumele psihice la care au fost supuşi aceşti copii, care luau un contact brutal cu Securitatea pentru nişte motive absurde de fapt. Scopul acestor măsuri represive era însă cu bătaie lungă, acela de a-i teroriza şi înspăimânta de timpuriu pe aceşti tineri, pentru a nu ridica ulterior probleme regimului comunist. Prin astfel de metode, în urma cărora unii tineri erau „treziţi la realitate" chiar de pe băncile şcolii, Securitatea dorea să-şi impună controlul total asupra tuturor cetăţenilor încă dintr-o fază incipientă.

Revenind la situaţia informativ-operativă din unităţile de învăţământ din jud. Alba, trebuie să precizăm faptul că activitatea ofiţerilor care lucrau în problemă a fost impulsionată şi de numeroasele ordine primite de la centru, cu precădere de la Direcţia I, condusă de col. Raţiu Gheorghe. În iunie 1989, Direcţia I a ordonat I.J. Alba să întocmească un material detaliat privind cadrele didactice şi elevii care făceau parte din cultele neoprotestante, în care trebuia să se precizeze modul în care aceştia „se implică în acţiunile organizate de şcoală, U.T.C. şi organizaţia pionierilor"[59]. Lucrarea trebuia finalizată până la 20 iunie 1989, iar pentru execuţia ei au fost desemnaţi lt. maj. Huţanu Rodica, lt.-col. Buda Grigore şi lt. Prună. În raportul întocmit de Securitatea Alba se arăta faptul că „se acţionează în scopul educării materialist-ştiinţifice a

---

[56] Spre exemplu, în 1977, ofiţerii de Securitate din problema învăţământ din cadrul I.J. Satu Mare au obţinut informaţii conform cărora patru profesori de la un liceu din oraşul Satu Mare se întâlneau şi comentau preceptele cultului Martorii lui Iehova, încercând chiar să intre în legătură cu membrii acestui cult din străinătate. În consecinţă, Securitatea a informat organele locale de partid şi, „prin factorii competenţi, s-a intervenit în mod operativ", astfel încât cele patru cadre didactice în scurt timp au fost înlăturate din învăţământ (lt. maj. Ster Gh., *op. cit.*, p. 36).

[57] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 528, vol. 1, f. 20.

[58] Mr. Trifan Viorel, *Prevenirea şi contracararea unor activităţi necorespunzătoare din domeniul învăţământului şi cercetării ştiinţifice cu profil umanist*, în „Securitatea", nr. 4/1984, p. 28-29.

[59] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 528, vol. 1, f. 15.

acestor categorii de elevi"[60]. Desigur, ofiţerii de Securitate din cadrul I.J. Alba nu puteau rămâne pasivi în faţa planurilor P.C.R. şi ale lui Nicolae Ceauşescu de creare a omului nou. Cum această amplă operaţiune trebuia să înceapă încă de pe băncile şcolii, este firească participarea ofiţerilor de Securitate care lucrau în problema învăţământ la ducerea la îndeplinire a sarcinii amintite.

De asemenea, în acelaşi ordin primit de la Direcţia I se cerea şi menţionarea numărului de elevi, pe categorii de culte neoprotestante şi „secte", care urmau cursurile liceelor pedagogice (cel de la Blaj, în cazul jud. Alba). Regimul comunist şi, implicit, Securitatea, acordau astfel o deosebită atenţie acestui ultim aspect, ţinând cont de faptul că absolvenţii acestor şcoli erau viitori învăţători. Cu toate acestea, măsura era abuzivă cel puţin în cazul membrilor cultelor neoprotestante, culte recunoscute legal de statul român, astfel încât întocmirea acestor evidenţe nu poate fi justificată în nici un fel.

Unul dintre cele mai interesante ordine ale Direcţiei I a fost emis la 5 iunie 1989 şi privea în special mişcările protestatare din Polonia, Ungaria sau China, care în final au dus la căderea regimurilor comuniste din cele două state europene, dar şi la masacrul din Piaţa Tien-an-Men. Se preciza faptul că „forţele reacţionare incită masele de studenţi şi elevi la acţiuni anarho-protestatare (...) Au continuat demonstraţiile de protest ale studenţilor din R.P. Chineză. Asemenea manifestări au avut loc şi în unele centre universitare din Nigeria, precum şi în R.P. Polonă". În consecinţă, pentru prevenirea unor demonstraţii de protest similare în România, se ordona „executarea unui control informativ sistematic, permanent şi de profunzime în rândul studenţilor autohtoni şi străini şi al elevilor din unităţile de învăţământ liceal, în vederea cunoaşterii oricăror atitudini, fapte sau aspecte care ar putea să conducă la apariţia de stări de spirit negative, de natură să se transforme în acte de dezordine şi duşmănoase"[61]. Toate informaţiile de interes operativ trebuiau raportate de urgenţă, prin telefon, la centru. Printr-o rezoluţie, şeful Securităţii din cadrul I.J. Alba, mr. Lupeş Gheorghe, cerea coordonatorului problemei învăţământ „să asigure măsuri în tot judeţul". La 8 iunie 1989, lt. maj. Huţanu Rodica semna de luarea la cunoştinţă a acestui ordin[62].

Un ofiţer cu iniţiativă, lt. maj. Huţanu Rodica: „să protejăm tineretul de influenţa nocivă a Occidentului"

Din analiza documentelor studiate până în prezent, reiese foarte clar faptul că unul dintre ofiţerii de Securitate cei mai activi în acest domeniu, în ultimii ani ai regimului comunist, a

[60] Raportul era adresat Direcţiei I, datat 19 iunie 1989 şi semnat de şeful Securităţii Alba, mr. Lupeş Gheorghe, şi lt.-col. Preda Gheorghe, pentru şeful Serviciului I, dar desigur documentul a fost întocmit pe baza unor materiale redactate de cei trei ofiţeri menţionaţi (*Ibidem*, f. 14).

[61] O atenţie deosebită trebuia acordată situaţiei din judeţele cu centre universitare în care se aflau la studii tineri din statele respective (China, Polonia, Ungaria, U.R.S.S., Nigeria). Conform ordinului, ofiţerii de Securitate din respectivele inspectorate judeţene „vor acorda o atenţie deosebită cunoaşterii poziţiei acestora faţă de mişcările ce au loc în ţările lor" (*Ibidem*, f. 13).

[62] *Ibidem*.

fost lt. maj. Huţanu Rodica, din cadrul Serviciului I Informaţii Interne al I.J. Alba, care foarte probabil era coordonatorul problemei învăţământ-tineret în anii 1988-1989. În această perioadă, acest ofiţer a întocmit numeroase rapoarte referitoare la măsurile informativ-operative luate de Securitate pentru a-şi asigura controlul asupra învăţământului din judeţul Alba.

La 8 ianuarie 1988, lt. Huţanu Rodica a redactat un raport privind „situaţia operativă şi concluziile" în problema în care lucra, precizând faptul că pentru supravegherea persoanelor aflate în atenţie Securitatea se folosea de 220 de agenţi (36 informatori, 163 colaboratori, 7 rezidenţi, 8 gazde case de întâlniri şi 6 surse P.C.R.). Totodată, adăuga faptul că numărul acestora era în realitate mult mai mare, mulţi informatori fiind înregistraţi în cadrul dosarelor de obiectiv sau la alte probleme („naţionalişti maghiari" etc). Ofiţerul de Securitate preciza şi faptul că în recrutarea colaboratorilor s-a avut în vedere „nu numai *încadrarea strictă* [s.n.] a claselor din treapta a II-a de liceu", ci şi acoperirea informativă a unor anumite medii, precum internatele şcolilor, discotecile, cenaclurile literare, „mediul elevilor navetişti" şi chiar cluburile sportive şcolare. O altă măsură luată de ofiţerii din problema învăţământ de la Securitatea Alba a fost aceea de „reinstruire a rezidenţilor şi *darea în legătură a noi surse din rândul elevilor* [s.n.]"[63].

După ce semnala faptul că situaţia operativă din problemă nu se ridica la nivelul cerinţelor, lt. Huţanu Rodica arăta că „este necesar completarea potenţialului informativ îndeosebi în oraşele Blaj şi Aiud, precum şi în mediul rural, unde există şcoli generale", iar până la sfârşitul anului urmau să fie recrutaţi alţi 37 de noi informatori[64]. Aşadar, o activitate prodigioasă, care cobora până la nivelul şcolilor generale, de care însă lt. Huţanu era nemulţumită, dorind amplificarea acesteia, în vederea unei cât mai vaste şi mai profunde acoperiri a obiectivelor şi persoanelor aflate în atenţie. În scurt timp, toate aceste planuri ambiţioase vor fi duse la îndeplinire în cea mai mare parte, după cum vom arăta mai jos.

La 28 aprilie 1989, lt. maj. Huţanu Rodica, avansată între timp în grad pentru „meritele" în activitatea din Securitate, a întocmit un nou raport referitor la situaţia din problema învăţământ. Ofiţerul arăta faptul că în anul 1988 fuseseră recrutate 108 noi surse, iar în trimestrul I din 1989 alţi 30 agenţi, marea majoritate a acestora fiind incluşi la categoria „persoane de sprijin" (nume sub care erau trecute în evidenţe persoanele care erau membri ai P.C.R. sau U.T.C., a căror recrutare era îngrădită de partid). Ponderea cea mai mare a recrutărilor aparţinea Serviciului II, care de altfel avea şi cel mai ridicat număr de informatori din problemă. Prin aportul acestora, în anul 1988 „s-a obţinut un volum sporit de informaţii despre elemente semnalate cu preocupări necorespunzătoare".

Conform aceluiaşi document, în 1988 Securitatea a întreprins 131 măsuri „preventive" (dintre care 17 atenţionări, o destrămare de anturaj, 20 de influenţări pozitive, 8 informări la organele P.C.R., 15 semnalări la Miliţie şi 48 semnalări la conducerile unităţilor de învăţământ), iar în trimestrul I din 1989 alte 33 de astfel de acţiuni. Dacă pe parcursul întregului an 1988 fuseseră luate în lucru, în formă organizată, doar 14 noi persoane considerate a fi ostile regimului,

[63] *Ibidem*, f. 24-25.
[64] *Ibidem*.

numai în trimestrul I al anului 1989 s-a început urmărirea a 12 persoane, amplificarea acţiunilor represive ale Securităţii în domeniu fiind evidentă[65].

Cu toate acestea, lt. maj. Huţanu Rodica arăta că „pe viitor, *ne propunem să intensificăm măsurile informativ-operative în scopul creşterii calităţii muncii în problemă* [s.n.]". Mai mult, printr-o rezoluţie pusă pe acest raport, mr. Lupeş Gheorghe aprecia şi el că situaţia este „necorespunzătoare ca număr" şi cerea o analiză urgentă cu toţi ofiţerii din sistemul de învăţământ din judeţ, fapt pentru care a ordonat ca „în prealabil tov. Huţanu să facă deplasări la oraşe şi analize cu ofiţerii după un ghid stabilit"[66].

Un nou raport detaliat a fost redactat de lt. maj. Huţanu Rodica la 13 iunie 1989, în care erau prevăzute şi măsurile ce urmau să fie luate de Securitate în decursul acelui an, cu termene precise şi cu menţionarea ofiţerilor care răspundeau de îndeplinirea acestora, precum cpt. Crişan Gheorghe[67] sau cpt. Căluşer Gheorghe. Ofiţerul preciza faptul că în rândul cadrelor didactice din judeţul Alba exista un număr de 48 descendenţi de legionari, 6 descendenţi ai membrilor „fostelor partide burgheze", 2 descendenţi ai „foştilor condamnaţi pentru infracţiuni contra securităţii statului" şi 64 de persoane care aveau rude în străinătate[68].

După cum se poate observa, toţi aceşti angajaţi din unităţile de învăţământ se aflau în atenţia Securităţii pentru simplul motiv că erau fiii unor persoane care ipotetic ar fi putut să fie contra regimului comunist sau pentru că aveau rude emigrate în Occident. În opinia lt. maj. Huţanu, şi în general a organelor de represiune, vinovăţia acestor categorii de persoane era apriorică şi certă, considerându-se probabil că era „moştenită" de la părinţi şi rude (deşi nici măcar în cazul acestora nu era dovedită), astfel încât era necesară ţinerea lor sub o strictă supraveghere, chiar dacă împotriva lor *nu existau nici un fel de date, chiar şi sumare, care să ateste vreo vinovăţie concretă*. Considerăm că aceste tipuri de acţiuni sunt nişte abuzuri clare şi încălcări evidente ale drepturilor omului.

La data amintită anterior, ofiţerii din problema învăţământ aveau în lucru un număr de 39 de persoane (9 în D.U.I., 5 în mape de verificare şi 25 în S.I.G.). Un număr de 11 cadre didactice erau supravegheate de alte servicii. Pentru acoperirea informativ-operativă a tuturor obiectivelor şi persoanelor din sfera de preocupare, ofiţerii de la I.J. Alba beneficiau de aportul a 276 surse (34 informatori, 221 persoane de sprijin, 6 rezidenţi şi 10 gazde case de întâlniri), cărora li se adăugau alte 28 surse (19 informatori, 7 persoane de sprijin şi 2 rezidenţi) recrutate în cadrul unităţilor şcolare de ofiţeri din alte probleme sau din alte servicii[69].

În privinţa variaţiei numărului agenţilor Securităţii folosiţi în problema învăţământ, trebuie să precizăm şi faptul că era inerentă scoaterea unora dintre ei din evidenţa reţelei informative a problemei învăţământ. Ne referim aici la acei elevi recrutaţi de Securitate care încheiau ciclul de

---

65 *Ibidem*, f. 29-31.
66 *Ibidem*, f. 29.
67 Cpt. Crişan Gheorghe avea ca sarcină recrutarea unui informator cu ajutorul căruia să le supravegheze pe cele 12 cadre didactice din Cluj, care predau şi la Institutul de subingineri din Cugir (*Ibidem*, f. 23).
68 *Ibidem*, f. 22.
69 *Ibidem*.

învăţământ şi care aşadar nu mai erau utili în supravegherea şcolilor sau liceelor unde învăţaseră. Opinăm însă că doar un procent mic dintre aceştia au fost abandonaţi, ei continuându-şi activitatea în cadrul altor probleme sau obiective, la locurile de muncă, la unităţile de satisfacere a stagiului militar sau în cadrul instituţiilor de studii superioare (caz în care erau preluaţi de ofiţerii din problema învăţământ de la respectivele inspectorate) etc.

Ofiţerul de Securitate amintit menţiona şi faptul că în judeţul Alba exista „un număr relativ mare de elevi care fac parte din culte sau secte religioase", arătând că împotriva unora dintre aceştia fuseseră luate măsuri de prevenire prin intermediul conducerilor şcolilor respective[70]. Această practică, prin care Securitatea lua măsuri împotriva unor elevi în colaborare şi prin intermediul conducerilor şcolilor sau a organelor U.T.C., era uzitată şi de ofiţerii care lucrau în problema învăţământ în cadrul altor inspectorate judeţene[71].

Conform lt. maj. Huţanu, un astfel de caz era cel al elevului Rusalin Pîrvu, de la Şcoala de Cooperaţie din Alba Iulia, care nu doar că participase la adunările religioase ale unui cult, dar luase cu el şi doi colegi de internat, o „vină" care nu putea scăpa nepedepsită. În consecinţă, împotriva acestuia, cu sprijinul factorilor educaţionali, au fost luate „măsuri de prevenire". Totodată, în următoarele două săptămâni urma să fie luată în lucru şi Maria Popa, maistru instructor la Liceul nr. 4 din Alba Iulia, care era „semnalată cu preocupări cultice", mai exact era acuzată că „frecventează casele de rugăciuni"[72].

Ne întrebăm de ce oare acest ofiţer considera că trebuiau luate aceste măsuri represive, din moment ce „faptele" aveau legătură cu simpla exercitare a credinţei de către nişte elevi sau profesori, în condiţiile în care de cele mai multe ori persoanele implicate aparţineau unor culte religioase legale, iar libertatea credinţei era garantată de către stat. Amintim faptul că, la 31 octombrie 1974, România ratificase „Pactul internaţional cu privire la drepturile economice, sociale şi culturale", adoptat de Adunarea Generală a O.N.U. la 16 decembrie 1966, care, la art. 18, lit. 1, conţine următoarea prevedere: „Orice persoană are drept la libertatea gândirii, conştiinţei şi religiei; acest drept implică libertatea de a avea sau de a adopta o religie sau o convingere la alegerea sa, precum şi libertatea de a-şi manifesta religia sau convingerea, individual sau în comun, atât în public, cât şi în particular"[73].

Revenind la măsurile luate de Securitate împotriva anumitor elevi, se observă faptul că multe dintre ele au fost luate în strânsă colaborare cu diverşi factori educaţionali din unităţile de învăţământ (diriginţi, profesori, pedagogi, maiştri etc.). Unii dintre aceştia erau agenţi ai Securităţii şi furnizau ofiţerilor de Securitate date şi informaţii referitoare la anumiţi elevi. Securitatea era interesată în recrutarea unor surse din rândul acestor categorii, întrucât aceste persoane se aflau

---

[70] *Ibidem*, f. 23.

[71] În 1976, lt.-col. Sălceanu Grigore, ofiţer de Securitate în cadrul I.J. Teleorman, preciza următoarele: „Apărarea tinerilor de influenţele nefaste pe care unele elemente fanatice (inclusiv din rândul unor secte ilegale) le-ar putea exercita asupra acestora este un alt obiectiv pe care organele noastre îl realizează în colaborare cu organele U.T.C. şi conducerile şcolilor" (lt.-col. Sălceanu G., *op. cit.*, p. 24).

[72] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 528, vol. 1, f. 23.

[73] „Buletinul Oficial", nr. 146, 20 noiembrie 1974.

atât în proximitatea colegilor lor aflaţi în supraveghere, cât mai ales a elevilor, pe care-i puteau influenţa cu mai mare uşurinţă. Într-un material din 1976, ofiţerii din cadrul I.J. Mureş arătau următoarele: „În procesul prelucrării individuale, un real sprijin în cunoaşterea stării de spirit şi a comportării necorespunzătoare a unor elevi sau studenţi ne-au adus diriginţii de clasă şi îndrumătorii de studiu. În cadrul conlucrării cu aceşti factori educaţionali, s-au primit, nu o dată, informaţii utile ce au constituit obiectul unor măsuri preventive concrete"[74]. Situaţia era identică şi la I.J. Satu Mare, unde rezidenţii erau recrutaţi mai ales din rândul educatorilor şi maiştrilor, iar un profesor de liceu era lăudat pentru că informase Securitatea de faptul că în caietele unora dintre elevii săi găsise adresele unor tineri din Occident cu care aceştia corespondau[75]. Asistăm aşadar la un dublu rol represiv al unora dintre informatorii de acest tip ai Securităţii, pe lângă faptul că erau folosiţi pentru culegerea de informaţii privind elevii din şcolile unde profesau, ulterior erau implicaţi şi în punerea în practică a măsurilor împotriva acestora (atenţionări, influenţări pozitive etc.).

Conform lt. maj. Huţanu Rodica, tot „în vederea ridicării calitative a muncii de Securitate", pentru a se acoperi informativ toate şcolile din judeţ, urmau a fi recrutate noi surse, fiind indicate Şcoala generală nr. 2 din Alba Iulia, Liceul „Iacob Mureşanu" din Blaj, Liceul agroindustrial din Jidvei şi Şcolile generale nr. 2 şi 3 din Aiud. De ducerea la îndeplinire a acestei ultime măsuri răspundea chiar lt. maj. Huţanu Rodica, iar termenul final era de 30 decembrie 1989. Acelaşi ofiţer urma să răspundă, până la 30 iulie 1989, şi de stabilirea necesarului de recrutări „pentru încadrarea informativă eficientă a şcolilor generale clasele I-X din mediul rural"[76].

Eforturi susţinute trebuiau depuse şi pentru supravegherea persoanelor de naţionalitate maghiară din învăţământ, care erau suspectate de iredentism, un fenomen împotriva căruia regimul a depus eforturi deosebite începând din anii '70[77]. Erau avute în vedere cadrele didactice şi elevii de la Liceul „Bethlem Gabor" din Aiud, de la Şcoala generală nr. 1 din Alba Iulia, precum şi de la toate şcolile generale din comunele cu o populaţie majoritară maghiară[78].

Nu în ultimul rând, lt. maj. Huţanu preciza şi faptul că *„este necesar să se acţioneze pentru lărgirea bazei de lucru* [s.n.], care este mică în comparaţie cu numărul mare de persoane cunoscute cu probleme pe linie de Securitate"[79].

---

[74] Lt.-col. Makkai E., mr. Filka A., *op. cit.*, p. 20.

[75] În 1977, ofiţerii care lucrau în problema învăţământ la I.J. Satu Mare arătau că „pentru menţinerea operativităţii legăturii cu reţeaua informativă şi exploatarea în timp util a informaţiilor de interes operativ, provenite din rândul surselor cu experienţă, au fost selecţionaţi, verificaţi şi instruiţi temeinic rezidenţi, cu predilecţie dintre educatori şi maiştri" (lt. maj. Ster Gh., *op. cit.*, p. 35).

[76] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 528, vol. 1, f. 22.

[77] Acest aspect se afla de altfel în atenţia tuturor inspectoratelor de Securitate din Transilvania. Spre exemplu, numai în prima parte a anului 1977, ofiţerii din cadrul I.J. Covasna au avertizat 7 cadre didactice şi 11 elevi, pe motiv că „au propagat idei naţionalist-iredentiste". Ei arătau totodată că intelectualii şi elevii reprezentau jumătate din totalul persoanelor avertizate pentru astfel de manifestări (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 85, f. 2).

[78] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 528, vol. 1, f. 23.

[79] *Ibidem.*

Paroxismul este atins însă în finalul raportului, când se arăta necesitatea realizării unei pregătiri contrainformative a elevilor de liceu, pe ani de studii, *„în scopul protejării tineretului studios din învăţământul liceal împotriva influenţelor nocive din Occident* [s.n.]"[80]. Formularea este identică cu cele din cei mai stalinişti ani ai regimului Gheorghiu-Dej, perioadă în care propaganda vitupera împotriva „imperialiştilor anglo-americani" şi mai ales împotriva culturii occidentale[81], ceea ce arată că în structurile de bază ale regimului totalitar nu s-au înregistrat schimbări semnificative.

Menţinerea acestui tip de discurs pe toată perioada regimului comunist reiese şi din diversele materiale teoretice publicate de unii ofiţeri de Securitate. Într-un astfel de articol privind problema tineretului, apărut în 1975, col. Dumitraşcu Neculai şi lt.-col. Călian Liviu, ambii din cadrul I.J. Cluj, arătau că „vigilenţa noastră în acest domeniu nu trebuie să slăbească, având în vedere că tineretul constituie unul din obiectivele vizate atât de cercurile reacţionare din exterior, cât şi de anumite elemente ostile din interior, *scopul fiind otrăvirea conştiinţei tinerilor cu idei retrograde* [s.n.] şi, în final, antrenarea lor în acţiuni potrivnice orânduirii noastre sociale şi de stat"[82].

Referindu-ne la activitatea laborioasă a lt. maj. Huţanu Rodica în problema învăţământ, nu putem să nu observăm faptul că toate ordinele şi instrucţiunile pe care aceasta le-a dat ofiţerilor din subordine reprezintă grave încălcări ale drepturilor omului, uneori de-a dreptul flagrante. Menţionăm şi faptul că România semnase Declaraţia Universală a Drepturilor Omului şi Declaraţia de la Helsinki[83]. Toate aceste documente s-au dovedit a fi simple petice de hârtie în

---

[80] *Ibidem.*

[81] În acea perioadă, persoanele care admirau cultura occidentală erau acuzate de cosmopolitism, singura cultură străină care trebuia acceptată fiind desigur cea sovietică. Începând de la sfârşitul anilor '40, cultura occidentală era considerată de liderii partidului ca având o „influenţă nocivă", fiind văzută ca un mijloc prin care duşmanii regimului încercau să „otrăvească" minţile cetăţenilor: „ploconirea făţişă în faţa diverselor mostre ale culturii imperialiste occidentale este forma cea mai directă sub care se manifestă cosmopolitismul (...) Cosmopolitismul trebuie privit ca un canal de pătrundere a influenţei imperialismului anglo-american şi tratat ca atare. Oamenii de bună credinţă căzuţi în mrejele cosmopolitismului sau aflaţi în parte sub influenţa sa trebuie ajutaţi să se debaraseze de această influenţă otrăvitoare. Ei trebuie lămuriţi asupra felului în care imperialiştii anglo-americani folosesc cosmopolitismul în scopurile lor josnice" (Leonte Răutu, *Împotriva cosmopolitismului şi obiectivismului burghez în ştiinţele sociale*, în „Lupta de clasă", nr. 4, octombrie 1949, p. 80-81).

[82] Col. Dumitraşcu N., lt.-col. Călian L., *op. cit.*, p. 26.

[83] Actul final al Conferinţei pentru Securitate şi Cooperare în Europa a fost semnat la 1 august 1975, la Helsinki. Statele semnatare, printre care se afla şi România, s-au declarat de acord să acţioneze în conformitate cu scopurile şi principiile Cartei O.N.U. şi cu Declaraţia Universală a Drepturilor Omului. Documentul final de la Helsinki prevede respectarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului, inclusiv a libertăţii de gândire, religie sau convingere. Totodată, ţările care le-au semnat s-au angajat să recunoască şi să respecte libertatea individului de a practica, singur sau în comun, religia, acţionând după imperativele propriei sale conştiinţe (*** *Actul final al CSCE-Helsinki, 1975*, Bucureşti, Editura Politică, 1975).

ochii ofiţerilor de Securitate, care erau conştienţi de faptul că România le semnase exclusiv din considerente propagandistice şi nu cu intenţia de a le transpune în practică în interiorul ţării.

Gravitatea unora dintre măsurile represive stipulate în rapoartele de Securitate amintite anterior, accentul pus pe amplificarea continuă a supravegherii şi pe extinderea categoriilor de persoane care trebuiau urmărite, la care se adaugă şi limbajul folosit, ne arată că Securitatea nu s-a schimbat aproape deloc ca mentalitate pe întreg parcursul regimului comunist. Reliefăm şi faptul că ofiţerul de Securitate care coordona problema învăţământ, lt. maj. Huţanu Rodica, era un ofiţer tânăr, absolvent al unei facultăţi, ceea ce demonstrează faptul că, deşi nivelul de educaţie al cadrelor se schimbase radical faţă de anii '50, o parte dintre noii ofiţeri de Securitate erau complet ideologizaţi şi dogmatizaţi.

Urmărit de Securitate pentru corespondenţa cu Jose Saramago

În majoritatea rapoartelor menţionate anterior se prevedea şi intensificarea acţiunilor informative duse pentru descoperirea profesorilor care purtau corespondenţă cu persoane din spaţiul occidental. Supravegherea acestora intra desigur în logica amintită anterior, aceea conform căreia ei trebuiau „protejaţi de influenţele nocive" ale Occidentului. Se avea în vedere şi faptul că profesorii puteau apoi să propage aceste „idei subversive" şi în rândul elevilor, ceea ce nu făcea decât să amplifice aşa-zisul „pericol" pe care ei îl reprezentau pentru regim.

Un caz mai deosebit îl constituie interceptarea corespondenţei lui Alexandru Rădulescu, profesor de desen la o şcoală generală din Alba Iulia, care executa lucrări „ex-libris" de calitate, fapt pentru care era invitat să expună în ţări precum Portugalia, Canada, Italia etc. La 13 octombrie 1989, U.M. 0647 Bucureşti a trimis către I.J. Alba o notă de relaţii cuprinzând traducerea unui pasaj dintr-o scrisoare trimisă lui Alexandru Rădulescu de scriitorul Jose Saramago, viitorul laureat al Premiului Nobel pentru literatură. Acesta îi scria următoarele: „Vă mulţumesc că mi-aţi scris, vă mulţumesc şi pentru preţiosul cadou, acea plachetă puţin (doar puţin?) amară, de un expresionism nedatat, ce este însă un bun mijloc de exprimare în cazul în care cineva nu doreşte să fie un artist oficial, labirintul, contradicţia sfâşietoare de a fi român astăzi. Eu sunt comunist, dar privesc cu un fel de stupoare ceea ce se întâmplă în ţara dumneavoastră. Să nu-mi spuneţi ce credeţi despre acest subiect. Eu v-am spus opinia mea". Totodată, Saramago se oferea să-i trimită lui Alexandru Rădulescu şi noul său roman *L'annee de la mort de Ricardo Reies* (*Anul morţii lui Ricardo Reies*). În consecinţă, Serviciul I din I.J. Alba a trecut la urmărirea calificată a profesorului, pentru „clarificarea legăturilor lui cu cetăţeni străini" şi pentru „prevenirea unor acţiuni ostile"[84], cu toate că nu era vorba decât de o banală corespondenţă cu un scriitor de prestigiu. După cum se poate observa şi din textul scrisorii respective, scriitorul Jose Saramago era pe deplin conştient de pericolul la care s-ar fi expus Alexandru Rădulescu în cazul în care ar fi încercat să-i răspundă şi să-i spună părerea în privinţa situaţiei reale din România.

[84] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 528, vol. 2, f. 1.

În final, vom încerca să tragem câteva concluzii privind problematica supravegherii informativ-operative a unităţilor de învăţământ din judeţul Alba.

În plan informativ, se observă faptul că accentul a fost pus pe creşterea continuă a numărului de agenţi recrutaţi în interiorul şcolilor, atât printre elevi, cât şi printre profesori sau alţi angajaţi. Dacă în primii ani se încerca recrutarea cu precădere a persoanelor care nu erau membri P.C.R., în ultimii ani ai regimului Ceauşescu marea majoritate a agenţilor din reţeaua informativă erau membri în diverse organizaţii de partid. Fenomenul se explică prin presiunile făcute de P.C.R. pentru generalizarea înscrierilor în organizaţiile sale, astfel încât baza de selecţie pentru recrutarea informatorilor s-a restrâns atât de mult încât nu se putea evita atragerea la colaborare a membrilor de partid. Fenomenul era amplificat şi mai mult în cazul elevilor, pentru care înscrierea în U.T.C. era practic obligatorie, aceasta făcându-se imediat după împlinirea vârstei de 14 ani.

Amintim şi faptul că deseori pentru ţinerea legăturii cu sursele recrutate din rândul elevilor erau folosiţi rezidenţi. De cele mai multe ori aceşti rezidenţi erau profesori, maiştri, pedagogi etc., uneori fiind chiar persoanele care furnizaseră notele informative folosite în timpul recrutării elevilor respectivi. Pe lângă cinismul acestei metode, care ducea la denaturarea gravă a relaţiei dintre profesor şi elev, pentru Securitate măsura prezenta avantajul de a disimula implicarea instituţiei în folosirea elevilor ca surse de informare.

Cu ajutorul acestor informatori, ofiţerii de Securitate din cadrul I.J. Alba au trecut la acoperirea informativă a tuturor unităţilor de învăţământ din judeţ, inclusiv a şcolilor generale din mediul rural. Procesul nu era pe deplin încheiat în anul 1989, dar ofiţerii din problemă îşi propuneau finalizarea lui cât mai curând. Desigur, accentul era pus pe elevii din treapta a doua de liceu, încercându-se o „încadrare strictă" a acestora.

De asemenea, Securitatea a trecut şi la supravegherea informativă a tuturor mediilor frecventate de elevi, recrutând agenţi în internate, discoteci, cenacluri, cluburi sportive şcolare, în rândul şcolarilor navetişti etc., mergându-se chiar până la supravegherea cofetăriilor.

Cu toate acestea, în anii 1988-1989, ofiţerii de Securitate care răspundeau de problema învăţământ erau nemulţumiţi de stadiul supravegherii informative a unităţilor de învăţământ, considerând că acesta era deficitar, motiv pentru care au luat numeroase măsuri ce urmau să ducă la amplificarea ei.

Din punct de vedere operativ, se remarcă paleta diversificată de metode şi măsuri luate de Securitate împotriva persoanelor considerate a avea atitudini necorespunzătoare. În primii ani ai regimului Ceauşescu s-a folosit cu predilecţie avertizarea, însă ulterior locul acesteia a fost luat de alte măsuri, precum: atenţionarea, influenţarea pozitivă, punerea în dezbatere publică (mai ales în cazul profesorilor), destrămarea unor anturaje considerate a fi nocive, măsuri luate în colaborare sau sub acoperirea organelor de partid şi a Miliţiei sau cu ajutorul conducerilor şcolilor şi al altor factori educaţionali etc.

Uneori aceste măsuri se finalizau cu recrutarea persoanei împotriva cărora fuseseră luate, ceea ce reprezenta un câştig important pentru organele de Securitate, cel urmărit devenind informator. Recrutarea unor informatori încă de pe băncile şcolii era văzută ca fiind utilă şi pe

termen lung, ofiţerii de Securitate luând în considerare şi faptul că aceştia puteau fi apoi folosiţi şi la viitoarele lor locuri de muncă.

În cazurile mai grave, când se considera că faptele unei anumite persoane aveau un grad mai ridicat de periculozitate, se trecea la supravegherea organizată a acesteia, fie în cadrul S.I.G., fie prin deschiderea unui Dosar de verificare sau a unui D.U.I.

În privinţa ofiţerilor de Securitate din cadrul I.J. Alba implicaţi în toate aceste măsuri informativ-operative menţionate deţinem încă foarte puţine date. Se evidenţiază lt. maj. Huţanu Rodica, mai ales pentru activitatea sa „prodigioasă" de la sfârşitul regimului Ceauşescu. În cercetările noastre ulterioare pe acest subiect ne vom axa cu preponderenţă pe activitatea acestor ofiţeri de Securitate, concentrându-ne pe acţiunile iniţiate sau îndeplinite de ei, dar mai ales pe metodele represive utilizate.

Referitor la persoanele aflate în atenţia ofiţerilor de Securitate din I.J. Alba care au lucrat în problema învăţământ, mai exact a ceea ce se numea „baza de lucru", pot fi observate câteva modificări de structură. În primii ani ai regimului Ceauşescu, s-au aflat în atenţie prioritar cadrele didactice care anterior suferiseră condamnări politice sau care fuseseră membri ai fostelor partide politice. Treptat, acestea au părăsit însă unităţile de învăţământ, pensionându-se, motiv pentru care fie a încetat urmărirea lor, fie cazurile au fost transferate altor probleme. Spre finalul regimului comunist, locul acestor persoane în cadrul supravegherii a fost luat de profesorii care erau fiii unor foşti condamnaţi politici sau ai unor membri ai fostelor formaţiuni politice. Acestora li s-au alăturat şi persoanele care aveau rude emigrate în Occident.

Câteva categorii de persoane au fost supravegheate însă pe întreaga perioadă a regimului Ceauşescu. Este vorba de ascultătorii posturilor de radio occidentale, de cei care comentau critic realităţile din ţară, de cei suspectaţi că aveau intenţii de evaziune sau de membrii cultelor interzise. În cazul tuturor acestor categorii, se constată o amplificare a supravegherii informative şi uneori chiar a măsurilor represive luate contra lor. Relevante sunt cazurile copilului de numai 11 ani acuzat de intenţia de a emigra clandestin în Iugoslavia şi al elevilor din Şugag, cu vârste între 13 şi 14 ani, împotriva cărora s-au luat măsuri pentru o presupusă aderenţă la cultul Martorii lui Iehova.

Considerăm că generalizarea supravegherii informative, ca şi duritatea anumitor măsuri represive luate împotriva unor elevi, încă de la o vârstă foarte fragedă, aveau ca scop final instaurarea unui climat de teroare asupra întregii societăţi, astfel încât controlul acesteia de către Securitate şi regim să poată fi realizat cu o cât mai mare uşurinţă. Se avea desigur în vedere şi faptul că elevii reprezentau viitorul României, astfel încât se acţiona pentru transformarea acestora în cetăţeni model, care ulterior să nu ridice nici un fel de probleme dictaturii conduse de Nicolae Ceauşescu. Ofiţerii de Securitate acţionau astfel pentru transpunerea în practică a unui plan mai vechi al regimului comunist, acela de creare a „omului nou".

Pentru viitor, ne propunem adâncirea documentării referitoare la această temă, având în vedere relevarea unor cazuri concrete de persoane supravegheate sau împotriva cărora s-au luat măsuri represive, cu accent pe cazul elevilor. Considerăm că numai aceste cazuri, şi nu cifrele seci, sunt singurele care pot aduce la lumină abuzurile comise de Securitate în domeniul învăţământului.

THE INFORMATIVE-OPERATIONAL SITUATION WITHIN THE EDUCATION MATTER IN ALBA COUNTY DURING CEAUSESCU REGIME

The relaxation of the direct repression during the first years of Nicolae Ceausescu's dictatorship lead to the appearance of certain changes of the methods used by the regime and the Security in order to preserve its power position. The emphasis was put on the generalization of the informative surveillance, the control over the society being mainly made through the contribution of the informers. Wishing to cover all the goals and interest areas, opening of as many problem and objective files as possible was initiated, so that even the smallest society segment would be under control. Such a file was also open at I.S.J. Alba regarding the medium and elementary education.

During the first years of Ceausescu regime, the attention of the Alba Security was focused mainly on the teachers that have previously been politically blamed or who have been members of the former political parties. Closer to the end of the communist regime, their place was taken by the teachers who were the suns of political ex-convicts or of member of the former political groups, as well as by the persons who had relatives emigrated to Occident. The surveillance over the persons who listened to western radio stations, who commented in a critical manned the realities of the country, which were suspected with evasion intentions or who were members of forbidden cults was not only continuous but also magnified with time.

The generalization of the informative surveillance, obvious at the end of the '80s, as well as the toughness of some of the repressive measures taken against some students – starting with an age as unripe as 11 years old – had as a final goal the establishment of a terror climate over the entire society, so that the control of the Security and the regime over it would be done as easy as possible. Of course, it was taken into consideration that the students represented tomorrow's citizens of Romania, therefore the actions were meant to transform them into obedient subjects who, in time, would not raise problems for the dictatorship lead by Nicolae Ceausescu. The Security officers acted this way in order to put in practice an older plan of the communist regime, the plan of creating "the new man".

III. LITERATURA ISTORICĂ ŞI DOCUMENTELE SECURITĂŢII

Câteva consideraţii privind istoriografia Securităţii

Florian BANU

Moto:
Sunt puţine domenii ale ideologiei unde lupta ideologică este atât de acerbă ca în istorie
Leonte Răutu

Proliferarea serviciilor secrete de-a lungul secolului al XX-lea pe întreg mapamondul a atras după sine un interes deosebit al mass-media, acestea satisfăcând ancestrala fascinaţie a omului faţă de secret, mister, violenţă. Nici mediile academice nu au rămas străine de această atracţie, interesul manifestat faţă de studierea serviciilor secrete fiind potenţat de rolul deloc de neglijat pe care acestea l-au jucat în desfăşurarea unor confruntări militare şi în derularea unor evoluţii politice, atât în statele democratice, cât şi în cele de factură totalitară.

În cazul României, publicul a luat cunoştinţă încă din perioada interbelică de existenţa, organizarea şi importanţa unor servicii secrete din străinătate, iar instituţiile româneşti cu rol informativ au fost, nu de puţine ori, analizate, criticate sau elogiate[1]. Instaurarea regimului comunist a modificat această situaţie, în sensul aşternerii unui secret absolut asupra organizării şi funcţionării Securităţii, instituţie ce preluase şi centralizase atribuţiile informative deţinute anterior de Poliţia de Siguranţă, Jandarmerie, Secţia a II-a a Marelui Stat Major şi Serviciul Special de Informaţii.

De-a lungul existenţei regimului comunist, românii au avut acces în special la lucrări din genul romanului poliţist care prezentau acţiunile patriotice ale unor bravi ofiţeri de securitate[2], în permanentă luptă cu duşmanii poporului interni şi externi. În plus, în scopul „pregătirii contrainformative" a populaţiei şi în scopuri ideologice au fost traduse şi publicate o serie de lucrări care arătau caracterul malefic al serviciilor de informaţii străine şi modalităţile prin care

---

[1] C. G. Costa-Foru, *Abuzurile şi crimele Siguranţei Generale a Statului*, Bucureşti, 1925; Ch. Lucieto, *Răsboiul inteligenţelor în misiuni speciale: memoriile unui agent din serviciul de spionaj şi contraspionaj al Înţelegerei*, Piteşti, Tipografia „Artistica" P. Mitu, 1928; G-ral. I. Teodorescu, col. Z. Goescu, *Pericolul spionajului: ce trebuie să ştie şi de ce trebue să se ferească orice bun român*, Bucureşti, Tipografia Bucovina, I.E. Torouţiu, f.a.; Ray Oscar, *Spionajul: istoric, tehnică, spioni*, Bucureşti, Tipografia ziarului „Universul", 1938; Silvian Alexandru, *Tainele războiului nevăzut*, Bucureşti, Institutul de Arte Grafice „Bucovina", f.a.

[2] Genul este deosebit de bine reprezentat, astfel că socotim inutilă orice exemplificare.

acestea îşi ating scopurile[3] sau care prezentau publicului finalitatea acţiunilor Securităţii[4] şi faptele de eroism ale unor agenţi aflaţi în slujba socialismului[5].

Treptat, au văzut lumina tiparului şi lucrări de cercetare istorică a lumii serviciilor secrete, dar aria de investigare era restrânsă la activitatea acestora până la finele celui de-al doilea război mondial[6]. Securitatea continua să rămână învăluită în mister, potenţându-i-se chiar aura de omniscienţă şi omniprezenţă.

Colapsul violent al regimului comunist din România, asocierea strictă a partidului comunist cu Securitatea[7] şi implicarea Securităţii în evenimentele sângeroase din decembrie 1989 au făcut ca investigarea organizării şi funcţionării acestei instituţii să fie strâns legată de confruntările politice post-revoluţionare şi să fie viciată de factorul emoţional, factor ce a condus la o radicalizare excesivă a discursului public[8].

---

3 Annabelle Bucar, *Adevărul asupra diplomaţilor americani*, Bucureşti, Editura de Stat, 1949; Julius Mader, *Mâna cenuşie: secretele serviciului de spionaj al Germaniei Occidentale*, Bucureşti, 1963; *** *Fapte din Berlinul Occidental: acţiuni subversive, război economic, revanşism îndreptate împotriva statelor socialiste*, Bucureşti, 1962; Efrim Borisovic Cerneak, *Cinci secole de război secret*, Bucureşti, Editura Politică, 1968; Ilie Mocanu, *Însemnări despre spionajul tehnico-economic*, Bucureşti, Editura Militară, 1975; Paul Rönitz, *Spionajul economic*, Bucureşti, Editura Militară, 1976; Paul Ştefănescu, *Agenţi secreţi şi misiuni confidenţiale*, Bucureşti, Editura Militară, 1978; Ilie Mocanu, *Reţeaua cenuşie*, Bucureşti, Editura politică, 1978; V.P. Borovička, *Din culisele războiului secret*, Bucureşti, Editura Politică, 1973, Idem, *Cifruri strict secrete*, Bucureşti, Editura Politică, 1984.

4 *** *Procesul unui grup de spioni, trădători şi complotişti în slujba Vaticanului şi a Centrului de Spionaj Italian, Bucureşti, 10-17 septembrie 1951*, Bucureşti, Editura de Stat pentru Literatură Ştiinţifică, 1952.

5 Mihail Kolesnikov, *Richard Sorge aşa cum a fost*, Iaşi, Editura Junimea, 1977.

6 Nicolae Minei, *Frontul invizibil*, Bucureşti, Editura Politică, 1971; Neagu Cosma, Dumitru Marinescu et al., *Fapte din umbră*, vol. I-IV, Bucureşti, Editura Politică, 1975-1983; Horia Brestoiu, *Acţiuni secrete în România în preajma şi la începutul celui de-al doilea război* mondial, Bucureşti, Editura Politică, 1973, Idem, *Impact la paralela 45°. Incursiune în culisele bătăliei pentru petrolul românesc*, Iaşi, Editura Junimea, 1986, Idem, O *istorie mai puţin obişnuită: în culisele frontului secret din România*, Bucureşti, Editura Politică, 1987; Gh. Buzatu, *Din istoria secretă a celui de-al doilea război mondial*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1988.

7 Punctul 8 al „Proclamaţiei de la Timişoara", din 11 martie 1990, preconiza ca „legea electorală să interzică pentru primele trei legislaturi consecutive dreptul la candidatură, pe orice listă, al foştilor activişti comunişti şi al foştilor ofiţeri de Securitate. Prezenţa lor în viaţa politică a ţării este principala sursă a tensiunilor şi suspiciunilor care frământă astăzi societatea românească. Până la stabilizarea situaţiei şi reconcilierea naţională, absenţa lor din viaţa publică este absolut necesară".

8 În 1999, referindu-se la re-memorarea trecutului comunist, profesorul de psihologie socială Adrian Neculau nota: „Memoria victimelor comunismului este încă fragilă. Insuficient recunoscută şi instituţionalizată, periferică, atingând doar unele grupuri sociale, îndeosebi victime sau descendenţi. Ea nu a fost asumată de toate forţele sociale, indiferent de opţiunea lor politică sau ideologică, ca în cazul holocaustului. Explicaţia – după părerea noastră – este simplă. Evenimentele sunt încă de dată recentă, iar unii executori (sau beneficiari) ai acestor acţiuni de excludere, eliminare sau chiar nimicire trăiesc şi joacă adesea roluri importante. Sunt directori de conştiinţă, ideologi, oameni politici, responsabili importanţi. Complicii lor şi descendenţii ajută la întreţinerea acestei conjuraţii a tăcerii sau marginalizării, utilizează

Ofiţerii Securităţii s-au aflat, oarecum, într-o situaţie similară cu aceea a foştilor ofiţeri S.S.I. după 23 august 1944[9]. Regimul politic pe care îl slujiseră se prăbuşise, iar cei consideraţi „obiective" până mai ieri se numărau printre cei care revendicau puterea politică şi doreau pedepsirea celor care exercitaseră represiunea poliţienească, cu tot cortegiul ei de crime şi abuzuri, în perioada comunistă. În acest context, în mod firesc, fostele cadre de securitate, trecute temporar în subordinea Armatei şi reintegrate aproape în totalitate în nou creatul Serviciu Român de Informaţii, şi-au căutat protectori politici în rândul celor din eşalonul doi al fostului partid comunist, regrupaţi sub titulatura F.S.N. şi deţinători în fapt ai puterii.

Ca urmare, toate confruntările cu miză politică explicită sau implicită s-au răsfrânt asupra cercetărilor şi dezbaterilor privind Securitatea. Această instrumentalizare a problemei a imprimat caracteristici comune peisajului istoriografic relativ la instituţia Securităţii şi discursurilor despre comunism din societatea românească post-totalitară. Evident că situaţia nu era una nouă, în acest sens Benedetto Croce observând că istoria e mereu „contemporană". Aşadar, atitudinea pragmatică faţă de trecut şi valorizarea acestuia în profitul actualităţii au fost şi au rămas practici curente în istoriografie. Cu sau fără voia celor care au slujit-o, istoria a fost mai totdeauna un mijloc de legitimare, un instrument manipulabil în interesul puterii[10].

În cazul particular al istoriografiei Securităţii se impun câteva precizări preliminare. Am optat pentru termenul „istoriografie" în cel mai larg sens al său, incluzând aici nu doar acele contribuţii care îndeplinesc cerinţele minime din punct de vedere metodologic şi conceptual ale cercetării istorice, ci şi acele producţii care ţin mai degrabă de sursele acesteia: memorii, jurnale, interviuri.

În al doilea rând, am operat o grupare a lucrărilor în două mari categorii, delimitarea acestora fiind făcută nu după modul în care acestea respectă sau nu rigorile investigaţiei istorice, ci după tipul discursului abordat[11].

---

instrumentele oferite de societăţile democratice pentru a impune aruncarea în derizoriu sau pentru a minimaliza faptele abominabile. Forţe importante se solidarizează într-o operă de uitare dirijată. Abuzul de uitare nu e deloc dificil de diagnosticat" – Adrian Neculau, *Memoria pierdută. Eseuri de psihosociologia schimbării*, Iaşi, Editura Polirom, 1999, p. 195.

[9] Transformarea Uniunii Sovietice din inamicul principal în aliatul principal şi ascensiunea partidului comunist pe scena politică au dus la declanşarea unei „vânători de vrăjitoare" în cadrul serviciului, ofiţerii de informaţii care acţionaseră împotriva U.R.S.S. fiind nevoiţi fie să se ascundă, fie să încerce să-şi răscumpere „păcatele" prin punerea în slujba noilor stăpâni. Fostul şef al Eşalonului Operativ de pe Frontul de Est, colonelul Ioan Lissievici, îşi exprima plastic dezamăgirea în timpul anchetei căreia îi era supus în luna mai 1945: „Stăpâne, ia aminte: când ai un câine vrednic şi credincios în casă, prezintă-i în prealabil prietenii, dacă vrei să ţi-i fereşti de neplăcerea colţilor propriului tău câine, iar apoi să-l pedepseşti pe acesta pe nedrept, numai pentru că şi-a făcut datoria, aşa cum l-ai învăţat din fragedă tinereţe" - Florin Pintilie, *Serviciul Special de Informaţii din România (1939-1947)*, vol. I, Bucureşti, Editura A.N.I., 2003, p. 406.

[10] Al. Zub, *Istorie şi finalitate*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1991, p. 21.

[11] Iniţial, înclinam spre o abordare „clasică" a istoriografiei Securităţii, în sensul unei analize structurată pe principalele tipuri de lucrări: documente editate, instrumente de lucru (dicţionare, enciclopedii, bibliografii),

Mai precis, am identificat lucrări care, chiar realizate fiind de persoane cu pregătire academică şi care uzează de instrumentele cercetării istorice, adoptă **un discurs anticomunist puternic emoţionalizat, militant, cu o retorică vehementă şi cu puternice accente vindicative**[12]. Cea mai mare parte a acestui tip de lucrări se datorează, totuşi, nu istoricilor, ci fostelor victime ale regimului, unor ziarişti în căutarea succesului de piaţă sau unor militanţi politici care au văzut în anticomunism o sursă de legitimitate politică.

O a doua categorie de lucrări, net diferită, reuneşte abordările făcute profesionist, pornind de la respectarea deontologiei istoricului şi uzând de metode de cercetare onestă. **Discursul uzitat în acest gen de lucrări este unul ce întruneşte criteriile discursului ştiinţific, evitându-se vehicularea unor date incerte, neverificate, aplicarea de etichete şi, mai ales, trimiterile către scena politică contemporană.** În acelaşi timp, trebuie menţionat că şi unele scrieri ale „diletanţilor" într-ale istoriei dovedesc o profundă înţelegere a epocii studiate şi reuşesc o abordare echilibrată în registrul aprecierilor şi al discursului, în general.

Din acest punct de vedere, peisajul istoriografic este de o asimetrie pregnantă, lucrările puternic marcate de emotivitatea post-totalitară şi de tendinţa vădită de a sluji obiective din sfera politicii, printr-un discurs legitimant[13], fiind copleşitoare ca număr, în raport cu lucrările puse în slujba obiectivului de „a cunoaşte pentru a şti, nu de a cunoaşte pentru a condamna"[14].

În prima categorie se pot distinge **două subcategorii**, şi anume cea a lucrărilor virulent anticomuniste şi anti-Securitate realizate de foste victime ale regimului sau de urmaşii acestora, lucrări cărora li se contrapun scrierile justificative, encomiastice, aduse în atenţia publicului de către Serviciul Român de Informaţii, de foşti ofiţeri de securitate sau de foşti potentaţi ai regimului comunist.

Accente anticomuniste puternice se regăsesc cu precădere în lucrările, preponderent memorialistice, realizate de victimele Securităţii. În mod firesc, cei care au îndurat

---

memorii, lucrări generale, lucrări speciale, dar am considerat că o taxonomie bazată pe tipul de discurs utilizat va aduce un plus de comprehensibilitate demersului nostru.

12 Florin Abraham, *Direcţii ale cercetării represiunii comuniste în România după 1989*, în „Arhivele Totalitarismului", anul XIV, nr.52-53 (3-4/2006), p. 191; În această categorie se înscriu o mare parte din comunicările prezentate la simpozioanele organizate la Sighet de către Academia Civică, ilustrativ în acest sens fiind volumul intitulat *Memoria ca formă de justiţie: comunicări prezentate la Seminarul de la Sighetu Marmaţiei (10-12 iunie 1994)*, Bucureşti, Editura Făt Frumos, 1994; vezi şi seria celor zece volume intitulate *Analele Sighet*.

13 Situaţia contemporană ne permite o mai bună înţelegere a observaţiilor lui Nicolae Iorga referitoare la legitimarea prin istorie: „Ceea ce ţine în picioare societăţile şi complicatele clădiri pe care ele se razimă nu pe numărul, nici forma, nici organizarea strânsă, ci *justificaţia* lor. De aceasta nici o alcătuire omenească n-a fost în stare să se scutească. Totdeauna păstrătorii puterii, conducătorii muncii omeneşti au simţit nevoia morală să îndreptăţească ceea ce reprezintă şi ceea ce le foloseşte. Şi această îndreptăţire nu e decât o idee, o idee care a fost un ideal şi a devenit un principiu care sprijină o tradiţie, care consfinţeşte" – N. Iorga, *Generalităţi cu privire la studiile istorice*, ediţia a III-a, Bucureşti, Institutul de Istorie Universală „N. Iorga", 1944, p. 74.

14 Florin Abraham, *loc. cit*, p. 192.

chinuri şi umilinţe îngrozitoare în timpul regimului totalitar au ţinut să facă cunoscute întregii lumi aceste lucruri, să scoată de sub „pecetea tainei" crimele comise de dictatura comunistă. Aşa cum s-a observat, acest gen de lucrări utilizează „un discurs puternic ideologizat", care „construieşte şi operează cu doar două categorii: «eroii» («rezistenţii», «disidenţii») şi «anti-eroii» (torţionarii, activiştii de partid, securiştii etc)"[15], evitând aducerea în atenţie a „majorităţii tăcute" a populaţiei, majoritate care, la extremă, este chiar culpabilizată retroactiv.

Operarea unei selecţii în noianul de lucrări apărute după 1989 este dificilă, dar vom încerca să amintim aici numai acele lucrări care, în pofida tipului de discurs adoptat, au o valoare documentară mai mare şi pe cele ale căror autori au ştiut să extrapoleze experienţa proprie, să o raporteze la ansamblul edificiului totalitar, să identifice cauzele adânci ale răului căruia i-au căzut victime.

Vom începe această „inventariere" cu lucrarea unui intelectual comunist, căzut victimă propriilor convingeri: Herbert (Bellu) Zilber, alias Andrei Şerbulescu[16]. Acesta a fost implicat în procesul înscenat lui Lucreţiu Pătrăşcanu şi detenţia îndelungată, marcată de torturi prelungite, i-a oferit ocazia înţelegerii esenţei malefice a comunismului. Bun cunoscător al ideologiei comuniste, a existenţei partidului în perioada interbelică, precum şi a activităţii organelor informative „burghezo-moşiereşti", dar şi comuniste, Zilber a reuşit să surprindă aspiraţiile secrete ale regimului şi a consemnat câteva consideraţii asupra naturii perverse a Puterii extrem de interesante. Înzestrat cu condei scriitoricesc şi cu un neştirbit simţ al umorului, Bellu Zilber nota, de exemplu, faptul că unul din anchetatorii săi, pe nume Mişu (Mişu Dulgheru?), îi confiase în timpul lungilor anchete „planul de perspectivă al securiştilor":

„Mai întâi, stârpirea contrarevoluţionarilor, spionilor şi trădătorilor, apoi formarea unui dosar complet pentru fiece locuitor. După ce această operă ar fi fost încheiată, urma educaţia politico-ideologică a întregii populaţii. Ascultam halucinat visul unui securist. (...) Vedeam oraşul dosarelor, cu blocuri înalte străjuite de oameni înarmaţi, cu nesfârşite săli [şi] rafturi pline cu dosare pe vârste, profesiuni, naţiuni, totul ordonat după sistemul zecimal, şi imensa catedrală din mijlocul oraşului, cu Mişu la amvon, predicând transfigurat mulţimii nesfârşite de credincioşi cu dosare"[17].

Merită amintită apoi lucrarea lui Ion Ioanid[18] în care, cu o meticulozitate de invidiat, sunt „fotografiate" o întreagă galerie de figuri de deţinuţi şi torţionari, nenumărate locuri ale suferinţei umane împinsă la forme paroxistice, totul îmbinat într-o veritabilă frescă a gulagului românesc. Nu putem să nu amintim prezenţa lui Radu Ciuceanu în peisajul memorialisticii

---

[15] *Ibidem.*

[16] Andrei Şerbulescu, *Monarhia de drept dialectic. A doua versiune a memoriilor lui Bellu Zilber*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1991.

[17] *Ibidem*, p. 133-134.

[18] Ion Ioanid, *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, vol. I-IV, Bucureşti, 1991-1994.

româneşti. Farmecul povestirii, dublat de fineţea analizelor, fac lectura volumelor[19] domniei sale nu doar instructivă, ci şi plăcută. De asemenea, notele întocmite de un erudit cercetător al perioadei comuniste, Octavian Roske, sporesc valoarea ştiinţifică a acestor lucrări.

Alături de memoriile publicate direct de către fostele victime trebuie amintite volumele de interviuri. Dintre ele amintim pe cele în care Corneliu Coposu[20] şi Elisabeta Rizea[21], fiecare dintre ei o figură emblematică pentru o anumită formă de rezistenţă anticomunistă, îşi relatează experienţele şi ne împărtăşesc opiniile asupra regimului totalitar comunist. Se cuvin amintite aici şi volumele de interviuri dedicate rezistenţei armate anticomuniste, realizate sub egida Institutului de Istorie Orală din Cluj[22].

Din nefericire, majoritatea interviurilor, publicate sub formă de volum sau în diverse periodice, sunt realizate de o manieră jurnalistică, urmărind cu precădere senzaţionalul şi sensibilizarea laturii emoţionale a cititorului. Tehnica interviului sociologic şi tehnicile istoriei orale par a fi destul de relativ stăpânite în cele mai multe cazuri, fapt ce conduce la eşecul unei reconstituiri adecvate a epocii.

Nici volumele care se doresc a fi de analiză a comunismului, în ansamblu, şi a rolului Securităţii în cadrul sistemului politic comunist, în particular, nu duc lipsă de exagerări şi note patetice. Am aminti, în acest sens, afirmaţii precum cele referitoare la „mitralierea unor sate întregi, nimicite apoi cu tunurile şi prin atacuri de aviaţie"[23] în timpul colectivizării agriculturii, la cei peste 2.000.000 (!) de ţărani ucişi[24] sau la totalul deţinuţilor politici în perioada 1945-1989, cifrat („pe baza unor estimări prudente"!) la 1.131.000 de oameni[25]. Nu mai vorbim de cei peste

---

19 Radu Ciuceanu, *Intrarea în tunel*, prefaţă şi note de Octavian Roske, Bucureşti, Editura Meridiane, 1991; idem, *Potcoava fără noroc*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1994; idem, *Pecetea diavolului*, Bucureşti, I.N.S.T., 2002.

20 Corneliu Coposu, *Confesiuni. Dialoguri cu Doina Alexandru*, Bucureşti, Editura Anastasia, 1996.

21 *** *Povestea Elisabetei Rizea din Nucşoara. Mărturia lui Cornel Drăgoi*, culese şi editate de Irina Nicolau şi Theodor Niţu, Bucureşti, Editura Humanitas, 1993.

22 Cornel Jurju, Cosmin Budeancă, *„Suferinţa nu se dă la fraţi...". Mărturia Lucreţiei Jurj despre rezistenţa anticomunistă din Apuseni (1948-1958)*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2002; Denisa Bodeanu, Cosmin Budeancă (eds.), *Rezistenţa armată anticomunistă din România. Grupul „Teodor Şuşman" (1948-1958). Mărturii*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2004; Idem, *Rezistenţa anticomunistă din România: grupul „Capotă-Dejeu" (1947-1975). Mărturii*, Cluj-Napoca, editura Argonaut, 2006; Vezi şi modalităţi de valorificare a mărturiilor orale în Doru Radosav, Valentin Orga, Almira Ţentea, Florin Cioşan, Cornel Jurju, Cosmin Budeancă, *Rezistenţa anticomunistă din Apuseni. Grupurile „Teodor Şuşman", „Capotă-Dejeu", „Cruce şi Spadă". Studii de istorie orală*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2003.

23 Florin Mătrescu, *Holocaustul roşu*, Bucureşti, Gerom Design, 1993, p. 43.

24 Dr. Filip Păunescu, *Cunoaşterea şi combaterea comunismului*, în „Libertatea", an VIII, martie, 1989, nr. 72 *apud* Florin Mătrescu, *op. cit.*, p. 43.

25 Aceste cifre sunt vehiculate în contextul în care un document întocmit de Securitate în 1958 privind „dinamica arestărilor" efectuate în intervalul 1950-1958, indică 75.808 persoane arestate şi 23.023 persoane internate administrativ. Fără a cădea în idolatrie faţă de document, ne întrebăm ce interes ar fi avut Securitatea să minimizeze aceste cifre într-un document *strict secret*, neredactat „în vederea istoriei", după expresia lui A.D. Xenopol, ci pentru informarea conducerii M.A.I. şi a conducerii partidului. Avea vreo

500.000 de oameni morţi în închisoare în perioada 1948-1964[26]. Seducţiei exercitate de o astfel de statistică a ororii i-au căzut victimă chiar şi istorici de profesie, precum Gheorghe Onişoru, care, pe baza studierii parţiale a unor fonduri de arhivă ale Tribunalelor Militare, estima cifra de 549.000 de persoane judecate din motive politice în intervalul 1949-1960[27]. Am putea aminti aici că, potrivit recensământului din 25 ianuarie 1948, populaţia totală a României era de 14.872.624 locuitori, iar la recensământul din 21 februarie 1956 au fost înregistraţi 17.489.450 locuitori, înregistrând un plus de 10,2% faţă de precedentul recensământ.

De asemenea, lucrările unor istorici de profesie, valoroase în ansamblul lor, suferă pe alocuri de aprecieri pripite, de paralele forţate sau de vehicularea unor cifre cel puţin hazardate, deficienţe pe care îndrăznim să le punem pe seama unei abordări emoţionale a unor subiecte adesea prea apropiate temporar şi prea dureroase pentru mulţi dintre români. Avem în vedere afirmaţii precum aceea potrivit căreia „în fond, România anilor '80 nu era esenţial diferită de România anilor '50, când consilierii sovietici comandau peste tot şi ţara era plină de *Sovrom-uri*"[28] sau cea conform căreia „la mijlocul anilor '50, numărul Trupelor de Securitate era estimat la 165.000 de ofiţeri şi militari în termen, organizaţi în brigăzi şi echipaţi cu artilerie şi tancuri"[29].

Creionarea atmosferei din România comunistă în culori vădit sumbre şi apelul la unele tehnici discursive de factură literară nu au fost elemente care să asigure un plus de credibilitate demersului ştiinţific, ci au relevat doar tendinţele empatice ale autorilor. De exemplu, Dennis Deletant susţine că „pe la sfârşitul lui 1952, (...) călătoriile erau permise doar în scop profesional sau pentru motive de sănătate", afirmaţie vădit falsă, dar menită să re-creeze imaginea unei societăţi sub asediu. Acelaşi autor afirmă că „susţinătorul principal al ajutorului pe care P.M.R. trebuia să-l dea intervenţiei sovietice în Ungaria a fost agentul N.K.G.B., Emil Bodnăraş. Pe

---

logică diminuarea „meritelor" în lupta cu „duşmanul de clasă"? Inadvertenţe, dar în nici un caz de ordinul a zeci de mii sau sute de mii de persoane, pot apărea datorită unei proaste calităţi a muncii în evidenţele Securităţii sau a absenţei unor documente referitoare la arestarea sau internarea în lagăre a unor persoane, dar până la cifrele citate mai sus e cale lungă – cf. S.R.I., *Cartea Albă a Securităţii*, vol. III, Bucureşti, 1995, p. 158-159.

[26] Gheorghe Boldur-Lăţescu, *Genocidul comunist în România*, vol. II, Bucureşti, Editura Albatros, 1994, p. 19-20.

[27] *Cu unanimitate de voturi*. Sentinţe politice adunate şi comentate de Marius Lupu, Cornel Nicoară şi Gheorghe Onişoru, Bucureşti, Fundaţia Academia Civică, 1997, p. 22.

[28] Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securităţii în documente. 1949-1989*, Iaşi, Editura Polirom, 2002, p. 11.

[29] Dennis Deletant, *Studiu introductiv* în Marius Oprea, *op. cit.*, p. 31; în realitate, în luna mai 1956, **întreg efectivul M.A.I. era de 139.461 de funcţii** – cf. Florica Dobre, Florian Banu, Camelia Duică, Silviu B. Moldovan, Liviu Ţăranu, *Trupele de Securitate (1949-1989)*, Bucureşti, Editura Nemira, 2004, p. 104; În lucrarea *Ceauşescu şi Securitatea. Constrângere şi disidenţă în România anilor 1965-1989*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1998, p. 44, Dennis Deletant, citând datele din capitolul „The Armed Forces" din lucrarea editată de Alexandru Cretzianu, *Captive Romania. A Decade of Soviet Rule*, Londra, Atlantic Press, 1956, oferea cifra, mult mai realistă, de 55.000 persoane pentru Trupele de Securitate.

timpul revoltei, el a fost numit ministru al Transporturilor şi Comunicaţiilor şi de pe această poziţie el a supervizat deschiderea drumurilor de importanţă strategică pentru trupele sovietice"[30].

Lăsând la o parte întrebarea dacă trupele sovietice aveau nevoie de o „supervizare" românească pentru „a li se deschide drumurile", afirmaţia este una tezistă, fără acoperire în realitatea epocii. Cea mai apropiată remaniere a guvernului R.P.R., faţă de data declanşării evenimentelor din Ungaria, a avut loc pe 3 octombrie 1955. Până la acea dată, Bodnăraş fusese ministrul Forţelor Armate (24 mart. 1950-3 oct. 1955), iar de la 3 octombrie este numit prim vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri (în locul lui Iosif Chişinevschi), funcţie ce o deţine până pe 19 martie 1957. Abia la această dată este desemnat ministrul Transporturilor şi Telecomunicaţiilor (19 mart. 1957-17 apr. 1959)[31]. În perioada revoltei din Ungaria, nici nu exista un minister al Transporturilor şi Telecomunicaţiilor, ci un Minister al Căilor Ferate, condus de Ion Cosma, şi un Minister al Transporturilor Navale şi Aeriene, condus de Gheorghe D. Safer. Telecomunicaţiile se aflau în subordinea Ministerului Poştei şi Telecomunicaţiilor, condus de Dumitru Simulescu[32].

În volumul *Ceauşescu şi Securitatea. Constrângere şi disidenţă în România anilor 1965-1989*, rezultat al unor ample investigaţii în arhive, cumulate cu interviuri cu diverse personalităţi şi cu o minuţioasă parcurgere a bibliografiei, Dennis Deletant nu reuşeşte totuşi să se distanţeze pe deplin de anumite stereotipuri bine întipărite în mentalul colectiv românesc. Astfel, analizând acţiunile de represiune ale Securităţii în urma grevei minerilor din Valea Jiului, din august 1977, Deletant susţine că: „s-a deschis o anchetă pentru descoperirea centrului grevist, iar în următoarele luni circa 4.000 de mineri au fost mutaţi în alte zone miniere; despre unii se spunea că ar fi fost trimişi în coloniile de muncă de la Canalul Dunăre – Marea Neagră"[33]. Fragmentul citat comportă mai multe observaţii: **faptul real**, ancheta Securităţii (condusă personal de gen. Emil Macri, şeful Direcţiei a II-a Contrainformaţii economice din D.S.S.) şi a Procuraturii R.S.R. (o brigadă de procurori de la Procuratura Generală s-a deplasat de la Bucureşti la Petroşani), este împletit cu **ficţiunea**: numărul de 4.000 de mineri mutaţi „în alte zone miniere" este evident nefundamentat, autorul neîntrebându-se care erau acele „zone miniere" capabile să absoarbă 4.000 de noi angajaţi şi nici ce ar fi însemnat această deportare pentru Valea Jiului[34]. În plus, utilizarea unor termeni consacraţi într-un context diferit urmăreşte de asemenea crearea unei reacţii emoţionale. „Coloniile de muncă" de pe şantierul canalului Dunăre – Marea Neagră nu mai erau cele din anii 1949-1953, împrejmuite cu sârmă ghimpată, păzite de

[30] Dennis Deletant, *Studiu introductiv* în Marius Oprea, *op. cit.*, p. 33.

[31] C.N.S.A.S., *Membrii C.C. al P.C.R. 1945-1989. Dicţionar*, Florica Dobre (coord.), Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2004, p. 104.

[32] Ioan Scurtu, Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina, *Enciclopedia de istorie a României*, Bucureşti, Editura Meronia, 2001, p. 148-149.

[33] Dennis Deletant, *Ceauşescu şi Securitatea. Constrângere şi disidenţă în România anilor 1965-1989*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1998, p. 233.

[34] Potrivit unei anchete efectuate de S.R.I. în, pe baza documentelor de arhivă şi a interogării unor participanţi la grevă, „circa 10-15 persoane au fost condamnate pentru diferite infracţiuni, de drept comun, până la maxim 5 ani, din care au executat cel mult 1-1,5 ani. După condamnare au fost reîncadraţi în unităţi miniere din Valea Jiului" - A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 117, vol. 5, f. 132-141.

santinele cu câini-lup şi sub ameninţarea cuiburilor de mitralieră. Cele mai multe erau şantiere în care se mergea pe voluntariat real, dar şi impus (aşa-numitele „şantiere ale tineretului"). Munca deţinuţilor de drept comun a fost folosită pe scară restrânsă. Deci, termeni comuni, realităţi diferite! Nu mai discutăm afirmaţia unui presupus martor ocular, preluată necritic, în care se susţine că acesta „a văzut cum 35.000 de mineri, înghesuiţi în subteran, ascultau ce le spuneau Dobre, G. Jurcă (inginer la mină) şi o femeie"[35], afirmaţie ce poate fi crezută doar de cineva care nu a văzut niciodată o mină sau 35.000 de oameni adunaţi laolaltă. Ca fapt divers, populaţia oraşului Lupeni la recensământul din 5 ianuarie 1977 era de 28.123 de persoane[36].

Dennis Deletant reia şi dezvoltă unele din tezele formulate în lucrarea amintită într-un nou volum dedicat exclusiv perioadei în care în fruntea comuniştilor români s-a aflat Gheorghe Gheorghiu Dej[37]. Autorul ne avertizează că lucrarea sa „nu este pur şi simplu o istorie a Securităţii din timpul regimului Dej, ci mai curând o analiză a rolului pe care l-a jucat impunerea terorii, a represiunii în menţinerea la putere a lui Dej, în suprimarea opoziţiei şi a disidenţei de orice fel". Dintre cele 13 capitole ale volumului nu mai puţin de trei sunt dedicate aproape exclusiv Securităţii: Capitolul 6 – *Securitatea şi teroarea*, capitolul 9 – *Gulagul românesc* şi Capitolul 10 – *Rezistenţa armată*, autorul reuşind astfel, încă o dată, să-şi aducă o semnificativă contribuţie la scrierea istoriei Securităţii, chiar dacă, uneori, discursul său capătă o tentă patetică.

Aşa cum am precizat anterior, exagerările şi discursul partizan nu au fost apanajul scriiturii anticomuniste, dimpotrivă, apologeţii comunismului şi ai Securităţii nu au rămas datori, formele lor de exprimare fiind multiple. Chiar dacă un discurs public vădit pro-comunist este destul de greu de identificat în spaţiul public românesc, tendinţele de a nega, justifica sau a diminua anumite laturi negative ale regimului comunist sunt numeroase.

În acest sens, al prezentării subiective şi justificative, date punctuale referitoare la anumite practici ale Securităţii sau la implicarea acestei instituţii într-un eveniment sau altul pot fi desprinse din lucrări memorialistice, precum cele semnate de personaje din cercurile puterii comuniste ca Silviu Brucan[38], Dumitru Popescu[39], Gh. Gaston Marin[40], Paul Niculescu Mizil[41] sau Paul Sfetcu[42]. Acelaşi gen de informaţii se regăseşte şi într-o subspecie a memoriilor, aceea în care participanţii la evenimentele istorice rememorează trecutul în cadrul unui interviu[43]. Dintre

---

[35] Dennis Deletant, *op. cit.*, p. 231.

[36] Ioan Scurtu, Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina, *op. cit.*, p. 525.

[37] Dennis Deletant, *Teroarea comunistă în România. Gheorghiu Dej şi statul poliţienesc. 1948-1965*, Iaşi, Editura Polirom, 2001.

[38] Silviu Brucan, *Generaţia irosită. Memorii*, Ed. Calistrat Hogaş, Bucureşti, 1992.

[39] Dumitru Popescu, *Am fost şi cioplitor de himere. Un fost lider comunist se destăinuie*, Bucureşti, Editura Expres, 1993.

[40] Paul Sfetcu, *13 ani în anticamera lui Dej*, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române, 2000.

[41] Paul Niculescu Mizil, *O istorie trăită*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1997.

[42] Gh. Gaston Marin, *În serviciul României lui Gheorghiu-Dej. Însemnări din viaţă*, Bucureşti, Editura Evenimentul Românesc, 2000; Idem, *Consemnări*, Bucureşti, Editura Semne, 2003.

[43] Interviurile, ca metodă a istoriei orale, ridică la fel de multe probleme, datorită tentaţiei memoriei de a „reconstrui" cele văzute şi auzite, ca şi memorialistica. Vezi, în acest sens, consideraţiile lui Jean François

aceste lucrări se disting, prin poziţia centrală deţinută de intervievat în cadrul evenimentelor rememorate, interviurile realizate de Lavinia Betea cu figuri de marcă ale nomenclaturii comuniste, precum Ion Gheorghe Maurer[44], Alexandru Bârlădeanu[45] sau Corneliu Mănescu[46].

Destul de bogată este şi literatura memorialistică produsă de foştii purtători de epoleţi care, la bătrâneţe, au simţit nevoia să-şi preamărească faptele de arme şi să-şi justifice, în faţa lumii şi, uneori, a propriei conştiinţe, acţiunile. Mulţi dintre ei, însă, nu au făcut decât să-şi continue opera de dezinformare în care s-au specializat în perioada cât au fost ofiţeri activi ai Securităţii[47]. Utilizarea acestor mărturii solicită din plin discernământul cercetătorului pentru că utilizează stratagema clasică, dar atât de eficace, a împletirii unor jumătăţi de adevăr cu minciuni sfruntate şi cu fantezii personale. Ne vom limita la a menţiona doar câteva nume dintre cele ale ofiţerilor cu veleităţi de memorialişti.

Astfel, Neagu Cosma, fostul şef al contraspionajului în anii '60-'70, s-a dovedit a fi destul de prolific, susţinându-şi tezele prin publicarea mai multor volume[48] şi a unor articole în diverse publicaţii. Teza sa principală este aceea că acţiunile abominabile ale Securităţii s-ar datora aproape exclusiv ofiţerilor alogeni care acaparaseră posturile de conducere din instituţie şi care slujeau alte interese decât interesul naţional. În urma înlăturării acestora, Securitatea s-ar fi transformat într-un redutabil instrument de apărare a României, acţionând exclusiv în limitele „legalităţii socialiste".

Un alt bun cunoscător al realităţilor din M.A.I şi Securitate, generalul (r) Ionel Gal, a realizat, de asemenea, o lucrare pseudo-memorialistică, dar a preferat să-şi cantoneze demersul în perioada 1965-1989, deşi activase în M.A.I. şi în anii '50[49]. Opţiunea e lesne de înţeles, întrucât, potrivit autorului, „activitatea organelor Ministerului Afacerilor Interne din anii 1946-1964

Soulet pe marginea surselor orale ale istoriei în lucrarea *Istoria imediată*, Bucureşti, Editura Corint, 2000, p. 66-72.

44 Lavinia Betea, *Maurer şi lumea de ieri. Mărturii despre stalinizarea României*, Arad, Fundaţia Ioan Slavici, 1995.

45 Idem, *Alexandru Bârlădeanu despre Dej, Ceauşescu şi Iliescu*, Bucureşti, Editura Evenimentul Românesc, 1997.

46 *Convorbiri neterminate. Corneliu Mănescu în dialog cu Lavinia Betea*, Iaşi, Editura Polirom, 2001.

47 Australianul Philllip Knightley consideră că „toate poveştile spionilor trebuie tratate cu un scepticism maxim. Chiar şi varianta «acum pot să vă spun», în care spionii care au păstrat tăcerea timp de 40 de ani dezvăluie în sfârşit marile triumfuri ale agenţiilor lor, se dovedesc a fi, la o atentă examinare, în cel mai bun caz, exagerări şi, în cel mai rău, mituri şi legende" – Phillip Knightley, *The Second Oldest Profession. The Spy as Bureaucrat, Patriot, Fantasist and Whore*, London, André Deutsch, 1986, p. 7; Fără a fi spioni, în deplinul sens al cuvântului, (deşi le place să creadă că asta au fost), ofiţerii de securitate au păstrat aceeaşi înclinaţie spre fabulaţie şi dezinformare.

48 Vezi Neagu Cosma, *Cupola. Securitatea văzută din interior. Pagini de memorii*, Bucureşti, Editura Globus, 1994; idem, *Contribuţia unor „minorităţi" naţionale la bolşevizarea României*, Bucureşti, Editura Bravo Press, 1996; idem, *Securitatea, poliţia politică, dosare, informatori*, Bucureşti, Editura Globus, 1998.

49 Ionel Gal, *Raţiune şi represiune în Ministerul de Interne.1965-1989*, Iaşi, Editura Do-minoR, 2001-2002, vol. 1-2.

nu poate fi asemuită sau comparată cu cea din anii 1965-1978 sau din următorii ani până la evenimentele din 1989". Autorul se dovedeşte a fi un exponent al tezei naţionaliste privind evoluţia Securităţii şi de aceea a preferat să expună evenimente din perioada „legalistă" a Securităţii. În opinia sa, „este unanim acceptată culpabilizarea rolului funest jucat de organele Ministerului Afacerilor Interne în primele două decenii după cel de-al doilea război mondial când România a avut un statut de ţară ocupată şi inclusă în zona sovietică prin înţelegerea dintre Marile Puteri. Toate actele de represiune individuale şi colective, toate acţiunile de încălcare brutală a drepturilor fundamentale ale omului, inclusiv schimbarea regimului politic sunt cunoscute ca fiind impuse de Imperiul Roşu"[50]. Această opinie este completată de aceea potrivit căreia, după 1965, „doctrina şi teoria luptei de clasă, criteriile de apreciere a duşmanului au fost abandonate" şi „respectarea legilor a fost transformată într-un cult solicitându-se tuturor exigenţă şi fermitate în aplicarea prevederilor legale". Lipsa de temei a unor astfel de aserţiuni şi dihotomii simpliste considerăm că nu mai trebuie demonstrată aici.

Printre cele mai tendenţioase lucrări poate fi amintită cea semnată de Dumitru Iancu Tăbăcaru[51]. Simpla enumerare a câtorva din titlurile capitolelor este edificatoare. Astfel, Securitatea „a fost un organism legal al statului român", „a îndeplinit numai misiuni în apărarea Siguranţei naţionale", „nu a fost un organ de represiune", „nu a deservit familia Ceauşescu", „cadrele de Securitate nu au fost privilegiate". În ciuda unei pledoarii impresionante pentru Adevăr, autorul, mizând pe faptul că „până ce istoricii autentici vor avea acces la documente, vor trece câteva generaţii"[52], propune cititorului o versiune proprie a istoriei Securităţii, bazată pe „cunoştinţele noastre directe sau aproape", declarându-se în acelaşi timp credincios ideii că „memoria poate întemeia informaţia istorică doar parţial". Trebuie remarcată maniera extrem de abilă în care autorul încearcă să camufleze aspectele reprobabile din activitatea Securităţii prin invocarea cu lux de amănunte a unor principii de drept, prin citarea unor articole din codurile de legi, a unor definiţii din diverse dicţionare sau prin maxime şi aforisme emise de ilustre personalităţi de-a lungul timpului[53]. Şi acest autor pledează pentru o dihotomie radicală în evoluţia Securităţii, marcată de evenimentele de la jumătatea deceniului al şaptelea al secolului trecut („Declaraţia P.M.R. din 1964", moartea lui Dej în 1965), afirmând că măsurile luate ulterior au transformat radical instituţia:

„Se ştie, de pildă, că la jumătatea anilor '60 s-a declanşat un proces drastic în această privinţă, cu un efort juridic care poate va rămâne în istorie alături de cel din vremea lui

---

[50] *Ibidem*, vol. I, p. 8-9.

[51] Dumitru Iancu Tăbăcaru, *Sindromul Securităţii*, Bucureşti, Ed. Paco, f.a.

[52] *Ibidem*, p. 11.

[53] De exemplu, în opinia autorului, represiunea declanşată în timpul regimului comunist împotriva adversarilor politici şi a unei mari părţi a populaţiei nu îşi are originea în principiile marxism-leninismului, ci „represiunea îşi are izvorul de legalitate în ideea de stare de asediu şi de necesitate înscrisă în Constituţie (art. 72, alin. 3, lit. e şi art. 93 alin. 1), ca pe o îndatorire a Parlamentului şi a Preşedintelui de a restrânge prin lege exerciţiul unor drepturi şi libertăţi (art. 49, alin. 1), la o parte a populaţiei, a teritoriului sau la întregul lor", neuitând să adauge „dura lex, sed lex" – *ibidem*, p. 63.

Alexandru Ioan Cuza. **Au fost complet abolite normele care contraveneau principiilor de drept ori atentau la drepturile şi libertăţile cetăţeneşti** (subl. ns. F.B.). Într-o gândire modernă, înscrisă în cea practicată pe plan internaţional, dar adaptată la sistemul social existent atunci la noi"[54].

Referindu-se la Codul Penal şi Codul de Procedură Penală, modificate în 1968, acelaşi autor nota: „De la un capăt la altul şi în mod subliniat, codurile în cauză **au pus în valoare respectarea statului de drept, a drepturilor şi libertăţilor constituţionale ale cetăţeanului, supremaţia legii** (subl. ns. F.B.), cu aspre puniţiuni în cazul neaplicării lor".

Nu mai insistăm asupra valorii de adevăr a unor astfel de aserţiuni.

Amintiri „glorioase" deapănă şi generalul Nicolae Pleşiţă într-un dialog prelungit cu Viorel Patrichi[55]. Cei „42 de ani de serviciu în munca de informaţii", cum îi place generalului să spună, ies permanent la iveală pe parcursul interviurilor, Nicolae Pleşiţă aruncând cu abilitate momeli interlocutorului, eschivându-se sau răspunzând „în doi peri" la întrebările incomode. Replici ca „aiurea!", „spanac!" „vax!" sau „treaba mea!" sunt frecvent folosite de general pentru a evita un răspuns sau pentru a arunca în derizoriu o problemă sesizată de interlocutorul său. Împănat cu fanfaronade[56] şi condimentat cu episoade demne de serialele poliţiste de mâna a doua[57], volumul aduce, cu toate acestea, şi o sumă de informaţii utile, folosibile mai ales prin coroborarea cu alte surse.

Gh. Ionescu Olbojan este pseudonimul sub care un alt fost ofiţer se „răfuieşte" cu un defector celebru, Ion Mihai Pacepa. Cărţile sale au meritul că aduc în atenţie o serie de practici ale Securităţii, în special în domeniul acţiunilor externe, radiografiind şi o serie de personaje care s-au ilustrat, într-un fel sau altul, în acest domeniu[58].

---

[54] Dumitru Iancu Tăbăcaru, *Sindromul Securităţii*, Bucureşti, Ed. Paco, f. a., p. 61

[55] *Ochii şi urechile poporului. Convorbiri cu generalul Nicolae Pleşiţă. Dialoguri consemnate de Viorel Patrichi în perioada aprilie 1999-ianuarie 2001*, Bucureşti, Editura Lumea, 2001.

[56] Semnificative sunt numeroasele episoade în care generalul povesteşte cum „le dădea replica" potentaţilor zilei şi, mai ales, lui Nicolae Ceauşescu. Ori, stenogramele păstrate în arhive consemnează cu totul altceva – cf. Florian Banu, *Din paradoxurile Epocii de Aur – Ceauşescu* versus *Securitatea*, în „Dosarele Istoriei", nr. 7(83)/2003, p. 38-39.

[57] Vezi, de exemplu, episodul implantării de microfoane în tocurile pantofilor ambasadorului S.U.A. la Bucureşti în momentul în care acesta îşi dusese pantofii la pingeluit (!) – *Ochii şi urechile poporului. Convorbiri cu generalul Nicolae Pleşiţă. Dialoguri consemnate de Viorel Patrichi în perioada aprilie 1999-ianuarie 2001*, Bucureşti, Editura Lumea, 2001, p. 63.

[58] Gh. Ionescu Olbojan, *Good bye, domnule Pacepa!*, Bucureşti, R.A.I. Isis,1992; idem, *Fantomele lui Pacepa*, Bucureşti, Editura Corida, 1994; idem, *Faţa neagră a Securităţii & Ion Mihai Pacepa*, Bucureşti, 1999.

Tot Pacepa este pretextul pentru scrierea unor volume de către alţi foşti ofiţeri de securitate, volume care, citite cu spirit critic, pot fi considerate ca utile pentru înţelegerea lumii Securităţii[59].

Desigur, nu putem încheia succinta trecere în revistă a acestor producţii memorialistice fără a menţiona lucrările lui Ion Mihai Pacepa, personaj extrem de controversat încă. Începând de la celebrul volum *Orizonturi roşii*[60], cunoscut publicului românesc încă înainte de 1989, prin transmiterea sa în foileton de către unele posturi de radio occidentale şi apoi prin *samizdat*, şi până la mai târziile lucrări *Moştenirea Kremlinului* (Bucureşti, 1993) sau *Cartea neagră a Securităţii* (Bucureşti, 1999), scrierile lui Pacepa sunt bazate pe experienţa proprie, dar sunt realizate într-o manieră cel puţin îndoielnică în ceea ce priveşte onestitatea mărturiilor. Întrebări sunt ridicate fie şi de simplul fapt că *Orizonturi roşii* a apărut la nu mai puţin de zece ani de la defecţiunea lui Pacepa, când imaginea lui Nicolae Ceauşescu în Occident era deja teribil de şifonată. În plus, cartea nu oferă prea multe detalii despre organizarea şi funcţionarea Securităţii, ci pune accentul aproape exclusiv pe ororile şi maşinaţiunile săvârşite de clanul Ceauşescu, mai mult sau mai puţin confirmate de alte surse[61].

Un alt exemplu de scriere tendenţioasă a istoriei Securităţii este şi volumul *Moştenirea Kremlinului*, publicat de acelaşi Pacepa. De exemplu, autorul ne încredinţează că în România, câtă vreme a lucrat în Securitate, n-au fost prinşi alţi spioni decât cei paraşutaţi în anii '50, Occidentul neavând nici un interes să spioneze România. Ca urmare, Pacepa afirmă, „cu mâna pe inimă" că astăzi „nici măcar fosta Uniune Sovietică nu mai prezintă interes operativ pentru organele de informaţii occidentale" şi se întreabă retoric „e oare Vestul atât de stupid încât să-şi cheltuie banii şi timpul pentru a fura tehnologii şi secrete de producţie româneşti?"[62]. Întrebarea denotă cel puţin rea-credinţă, mai ales venind de la o persoană ce a lucrat ani de zile în spionaj şi ştie foarte bine care sunt interesele şi direcţiile de acţiune ale serviciilor de informaţii din întreaga lume.

---

[59] Alexandru Nichita, *Pacepa contra Pacepa. O istorie a serviciilor secrete româneşti de la începuturi şi până la căderea lui Ceauşescu*, Bucureşti, 1996; Titu Simon, *Din culisele serviciilor secrete româneşti. Pacepa quo vadis?*, Bucureşti, Editura Odeon, 1992.

[60] Ion Mihai Pacepa, *Orizonturi roşii. Amintirile unui general de securitate*, Bucureşti, Editura Venus, 1992 (ediţia *princeps* Ion Mihai Pacepa, *Red horizons: The True Story of Nicolae & Elena Ceausescu's Crimes, Lifestyle and Corruption*, Washington D.C., Regnery Gateway, 1987).

[61] Numeroasele inadvertenţe ale „mărturiilor" lui Pacepa au fost inventariate şi disecate şi de foştii camarazi de armă, vezi Neagu Cosma, *Cum a fost posibil? Cârtiţa Pacepa*, Editura Paco, Bucureşti, f.a., capitolul *„Mărturisirile" lui Pacepa*, p. 113-130; pentru o „reabilitare" a lui Pacepa şi a lucrărilor sale pledează Sorin Roşca Stănescu şi Cornel Dumitrescu în lucrarea *Autopsia. Demontarea unei înscenări securiste împotriva generalului Pacepa*, Bucureşti, Omega Press, 1998; vezi şi lucrarea lui Victor Mitran, fost ofiţer D.I.E., care a contactat reprezentanţii C.I.A. de la ambasada S.U.A. din Belgrad în septembrie 1977 oferindu-se să colaboreze cu C.I.A. „în scopul schimbării regimului comunist din România", lucrare intitulată *Blestemul şarpelui. Cui îi e frică de I.M. Pacepa*, Bucureşti, Editura Omega SRL, 1999.

[62] Ion Mihai Pacepa, *Moştenirea Kremlinului. Rolul spionajului în sistemul comunist de guvernare*, Bucureşti, Editura Venus, 1993, p. 503-504.

Dezinformarea şi manipularea opiniei publice şi chiar a cercetătorilor istoriei Securităţii este practicată de foşti ofiţeri superiori şi prin intermediul mass-media. Ne vom opri asupra unui singur exemplu. Într-un interviu publicat în „Jurnalul Naţional" (5 aprilie 2007), fostul şef al Consiliului Securităţii Statului, Ion Stănescu, strecoară o serie de dezinformări grosolane. Întrebat fiind despre schimbările intervenite în activitatea Securităţii după momentul 1968, acesta nu se sfiieşte să afirme: „În evidenţa operativă, la centrul de informare şi documentare, erau foarte mulţi în vârsta. In baza de lucru. Adică aceia care erau lucraţi. Şi am spus: toţi peste 60 de ani i-am scos din evidenţă".

Din sutele de exemple păstrate în arhive[63], care contrazic flagrant declaraţia lui Stănescu, ne vom referi doar la o notă de analiză redactată chiar în 8 noiembrie 1989, cu puţin înainte de colapsul generalizat al sistemului. Pentru a sublinia ridicolul situaţiei şi modul aberant de lucru în care se complăcea Securitatea, vom reda câteva fragmente din notă:

„Obiectivul, datorită vârstei înaintate, 84 de ani, şi a unor afecţiuni, este imobilizat la pat. (...) Pe acest fond, obiectivul mai primeşte vizita câte unui amic ce se interesează de starea sănătăţii lui; unii dintre aceştia, în scurtele vizite ce le fac, încearcă să-l informeze şi să discute cu el probleme de politică internaţională. Obiectivul nu se lasă angrenat în asemenea discuţii, afirmând că nu-l mai interesează nimic"[64].

Orice om normal s-ar aştepta ca acest „caz" să fie închis, dar Securitatea acţiona după o logică proprie: „Având în vedere situaţia informativ-operativă din caz, se impune a acţiona în continuare pentru:

- cunoaşterea persoanelor ce îl vizitează la domiciliu, a naturii discuţiilor ce se poartă cu aceste ocazii;
- prevenirea angrenării obiectivului fără voia sa în activităţi ostile R.S.R.;
- prevenirea scoaterii în exterior a diferitelor valori de patrimoniu pe care le deţine la domiciliu; (...)
- se vor exploata în continuare mijloacele „S", I.T.I. şi T.O. complexe pentru cunoaşterea preocupărilor obiectivului şi a persoanelor ce se interesează de situaţia sa"[65].

Deci, un om de 84 de ani, imobilizat pe patul de suferinţă era urmărit cu perseverenţă de Securitatea pe care Ion Stănescu o reformase în 1968!

Referindu-se la numărul informatorilor, Stănescu susţine ritos: „Nu aveam o situaţie centralizată a informatorilor". Însă, un alt ofiţer superior de securitate, generalul Neagu Cosma susţine altceva: „În anul 1967, când ministru de interne a devenit Ion Stănescu, un om energic, hotărât să facă treabă bună, întrezăream ceva speranţe în a pune ordine între D.I.E. şi celelalte unităţi ale D.S.S., eliminând regimul privilegiat acordat primei în raport cu celelalte. Erau multe

---

[63] Vezi şi Florian Banu, *Epilog optzecist la mişcarea de rezistenţă armată din anii '50*, în C.N.S.A.S., „Mişcarea armată de rezistenţă anticomunistă din România. 1944-1962", Bucureşti, Editura Kullusys, 2003, p. 442.
[64] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 117, vol. 5, f. 48.
[65] *Ibidem*.

fapte care arătau că D.I.E. se suprapunea competenţelor celorlalte unităţi, racolându-le cei mai capabili ofiţeri şi cei mai buni şi mai productivi agenţi. **Avea acces la unitatea de evidenţă operativă a Securităţii, inclusiv la evidenţa reţelei informative**, ceea ce însemna încălcarea, cu consecinţe incalculabile, a celor mai elementare norme ale muncii specifice"[66]. Existenţa unei evidenţe riguroase a reţelei informative este, de asemenea, confirmată de nenumărate grafice şi situaţii statistice pe această temă, păstrate în arhiva Securităţii.

Manipularea informaţiilor privind istoria Securităţii în scopuri politice a fost asumată tacit şi de continuatorul instituţional al acesteia. În fapt, în anul 1994 Serviciul Român de Informaţii, moştenitorul logisticii, arhivelor şi, parţial, al cadrelor temutei Securităţi, a iniţiat o amplă acţiune de imagine menită tocmai să demonstreze societăţii româneşti „ruperea de trecut" a instituţiei şi plasarea ei pe coordonatele specifice activităţii unui serviciu de informaţii dintr-un stat democratic[67]. Totodată, pentru a justifica menţinerea unui mare număr de ofiţeri în noul serviciu, s-au făcut eforturi serioase pentru acreditarea ideii că au existat „mai multe Securităţi": una a alogenilor (evrei, ruşi, maghiari) şi una a autohtonilor[68], o Securitate care exercita atribuţii

---

[66] Neagu Cosma, *Cum a fost posibil? Cârtiţa Pacepa*, Bucureşti, Editura Paco, f. a. , p. 42.

[67] În deschiderea volumului I, Virgil Măgureanu, directorul din acea vreme al Serviciului Român de Informaţii, afirma că „a pune la îndemâna opiniei publice de la noi, într-o formă cât mai nepărtinitoare şi mai lipsită de riscul unor interpretări tendenţioase ori interesate, documente fundamentale, emanând de la Securitate, ni se pare o datorie elementară pentru instituţia noastră. Aşa s-a născut *Cartea Albă a Securităţii* – lucrare de proporţii, în mai multe volume şi urmărind cronologic perioada 1944-1989". Despre buna credinţă a autorului acestor rânduri, care prefera să pună „la îndemâna opiniei publice" documente *selectate* şi nu să asigure accesul liber la fondurile arhivistice cu caracter documentar, istoric, este inutil să mai discutăm. Tendinţele de manipulare au fost rapid sesizate de cei care au avut acces la aceste volume editate de S.R.I. şi, ca urmare, *colectivul de redacţie*, a inserat o notă în versiunea volumului I tipărită în 1997 în care se preciza: „acest prim volum al *Cărţii Albe a Securităţii* a fost distribuit presei, într-un număr redus de exemplare şi într-o formă mult mai restrânsă, la începutul anului 1995. Reacţiile publice au fost dintre cele mai diverse: unele de un entuziasm ponderat, altele sceptice, iar altele marcate de un negativism mai puţin sau mai mult pronunţat, mergând uneori până la acuze de manipulare". În încheierea acestei note, acelaşi *colectiv de redacţie* nota modest şi „onest": „Singurul merit pe care ni-l acordăm este acela de a fi declanşat defrişarea unei arhive care astăzi se află la dispoziţia tuturor celor interesaţi şi dispuşi să o consulte". Despre această ultimă afirmaţie, autorul acestor rânduri se vede obligat să precizeze că, atunci când a dorit să confrunte, în perioada 2001-2005, unele trimiteri bibliografice din „Cartea Albă a Securităţii" cu dosarele citate ajunse în arhiva C.N.S.A.S. a avut surpriza să constate că lipseau fie filele respective, fie chiar, în unele cazuri, un volum sau altul din dosarul cu pricina!

[68] Trebuie remarcată abilitatea editorilor în atingerea obiectivelor, abilitate ce denotă o îndelungată practică în arta dezinformării. Astfel, după ce redau o afirmaţie tranşantă a generalului de securitate Neagu Cosma („...în vara anului 1948, N.K.V.D.-ul îmbrăcase haina care purta eticheta: Direcţia Generală a Securităţii Statului. Că nu era securitatea poporului român, s-a putut vedea în anii care au urmat înfiinţării ei, atât timp cât această instituţie a fost o anexă a temutului serviciu sovietic"), editorii, după trei pagini cu diverse informaţii privind evoluţia Securităţii între 1948-1958, vin cu aprecieri „nuanţate": „Organizată după modelul serviciilor secrete sovietice, dar fără să dispună de experienţa, posibilităţile materiale şi reţelele lor externe, în primii ei ani de existenţă, Securitatea a fost efectiv condusă de reprezentanţii oficiali sau neoficiali,

de poliţie politică a regimului comunist şi o Securitate de factură patriotică, preocupată exclusiv de contraspionaj, antiterorism şi spionaj tehnico-economic şi militar în străinătate.

În cadrul acestei acţiuni au fost editate şi cinci volume din aşa-numita „Carte Albă a Securităţii", destinate să prezinte evoluţia instituţiei pe tot parcursul existenţei sale (1948-1989)[69]. Selecţia documentelor din numărul imens de dosare aflate în arhivele păstrate de S.R.I. şi redactarea pentru fiecare volum de documente a câte unui studiu introductiv a fost încredinţată unui colectiv coordonat de Mihai Pelin[70].

Tendinţele de influenţare a opiniei publice transpar cu destulă uşurinţă din parcurgerea *avertismentelor* şi *studiilor introductive* care preced documentele. În primul rând, se urmăreşte acreditarea ideii că documentele aduse la lumină au o valoare de adevăr absolut şi cele menţionate în cuprinsul lor trebuie luate ca atare: „...ne aflăm în faţa unui corp masiv de documente a căror autenticitate nu poate fi contestată, în care se consemnează minuţios şi concret cvasitotalitatea actelor de dizidenţă din spaţiul literaturii şi artei române din cele două decenii premergătoare evenimentelor din decembrie 1989"[71].

Editorii volumelor au continuat lupta de dinainte de 1989 cu „agenturile" folosind vechea schemă „ai noştri, ca brazii", contrapuşi „uneltelor" imperialismului, desigur cu oarecare edulcorare a tonului. Astfel, în opinia editorilor, „realizatorii emisiunilor culturale ale postului de radio *Europa Liberă*, chiar în cazul în care şi-ar fi propus, nu puteau uza ca de simple unelte de oameni de talia criticului literar Nicolae Manolescu sau a criticului de artă Andrei Pleşu, cum încerca să insinueze propaganda acelui timp. Şi asta chiar în virtutea faptului că un nivel intelectual inferior nu îşi poate subordona un nivel intelectual superior. (...) Cu alte cuvinte, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, alţii şi alţii, au făcut şi ei ce au putut. Greul a stat pe umerii celor ce au angajat lupta aici, acasă"[72].

---

declaraţi sau nedeclaraţi ca atare, ai sovieticilor din România. Încet, dar sigur, aceasta a fost transformată în poliţie politică preponderent antiromânească şi în instrument al Moscovei pentru promovarea intereselor ei în această parte a Europei. În acest context, trebuie să se recunoască şi faptul că, la o asemenea situaţie, s-a ajuns şi în virtutea veleitarismului şi oportunismului manifestat de mulţi ofiţeri autohtoni de Securitate, cu funcţii de comandă mai mult sau mai puţin importante" - Serviciul Român de Informaţii, *Cartea Albă a Securităţii*, vol. II, Bucureşti, 1994, p. 22.

[69] Primele patru volume, tipărite în 1994-1995, au tratat efectiv istoria Securităţii, în vreme ce volumul al V-lea, purtând subtitlul „Istorii literare şi artistice. 1969-1989", a apărut în 1996 la Editura Presa Românească. Publicului larg i-au fost accesibile doar volumele I şi V, celelalte având un circuit restrâns la anumite cercuri din mass media, nefiind puse în vânzare în librării.

[70] In nici unul din volume nu sunt menţionaţi editorii sau coordonatorul, implicarea lui Mihai Pelin în acest proiect fiind atestată de declaraţiile acestuia (vezi şi prezentarea autorului în volumul *Opisul emigraţiei politice*, Bucureşti, 2002) şi atribuită relaţiei vechi pe care o avea cu directorul S.R.I. din acea vreme, Virgil Măgureanu, cu care fusese coleg de studii.

[71] Serviciul Român de Informaţii, *Cartea Albă a Securităţii. Istorii literare şi artistice. 1969-1989*, Bucureşti, 1996, p. VII.

[72] *Ibidem*, p. VIII.

O altă preocupare constantă a editorilor a fost aceea de a contura o imagine cât mai „umană" a Securităţii, înlăturând acuzele frecvente că instituţia a fost implicată în maltratarea sau chiar lichidarea unor oponenţi ai regimului, aruncând responsabilitatea pe umerii Partidului şi neşovăind chiar să insinueze o oarecare „dizidenţă" a Securităţii: „...nu am întâlnit documente care să propună, de la nivelul Securităţii, soluţii extreme împotriva unor adversari declaraţi ai regimului comunist sau intervenţii brutale în treburile breslelor de scriitori şi artişti. Toate măsurile grave, care au vizat subordonarea uniunilor de creaţie, dezorganizarea lor, destrămarea solidarităţii literaţilor şi artiştilor, afectând deseori în mod nemijlocit şi condiţiile lor de viaţă, au emanat sistematic de la nivelul conducerii de partid. Mai mult din unele documente rezultă în chip explicit că Securitatea nu aplauda totdeauna măsurile grave la care ne-am referit şi care îi creau ei înseşi dificultăţi şi probleme noi, înmulţindu-i peste noapte «obiectivele». Este un adevăr şi se cuvine a fi spus, indiferent de reacţiile pe care le poate stârni"[73].

Dincolo de scopurile urmărite în subsidiar de Serviciul Român de Informaţii, publicarea celor cinci volume din *Cartea Albă a Securităţii* a constituit o acţiune benefică pentru cercetarea istorică, atât studiile introductive, ce vădesc o documentare amplă, cât şi corpusul documentar punând la dispoziţia cercetătorilor informaţii de primă importanţă.

Implicarea Serviciului Român de Informaţii în scrierea istoriei Securităţii s-a făcut nu doar prin editarea volumelor de documente amintite, ci şi prin publicarea unui număr de lucrări purtând semnătura unor personalităţi ale instituţiei. Un bun exemplu în acest sens este lucrarea realizată de directorul serviciului, Alexandru-Radu Timofte, intitulată *Originile şi mărirea, declinul şi renaşterea lumii informaţiilor secrete*[74]. Volumul impunător, de 555 pagini, este o amplă şi bine documentată radiografie a ceea ce a însemnat activitatea informativă, începând din antichitate şi până în stricta actualitate, în cele mai diverse areale geografice. Inevitabil, demersul ştiinţific l-a condus pe autor şi la analizarea activităţii „serviciilor speciale ale României în perioadele regimurile totalitare" (p. 113-141), grosul acestui subcapitol fiind alocat perioadei postbelice.

Analiza rolului serviciilor speciale în cadrul regimului comunist este una pertinentă, argumentată, dar autorul rămâne cantonat în interpretarea stereotipă a evoluţiei Securităţii: perioada anilor '50, în care „obiectivele represiunii erau situate în înseşi valorile definitorii ale spiritualităţii şi identităţii naţionale, cu scopul de a ni se anula caracteristicile de neam şi cultură de sorginte latină şi europeană"[75], şi perioada de după 1964-1968, apreciată ca fiind „o perioadă în care între ofiţeri ai securităţii şi populaţie s-a statornicit un nou tip de legături, bazate pe încredere, ceea ce ar putea explica de ce unele persoane cu o bună reputaţie au acceptat «să colaboreze cu securitatea din patriotism». Este o realitate ce nu trebuie trecută cu vederea, dacă dorim să respectăm adevărul"[76].

---

[73] *Ibidem*, p. IX.

[74] Alexandru-Radu Timofte, *Originile şi mărirea, declinul şi renaşterea lumii informaţiilor secrete*, Bucureşti, Editura A.N.I., 2004.

[75] *Ibidem*, p. 122.

[76] *Ibidem*, p. 127.

Fără a nega existenţa unor colaborări „pe bază de sentimente patriotice" în perioada respectivă, propriile investigaţii în arhivele Securităţii ne-au condus mai degrabă la concluzia că acceptarea colaborării era rezultatul unui reflex de teamă condiţionată[77], rezultat al brutalităţilor din anii 50, decât o acceptare datorată unui sentiment patriotic pe deplin asumat. E adevărat că aceeaşi motivaţie, a impulsului patriotic, a fost evocată şi de numeroşi colaboratori ai Securităţii deconspiraţi de către C.N.S.A.S., dar care preferaseră, până la momentul deconspirării publice, să-şi treacă sub tăcere astfel de activităţi „patriotice".

Dincolo de unele deficienţe ale aparatului critic[78], lucrarea aduce în atenţie o sumă de informaţii şi documente care permit o descifrare a evoluţiei Securităţii în cadrul statului totalitar comunist, iar aprecierile privind rolul serviciilor de informaţii în raport cu viaţa politică rămân de actualitate.

O categorie aparte de lucrări referitoare la Securitate, cu o declarată obiectivitate, dar cu numeroase opinii partizane inserate în conţinut, este aceea realizată de ziarişti[79]. Un bun exemplu pentru această categorie este lucrarea lui Teşu Solomovici, *Securitatea şi evreii. Despre călăi şi despre victime*[80]. Deşi declară formal: „nu edulcorez, nu demasc, nu judec, nu dau verdicte", autorul îşi circumscrie, în mare măsură, investigaţia în jurul argumentării unei alegaţii a lui Wilhelm Filderman: „un evreu care devine comunist a încetat să mai fie evreu"[81].

Astfel, pentru Teşu Solomovici, cei mai mulţi dintre evreii care au slujit sistemul comunist, într-un fel sau altul, au făcut-o pentru că, asemenea ofiţerului de securitate Marcel Blecher, au „aderat la mişcarea comunistă din convingere!"[82]. Acelaşi Blecher a aderat la comunism pentru că „era foarte tânăr şi credea în lozincile vremii. Imediat după 23 august 1944 a devenit activist de partid. Ulterior a fost bucuros când i s-a propus să urmeze o şcoală de ofiţeri ai Ministerului Afacerilor Interne"[83].

---

77 Teama pe care o resimţea oricare cetăţean român la auzul unui enunţ gen „ai fost căutat de Securitate" era ironizat în folclorul anilor '80 în următoarea anecdotă: „într-un miez de noapte în uşa unui cetăţean se aud bubuituri. Trezit din somn, acesta întreabă: „cine-i acolo?". De dincolo de uşă o voce fioroasă îi răspunde: „Moartea!". Răsuflând uşurat, omul spune: „Slavă Domnului! Credeam că-i Securitatea!!".

78 De exemplu, o apreciere a Condoleezei Rice asupra rolului factorilor externi în folosirea terorii de către poliţia politică este citată la modul: „Condoleeza Rice, „Poliţia secretă cehoslovacă" în Adelman, Politicile terorii şi comunismului, Apud Kieran Williams, *op. cit.* - Alexandru-Radu Timofte, *op. cit.*, p. 139.

79 O lucrare ce tratează regimul comunist, în general, dar cu numeroase referiri la Securitate este şi cea realizată de Victor Frunză, *Istoria stalinismului în România*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1990.

80 Teşu Solomovici, *Securitatea şi evreii. Despre călăi şi despre victime*, vol. I, Bucureşti, Editura Ziua, 2003; vol. II, cu subtitlul *Teroare. Crime. Turnători. Colaboraţionişti*, Bucureşti, Editura Teşu, 2004.

81 „Erau mulţi aceşti adolescenţi şi tineri care se simţeau rău în pielea lor de evrei; înrolându-se sub steagul roşu, automat ei abjurau condiţia lor evreiască" - Teşu Solomovici, *Securitatea şi evreii. Despre călăi şi despre victime*, vol. I, Bucureşti, Editura Ziua, 2003, p. 328.

82 *Ibidem*, p. 119.

83 *Ibidem*, p. 120.

Când investigaţia îl conduce pe autor la personaje care numai de idealism nu pot fi bănuite, soluţia este la îndemână. Atunci când îl evocă pe generalul Grigore Naum, fost partizan sovietic, paraşutat în România în spatele frontului, şef, ani la rând, al Direcţiei de Contrainformaţii Militare din cadrul Securităţii, Solomovici admite că acesta era „de un fanatism ideologic şi faptic teribil", neuitând însă explicaţia „Evreismul lui Naum? Totalmente refuzat, cel puţin în partea lui vizibilă. Dumnezeu ştie ce se petrecea în adâncurile conştiinţei sale!". Vorbind despre un teribil torţionar al anilor '50, colonelul Ludovic Weiss, autorul notează: „Evreul acesta rău şi fanatic a încetat să fie evreu când a devenit securist, dar când a devenit securist a fost mai rău şi mai fanatic. Un paradox care poate fi apelat, desigur, dar nu voi înceta să-l repet oricând va fi vorba despre evreii comunişti sau securişti"[84]. Ba chiar torţionarul poate fi chiar înţeles: „Ludovic Weiss nu a fost un oportunist, devenise comunist din convingere. O convingere curată, fie ea chiar comunistă, e vrednică de stimă. Weiss şi-a dedicat viaţa unei ideologii, adevărat, nefaste, dar opţiunea era după anii dezmăţului nazist, era după Auschwitz. (...) Weiss a torturat, a smuls mărturii mincinoase şi a împuşcat, nu pentru că era evreu, rău, fanatic, ci a fost rău şi fanatic pentru că aşa i-au cerut-o şefii şi ideologia în care credea, ideologia «urii de clasă»"[85].

Dacă idealismul nu e de folos pentru scuzarea unor anumite opţiuni politice, autorul are şi alte argumente:

„Inocenţa presupune ceva curat la suflet, semnifică nevinovăţie, candoare, naivitate. Inocenţa dacă nu frizează însă şi ignoranţa, nu are haz.

Din ignoranţă, la 23 august 1944, evreii au avut proasta inspiraţie să-i primească pe ostaşii sovietici cu flori. Nu au fost singurii care vor plăti această inocenţă. Cel puţin evreii aveau o scuză: ruşii îi eliberaseră de teroarea fascistă şi acum comunismul le deschidea în faţă porţile Speranţei"[86].

Aşadar, convingerile sincere[87], idealismul, inocenţa şi ignoranţa, sau, uneori, întâmplarea[88] (!) sunt responsabile pentru înregimentarea a numeroşi evrei în rândurile partidului comunist şi ale aparatului represiv. Ne întrebăm dacă astfel de motivaţii onorabile ar fi acceptate atunci când se analizează îmbrăcarea cămăşii verzi sau fie şi numai publicarea unor texte de către anumiţi tineri intelectuali din România interbelică: poate şi ei au fost tineri şi inocenţi,

---

[84] *Ibidem*, p. 254.

[85] *Ibidem*.

[86] *Ibidem*, p. 91.

[87] „Ieşiţi din beciuri, din lagăre şi din frică, foarte mulţi evrei s-au înregimentat, cu o credinţă sinceră, sub faldurile Steagului Roşu" – *ibidem*, p. 92.

[88] „Numai întâmplarea l-a făcut pe acest evreu deştept să îmbrace uniforma Securităţii. Mişu Dulbergher nu credea în comunism şi nu desfăşurase activităţi comuniste ilegale. Întâmplarea a făcut ca să fie închis la Târgu Jiu, unde îşi ispăşeau pedepsele câţiva importanţi deţinuţi ilegali comunişti. Mişu Dulgheru ştia să scrie şi să citească, vorbea limbi străine. A avut şi ghinionul de a arăta bine, cu o alură sportivă, milităroasă, moştenită din armată, făcută la cavalerie. «Să lucreze la serviciile secrete» - au decis tovarăşii! Aşa s-a trezit Mişu Dulgheru colonel şi şeful temut al Direcţiei Anchete" – *ibidem*, p. 214; autorul uită să menţioneze „meritele" acumulate de Dulgheru (Dulberger) în ochii partidului şi ascensiunea acestuia de la încadrarea sa în Ministerul Afacerilor Interne, în martie 1945, până la înfiinţarea Securităţii, în august 1948.

idealişti şi ignoranţi sau, poate, întâmplarea i-a făcut să adere pentru scurtă vreme la „Frăţiile de Cruce"! Sau nu ar fi mai comod să susţinem că, devenind legionari, ei au încetat a mai fi români, în ciuda ideologiei la care aderau? Pogromurile şi „trenurile morţii" ar fi, în acest caz, mai scuzabile?[89]

„Sunt gata să-mi încep îndeletnicirea. Fie să nu mă îndepărtez de calea adevărului fără să roşesc...". Astfel sună un fragment din jurământul lui Maimonide, evocat de Teşu Solomovici în introducerea la lucrarea sa. În ceea ce ne priveşte, avem motive să credem că autorul a roşit adesea în timpul redactării celor două impunătoare volume. În acelaşi timp, obiectivitatea ne obligă să recunoaştem că lucrarea aduce în atenţie o serie de informaţii valoroase, atât din arhive cât şi din memorialistică şi din interviurile cu numeroşi foşti ofiţeri de securitate care trăiesc sau au trăit până nu demult în Israel. Se impune şi observaţia că aparatul critic suferă de o anumită imprecizie, unele trimiteri la lucrări publicate nefiind însoţite de precizarea paginii (vezi vol. I, p. 51, 395, 433, vol. II, p. 218), iar în alte cazuri, reproducerea unor pasaje ample nu este însoţită decât de menţionarea autorului, fără a preciza lucrarea din care se citează. De asemenea, fragmente din stenogramele Biroului Politic al P.C.R. (şi în general din arhiva C.C. al P.C.R.) sunt reproduse fără a indica sursa (care, poate, nu era încă accesibilă publicului larg la momentul consultării de către autor), în schimb citatele extrase din documente aflate în arhiva S.R.I. sunt redate cu indicaţia exactă a cotei dosarului şi a filei respective.

Un alt ziarist cu vechi preocupări în sfera serviciilor de informaţii şi autor al mai multor volume privind Securitatea este Mihai Pelin[90]. Dintre lucrările publicate de Mihai Pelin ne oprim atenţia asupra celei intitulate *Un veac de spionaj, contraspionaj şi poliţie politică. Dicţionar alfabetic*. Proiectată a fi „o istorie a serviciilor speciale din România prin prisma biografiei protagoniştilor lor, a celor ce au fost vânaţi de aceste servicii, ale numeroaselor lor victime, în mare parte nevinovate, precum şi prin acelea ale numeroaselor lor victime, în mare parte nevinovate, precum şi prin acelea ale străinilor care au intrat în contact cu serviciile speciale din România sau, într-un fel sau în altul au influenţat destinele unor români", lucrarea îşi atinge doar parţial obiectivul.

În primul rând, fişele personajelor incluse în dicţionar nu au o structură unitară, spaţiul acordat fiecărei fişe variind nu atât după importanţa sau rolul avut de respectiva persoană, cât după informaţiile pe care Mihai Pelin le-a regăsit în dosarele de arhivă sau în lucrările consultate[91].

---

[89] În „Cuvântul autorului" din deschiderea volumului al II-lea Teşu Solomovici mărturiseşte că „totul mi se părea cum nu se poate de normal în lupta, sau mai exact «ura de clasă»". Cum li se va fi părut „ura de rasă" unor adepţi ai antisemitismului?

[90] Mihai Pelin, *Culisele spionajului românesc. D.I.E. (1955-1980)*, Editura Evenimentul românesc, Bucureşti, 1997; idem, *Genii şi analfabeţi. Militari şi intelectuali sub lupa Securităţii*, Bucureşti, Editura Universal Dalsi, 2002; idem, *Un veac de spionaj, contraspionaj şi poliţie politică*, Bucureşti, Editura Elion, 2003.

[91] Potrivit lui Paul Veyne, „numărul de pagini acordat de autor diferitelor momente şi diferitelor aspecte ale trecutului este o medie între importanţa pe care o au aceste aspecte pentru el şi bogăţia documentării" – Paul Veyne, *Cum se scrie istoria*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1999, p. 25; în cazul lui Mihai Pelin această „medie" e departe de a fi una onorabilă.

În al doilea rând, unele informaţii sunt destul de puţin credibile şi, în absenţa unor trimiteri bibliografice (normală la un dicţionar sau lexicon), menite a fi crezute doar pe baza autorităţii autorului. De exemplu, pentru Dumitru Mazilu, născut la 24 iunie 1934, ni se oferă informaţia că în perioada august 1965-august 1967 „a fost comandant al Şcolii de cadre de securitate de la Băneasa". Cu toată promovarea pe care o făcea regimul comunist tinerilor (din evidenta lipsă de cadre „fără antecedente politice"!), ne e greu să credem că un tânăr ofiţer de 31 de ani conducea principala şcoală de ofiţeri de securitate, mai ales că, în general, acest gen de posturi, era adjudecat de ofiţeri cu experienţă, dar care, dintr-un motiv sau altul, erau împinşi pe linie moartă.

În al treilea rând, Mihai Pelin nu-şi poate reprima tentaţia adoptării unui limbaj cu vădită tentă ziaristică şi nici pe cea a plătirii unor poliţe sau a aducerii unor elogii unor personaje care l-au sprijinit în demersurile sale. Astfel, în fişa lui Virgil Măgureanu[92] insistă asupra activităţii ştiinţifice a acestuia („Doctor în filozofie, în 1971. Asistent la fosta Academie de studii social-politice *Ştefan Gheorghiu*. Din 1968 până în 1983, a publicat numeroase lucrări de specialitate (...) în iulie 1995, a devenit conferenţiar la catedra de sociologie, psihologie şi pedagogie a Universităţii din Bucureşti"), preferând să treacă *bref* activitatea acestuia în Securitate: „După absolvirea facultăţii, a fost tentat să se angajeze în Direcţia de Informaţii Externe a Securităţii, dar nu i-a convenit atmosfera din mediu şi, după un scurt stagiu efectuat în cadrul unui sector de sinteză a presei occidentale, a revenit în viaţa civilă". Se evită în mod evident afirmarea faptului că a lucrat în cadrul Securităţii prin acea formulă a „tentaţiei". Activitatea lui Virgil Măgureanu în fruntea S.R.I. este reflectată, de asemenea, la modul elogios, autorul găsind chiar scuze pentru unele aspecte mai puţin onorabile din primii ani de funcţionare şi chiar compătimindu-l pe directorul S.R.I. („în timpul mandatului său, a fost obstrucţionat şi atacat din toate direcţiile"). Astfel, reintegrarea a numeroşi ofiţeri de securitate în noua instituţie e pusă pe seama „forţei împrejurărilor", iar „acuza că ar fi transformat S.R.I. într-o nouă poliţie politică, în tradiţia fostei Securităţi, susţinută intens de o presă dezabuzată, s-a dovedit a fi lipsită de orice temei".

Cea de-a doua mare categorie de lucrări referitoare la Securitate, aceea care cuprinde abordările făcute profesional, fără ură şi părtinire, fără a-şi propune obiective de natură morală sau politică, ci obiective cognitive, este, din nefericire, mult mai puţin bine reprezentată.

În această categorie credem că, în primul rând, se cuvine înscrisă lucrarea lui Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete româneşti. De la Cuza la Ceauşescu*[93]. Din cele 500 de pagini ale lucrării, aproape 200 tratează istoria Securităţii în perioada 1948-1965[94]. Beneficiind de o documentare amplă în arhivele fostei Securităţi şi valorificând din plin şi alte surse de informaţie, autorul a reuşit o cercetare obiectivă a istoriei temutei instituţii, surprinzând în paginile

---

[92] Mihai Pelin, *Un veac de spionaj, contraspionaj şi poliţie politică*, Bucureşti, Editura Elion, 2003, p. 182-183.

[93] Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete româneşti. De la Cuza la Ceauşescu*, Bucureşti, Editura Ion Cristoiu, 1999.

[94] Pentru perioada ulterioară, vezi idem, *Duplicitarii. O istorie a Serviciilor de Informaţii şi Securitate ale regimului comunist din România. 1965-1989*, Bucureşti, Editura Elion, 2003.

lucrării nu doar aspectele de poliţie politică, ci şi pe cele ale activităţii de informaţii, precum şi metodele şi tehnicile uzitate de Securitate pentru îndeplinirea obiectivelor propuse.

Autorul a acordat spaţii ample analizei politicii de cadre a instituţiei, organizării şi funcţionării reţelei informative, anchetelor informative şi cenzurii corespondenţei, precum şi modalităţilor de folosire a tehnicii operative. Nu au fost ocolite nici aspectele legate de abuzurile Securităţii, fiind tratate şi subiecte mai puţin abordate de alţi autori, cum e cazul supravegherii Armatei de către Securitate sau legăturile cu structurile similare din ţările socialiste.

Lucrarea, de neocolit pentru orice cercetare a subiectului, suferă în principal de lipsa notelor, pe care autorul a preferat să le înlocuiască cu o bogată bibliografie anexată la sfârşitul capitolelor[95].

Trebuie amintită apoi lucrarea lui Mihai Pelin *Culisele spionajului românesc. D.I.E. (1955-1980)*[96]. Investigarea lumii tenebroase a Direcţiei de Informaţii Externe a Securităţii, plecând de la „cutremurul" provocat de defecţiunea lui Pacepa, îi oferă autorului ocazia de a prezenta cititorilor aspecte inedite ale spionajului românesc, oameni şi fapte care au făcut senzaţie în epocă.

Pentru activităţile de peste hotare ale Securităţii, pe lângă lucrările lui Mihai Pelin[97], se impun a fi cercetate volumele semnate de Stejărel Olaru, dedicate fie unui eveniment punctual (atacul Legaţiei României de la Berna)[98], fie unui proces de durată (colaborarea Securităţii cu Stasi)[99]. Tot pentru activitatea de peste hotare a Securităţii este esenţială şi consultarea lucrării

---

95 Această deficienţă a fost înlăturată în mai recenta lucrare a aceluiaşi autor, *Istoria Securităţii regimului comunist din România. 1948-1964*, Bucureşti, INST, 2003. Din păcate, această lucrare nu face decât să reia, cu mici modificări şi completări, capitolele dedicate Securităţii din *Istoria serviciilor secrete româneşti. De la Cuza la Ceauşescu*, iar citarea surselor este adesea defectuoasă. Vezi şi idem, *Torţionarii. Istoria instituţiei Securităţii regimului comunist din România (1948-1964)*, Bucureşti, Editura Elion, 2006.

96 Mihai Pelin, *Culisele spionajului românesc. D.I.E. (1955-1980)*, Bucureşti, Editura Evenimentul Românesc, 1997.

97 Pe lângă lucrările citate anterior se cuvin amintite şi volumule: Mihai Pelin, *Operaţiunile „Meliţa" şi „Eterul". Istoria „Europei Libere" prin documente de Securitate*, Bucureşti, Editura Albatros, 1999; idem, *Genii şi analfabeţi. Militari şi intelectuali sub lupa Securităţii*, Bucureşti, Editura Universal Dalsi, 2002; idem, *Opisul emigraţiei politice. Destine în 1222 de fişe alcătuite pe baza dosarelor din arhivele Securităţii*, Bucureşti, Editura Compania, 2002.

98 Stejărel Olaru, *Cei cinci care au speriat Estul*, Iaşi, Editura Polirom, 2003; în ce ne priveşte, parcurgerea celor 140 de pagini ale lucrării şi a celor 135 de pagini de documente din anexă ne-a lăsat impresia că autorul nu a reuşit să catalogheze în mod univoc atacul asupra Legaţiei R.P.R. de la Berna. Astfel, dacă la p. 26 se subliniază că cei cinci români atacatori au încălcat „numeroase norme de drept internaţional", în *Epilog* Stejărel Olaru face câteva consideraţii pe marginea definirii noţiunii de *terorism*, pentru a conchide că „chiar dacă nu putem accepta crima, nu este greu să analizăm şi să înţelegem condiţiile care au dus la înfăptuirea ei" (p. 139). Dilema *terorişti* sau *eroi* s-a dovedit insolubilă pentru autor.

99 Stejărel Olaru, Georg Herbstritt, *Stasi şi Securitatea*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2005; acest volum, foarte interesant, rod al colaborării cercetătorului român (absolvent al Facultăţii de Teologie Ortodoxă şi a unui master în Ştiinţe Politice) cu un cercetător din cadrul Oficiului pentru Administrarea Arhivelor STASI din Berlin, suferă totuşi de câteva minusuri, printre care am aminti reminiscenţele unui limbaj prea patetic

semnată de Pierre Accoce şi Daniel Pouget[100], deşi autorii au fost acuzaţi că au căzut în plasa întinsă de serviciile secrete franceze şi au tins să acorde o importanţă nejustificată unor acţiuni controlate, de fapt, de aceste servicii.

Ştiut fiind faptul că în interpretarea documentelor emise de fosta Securitate la dificultăţile specifice exegezei izvoarelor istorice se adaugă şi problema cunoaşterii termenilor speciali utilizaţi de serviciile secrete, un dicţionar al acestor termeni nu poate decât să reprezinte un util ajutor al cercetării istorice. Un astfel de dicţionar propune un fost ofiţer de securitate, el publicând, sub pseudonimul Radu Cristescu, un volum ce reuneşte peste 100 de termeni uzuali ai dosarelor fostei Securităţi, împreună cu câteva date biografice ale unor personalităţi proeminente din lumea spionajului şi câteva date despre principalele servicii secrete de informaţii din lume[101]. Aşa cum îi spune şi titlul, lucrarea nu se adresează exclusiv specialiştilor, dar reuşeşte să facă accesibilă înţelegerea unor termeni precum *periere*, *legendă*, *exploatare în orb*, *şipcă*, şi, în acest mod, o apropiere adecvată de studiul unor documente emise de Securitate.

Un impuls al cercetării ştiinţifice asupra organizării şi funcţionării Securităţii a fost reprezentat de înfiinţarea Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii. Avem în vedere atât faptul că instituţia a pus la dispoziţia cercetătorilor interesaţi fondurile arhivistice preluate în gestiune, cât şi crearea unui departament propriu de cercetare, axat, în special, pe studierea rolului jucat de securitate în cadrul regimului comunist.

Munca acestui departament s-a concretizat în publicarea unui număr important de volume şi studii, care, în general, se înscriu în paradigma unei cercetări ştiinţifice riguroase. Încă din primul volum de studii[102], cercetătorii C.N.S.A.S. au abordat aspecte privind problema cadrelor în Securitate (criterii de recrutare, salarizare, profilul angajatului „tipic" ş.a.m.d.), diverse probleme ale organizării şi funcţionării reţelelor informative, implicarea Securităţii în lichidarea grupurilor de rezistenţă armată, persecutarea clerului diverselor culte.

Alături de volumele de studii centrate pe o temă dată[103], departamentul a publicat şi trei numere dintr-un anuar intitulat, sugestiv, *Arhivele Securităţii*[104]. În această publicaţie şi-au

---

(gen „guvernul comunist de la Bucureşti era deja etichetat ca nelegiuit şi infam", p. 29, vila în care sunt cazaţi pe litoralul românesc, în 1962, E. Mielke şi M. Wolf fusese construită de „deţinuţi politici" – p. 79), preluarea necritică a unor informaţii din surse nesigure, precum I.M. Pacepa (vezi cazul U.M. 0920/A, p. 110) sau furnizarea unor explicaţii forţate pentru unele aspecte probate documentar (vezi consideraţiile privind „autoizolarea" Securităţii în „comunitatea serviciilor secrete comuniste", vizibilă mai cu seamă după 1970 – p. 73-74).

100 Pierre Accoce, Daniel Pouget, *Reţeaua Caraman: cei treisprezece români care au zguduit NATO*, Bucureşti, Editura Compania, 1999.

101 Radu Cristescu, *Spionajul şi contraspionajul pe înţelesul tuturor. Mic dicţionar al serviciilor secrete*, Bucureşti, 2000.

102 C.N.S.A.S., *Totalitarism şi rezistenţă, teroare şi represiune în România comunistă*, coord. conf. univ. dr. Gheorghe Onişoru, Bucureşti, 2001.

103 C.N.S.A.S., *Mişcarea armată de rezistenţă anticomunistă din România. 1944-1962*, coord. prof. univ. dr. Gheorghe Onişoru, Bucureşti, Editura Kullusys, 2003.

găsit locul studii valoroase referitoare la reţeaua informativă, interferenţa Securităţii în destinul unor personalităţi ale vieţii ştiinţifice, culturale şi politice ale României, colaborarea Securităţii cu alte instituţii represive (Trupele de Securitate, Miliţia, Trupele de Grăniceri), contribuţia Securităţii la impunerea politicii P.C.R. în diverse sectoare de activitate ş.a.m.d.

A fost iniţiată şi o serie de volume de documente care să reflecte, pe larg, organizarea şi modul de acţiune al Securităţii în diverse conjuncturi[105].

Confruntaţi cu un volum mare de documente şi încercând să răspundă unui larg orizont de aşteptare, cercetătorii din cadrul acestui departament şi-au îndreptat eforturile spre subiecte diverse, plasate cronologic în întreaga perioadă a regimului comunist.

Astfel, un prim volum de documente a fost consacrat mişcării de rezistenţă armată anticomunistă[106]. Intitulat *„Bande, bandiţi şi eroi". Grupurile de rezistenţă din munţi şi Securitatea (1948-1968)*, volumul reuneşte 168 de documente, structurate în două părţi, oferind o imagine diacronică asupra fenomenului. Prima parte include 51 de documente, datate între 18 mai 1948 şi 21 iulie 1960, referitoare la planuri de măsuri iniţiate de Securitate pentru lichidarea grupurilor de luptători din munţi, dări de seamă asupra unor acţiuni din teren, extrase din jurnalele de operaţii ale unor unităţi ale Trupelor de Securitate. Deci, o imagine „la cald" asupra adevăratului război purtat de Securitate asupra acelei părţi din poporul român care refuza să accepte comunismul ca pe un „dat" al istoriei. Cea de-a doua parte a volumului (106 documente) redă modul în care evenimentele au fost rememorate de participanţii în uniformă la un moment festiv: în 1968, la sărbătorirea a 20 de ani de la înfiinţarea Securităţii. Punerea în oglindă a celor două tipuri de documente oferă istoricului prilejul unor utile reflecţii asupra valorii de adevăr a memorialisticii, istoriei orale şi documentului istoric. Informaţiile din volum acoperă, practic, întreg fenomenul rezistenţei armate, fiind prezentate acţiuni ale şi împotriva unor grupuri de cele mai diverse facturi politice şi din toate zonele geografice unde au existat astfel de acţiuni. Cele 64 de fotografii ce însoţesc documentele sunt în măsură să întregească în mod elocvent, uneori chiar şocant, imaginea durităţii confruntării dintre forţele represive ale regimului şi opozanţii acestuia.

Ulterior, cercetarea rezistenţei anticomuniste a fost aprofundată de cercetătorii de la C.N.S.A.S. atât prin publicarea unei largi serii de studii şi articole în diverse publicaţii de specialitate, cât şi prin editarea altor volume de documente, dedicate fie unei grupări anume[107], fie unor figuri emblematice ale mişcării de rezistenţă[108].

---

[104] C.N.S.A.S., *Arhivele Securităţii*, vol. 1, Bucureşti, Editura Pro-Historia, 2002; vol. 2, Bucureşti, Editura Nemira, 2004; vol. 3, Bucureşti, Editura Nemira, 2006.

[105];; Adrian Nicolae Petcu (coord.), *Partidul, Securitatea şi Cultele. 1945-1989*, Bucureşti, Editura Nemira, 2005, C.N.S.A.S., *Securitatea. Structuri/cadre, obiective şi metode*, coord. Florica Dobre, vol. I 1948-1967, vol. II 1967-1989, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2006.

[106] Florica Dobre (coord.), *„Bande, bandiţi şi eroi". Grupurile de rezistenţă din munţi şi Securitatea (1948-1968)*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003.

[107] Camelia Ivan Duică, *Rezistenţa anticomunistă din Maramureş. Gruparea Popşa (1948-1949)*, Bucureşti, I.N.S.T., 2005.

[108] Liviu Ţăranu, Theodor Bărbulescu (editori), *Jurnale din rezistenţa anticomunistă. Vasile Motrescu, Mircea Dobre. 1952-1953*, Bucureşti, Editura Nemira, 2006.

Dacă primul volum de documente editat sub egida C.N.S.A.S. a fost consacrat „oamenilor pădurii", cum mai erau numiţi luptătorii anticomunişti, demersurile ştiinţifice nu au ocolit nici aparatul represiv. Astfel, Trupele de Securitate, principala componentă a M.A.I. utilizată împotriva rezistenţei armate, sunt prezentate de-a lungul existenţei lor de patru decenii într-un volum care reuneşte 157 de documente, create în intervalul 15 octombrie 1947 – 9 aprilie 1990. Documentele provin atât din arhiva C.N.S.A.S., cât şi din arhiva Comandamentului Naţional al Jandarmeriei şi oferă o imagine elocventă asupra evoluţiei structurilor şi rolurilor atribuite acestei arme pe întreaga perioadă a regimului comunist: de la lichidarea grupurilor de rezistenţă din munţi în anii '50 şi până la misiunile antiteroriste şi folosirea trupelor în activităţi ale economiei naţionale în anii '70 şi '80, practic, fiecare acţiune semnificativă a acestor unităţi se găseşte reflectată în paginile volumului[109].

O altă direcţie fertilă de investigaţie a fost reprezentată de studierea modului în care Securitatea a malformat biografiile unor figuri de marcă ale scenei politice româneşti, ale culturii şi ştiinţei. Un astfel de efort de cercetare s-a materializat prin publicarea volumului de documente dedicat generalului Nicolae Rădescu[110]. Acesta circumscrie o perioadă de 67 de ani (1933-2000) şi reuneşte documente de o factură foarte diversă: de la adeziunea generalului la Partidul Poporului în anul 1933, la manuscrise inedite ale acestuia, de la note de urmărire întocmite de S.S.I. şi Siguranţă până la documentele de urmărire ale Securităţii. Volumul se încheie, apoteotic, cu decizia privind recursul în anulare declarat de Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiţie din 17 ianuarie 1947. Au urmat apoi volume de documente dedicate lui Nicu Steinhardt[111], psihologului Nicolae Mărgineanu[112], istoricului şi omului politic Gheorghe Brătianu[113].

Nici faptul că activitatea Securităţii a interferat într-un mod brutal în arii de activitate de o sensibilitate aparte, cum este cazul vieţii religioase nu a fost neglijat. Modul în care partidul comunist a înţeles să controleze cultele din România prin intermediul „braţului său armat", Securitatea, este sugestiv documentat în volumul *Partidul, Securitatea şi Cultele. 1945-1989*[114].

---

[109] Florica Dobre, Florian Banu, Camelia Duică, Silviu B. Moldovan, Liviu Ţăranu (editori), *Trupele de Securitate (1949-1989)*, Bucureşti, Editura Nemira, 2004.

[110] Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii, *Un sfert de veac de urmărire: documente din dosarele secrete ale generalului Nicolae Rădescu*, documente selectate şi editate de Monica Grigore, Oana Ionel, Dragoş Marcu, studiu introductiv de prof. univ. dr. Gheorghe Onişoru, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2004.

[111] Clara Cosmineanu, Silviu B. Moldovan (editori), *Nicu Steinhardt în dosarele Securităţii. 1959-1989*, Bucureşti, Editura Nemira, 2005.

[112] C.N.S.A.S., *Nicolae Mărgineanu. Un psiholog în temniţele comuniste. Documente preluate din arhiva C.N.S.A.S.*, ediţie îngrijită de Cristina Anisescu, Iaşi, Editura Polirom, 2006.

[113] C.N.S.A.S., *Gheorghe I. Brătianu în dosarele Securităţii. Documente. Perioada domiciliului obligatoriu. Arestarea. Detenţia. Moartea. (1947-1953)*, selecţia documentelor, studiu introductiv, note şi addenda Aurel Pentelescu, Liviu Ţăranu, prefaţă Acad. Dinu Giurescu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2006.

[114] Adrian Nicolae Petcu (coord.), *Partidul, Securitatea şi Cultele. 1945-1989*, Bucureşti, Editura Nemira, 2005.

De o importanţă aparte este o lucrare cu caracter enciclopedic realizată de o echipă de cercetători din cadrul C.N.S.A.S., coordonată de Florica Dobre: dicţionarul membrilor C.C. al P.C.R. din perioada 1945-1989[115]. Pornind de la premisa că Securitatea nu a fost decât o unealtă a partidului comunist şi că pentru a înţelege acţiunile uneltei e necesar să cunoşti creierul care le comanda, cercetătorii au realizat o muncă plină de acribie, decopertând un imens volum de material arhivistic provenit din Arhivele Naţionale, Arhivele Militare, Arhiva Camerei Deputaţilor şi, evident, arhiva C.N.S.A.S., trecându-l prin filtrul criticii istorice şi turnându-l în forma standardizată a unor fişe biografice. Unealtă preţioasă pentru oricare cercetător al istoriei contemporane a României, dicţionarul membrilor C.C. îşi sporeşte valoarea printr-un foarte documentat studiu introductiv semnat de Nicoleta Ionescu-Gură.

Pe aceeaşi linie, a evidenţierii modului complex în care acţiunile Securităţii erau direct condiţionate de evoluţiile ideologice şi schimbările din conducerea partidului comunist, se înscrie şi publicarea principalelor documente ale Plenarei Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român din 30 noiembrie – 5 decembrie 1961[116]. Importanţa acestui demers trebuie subliniată cu atât mai mult cu cunoaşterea acestor documente este de o importanţă capitală nu doar pentru descifrarea istoriei Securităţii, ci şi pentru cunoaşterea evoluţiei regimului comunist din România în ansamblul său.

Evident, eforturi deosebite au fost făcute în direcţia descifrării evoluţiei instituţionale a Securităţii şi a mecanismelor prin care aceasta a reuşit să exercite un control cvasi-total asupra societăţii româneşti, eforturi concretizate prin publicarea unor volume consistente. Dintre acestea, se impune atenţiei, prin numărul considerabil de documente, precum şi datorită acoperirii întregii perioade de existenţă a instituţiei, lucrarea „Securitatea. Structuri – cadre. Obiective şi metode", structurată, cronologic, pe două volume: vol. I: 1948-1967 şi vol. II: 1968-1989[117]. Beneficiind şi de două studii introductive consistente, precum şi de fişele biografice ale unor figuri de marcă ale aparatului Securităţii, lucrarea pune la dispoziţia cercetătorilor documente esenţiale pentru înţelegerea mecanismelor de funcţionare, a modificărilor înregistrate de-a lungul timpului de tactica şi strategia Securităţii şi oferă o imagine de ansamblu asupra instituţiei.

Din aceeaşi categorie face parte şi lucrarea intitulată „«Partiturile» Securităţii. Directive, ordine, instrucţiuni (1947-1987)"[118]. Aşa cum indică şi titlul, volumul aduce la lumină o

---

[115] C.N.S.A.S., *Membrii C.C. al P.C.R. 1945-1989. Dicţionar*, coordonator Florica Dobre, autori: Liviu Marius Bejenaru, Clara Cosmineanu – Mareş, Monica Grigore, Alina Ilinca, Oana Ionel, Nicoleta Ionescu-Gură, Elisabeta Neagoe-Pleşa, Liviu Pleşa, studiu introductiv: Nicoleta Ionescu-Gură, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2004.

[116] Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii, *Dosarul Ana Pauker. Plenara Comitetului Central al partidului Muncitoresc Român din 30 noiembrie – 5 decembrie 1961*, vol. I-II, selectarea şi editarea documentelor, studiu introductiv şi note: Elis Neagoe-Pleşa, Liviu Pleşa, cuvânt înainte acad. Florin Constantiniu, Bucureşti, Editura Nemira, 2006.

[117] Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii, *Securitatea. Structuri-cadre. Obiective şi metode*, coord. Florica Dobre, vol. I-II, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2006.

[118] *„Partiturile" Securităţii. Directive, ordine, instrucţiuni (1947-1987)*, ediţie îngrijită de Cristina Anisescu, Silviu B. Moldovan şi Mirela Matiu, Bucureşti, Editura Nemira, 2007.

serie de ordine şi instrucţiuni (40 la număr) care au configurat instituţia şi au trasat liniile de acţiune ale acesteia de-a lungul timpului. Lectura volumului permite decelarea într-o mai bună măsură a componentei de poliţie politică în ansamblul activităţii Securităţii şi contribuie la înţelegerea raporturilor reale dintre Securitate şi puterea politică, dintre Securitate şi societatea românească în ansamblul său. Studiile introductive, semnate de Cristina Anisescu şi Silviu B. Moldovan, precum şi glosarul de termeni, sporesc valoarea lucrării.

Utilă pentru cercetătorul istoriei Securităţii este şi lucrarea realizată de Carmen Chivu şi Mihai Albu, de asemenea, consilieri CNSAS, referitoare la reflectarea vieţii private şi publice în dosarele întocmite de această instituţie[119]. Abordarea într-o manieră sociologică a sferei de activitate şi a metodelor şi mijloacelor utilizate de Securitate, datorată, probabil, pregătirii profesionale a autorilor[120], nu impietează asupra valorii istoriografice a volumului, ba chiar dimpotrivă. Această aserţiune are în vedere, în primul rând, dicţionarul de „termeni uzuali folosiţi în dosarele Securităţii", ce reuneşte 71 de termeni şi expresii întâlnite frecvent în documentele Securităţii, şi care se constituie într-un ajutor preţios în înţelegerea adecvată a informaţiei documentare. De asemenea, aportul informaţional este sporit prin includerea unor documente de primă mână, precum „Planul de căutare a informaţiilor pe anul 1979", „Planul de căutare a informaţiilor în problema «artă-cultură» pe anul 1987" sau „Raport asupra modului cum organele de Securitate au acţionat pentru realizarea obiectivelor şi sarcinilor din programele de măsuri în problemele «artă-cultură», «presă-radioteleviziune-poligrafie», «sănătate», «justiţie»". De asemenea, punerea în lumină a diverselor aspecte ale vieţii private care se „bucurau" de atenţia Securităţii oferă o imagine grăitoare a anchilozării depline a sistemului.

Nu putem să nu sesizăm totuşi o mică incongruenţă între titlul volumului, care se referă la aspecte reieşite din „tehnica operativă"[121], şi conţinutul acestuia, cu ample referiri la investigaţiile la domiciliu, fragmente din scrisori interceptate, rapoarte ale Securităţii. Frapează în mod neplăcut şi caracterul tezist imprimat unor capitole sau subcapitole ale lucrării. Astfel, în cazul subcapitolului intitulat *Sistemul sanitar şi sănătatea populaţiei* referirile sunt făcute aproape exclusiv la legislaţia antiavort. În plus, unele din informaţiile furnizate sunt contradictorii[122] sau eronate[123].

---

[119] Carmen Chivu, Mihai Albu, *Noi şi Securitatea. Viaţa privată şi publică în perioada comunistă, aşa cum reiese din tehnica operativă*, Piteşti, Editura Paralela 45, 2006.

[120] Autorii sunt absolvenţi ai Facultăţii de Ştiinţe Politice şi Administrative, respectiv a Facultăţii de sociologie, ambii absolvind studii de master în Ştiinţe politice.

[121] Potrivit dicţionarului din lucrare, tehnica operativă „reprezintă ansamblul de metode şi mijloace (aparatura) destinate interceptării discuţiilor purtate de persoanele urmărite, precum şi cele necesare transmiterii informaţiilor atât pe cale electronică (emiţătoare de diferite tipuri), cât şi pe cale fotochimică (micropunct, scriere simpatică)" - Carmen Chivu, Mihai Albu, *op. cit.*, p. 214.

[122] De exemplu, aserţiunea autorilor „în închisori, deţinuţii politici, în cadrul programului de exterminare la care erau supuşi, «aveau parte» şi de lipsa îngrijirii medicale sub orice formă ar fi fost ea: consult, medicamente, regim alimentar", este urmată, pe aceeaşi pagină, de un fragment de document în care un fost deţinut politic îi povesteşte altei persoane: „...Şi pe urmă am intrat în greva foamei. A venit la Văcăreşti un ştab mare cu nişte ofiţeri de ăştialalţi de la Securitate şi m-au dus şi m-au hrănit. Când am sosit acolo, i-

Un minus al volumului este reprezentat şi de prezenţa unor date vădit inexacte, de care este greu de spus cine este responsabil, autorii lucrării sau autorii documentelor citate[124], alături de unele interpretări forţate[125].

Studii valoroase centrate strict pe studierea Securităţii, ca instituţie, au fost elaborate şi de cercetători de la institutele Academiei Române, în acest sens amintind contribuţiile lui Sorin

---

a primit comandantul închisorii, directorul spitalului, că şi în închisoare au un spital extraordinar de bine utilat, foarte bine pus la punct, şi supus unui tratament serios. «Nu veţi pleca de la mine decât complet sănătos»" – *ibidem*, p. 86; pentru o descriere veridică a asistenţei medicale din penitenciare, atâta câtă era, vezi Mihai Puşcaşu, *Asistenţa medicală la Aiud în 1954-1956*, în Arhiva Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici din România, „Din documentele rezistenţei", nr. 3, 1991, p. 2-13.

123 Autorii susţin că „avortul a fost interzis pentru prima dată în 1948, urmând modelul sovietic. Întreruperea sarcinii a fost considerată infracţiune şi pedepsită ca atare prin introducerea art. 482 în Codul penal din 1948" (p. 80). Simpla răsfoire a Codului Penal „Carol al II-lea" (intrat în vigoare la 1 ianuarie 1937) i-ar fi convins pe autori că problema avortului fusese avută în vedere de legiuitor şi făcea obiectul... art. 482: „Acela care prin orice mijloace provoacă întreruperea cursului normal al sarcinei, comite delictul de avort şi se pedepseşte precum urmează:

1. când delictul e săvârşit fără consimţământul femeii însărcinate, cu închisoare corecţională de la 2 la 5 ani.
   Dacă s-a cauzat femeii însărcinate vreo vătămare a sănătăţii sau o infirmitate din cele arătate la art. 473, pedeapsa este închisoarea corecţională de la 3 la 6 ani, iar dacă s-a pricinuit moartea acesteia, închisoarea corecţională de la 7 la 10 ani.
2. când delictul e săvârşit de însăşi femeia însărcinată necăsătorită, sau când aceasta a consimţit ca altcineva să i-l provoace, cu închisoare de la 3 la 6 luni, iar dacă femeia este căsătorită, cu închisoare corecţională de la 6 luni la un an.
   Aceeaşi pedeapsă şi după distincţiile de mai sus se aplică şi aceluia care săvârşeşte faptul cu consimţământul femeii" – *Codul Penal Regele Carol al II-lea explicat de Const. Viforeanu, Eugen Petit, Nicolae I. Tanoviceanu*, ediţia a II-a revăzută şi corectată, f.l., Editura Adevărul S.A., f.a., p. 152-153.

Potrivit art. 484, „nu se consideră avort întreruperea cursului normal al sarcinii făcută de un medic:

1. când viaţa femeii este în pericol iminent sau când sarcina agravează o boală de care suferă femeia, punându-i viaţa în pericol, care nu putea fi înlăturat prin alte mijloace şi este vădit că intervenţia n-a fost făcută decât cu scopul de a salva viaţa femeii;
2. Când unul din părinţi este atins de alienaţie mintală şi este certitudine că copilul va purta grave tare mintale. În caz de pericol iminent, medicul este obligat a aduce faptul în scris şi confidenţial la cunoştinţa parchetului în 48 de ore după intervenţie".

124 „În rândul ţiganilor există şi elemente care pentru rezolvarea unor probleme personale recurg la acţiuni cu caracter «protestatar». Spre exemplu, R.E. în vârstă de 2 ani, la data de 17.II.1979 a ieşit cu pancarte în faţa sediului C.C. al P.C.R., fapt pentru care a fost condamnat la 4 luni închisoare în baza decretului 153/1970" – Carmen Chivu, Mihai Albu, *op. cit.*, p. 152.

125 De exemplu, unele calambururi vehiculate în 1948 între membrii P.N.Ţ., precum „R.P.R" = „Regele pleacă rege" sau „România pleacă la război" sunt considerate de autori drept „texte convenţionale", în sensul de „text obişnuit, convenit între expeditor şi destinatar, având alt înţeles decât cel care apare la prima vedere" – *ibidem*, p. 26.

D. Ivănescu[126] şi Dorin Dobrincu[127], de la Institutul de Istorie „A. D. Xenopol", din Iaşi, Vasile Cristian[128] de la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga" sau ale lui Cristian Troncotă[129], la Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului.

Nu putem încheia scurtul excurs istoriografic fără a menţiona aportul lui Marius Oprea în acest domeniu. Întemeiate în special pe cercetări în arhive, numeroasele sale demersuri au elucidat diverse aspecte ale înfiinţării, organizării şi activităţii Securităţii[130]. Valorificarea informaţiei primare completată cu eşantioane de istorie orală şi coroborată cu informaţii din izvoare edite şi literatura de specialitate a permis crearea unor studii solide, astfel că apelul la ele este inevitabil pentru oricine se opreşte asupra studierii Securităţii.

Printre minusurile sesizate în cadrul demersurilor ştiinţifice ale lui Marius Oprea am aminti în primul rând inconsecvenţa în unele aprecieri. De exemplu, într-un studiu dedicat relaţiilor dintre partidul comunist şi Securitate, Oprea susţine că Ceauşescu, spre deosebire de Gheorghiu-Dej, „a preferat (...) un control direct şi personal mult mai puternic asupra Securităţii, şi nu intermediat prin pârghiile decizionale ale partidului"[131]. După doar două pagini, autorul e de altă opinie: „În Biroul Politic (şi **nimic nu ne poate face să credem că situaţia a fost mult**

[126] Sorin D. Ivănescu, *Metodele de lucru ale Securităţii şi consecinţele lor în societatea românească postbelică*, în „Anuarul Institutului de Istorie «A.D. Xenopol»", tom XLI, 2004, p. 437-456; idem, *The de-sovietization of the system of the Securitate after 1960*, în „Revue Roumaine d'Histoire", 2001-2002, 40-41, p. 307-314; idem, *Organizarea Securităţii în perioada 1948-1958*, în „Identitate naţională şi spirit european", Bucureşti, 2003, p. 247-258; idem, *Cadrele Securităţii în anii '50*, în „Anuarul Institutului de Istorie «A.D. Xenopol»", XLIII-XLIV, 2006-2007, p. 519-526.

[127] Dorin Dobrincu (ed.), *Proba infernului. Personalul de cult în sistemul carceral din România, potrivit documentelor Securităţii. 1959-1962*, Bucureşti, Editura Scriptorium, 2004; idem, *Informatorii Securităţii în comunităţile religioase din Centrul Moldovei*, în „Arhiva Istorică a României", 2004, an I, nr. 1, p. 223-232.

[128] Cristian Vasile, *Reţeaua informativă a Securităţii din învăţământul teologic la sfârşitul anilor '70 şi începutul anilor '80*, în „Arhivele Totalitarismului", anul XI, nr. 38-39, nr. 3-4/2003, p. 47-53; idem, *Securitatea şi „problema greco-catolică" în anii 1965-1989*, în „Anuarul Institutului Român de Istorie Recentă", I, Iaşi, Editura Polirom, 2002, p. 245-267.

[129] Cristian Troncotă, *„Noua politică" în domeniul instituţiei securităţii regimului comunist din România. 1965-1989*, în „Arhivele Totalitarismului", anul IX, nr. 32-33, 3-4/2001, p. 112-133; idem, *About the Espionage Activity of the Romanian Communist regime. 1965-1989*, în „Arhivele Totalitarismului", anul X, nr. 34-35, 1-2/2002, p. 215-233.

[130] Marius Oprea, *Naşterea Securităţii*, în „Analele Sighet 6", Bucureşti, Fundaţia Academia Civică, 1998, p. 271-307; idem, *Tortura în anii '50*, în „Analele Sighet 8", Bucureşti, Fundaţia Academia Civică, 2000, p. 335-344; idem, *O istorie a informatorilor Securităţii*, în „Analele Sighet 9", Bucureşti, Fundaţia Academia Civică, 2001, p. 464-488; idem, *Pagini din „copilăria" Securităţii române*, în „Dosarele istoriei", nr. 5, 1996, p. 34-39; idem, *Gheorghiu Dej, poliţia secretă şi puterea*, în „Dosarele istoriei", nr. 3(8), 1997, p. 29-32, idem, *Informatorii Securităţii*, în „Magazin istoric", nr. 10/2001, p. 26-29; idem, *Mijloace de tortură ale Securităţii*, în „Memoria", 2002, nr. 38, p. 16-24; idem, *Partidul şi Securitatea*, în Marius Oprea (coord.), *Securiştii partidului. Serviciul de Cadre al P.C.R. ca poliţie politică. Studiu de caz: arhiva Comitetului Municipal de Partid Braşov*, Iaşi, Editura Polirom, 2002.

[131] Vezi studiul *Partidul şi Securitatea*, în *loc. cit.*, p. 19.

diferită în C.P.Ex. – subl. ns. F.B.) nu se stabilea doar componenţa echipei de comandă a aparatului represiv, ci se discutau şi detalii legate de funcţionarea acestuia"[132]. Ori, Comitetul Politic Executiv (C.P.Ex.) a fost creat de Nicolae Ceauşescu şi reprezenta forul superior de conducere a partidului. Până la urmă, cine trasa liniile de evoluţie a Securităţii: Ceauşescu personal sau C.P.Ex.-ul? Biroul Politic şi C.P.Ex. erau „forme fără conţinut" şi deciziile erau luate de Dej, respectiv Ceauşescu? A existat, din acest punct de vedere, o continuitate sau o ruptură între stilul de conducere al celor doi lideri comunişti?

Într-o altă lucrare, Marius Oprea se declară adeptul necondiţionat al teoriilor politologului argentinian Ernesto Garzon Valdes, considerând că modul de exercitare a puterii în regimul comunist „îl apropie până la confundare de trăsăturile terorismului de stat sud-american descrise de Garzon"[133]. Fără a analiza aici similitutidinile dintre comunismul românesc şi dictaturile militare sud-americane, destul de forţate în opinia noastră, ne rezumăm la semnalarea faptului că autorul, în dorinţa evidentă de a reliefa notele comune ale celor două tipuri de dictaturi, devine din nou contradictoriu în afirmaţii. Astfel, Marius Oprea este de părere că „riguroasa disciplină internă din aparatul militarizat al poliţiei politice comuniste oferă şi ea o similitudine tulburătoare cu modelul terorismului de stat de tip sud-american". Totodată, în paginile lucrării ne furnizează numeroase date care dovedesc tocmai indisciplina, dezordinea şi haosul care domnea în diverse structuri centrale şi teritoriale ale Securităţii (vezi p. 69, p. 85, p. 145, p. 234).

Pentru aceeaşi lucrare, trebuie semnalată şi asimetria ce caracterizează partea documentară. Astfel, *Partea I: Securiştii* cuprinde 40 de documente, după cum urmează: şase pentru anul 1949, 19 documente pentru anii '50, cinci pentru anii '60, nici un document pentru anii '70 şi 10 documente pentru anii '80. *Partea a II-a: Reglementări şi ordine interne ale Securităţii* reuneşte 15 documente: unul din 1948, unul din 1951, unul din 1977 şi 12 documente din anii '80. Această structură imprimă, inevitabil, un caracter provizoriu judecăţilor de valoare formulate pe baza acestor documente întrucât arii mari de activitate şi importante segmente temporale din existenţa Securităţii nu au acoperirea documentară necesară. Desigur, această structură a fost imprimată lucrării de dificultăţile de documentare cu care cercetătorul unei astfel de teme s-a confruntat o lungă perioadă după 1989.

La capătul incursiunii noastre în istoriografia Securităţii credem că se pot desprinde câteva concluzii, chiar dacă analiza noastră a fost departe de a epuiza totalitatea lucrărilor ce vizează Securitatea. În primul rând, se poate lesne observa că volumul mare al lucrărilor dedicate problemei nu a însemnat neapărat şi un progres cognitiv în materie. Tributară unor prejudecăţi conturate în ultimii ani ai regimului comunist şi care s-au consolidat şi au căpătat un gir de credibilitate după 1990, prin vehicularea unor memorii sau interviuri aşa-zis „incendiare", istoriografia Securităţii se află, din punct de vedere ştiinţific, la începuturi. Puţinele demersuri ştiinţifice care au avut ca obiect Securitatea au fost obstrucţionate de factorul politic, de varii

[132] *Ibidem*, p. 21.

[133] Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a securităţii în documente. 1949-1989*, studiu introductiv de Dennis Deletant, Iaşi, Editura Polirom, 2002, p. 13.

nuanţe, care, de teama „scheletului din dulap", a preferat menţinerea ambiguităţii asupra trecutului apropiat, împiedicând prin varii mijloace o cercetare ştiinţifică onestă, neangajată[134].

Ca urmare, nici până în momentul de faţă **nu avem la dispoziţie o monografie a instituţiei** sau măcar a unuia din compartimentele sale de maximă importanţă, precum Informaţiile Interne sau Informaţiile Externe. Nici „mediile" sau „obiectivele" nu au beneficiat încă de o abordare monografică, chiar dacă unele încercări, mai ales în ce priveşte cultele religioase sau mişcarea armată de rezistenţă armată – ca obiective ale Securităţii, au existat. **Nu există încă o bibliografie a lucrărilor dedicate istoriei acestei instituţii**, aşa cum beneficiază unele din serviciile de informaţii[135]. **Instrumente, precum dicţionare, cronologii, enciclopedii, sunt foarte puţine şi suferă de numeroase lacune**[136]. De asemenea, **reflecţiile teoretice asupra rolului spionajului şi a poliţiei politice** în cadrul statului român în secolul al XX-lea **sunt cvasi-inexistente**[137], spre deosebire de largul interes de care se bucură aceste probleme în cercetarea occidentală[138].

---

[134] Simptomatic pentru situaţia în care se află cercetarea istoriei Securităţii în România este şi faptul că România este reprezentată într-un proiect internaţional iniţiat de Institutul Memoriei Naţionale din Polonia privind poliţiile politice din Europa Centrală şi de Est de un istoric...britanic: Dennis Deletant. Vezi Dennis Deletant, *Romania* în Krzysztof Persak, Lukasz Kaminski (eds.), „A Handbook of the Communist Security Apparatus in East Central Europe. 1944-1989", Warsaw, Institute of National Remembrance, 2005, p. 285-238.

[135] Robert Goehlert, Elizabeth R. Hoffmeister (eds.), *The C.I.A. A Bibliography*, Monticello (Illinois), Vance Bibliographies, 1980; Edward Smith, *The Okhrana. The Russian Department of Police. A Bibliography*, Stanford, Hoover Institution of War, Revolution and Peace, 1967; Max Gunzerhauser, *Geschichte der Geheimen Nachrichtendienst (Spionage, sabotage und Abwehr): Literatur Berichte und Bibliographie*, Frankfurt, Bernard und Graefe, 1968; Paul W. Blackstock, Frank L. Schaf, *Intelligence, Espionage, Counterespionage and Covert Operations. A Guide to Information Sources*, Detroit, Gale, 1978; Walter Pforzheimer (ed.), *Bibliography of Intelligence Literature*, Washington D.C., Defense Intelligence College, 1985; Raymond G. Rocca, John Dziak, *Bibliography on Soviet Intelligence and Security Services*, Boulder – Colorado, Westview, 1986.

[136] Merită amintit efortul făcut de I.N.S.T. în acest sens, concretizat prin publicarea lucrării coordonate de Octavian Roske, *Mecanisme represive în România. 1945-1989. Dicţionar biografic. A-C*, Bucureşti, I.N.S.T., 2001; de asemenea, trebuie semnalate şi iniţiative individuale, precum aceea a Doinei Jela, *Lexiconul negru. Unelte ale represiunii comuniste*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2001 sau a lui Cicerone Ioniţoiu, *Cartea de aur a rezistenţei româneşti împotriva comunismului*, vol. I-II, Bucureşti, Hrisovul S.R.L., 1995-1996; idem, *Victimele terorii comuniste. Arestaţi, torturaţi, întemniţaţi, ucişi. Dicţionar*, vol. I-V, Bucureşti, Editura Maşina de Scris, 2000-2003.

[137] Alexandru Popescu, *Academia secretelor: intelectualii şi spionajul. O istorie universală*, Bucureşti, Editura Meronia, 2006; Lionede Ochea, *Comunitatea de informaţii a României: tradiţie şi modernitate*, Bucureşti, Editura Paco, 2005; Gheorghe Nicolaescu, *Intelligence services and crises at the beginning of the millenium: monitoring and management*, Bucharest, Glykon and Fortuna, 2003; Mireille Rădoi, *Serviciile de informaţii şi decizia politică*, Bucureşti, Editura Tritonic, 2003.

[138] Bibliografia domeniului este imensă, astfel că ne vom mulţumi a cita doar câteva titluri: Allen Dulles, *The Craft of Intelligence*, New York, Harper & Row, 1963; Christopher Felix, *The Spy and His Masters: A Short*

În ciuda acestor minusuri, progresele înregistrate în ultimii ani, atât în direcţia accesului la fondurile documentare, cât şi în scrisul istoric, ne îndeamnă să fim ceva mai optimişti asupra posibilităţii de reconstituire a structurii organizatorice a acestei instituţii de primă importanţă, a modului de acţiune, a obiectivelor vizate de aceasta şi, nu în ultimul rând, a contextului socio-politic în care a acţionat.

Aşa cum observa Alexandru Zub, „iluziile unei «istoriografii perfecte» s-au risipit demult. Rămâne convingerea că istoricul aparţine unui timp şi are datoria să participe, cu instrumentele de care dispune, la opera de limpezire, de înnobilare a acelui timp"[139]. În cazul studierii Securităţii, opţiunile istoricului par să se situeze între „o istorie care ne învaţă mai mult şi explică mai puţin şi o istorie care explică mai mult şi ne învaţă mai puţin"[140]. Dificultatea opţiunii este sporită de faptul că miza sa, departe de a fi una rezervată dezbaterii de idei şi oferirii de argumente, a fost şi rămâne una, inevitabil, politică.

În contextul actual, în care accesul la fondurile arhivistice esenţiale pentru scrierea istoriei comunismului este mult mai facil, alegerea tipului de scriitură devine o sarcină ce ţine exclusiv de probitatea profesională, nemaiputând fi invocată ca scuză pentru vehicularea a tot felul de exagerări absenţa informaţiei documentare. Cu toate acestea, nu putem încheia prezentul demers fără a sesiza faptul că noi *tabuuri* sunt pe cale să se instaureze în câmpul istoriografic, unele dintre ele validate prin acte legislative, iar mult blamata cenzură a regimului comunist a fost, în numeroase cazuri, înlocuită de o cenzură interioară, structurată pe liniile de forţă ale *corectitudinii politice*.

În acelaşi timp, aprecierile de tip „Pulchra, bene, recte!"[141], venite cu largheţe nu atât din partea istoricilor de profesie, cât din partea mass-media, tind să acrediteze, inclusiv în mediile academice, o serie de pseudo-autorităţi în domeniul istoriei Securităţii, care să suplinească dispariţia unui Roller sau a unui Iosif Chişinevschi. Nu ne rămâne decât să sperăm că aceste „autorităţi" *ad-hoc*, care înlocuiesc competenţa cu vehemenţa, vor avea o strălucire la fel de

---

Course in the Secret War, London, Secker & Warburg, 1963; Michael Herman, *Intelligence Power in Peace and War*, Cambridge, Cambridge University Press, 1996; Roger Hilsman, *Strategic Intelligence and National Decisions*, Glencoe, Free Press, 1966; R.V. Jones, *Reflections on Intelligence*, London, Heinemann, 1989; Kent, Sherman. *Strategic Intelligence for American World Policy*. Princeton, Princeton University Press, 1949; Ralph D. Sawyer, *The Tao of Spycraft: Intelligence Theory and Practice in Traditional China*, Boulder– Colorado, Westview, 1998; Abram N. Shulsky, *Silent Warfare: Understanding the World of Intelligence*, New York, Brassey's, 1991; Abram N. Shulsky, Jennifer Sims, *What Is Intelligence?* Washington DC, Consortium for the Study of Intelligence, 1992; John P.A. Von Hoene, *Intelligence User's Guide*. Washington DC, DIA, 1983; Ernest Volkman, *Spionaj*, Bucureşti, Editura Rao, 1998; Alain Dewerpe, *Spionul. Antropologia secretului de stat contemporan*, Bucureşti, Editura Nemira, 1998; Jeffrey T. Richelson, *Un secol de spionaj: serviciile de informaţii în secolul XX*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2000.

[139] Al. Zub, *Istorie şi finalitate*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1991, p. 9.

[140] Paul Veyne, *op. cit.*, p. 24-25.

[141] „Frumos, bine, corect!" – Horatius, *Ars poetica*, 428.

efemeră ca şi a predecesorilor amintiţi, iar răul făcut istoriografiei române să fie şters prin cercetări riguroase şi cât mai ferite de imixtiunea factorului politic.

SOME CONSIDERATIONS ABOUT THE HISTORIOGRAPHY OF THE FORMER ROMANIAN POLITICAL POLICE - SECURITATEA

The 20th century faced an increasing number of secret services all over the world, which stirred the interest of mass media. All these are not coming out of the blue, but fed the fundamental attraction of mankind toward secrecy, mystery and violence. The academic wits could not be indifferent to these and were interested as everybody in studying the secret services. The reason to their approach derives from the important role played by secret services in military combats or in politics no matter the political regime: democratic one or totalitarian.

In Romania, the public learnt of the existence and the importance of some foreign secret services even since 1944. As a consequence the Romanian institutions of this kind were frequently analyzed in critical terms or highly praised.

The situation changed completely once the communist regime became a power. A top-secret label defined more and more the activity of the Securitate's institution. Actually it was functioning as a unique organization, taking over the role of all previous institutions of this kind: Political Police Department (*Siguranţa*), Gendarmerie, Second Section of the Great General Staff, Special Service of Information (S.S.I.).

The violent collapse of the communist regime in Romania, the continuous association of the Communist Party with the Securitate institution and its involvement in the blooded events in December 1989, justified the connection made between this institution and post-revolution political conflicts. In addition to these, an emotional touch damaged these conflicts because it led to extreme subjective positions in the public discourse.

Regarding the special issue of Securitate's historiography we have to emphasize some ideas. First of all, we used the term historiography in its most general meaning: it includes both the papers which respect the minimum elements from the history methodological point of view, but also those which represents its sources: memories, diaries, interviews.

Secondly, we made use of two main groups of papers, distinction made not from the way they respect the principles of history research but according to their type of discourse.

To be more precise, we identified papers where, in spite of the academical background of the authors and their display of historical research tools, the discourse was rather inadequate. Thus, they adopt a very emotional, militant, anticommunist discourse, full of a vehement and vindictive rhetoric. Anyway, only some of these papers' authors are actually historians. They are, usually victims of the communist regime, journalists looking for a roaring success or some political militants who understood by anticommunism a source of gaining political legitimacy.

The second group of papers, entirely different, is characterized by a professional approach, as their authors respect the historian's code and make use of honest methods of

research. They remained within scientific discourse criteria, avoided both the usage of uncertain data and calling names, and more important than that, they did not make connexions between the past and the present from political point of view. In the same time, we need to mention that there are some papers belonging to authors who are not very experienced in history research but show a deep understanding of the epoch's problems and have also pertinent discourses.

As a consequence, the historiography dealing with this epoch is rather unbalanced. There is an overwhelming number of papers embarked upon serving political objectives of any kind comparing with those which want "to learn in order to know and not to blame".

Sursele istorice ale Arhivei CNSAS. Limitele documentelor din Fondul Penal (1945-1968)

Spiridon Raluca Nicoleta

Între memoria ameninţată de eliminarea urmelor trecutului şi perpetuarea mistificărilor din documente

Moştenirea pervertită a regimurilor totalitare îşi are originea, potrivit lui Tzvetan Todorov, în ambiţia acestora de a controla informaţia şi comunicarea până la cele mai mici detalii. Chiar dacă ignoranţa sau ştergerea sistematică a depozitelor memoriei a existat din totdeauna iar autorul sus-menţionat aduce drept exemplu eliminarea cărţilor şi monumentelor ordonată de împăratul aztec Itzcoatl în sec. XV, care a refăcut tradiţia în stil propriu şi a întemeiat o civilizaţie grandioasă distrusă mai apoi fără regrete de conchistadorii spanioli, s-au menţinut alte mărturii. Aceasta pentru că „nefiind totalitare, aceste regimuri nu atacau decât depozitele oficiale ale memoriei, lăsând să supravieţuiască multe alte forme ale sale, cum ar fi relatările orale sau poezia"[1].

Pentru regimurile totalitare ştergerea memoriei, atât a celei oficiale consacrată înainte de instituirea lor cât şi a celei sociale paralele, a fost o chestiune de timp. De asemenea a fost un proces care s-a desfăşurat pe mai multe paliere: 1. prin îndepărtarea *fizică* a elementelor neconvenabile în reamenajarea trecutului şi *implicit* prin neperpetuarea lor în ceea ce Pierre Nora numea „lieux de mémoire"; 2. în privinţa faptelor în derulare la acel timp prezent s-a procedat fie la selectarea şi distorsionarea lor în funcţie de necesităţile propagandistice, operaţie mai puţin violentă dar cu efecte vizibile şi nocive în dirijarea sau manipularea conştiinţelor, fie s-a manifestat o grijă deosebită pentru acoperirea a numeroase acţiuni inavuabile în efortul de acaparare a puterii şi de neutralizare a opozanţilor reali sau potenţiali. În această din urmă situaţie, atât cât a permis apropierea vârstei biologice a supravieţuitorilor de segmentele semnificative ale propriului lor trecut abuzat s-au mai devoalat din experienţele personale trăite în comunism, dar tot atât de posibil ar fi fost ca trecerea generaţiilor să fi şters cu totul aceste amintiri.

Într-un discurs intitulat *Memorie şi uitare a bolşevismului,* derulând o comparaţie între cele două totalitarisme ale secolului XX – comunismul şi nazismul –, în faţa enunţării unor principii ideale, precum cele ale lui Alfred Grosser: „...atunci când e cântărită responsabilitatea crimelor trebuie să fie aplicate aceleaşi criterii pentru toată lumea"[2], Alain Besançon remarca „o listă nerestrictivă de factori". Dintre aceştia, factorul timp, mai precis durata diferită a nazismului şi

---

[1] Tzvetan Todorov, *Abuzurile Memoriei*, Timişoara, Editura Amarcord, 1999, p. 9-10.

[2] Alfred Grosser, *La Mémoire et l'Oubli* apud Alain Besançon, *Discurs la Institut rostit cu prilejul şedinţei anuale a celor cinci academii, 21 octombrie 1997* în *Nenorocirea Secolului despre comunism, nazism şi unicitatea «Şoah» - ului"*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1999, p. 143.

comunismului, (perioada mai lungă de funcţionare a acestui din urmă sistem, având în opinia aceluiaşi autor „un efect autoamnistiant") şi-a spus cuvântul: „nazismul este mai bine cunoscut decât comunismul, pentru că dulapul cu cadavre a fost larg deschis de către trupele aliate şi pentru că mai multe popoare occidentale l-au trăit în mod direct: i-am întrebat adeseori pe studenţi dacă aveau cunoştinţă de foametea artificială declanşată în Ucraina în 1933. Nu auziseră niciodată vorbindu-se de aşa ceva. Crima nazistă a fost în primul rând de natură fizică. Ea nu şi-a contaminat moral victimele şi martorii, cărora nu li se cerea o adeziune la nazism"[3].

În concluzie, trebuie să-i dăm dreptate lui Tzvetan Todorov când afirmă că „tiraniile din secolul al XX-lea şi-au impus monopolul asupra memoriei şi au vrut s-o controleze până în străfundurile cele mai intime. Uneori, aceste tentative au eşuat, dar e sigur că în multe cazuri (pe care, prin definiţie, nu le putem inventaria), urmele trecutului au fost eliminate cu succes"[4]. Mai rămâne, însă, de stabilit locul documentelor create de însăşi aceste regimuri în decursul practicii şi existenţei lor instituţionale - Ce constituie? Ce transmit? Ce alte surse istorice le confirmă sau le infirmă, şi cât? Aceasta pentru că unele dintre ele, şi mai ales cele din fondul penal, de care ne vom ocupa, sunt rezultatul final al represiunii şi au acoperit tocmai acţiunile inavuabile în cursul acaparării şi păstrării controlului asupra puterii politice şi societăţii de către comunişti. De asemenea, decriptarea lor nu poate fi separată de procedura penală existentă în epocă. Mai ales în prima parte a existenţei regimului comunist, în lipsa laturii obiective a infracţiunii se recurgea la construirea celei subiective din mărturisirile inculpaţilor în perioada de arest. Aceste mărturisiri erau luate cel mai adesea după presiuni fizice şi psihice asupra inculpaţilor care sfârşeau prin a recunoaşte fapte pe care nu l-au comis, pentru a scăpa de „metode ilegale de anchetă".

În altă ordine de idei, acea parte a depozitelor oficiale creată de comunism care perpetuează documentar minciunile şi mistificările operate de regimul cu acelaşi nume, conştient sau inconştient, nu este mai periculoasă decât produsele elitiste de propagandă sau ceea ce Marc Ferro numea „tăcerile istoriei"? Unul din anchetatorii implicaţi în pregătirea procesului „reeducării" îi destăinuia lui Octavian Voinea cum se edifica temelia noii lumi comuniste: „Trebuie să-ţi intre bine în cap - Voinea - că viu din mâinile noastre nu vei scăpa, mai ales tu pe care te considerăm şef. Vom face din voi ceea ce vrem noi, nu ceea ce doriţi voi. Nu veţi fi eroi aşa cum vă sunt principiile. Veţi fi nişte ticăloşi mascaţi, departe de orice virtute. Nu veţi muri decât atunci când vrem noi. Întâi vă vom transforma în monştri...Apoi vă vom obliga-prin metodele noastre- să declaraţi numai ce vrem noi. Aceste declaraţii smulse cu cleştele roşit în foc le vom păstra ca mărturii, ca acte pentru arhivă, după care se va scrie istoria. Vom păstra dosarele până veţi pieri. Vom muri şi noi. Istoria se va scrie pentru generaţiile viitoare după aceste documente. Astfel cercetătorii vor scrie cum vrem noi, nu cum este realitatea. Noi creăm istoria aşa cum ne place. Aşa cum ne convine. Proştii de azi - care sunteţi voi - o veţi scrie cu mâinile voastre aşa cum vrem noi. Tâmpii de mâine o vor confirma aşa cum noi am imaginat-o în dosarele ticluite de noi"[5].

[3] *Ibidem*, p. 144.

[4] Tzvetan Todorov, *op. cit.*, p. 9-10.

[5] C.N.S.A.S., *Pseudomemoriile unui general de Securitate, Documente selectate şi editate, studii introductive şi note* de Cristina Anisecu şi Silviu B. Moldovan, Bucureşti, Editura Humanitas, 2007, p. 123.

Cu toate acestea, oricât s-au străduit regimurile totalitare, urmele trecutului sau sursele de opoziţie nu au fost eliminate întotdeauna la modul absolut. Pe de altă parte dimensiunea intenţională a surselor create de aceste regimuri în practica lor instituţională este analizată în prezent din mai multe perspective.

Într-o pledoarie pentru o critică de document, potrivit căreia „arhiva a devenit, din colecţie de documente, construcţie serială de date"[6] iar istoricul are nevoie „să dispună de date relevante...şi comparabile între ele pe o perioadă relativ lungă de timp"[7], întrucât „documentul, data nu mai există pentru ele însele ci în raport cu seria care le precede şi cea care le urmează"[8], François Furet, conchidea că ele „sunt mai puţin susceptibile de o critică internă de veridicitate - prin comparaţie cu alte mărturii din aceeaşi epocă, decât de o critică internă de coerenţă - prin instituirea comparabilităţii lor în interiorul sistemului pe care îl formează"[9].

Raportarea documentelor din fondul penal la o perspectivă lungă - va sfârşi prin a reflecta mai degrabă o puternică discontinuitate în politica statului, de control social în urma penalizării relaţiilor sociale odată cu instituţionalizarea comunismului. În măsura în care procesului de supunere al justiţiei atât la nivelul principiilor de drept cât şi a cel al structurilor instituţionale, i-au fost consacrate contribuţii importante[10] iar abordarea noastră are în vedere mai mult o analiză a surselor istorice ale fondului penal, ne vom limita la a fixa doar câteva repere.

Transformarea justiţiei într-unul din instrumentele funcţiei represive a statului a debutat în perioada 1945 – 1947 când au fost introduşi acuzatorii publici iar „sub titlul apropierii aparatului de justiţie de masele populare au fost modificate din procedurile civile şi penale,...numeroase procese fiind trecute în competenţa judecătoriilor rurale"[11]. Adoptarea Constituţiilor Comuniste (1948, 1952,1965) „a permis existenţa cadrului legal de dominaţie a partidului unic"[12], în timp ce legalizarea represiunii care s-a manifestat în forme maximale în perioadele 1948-1953 şi 1958-1961 a fost consacrată prin modificările şi completările uneori succesive ale unor articole din Codul Penal, Codul de Procedură Penală şi Codul Justiţiei Militare. La acestea s-a adăugat schimbarea structurilor instituţionale ale justiţiei şi înlocuirea personalului în paralel cu formarea de noi cadre.

Dacă între anii 1945-1968, perioadele de maximă represiune (1948-1953 şi 1958-1961) au fost însoţite de ideologizarea legislaţiei, depăşind puţin cadrul cronologic al abordării noastre,

---

[6] François Furet, *Atelierul Istoriei*, Bucureşti, Editura Corint, 2002, p. 91.

[7] *Ibidem.*

[8] *Ibidem.*

[9] *Ibidem.*

[10] Vezi capitolul *Instituţii Juridice*, pp. 201-237 şi capitolul *Legislaţia cu caracter represiv*, pp. 493-504 în Comisia Prezidenţială pentru analiza Dictaturii Comuniste din România, *Raport Final*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2007; Cezar Mâţă, *Justiţia populară – între represiune şi coerciţie (1948-1953)*, pp. 109-116 în „Studii şi materiale de istorie contemporană", Serie nouă, vol. III, Bucureşti, Editura Academiei Române, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga", 2004; Ion Bălan, *Legislaţia cu caracter represiv*, pp.79-97 în *Regimul Concentraţionar în România*, Bucureşti, Editura Fundaţia Academia Civică, 2000.

[11] Cezar Mâţă, *op. cit.* p. 109.

[12] Comisia Prezidenţială pentru analiza Dictaturii Comuniste din România, *op. cit.* p. 205.

o privire asupra evoluţiei sistemului de control social, face vizibilă din 1962, înlocuirea metodelor prescriptive cu cele restrictive iar din 1977, substituirea infracţiunilor politice cu infracţiuni de drept comun, pentru a masca intervenţiile de forţă în faţa unor proteste. Aceasta întrucât însăşi regimurile comuniste au funcţionat o perioadă destul de lungă, între cincizeci şi şaptezeci de ani, dacă e să ne referim la cele europene, spre deosebire de nazism care a durat doisprezece ani, or în acest timp au loc mutaţii semnificative chiar în cadrul sistemului.

Limitele surselor istorice din fondul penal

Documentele fondului penal reprezintă partea finală a represiunii şi nu sunt suficiente pentru înţelegerea într-un mod integral a funcţiei represive a statului. În cazul acestor documente *se impune o înţelegere a regulilor de creaţie* ale acestora întrucât regimurile comuniste: a) au ideologizat legislaţia – mişcare specifică oricărui regim totalitar; b) instrumentarea unei părţi a proceselor politice a fost decisă de Biroul Politic, în timp ce în alte procese au fost supradimensionate la nivel ideologic fapte mai puţin grave; c) s-a recurs, în lipsa unor probe solide, la folosirea Securităţii pentru producerea şi înaintarea lor către tribunale.

a. În Germania, unde reevaluarea severă a trecutului a reuşit să treacă peste eludarea distorsiunilor suferite de drept şi de ştiinţa dreptului, Bernd Ruthers a dedicat simbiozei dintre evoluţia organizării etatice şi transformările dreptului o analiză retrospectivă şi de pionierat în *Dreptul degenerat. Teorii ale dreptului şi jurişti proeminenţi în cel de-al Treilea Reich*. Sintagma prin care naţional socialiştii au desemnat procesul de transformare a ordinii juridice în conformitate cu obiectivele lor politice şi ideologice a purtat numele de *înnoire populară a dreptului*, Bernd Ruthers rezumând tot acest proces în 24 de teze şi conchizând într-una dintre acestea că: „statul şi dreptul sunt fundamentate pe o bază indisolubilă de dogme „metafizice"- concepţie despre lume, religie, filozofie socială transcendentală, „valori fundamentale"[13] (a 21-a teză).

Potrivit aceluiaşi autor, rezistenţa în faţa pervertirii dreptului nu poate avea sorţi de izbândă contra unui sistem totalitar dacă nu este dusă înainte de «preluarea puterii» întrucât „fiecare ordine juridică se bazează pe o ordine axiologică, declarată obligatorie pe calea procedurii editării normelor, pe o etică socială care-şi pune amprenta asupra conţinutului dreptului. Nu este de conceput o ordine juridică fără o asemenea bază axiologică fundamentată metafizic. Dacă aceste baze ideologice ale ordinii juridice se transformă semnificativ prin efectul unor noi forţe şi grupări politice în cadrul populaţiei, atunci această transformare socială se va repercuta – chiar şi cu o anumită întârziere – asupra conţinutului ordinii juridice, prin intermediul a numeroase instrumente de interpretare, figuri juridice sau acte interpretative, figuri juridice sau

[13] Bernd Ruthers, *Dreptul degenerat Teorii ale dreptului şi jurişti proeminenţi în cel de-al Treilea Reich*, traducere, studiu introductiv şi îngrijire a ediţiei de Marius Balan, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2005, p. 329. Un demers ştiinţific românesc în materie care analizează, ce e drept, infracţiunile contrarevoluţionare prin prisma degradării conceptului de „siguranţă a statului", vezi în Dan Constantin Mâţă, *Siguranţa Statului în România „democrat-populară". Cazul Infracţiunilor „contrarevoluţionare"*, Anuarul Institutului de Istorie „A.D. Xenopol", XLII, 2005, p. 497-507.

acte interpretative dirijate din partea aplicantului dreptului: *transformarea metafizicii determină o transformare a dreptului*"[14].

De asemenea, rezistenţa judecătorilor şi procurorilor este limitată într-un sistem totalitar stabilizat[15]. Codul de procedură penală al R.S.F.S.R. enunţa clar că „aprecierea probelor existente în cauză se face de judecători, *după convingerea lor intimă*, bazată pe cercetarea tuturor împrejurărilor cauzei în ansamblul lor. (art. 19, C. Pr. Pen. al R.S.F.S.R.). La formarea *intimei convingeri* a Judecătorului, rolul cel mai important îl joacă *conştiinţa socialistă de drept a judecătorului*"[16]. Aceste două aspecte – ideologizarea legislaţiei dar mai ales producerea probelor prin mecanisme de anchetă căreia i se adaugă slaba putere de rezistenţă a judecătorilor şi procurorilor sunt eludate nu atât datorită lipsei unui spirit critic, cât mai ales datorită faptului că acest mecanism reprezintă partea aproape invizibilă a construirii culpei.

De asemenea, s-au păstrat foarte puţine mărturii din interiorul funcţionării sistemului. Interogat în procesul generalului Ion Eremia asupra unui material despre funcţia represivă a statului – întocmit pe baza unor observaţii personale, Aurel Ardeleanu – colonel, procuror acuzator în procesul Pătrăşcanu a precizat că îşi exprimase poziţia „faţă de organele Securităţii statului în sensul că organele M.A.I., în mod nejustificat depăşindu-şi atribuţiile ar căuta să subordoneze celelalte două organe şi anume procuratura şi justiţia"[17]. Tot în această ordine de idei, dintre aspectele negative sesizate de colegii săi[18], în perioada 1952-1954, se numărau:

---

[14] *Ibidem*, p. 316.

[15] În faţa *degenerării dreptului* din perioada naţional–socialismului german: „Justiţia nu a constituit un centru potenţial de focalizare a unei rezistenţe cu şanse de succes contra sistemelor deja instituite ale nedreptăţii". Dacă în cazul german, nu puţini dintre judecătorii şi procurorii care respingeau totala ideologizare a dreptului şi justiţiei au încercat acolo unde era posibil să mai frâneze dorinţele conducerii naţional-socialiste de aplicare a politicii rasiale sau de eliminare a adversarilor politici prin recurgerea la argumente de tipul „sublinierii zeloase a concepţiei naţional-socialiste despre drept" în cazul comunismului libertatea de mişcare a fost aproape nulă (*ibidem*, p. 319).

[16] I. D. Levin, A. V. Carass, *Bazele statului şi dreptului sovietic*, Editura de Stat, Literatura Juridică, 1949, p. 579.

[17] ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 707, vol. 10, ff. 273-275.

[18] Aurel Ardeleanu lucrase la pregătirea unor procese penale alături de Grigore Râpeanu, procuror general adjunct, Pahonţu Ion, colonel, procuror din procuratura militară, Rudolf Rossman, în 1958 ministru adjunct la justiţie, Moisescu Ilie, general- maior, în 1958 şeful Direcţiei tribunalelor militare din Ministerul Justiţiei. Din asemenea mărturii rezultă o anumită reticenţă a corpului juridic dar nu ca un fapt premeditat, autoimpus şi ofensiv cât mai degrabă spontan, instinctiv, având-şi resorturile şi în cunoaşterea alternativei neviciate de ingerinţele politice, pomenită acum cu nostalgie profesională: Râpeanu Grigore „arată că înainte de 23 august 1944, în timpul regimului burghezo-moşieresc, când lucra ca procuror, organele securităţii nu se băgau în treburile justiţiei, că atunci judecătorii erau absolut liberi să acţioneze, iar acum – după cum considera el activitatea procurorilor şi judecătorilor ar fi subordonată şi controlată de organele de Securitate, interpretând acest fapt ca o îngrădire a libertăţii de acţiune a procurorilor şi judecătorilor" (*Ibidem.*); Moisescu Ilie, vorbind despre modul în care s-a desfăşurat procesul legionarilor paraşutaţi şi-a manifestat dispreţul „în sensul că procesele organizate de Securitate s-ar desfăşura ca pe sfoară, că toţi arestaţii vorbesc şi îşi recunosc învinuirile ce li se aduc, că la procese nu s-ar mai vedea, din această cauză

existenţa legilor secrete, atribuirea în mod nejustificat către tribunalele teritoriale a competenţei de a judeca infracţiuni contrarevoluţionare pentru care se aplică pedeapsa capitală, detaşarea pentru anumite procese a altor procurori din ţară. În ceea ce priveşte poziţia procurorului general adjunct Râpeanu Grigore: „în discuţiile purtate ...acesta... mai spunea că a ajuns să-i fie tot aşa frică la fel ca celor din boxă, arătând că actualul şef al Direcţiei de Anchete Penale din M.A.I. ar fi stat tot timpul lângă el la procesul spionilor paraşutaţi şi i-a dat îndrumări, considerând acest fapt ca o lipsă de încredere în capacitatea sa şi un amestec nejustificat în treburile procesului arătând despre acest tovarăş că era lipsit de caracter"[19].

b. În aparatul puterii regimului totalitar – „poliţia secretă" constituia un „organ executiv al guvernului, [al partidului, n.n. R.S.] prin care se transmit toate ordinele"[20]. Latura decizională în instrumentarea proceselor politice împotriva grupurilor şi a celor care au fost consideraţi un pericol major pentru regimul popular s-a consumat în cea mai mare parte în cadrul Biroului Politic al C.C. al P.M.R. Pentru perioada 1949-1953 „din conţinutul proceselor-verbale şi al stenogramelor celor peste 110 şedinţe ale Biroului Politic al C.C. al P.M.R. ... reiese cu toată claritatea faptul că nici un proces politic nu s-a «judecat» de către justiţia populară, fără consilierea acestuia de către «un tovarăş» din Biroul Politic"[21]. Pe de altă parte, nu de puţine ori, o serie de fapte mai puţin grave au fost considerate infracţiuni politice şi condamnate în consecinţă. Astfel, ignorarea unei critici externe se va dovedi iluzorie în momentul invocării credibilităţii acestor surse.

c. Securitatea, prin metode coercitive care uzau fizic şi psihic pe arestaţi reuşea să obţină nu numai mărturisiri false prin care aceştia se autoînvinovăţeau şi care consemnate în procese-verbale de interogatoriu constituiau principalele probe în proces dar anchetatorii, după cum vom vedea, dirijau de la bun început aceste mărturii pentru a reuşi să supradimensioneze organizaţii subversive sau să le fabrice întru totul şi de asemenea să probeze cu ele o infracţiune care să se încadreze în articolele Codului Penal. În foarte multe situaţii lipsind latura obiectivă a infracţiunii se crea cea subiectivă întrucât, pentru a parafraza din *Raportul lui Hruşciov cu privire la cultul personalităţii şi consecinţele sale* rostit la 25 februarie 1956 „misiunea organelor de Securitate era să dovedească atât vinovăţia celor arestaţi, cât şi corectitudinea materialelor inventate de ea"[22]. De altfel, acelaşi raport (cu toate limitele lui) a devoalat câteva mijloace

---

lupta dintre părţi acuzare şi apărare şi că aceste procese ar fi nişte piese de teatru puse în scenă şi regizate de către organele de Securitate...Legat de aceasta, Rossman Rudolf ...susţinea şi el aceasta în mod dispreţuitor – că ce acestea sunt procese? Că nu sunt procese vii etc. şi că a avut el procese grozave în care s-au luptat cu acuzaţii să stabilească adevărul, cât şi alte aspecte..." (*Ibidem*, ff. 261-262).

[19] *Ibidem*.

[20] Hannah Arendt, *Originile Totalitarismului*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1994, p. 557.

[21] Mircea Chiriţoiu, *Rolul Biroului Politic al C.C. al P.M.R. în instrumentarea proceselor politice din România anilor 1949-1953*, în *Anii 1949-1953 Mecanismele Terorii, Analele Sighet 7*, Bucureşti, Fundaţia Academia Civică, 1999, p. 281 – 292.

[22] *Raportul lui Hruşciov cu privire la cultul personalităţii şi consecinţele sale*, într-o traducere din limba rusă de Vasile Limbide, cu note de Armand Goşu, în Doina Jela, Vladimir Tismăneanu (coordonatori), *Ungaria 1956: revolta minţilor şi sfârşitul mitului comunist*, Bucureşti, Editura Curtea Veche, 2006, p. 34.

procedurale şi metode de construire a culpabilităţii în decursul desfăşurării anchetelor şi chiar în timpul proceselor politice:

1. Astfel, în situaţiile în care nu existau dovezi împotriva acuzaţilor ceea ce califica aceste cazuri drept slabe, contrar tuturor normelor jurisprudenţei s-a recurs „la «recunoaşterea» de către acuzatul însuşi a culpei,.. care însă... aşa cum au arătat verificările ulterioare, era obţinută prin presiuni fizice şi psihice"[23].

La aceasta se adaugă şi constrângerea semnării proceselor – verbale scrise de către anchetatorii penali, nu de către cei acuzaţi.

2. „Recunoaşterile" sau „mărturisirile" erau direcţionate pentru a umple cu existenţă centre teroriste, de sabotaj, spionaj, diversionism cu mai multe ramificaţii fabricate de fapt de N.K.V.D. Anchetat în procesul privind „Centrul terorist de sabotaj, spionaj şi diversionism din Leningrad" din 1937, Rozenblium i-a comunicat lui Hruşciov că în scopul unei depoziţii convingătoare „Zakovschi a desfăşurat în faţa mea variante de propuneri de scheme de organizare ale acestui centru şi ale filialelor lui... Prezentându-mi schemele Zakovschi a spus că N.K.V.D. pregăteşte un dosar privind acest centru, procesul urmând să fie public. Vor fi deferiţi instanţei câte 4-5 inşi, câte doi, trei de la fiecare filială. Dosarul privind centrul din Leningrad trebuie să fie solid. În acest sens, martorii au o importanţă decisivă"[24].

3. Mecanismele anchetei erau completate de aşa-zisele „confruntări" în fapt o punere de acord a declaraţiilor celor anchetaţi, pentru a se ajunge în instanţă cu un caz „veridic", fără mărturii contradictorii. De asemenea, exista şi o pregătire a anchetatului înainte de a compărea la tribunal şi pentru a cita acelaşi caz Rozenblium conform ordinelor lui Zakovschi, nu trebuia să inventeze nimic: „N.K.V.D. îţi va da un conspect gata întocmit pentru fiecare filială în parte; treaba ta este să-l studiezi, să reţii bine toate întrebările şi răspunsurile care pot apărea în instanţă...te vei pregăti să nu compromiţi ancheta şi pe tine însuşi. De felul cum se va desfăşura şi finaliza procesul depinde soarta ta viitoare"[25].

1. *Mărturisirile – principalul element al unui caz bun*

Previzionată de Dzerjinski[26] încă din 1918 în urma cercetărilor asupra celor consideraţi duşmani ai guvernului sovietic, *mărturisirea* drept *temei în sine pentru condamnare* a fost teoretizată de Vîşinski şi a reprezentat un mecanism de bază în cadrul anchetelor penale.

Exceptând sursele orale sau memorialistice, un document singular, transmis în teritoriu şi intitulat *Instrucţiuni cu privire cum se face ancheta de Siguranţă*[27] ne oferă o imagine completă asupra etapelor parcurse de anchetatori şi implicit anchetaţi, cu menţiunea că este vorba despre

---

[23] *Ibidem*, p. 14.

[24] *Ibidem*, p. 31.

[25] *Ibidem*.

[26] „Când sunt confruntaţi cu dovezi, criminalii mărturisesc aproape de fiecare dată; şi ce argument ar putea avea o greutate mai mare decât confesiunea unui criminal." (*Novaia jizn*, 8 iunie 1918, citat în J. E. Scott, „The Ceka", *Soviet Affairs*, nr.1, 1956, p. 8 *apud* Robert Conquest, *Marea Teroare O Reevaluare*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1990, p. 165.

[27] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 130, vol. 1, ff. 5-8.

acea Siguranţă infiltrată cu agenţi N.K.V.D. iar în ceea ce priveşte partea de anchetă propriu-zisă o vom cita în întregime. Astfel după două faze pregătitoare: 1. culegerea materialului informativ; 2. pregătirea şi efectuarea arestărilor cu maxim de rapiditate şi prin păstrarea secretului desăvârşit urma 3. ancheta care trebuia să se desfăşoare şi să notifice următoarele aspecte: „se cercetează fişa individului sau a indivizilor la cazier. Primul contact cu anchetatorul [anchetatul] nu discuţi nimic în legătură cu problema pentru care a fost adus. Se face împreună cu individul autobiografia acestuia pe care o discutăm cu el şi în nici un caz nu îl vom lăsa să scrie singur.

Autobiografia va fi cât mai amănunţită întrucât de aici se scot o serie de lucruri care ne vor ajuta în cursul anchetei. Se va urmări în cursul acestei autobiografii să prindem toate slăbiciunile, legăturile familiale, dacă este căsătorit şi are copii, întrucât şi în ce măsură îşi iubeşte familia şi copii, etc. toate aceste amănunte fiind foarte necesare la momentul oportun spre a fi folosite. După acesta se formează un chestionar care să cuprindă o serie întreagă de întrebări fără a se trece la problema care interesează. Se pun întrebări, discutăm răspunsuri şi dacă ne satisfac le aşternem pe hârtie. Nu lăsăm să scrie ce doreşte învinuitul şi în discuţie se stabileşte răspunsul şi se trece în declaraţie sub formă de dictat. Răspunsul să aibă o formă cât mai apropiată de problema ce o urmărim. Anchetatul să simtă în timpul acesta că organul anchetator este superior lui. Să nu i se aplice metode tari. În cadrul anchetei este foarte necesară câştigarea încrederii anchetatului şi înţelegerea situaţiei lui. Regimul aplicat trebuie să fie în funcţie de comportarea anchetatului. Materialul informativ să fie exploatat metodic şi pe măsura adâncirii anchetei. Se va urmări de a se descoperi noi elemente pe care nu le avem în materialul informativ. Să se caute eventuali complici. În cazurile de spionaj nu există material, ci numai perseverenţa cu care se duce ancheta de către organele anchetatoare va da rezultate. În cazul anchetei se va da o deosebită atenţie recrutării de informatori. După ce s-au luat un număr de declaraţii la sfârşitul anchetei se va lua o declaraţie sinteză. Nu se vor pune la dosar toate declaraţiile ci numai acelea care ne interesează. Declaraţia primă trebuie să conţină toate datele de stare civilă, studii, profesiunea, originea socială a individului şi a familiei, averea personală a lui şi a familiei, apartenenţa politică a lui şi a familiei sale, eventuale condamnări, etc. În timpul anchetei se pot întrebuinţa informatori instruiţi care să fie introduşi în celula individului. Se va evita cu totul contactul individului cu cei din sferă. Scrierile ce eventual s-ar încerca să fie introduse din afară vor fi interceptate. Se vor opri copii şi li se vor da curs la individ dacă este necesar interceptându-se răspunsul său care se poate să fie de mare folos în cursul cercetărilor. Aceste interceptări să se facă cu mare grijă pentru ca atât învinuitul cât şi cei din afară să nu priceapă şi să nu se bănuiască că scrisorile au fost interceptate. După terminarea anchetei se va trece la reconstituirea faptelor cu luare de fotografie care fac proba în cazul în care învinuitul va încerca în Justiţie constrângerea morală sau fizică. Ţinând [seama de] faptul că în anchetele în care sunt implicaţi mai mulţi indivizi aceştia se prezintă ca un bloc în timpul cercetărilor – vom căuta să creăm o breşă între învinuiţi care breşă să fie exploatată cu mult tact. Să fim obiectivi în închejerea actelor. Se vor studia articole din Codul Penal în care urmează a fi încadrată infracţiunea. Cercetările să fie făcute la faţa locului pentru a nu se [îm]piedica [de] probleme. Să se caute a se specializa un anchetator şi în timpul cercetărilor organelor anchetatoare să nu fie sustras nici o clipă de la liniştea de care are nevoie la facerea anchetei. Pregătirea procesului.

Ofiţerul anchetator trebuie să cunoască cât mai bine pe infractor şi din această constatare vom putea vedea care sunt cauzele ce l-au determinat să comită infracţiunea. Cunoscându-i-se slăbiciunea şi părţile vulnerabile, ştiut fiind faptul că infractorii se aşteptau la maltratări fizice şi sunt moraliceşte în acest sens şi dacă vom reuşi ca organele anchetatoare să vorbească cu anchetatul ca doi prieteni, rezultatul va fi bun. Nu i se va pune în vedere în nici un caz gravitatea infracţiunilor sau consecinţele şi vom căuta să-l uzăm fizic sau moral fără să simtă aceasta. Factorul timp cât şi izolarea lui completă vor influenţa foarte mult asupra moralului individului. Prin declaraţii dese îl face pe inculpat să-şi piardă firul apărării. Să nu arătăm niciodată celor anchetaţi ce ştim noi despre activitatea lor şi să lăsăm impresia că aici ştim tot ce a făcut el. Să nu inventăm lucruri în care să descoperim că nu ştim nimic. Chiar faptele cele mai mici trebuie dovedite cu grijă. După terminarea anchetei se va urmări procesul şi pe infractori căutând continuu să ţinem legătura cu ei şi să-i convingem că este înspre binele lor să recunoască în faţa justiţiei mărturisirile ce le-au făcut prin declaraţii în faţa noastră. [...] Veţi prelucra în mod serios aceste instrucţiuni cu personalul dumneavoastră"[28].

2. *Supradimensionarea sau fabricarea organizaţiilor subversive* – procedeu copiat şi de sistemul represiv românesc este posibil să aibă o origine mult mai veche. O veche metodă a Ohranei, amintită de Hannah Arendt a fost un sistem de clasare în care „fiecare suspect era notat pe o fişă mare în centrul căreia numele său era înconjurat de un cerc roşu; prietenii săi politici erau desemnaţi prin cercuri roşii mai mici şi cunoştinţele sale politice prin cercuri verzi; cercurile cafenii indicau persoane care erau în contact cu prietenii suspectului dar pe care el nu-i cunoştea personal; relaţiile între prietenii suspectului, politici şi apolitici şi prietenii prietenilor săi erau indicate prin linii între cercurile respective"[29]. Este foarte posibil ca şi organizaţiile prerevoluţionare să fi fost radiografiate în acest mod, procedeu pe care comuniştii (foştii urmăriţi) l-au preluat de această dată împotriva opozanţilor lor. Dosarele fondului penal sunt pline de scheme ale unor organizaţii de rezistenţă cu largi ramificaţii care lasă într-un mod eronat impresia că cei care le-au constituit, au plănuit într-un mod premeditat extinderea lor, ori în foarte multe cazuri pentru a supravieţui condiţiilor vitrege, astfel de organizaţii s-au divizat. Dacă pe timpul Ohranei, conspiraţiile erau descoperite iar când deveneau prea periculoase provocate, Stalin va umple scheme fictive din declaraţiile membrilor de partid, aruncând metoda în derizoriu.

Pentru spaţiul românesc, o distincţie cronologică trebuie totuşi făcută. Între 1945-1948, iniţiativele de rezistenţă sunt puţine iar prin infiltrarea şi provocarea lor cu informatori şi agenţi[30]

---

[28] *Ibidem.*

[29] Hannah Arendt, *op. cit.*, p. 562.

[30] În cazul a ceea ce a fost numit M.N.R., întrucât în cercul gen. Aurel Aldea nu se putea pătrunde informativ a fost infiltrat pe lângă doi tineri naţionalişti (din gruparea Haiducii lui Avram Iancu) agentul Nicolae Dumitrescu care-i va sfătui, nu de puţine ori, spre ce personalitate politică, militară, ecleziastică să se îndrepte. Dată fiind perioada în care s-a consumat sentinţa în procesul M.N.R., cu o zi înaintea alegerilor de la 18 noiembrie 1946, nu se poate ignora similitudinea cu Rusia sovietică, unde „provocarea, departe de a fi arma secretă a poliţiei secrete, a fost folosită ca metodă publică larg sprijinită, de propagandă a regimului pentru «a lua temperatura»" opiniei publice. Lipsa de entuziasm a populaţiei de a profita de

se va încerca legarea lor de partidele politice, nu numai pentru stigmatizarea acestora din urmă dar şi pentru a lua pulsul stării de spirit a populaţiei într-un mod camuflat. După 1948, în urma ajutorului dat şi de consilierii sovietici, iniţiativele de rezistenţă fie vor fi infiltrate şi dezvoltate conform scenariului care trebuia să creeze cât mai multe ramuri, fie vor fi fabricate de-a binelea. Motivaţia este acum alta şi a ţinut de impunerea şi în România a paradigmei politice, economice şi sociale comuniste, proces în care lupta de clasă nu trebuia să înceteze pe măsura înregistrării succeselor economice şi a înaintării spre socialism[31].

În cazul a ceea ce a fost numit M.N.R. în 1946, dacă gen. Aurel Aldea a avut ideea unei rezistenţe organizate în opt zone acestea ar fi trebuit conduse de apropiaţi ai generalului şi nu se avea în vedere subsumarea unor organizaţii deja existente (Graiul Sângelui; Grupul Înarmat Sinaia) cu singura excepţie - tinerii naţionalişti organizaţi în gruparea „Haiducii lui Avram Iancu". Folosindu-se de periplurile acestora, S.S.I. – ul a radiografiat diferite medii, în plus, pentru a crea impresia unei imense reţele subversive la proces s-a mers pe raţionamentul că dacă A cunoaşte pe B iar B cunoaşte pe C, atunci şi A este în legătură cu C. Pentru a exemplifica, gen. Aurel Aldea a fost în legătură cu tinerii naţionalişti care s-au autointitulat „Haiducii lui Avram Iancu", la rândul lor, aceştia au fost în legătură cu unii ofiţeri consideraţi a se fi coagulat sub titulatura „Grupul Înarmat Sinaia", iar de aici a rezultat în proces că şi gen. Aurel Aldea ar fi cunoscut „Grupul Înarmat Sinaia". Aşadar, în scopul angajării colective a cât mai multor persoane, în foarte multe cazuri, mărturisiri care „erau probe indirecte"[32] au fost circumscrise „încriminării prin analogie"[33]. Din punct de vedere documentar, surselor din dosarul penal a căror valoare de adevăr este echivocă li se pot corobora sintezele S.S.I. care mai pot despărţi lucrurile dar nu la modul absolut. Din astfel de sinteze rezultă de pildă că cei arestaţi au auzit prima dată de denumirea de M.N.R. de la procurorul Grigoriu, în închisoarea de la Piteşti.

---

invitaţiile repetate periodic de a critica sau reacţiona la interludiile «liberale» în regimul de teroare arată că asemenea gesturi sunt înţelese ca provocări pe scară largă. Provocarea a devenit într-adevăr versiunea totalitară a consultărilor electorale." (Hannah Arendt, *op. cit.*, p. 548).

[31] Potrivit Secţiunii 5 din *Raport şi cuvânt de încheiere la Plenara CC al PC (b) al U.R.S.S. din 3 – 5 martie 1937 – Despre lipsurile muncii de partid şi despre măsurile pentru lichidarea troţchiştilor şi a altor făţarnici*, odată cu succesele economice se instalau o serie de atitudini precum nepăsarea, indolenţa, excesiva încredere în sine. Astfel, una dintre sarcinile lichidării acestor părţi negative pentru care s-a pronunţat Stalin prevedea: „Trebuie să zdrobim şi să respingem teoria putredă după care cu fiecare pas înainte făcut de noi, lupta de clasă în ţara noastră trebuie, chipurile să se stingă din ce în ce mai mult, că pe măsura succeselor noastre duşmanul de clasă devine, chipurile din ce în ce mai docil. Aceasta nu mai este o teorie putredă ci şi o teorie primejdioasă, deoarece ea adoarme vigilenţa oamenilor noştri, îi atrage în capcană, iar duşmanului de clasă îi dă posibilitatea să-şi refacă forţele în vederea luptei împotriva Puterii Sovietice". (*Raport şi cuvânt de încheiere la Plenara CC al PC (b) al U.R.S.S. din 3 – 5 martie 1937 – Despre lipsurile muncii de partid şi despre măsurile pentru lichidarea troţchiştilor şi a altor făţarnici*, Editura Partidului Muncitoresc Român, 1952, p. 24).

[32] Marius Oprea, *Legislaţia cu caracter represiv în România comunistă* în Comisia Prezidenţială pentru analiza Dictaturii Comuniste din România, *op. cit.*, p. 495.

[33] *Ibidem*.

O organizaţie de rezistenţă mai puţin cunoscută a fost „Garda Albă". Iniţiată de Leonida Bodiu şi doi prieteni ai săi, aceasta a constituit în final un teren favorabil pentru acea metodă a Ohranei, preluată apoi de N.K.V.D. şi reaculturată în ţările satelit şi anume provocarea. Un sas expropriat Toma Pentecher a fost la originea măririi rândurilor organizaţiei la nivelul satelor din jur, Parva şi Rebrişoara. Ceea ce nu ştiau fie informatorii fie agenţii provocatori infiltraţi în aceste organizaţii este faptul că urmau să fie arestaţi alături de cei vizaţi de Securitate.

Astfel, în cazul M.N.R. arestarea informatorilor s-a impus în lipsa unor probe sigure, situaţie în care probele de culpabilitate trebuiau constituite pe două căi: „prin dovedirea contactului cu membrii organizaţiei Haiducii lui Avram Iancu şi Graiul Sângelui" şi „prin declaraţii pe care informatorii noştri vor fi siliţi să le dea asupra surselor de la care am cules materialul. *În acest scop informatorii vor trebui să fie şi ei arestaţi*"[34]. În ceea ce priveşte organizaţia „Garda Albă" şi modul în care a fost provocată, revelatoare este fişa personală a lui Toma Penteker în care se făcea menţiunea: „a ajutat foarte mult, prin datele pe care le-a furnizat înainte şi după arestare, pentru descoperirea organizaţiei subversive Liga Naţional Creştină («Garda Albă»). A predat chiar o scrisoare, care era scrisă de Leonida Bodiu în limba germană şi adresată lui, în care ameninţa cu moartea pe numitul Cacior Ioan, secretarul organizaţiei P.M.R. din Parva. *A fost informatorul nostru şi martor al acuzării*"[35].

În alte situaţii astfel de organizaţii au fost fabricate întru totul şi doar reevaluarea activităţii Securităţii în anumite contexte politice a făcut posibilă o oarecare decantare a cazurilor. Astfel „un ofiţer al Direcţiei a III-a a preluat un dosar de 200 de file al unei persoane anchetate de maiorul Sepi din DRSS Constanţa. În dosar se aflau relatări despre intenţia anchetatului şi a altor persoane de a constitui un guvern. Întrebat de noul anchetator cine mai ştie de acest guvern, arestatul răspundea: «Nu cunosc decât eu şi tov. anchetator care m-a inspirat să fac acesta». După cercetări a reieşit că declaraţia a fost obţinută după mai multe anchete în tură"[36].

În perioada 1945 – 1959, conform cifrelor furnizate de Securitate, numărul unor astfel de grupări a fost de 1 196, pentru 1949 fiind depistate 200 grupări „subversive" şi 33 de „bande teroriste"[37]. Câte dintre acestea au pornit de la o minimă iniţiativă şi câte au fost construite prin interogatorii abuzante nu se va putea şti niciodată.

La o distanţă minimă de timp după raportul lui Hruşciov, Securitatea continua să creeze scenarii peste legături informale şi să retrimită potenţiali opozanţi la închisoare în prag de retragere a Armatei Roşii din România.

Rezultatul în ceea ce ne interesează – ce reprezintă un document stors dintr-o anchetă penală? – ca obiect de interpretare ne conduce nu de puţine ori la situaţii în care logica istorică care argumentează represiunea prin caracterul de serie al faptelor (organizaţii subversive, cel mai

---

[34] ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 18, vol. 49, f. 98.

[35] Idem, dosar nr. 103, vol. 7, f. 455.

[36] Florian Banu, *Anchetele Securităţii – strategie şi tactică în „Demascarea duşmanilor poporului"* în *Arhivele Securităţii* nr. 2, Bucureşti, Editura Nemira, 2004, p. 77.

[37] Mihai Pelin şi colab. (eds.), *Cartea Albă a Securităţii*, vol. III, Serviciul Român de Informaţii, Bucureşti, 1995, p. 52.

adesea) să contravină documentului dintr-un dosar penal. Ce poate fi contrapus unui document în care acuzatul îşi recunoaşte fapta şi care prin grija aceleiaşi anchete a fost construit în aşa fel încât să constituie baza subiectivă a unei infracţiuni care să se încadreze în articolele Codului Penal?

1. Surse istorice documentare emise în aceeaşi perioadă cu desfăşurările proceselor sunt rare, putând fi reamintite în acest sens notele informative ale S.S.I. despre ceea ce a fost numit M.N.R. – 1946 care ajută la descifrarea „legendei" create în jurul iniţiativei de rezistenţă a gen. Aurel Aldea; directivele date de consilierii sovietici în dirijarea procesului M.N.R. din 1948. De asemenea, se mai întâlnesc afirmaţii sporadice rămase chiar în dosarele penale cum ar fi cea a lui Aurel Ardeleanu anchetat în legătură cu manuscrisul lui Ion Eremia, *Guliver în Ţara Minciunilor*: „deşi anchetatorul s-a purtat corect cu mine, el a reuşit prin sistemul generalizării relatărilor mele să le denatureze. Astfel, în loc să înregistreze exact discuţia despre jena financiară trecătoare a mea, anchetatorul înregistra «am purtat discuţii privitoare la nivelul de trai şi astfel a procedat cu toate declaraţiile»".[38]

Mai poate fi adăugat un tip de document postfactum dar integrat totuşi perioadei detenţiei şi inclus în fondul penal, cum ar fi o autobiografie redactată de Radu Gyr despre care istoricul Alexandru V. Diţă aprecia că „este de presupus că în momentul redactării (anul 1960), organele de anchetă nu mai aveau interes să influenţeze prin brutalităţi relatarea, avuseseră până atunci nenumărate ocazii şi posibilităţi să o facă"[39]. Singura nelămurire care rămâne este în privinţa intenţionalităţii textului, întrucât dacă mobilul Securităţii a fost cel mai probabil acela de a aduce o dovadă a reeducării sale, pentru Radu Gyr este posibil ca acest memoriu să fi fost privit ca una din şansele de a influenţa „o imprevizibilă comutare a pedepsei"[40].

Depăşind totuşi această rezervă, întrucât nu considerăm că în scopul comutării pedepsei, Radu Gyr ar fi negat fără o bază reală fondul problemei pentru care fusese arestat, din punct de vedere documentar, un argument util pentru deconstruirea unor centre sau organizaţii subversive, este precizarea de la pag. 98 a Memoriului: „Nu l-am cunoscut pe Constantin Atanasiu, după cum nu am cunoscut pe prietenii săi Traian Lucuţa, Nicolae Groza şi Grigore Zamfiroiu, decât aici în arestul M.A.I."[41]. Erau exact cei împreună cu care potrivit sentinţei, ar fi constituit un comandament legionar iar în perioada evenimentelor din Ungaria „şi-au pus ca obiectiv procurarea de armament şi muniţie necesară pentru a întreprinde la momentul considerat de ei oportun, acţiuni violente împotriva puterii populare"[42].

---

[38]ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 707, vol. 10, f. 163.

[39] Alexandru V. Diţă, *Demetrescu Radu Gyr O contribuţie autobiografică esenţială*, I, în *Arhivele Totalitarismului*, Anul XV, nr. 56-57; nr. 3-4 /2007, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2007, p. 177.

[40] *Ibidem.*

[41] Mărturie autobiografică a poetului Radu Gyr, scrisă în închisoare, în timp ce era condamnat la moarte de autorităţile comuniste în A.S.R.I., Fond Penal, dosar nr. 47 299 *apud* Alexandru V. Diţă, *op. cit.*, p. 176.

[42] ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 276, vol. 10, f. 289.

Alte surse documentare care mai pot fi opuse celor smulse în interogatorii se regăsesc de această dată într-un alt fond al C.N.S.A.S. şi anume cel informativ. Preventiv, unii dintre foştii deţinuţi politici, eliberaţi în perioada 1962-1964 au fost puşi sub supravegherea unor informatori.

Consemnările stării de spirit a celor care au fost închişi de către informatori au sfârşit prin a constitui mărturii relevante asupra graniţei firave care despărţea nevinovăţia de o vinovăţie construită cu argumente subiective. Astfel, potrivit unui informator dirijat pe lângă Edgar Pappu, acesta din urmă „a relatat condiţiile arestării sale, într-un lot de 17 persoane pe care nu le cunoştea şi că partea ce mai neplăcută a fost şederea în aceeaşi celulă cu cel care-l băgase la apă (propunându-i să formeze un guvern) şi care era solicitat să-l reeduce"[43].

Un alt caz asemănător este cel al preotului Hajdu Geza Leander. Condamnat în cursul anului 1958 la 10 ani temniţă grea, tot pentru „uneltire contra ordinii sociale", fără să ştie s-a confesat unui informator: „a fost un neserios [cel] care a încercat şi pe el că ar fi vrut să se organizeze, dar, [...] el nu a ştiut nimic şi numai a fost amestecat şi în mod fals a fost învinuit de vinovatul principal, dar despre organizare nu a ştiut nimic, dar nu a reuşit să demonstreze nevinovăţia"[44].

2. Mărturiile de istorie orală sau memoriile unor foşti deţinuţi politici, privite critic reuşesc să mai separe lucrurile. Evident, măsura în care este fixată dimensiunea unui fenomen cum ar fi Rezistenţa Armată pe baza acestor mărturii ţine de percepţia critică a fiecărui istoric însă utilizarea lor poate sluji în foarte multe cazuri pentru demistificarea înscenărilor Securităţii. În acest sens redăm un fragment dintr-un astfel de interviu:

„Silvia Angelescu: 19 martie 2003, suntem la sediul Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici din Braşov şi stăm de vorbă cu domnul Valerian Begănescu care a avut amabilitatea de a acorda un interviu Centrului de Istorie Orală al Societăţii Române de Radiodifuziune.

Ne-aţi spus că dumneavoastră aţi fost arestat ca făcând parte dintr-o organizaţie numită „Pui de lei" încă de pe când eraţi elev. Care era atmosfera – mai întâi vă întreb – din liceu şi cum aţi ajuns să faceţi o organizaţie sau să vă adunaţi un grup de elevi cu aceeaşi idee?

Valerian Begănescu: E impropriu să vorbim despre o organizaţie care în fapt nici nu a existat. Această organizaţie a fost o regizare, o făcătură a Securităţii din Buzău. A fost suficient ca un ins de aiurea să-şi dea în petec, mai precis un mitoman, un ins care n-avea nici o ocupaţie, un vagabond în două cuvinte, care să racoleze mai mulţi elevi şi după mintea lui să considere că el face o organizaţie, organizaţie care n-a avut nici un nume. Denumirea de „Pui de lei", iniţial „Straja leului" şi apoi „Pui de lei" a dobândit-o în beciurile Securităţii în luna august 1950.

S.A.: [voci suprapuse] Deci ei au dat nume, ei au făcut-o să fie o organizaţie....

V.B.: Da, a fost în mintea ăstuia, a fost că... [voci suprapuse]

S.A.: ...era coleg cu dumneavoastră?

V.B.: Nu, era un ins de aiurea, unul, mai precis, căruia nu i-a plăcut să muncească. Răsfoindu-mi dosarul 25.430, am putut să aflu despre el acum, din acel dosar cine era acel Hăituc Mircea.

43 Idem, fond Informativ, dosar nr. 5304, vol. 1, f. 37.

44 Idem, dosar nr. 2498, vol. 1, f. 108.

S.A.: Cum?

V.B.: Hăituc Mircea. Din bariera Focşani, din Buzău. Dar povestea mea tristă, aşa cum a fost începe cam de prin 1946 când, mergând la fratele mamei din Bădila, care era preot şi avea două parohii, Bădila şi Ciuta, întâlnesc acolo pe un coleg de la o clasă, de la Liceul Comercial din Buzău, o clasă paralelă cu mine..."[45].

3. În anumite contexte politice, cu scopuri bine determinate, chiar puterea comunistă recurge la devoalarea unor practici abuzive sau înscenări juridice, pentru care a trebuit să aducă şi să adune probe. A fost cazul procesului lui Aurel Ţurcanu, în care cei reeducaţi au fost chemaţi să facă declaraţii asupra modului în care li s-au smuls mărturiile şi cazul procesului lui Lucreţiu Pătrăşcanu, unde după modelul comisiei conduse de Piotr Pospelov care a lucrat pentru Raportul secret al lui Hruşciov a fost formată una similară coordonată de Grigore Răduică.

Legată de deconspirarea secretului reeducării, în urma decesului lui Ion Simionescu şi a criticilor internaţionale care au urmat, acţiunea „reeducării" prin „demascare" a fost oprită brusc în august 1952. În măsura în care „s-au păstrat documente de partid care dovedesc, fără putinţă de tăgadă, faptul că crimele din cadrul procesului reeducării au fost planificate de către Securitate şi făptuite sub controlul ei total"[46] este posibil să se fi pus problema nu numai a retragerii echipelor de torţionari dar şi a eliminării unor eventuale complicaţii.

Deşi acest program „pare să indice prin natura sa un model sovietic"[47] asupra unei iniţiative sovietice directe de impunere a unui astfel de experiment planează echivocul chiar dimpotrivă „documentele arată faptul că înainte de începerea reeducării la Piteşti, sovieticii i-au consiliat pe oficialii români să nu meargă atât de departe"[48] întrucât experienţa sovietică dovedise imposibilitatea schimbării foarte rapide de personalitate într-o perioadă scurtă de timp.

Este posibil ca dintr-o dorinţă de a depăşi modelul sovietic, în România să se fi ajuns la astfel de excese. În cadrul demascării exterioare cu cei doi timpi: demascarea din interior şi demascarea din exterior, în acest din urmă timp deţinuţii trebuiau să declare toate informaţiile de care erau interesate Partidul Comunist şi Securitatea. Cel mai probabil s-a pornit de la premisa că ar mai exista un adevăr încă nerostit în anchete şi numai prin supunerea la metodele de reeducare se putea obţine în sfârşit totul. În seama lui Eugen Ţurcanu şi a celorlalţi 22 de deţinuţi torţionari s-au reţinut „uciderea a peste 30 deţinuţi, maltratarea şi schingiuirea a peste 780 deţinuţi, dintre care 100 au rămas cu infirmităţi, iar alţii au înnebunit datorită presiunilor psihice şi fizice a care au fost supuşi[49]. Prin Sentinţa numărul 32 din 10 noiembrie 1954 a Tribunalului Militar Bucureşti, torţionarii au fost condamnaţi la moarte pentru „crimă de teroare în grup şi crimă

---

[45] Societatea Română de Radiodifuziune, Secţia Istorie Orală, Caseta C 1626.

[46] Silviu B. Moldovan, *România între tentaţia titoismului şi refluxul restaurării*, în CNSAS, *Pseudomemoriile unui general de Securitate*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2007, p. 125.

[47] Cristian Troncotă, *Torţionarii*, Bucureşti, Editura Elion, 2006, p. 154.

[48] Mircea Stănescu, *Istorie şi memorie a reeducării*, comunicare prezentată la Simpozionul *Fenomenul Piteşti, reeducarea prin tortură (1949-1952)*, Piteşti, 6-8 decembrie 2001.

[49] Cristian Troncotă, *op. cit.*, p. 154.

de motive contra securităţii interne a R.P.R.[50]. În instanţă au fost aduse dintre victimele Reeducării între care şi Constantin Pillat (întemniţat la Gherla). Depoziţia sa, din care vom cita fragmente, este elocventă pentru forma extremă de smulgere a declaraţiilor în timpul Reeducării: „prima noapte de anchetă am dat declaraţie că făcusem spionaj în ţară şi furnizasem Legaţiei Americane din Bucureşti date referitoare la transporturi de trupe, producţia petrolieră, etc. După ce şi-au dat seama că am minţit şi am dat aceste declaraţii, mi-au mai tras o corecţie, şi în adevăr, nu mi-au mai dictat să scriu toate aceste declaraţii pe care le făcusem în prima seară de anchetă. Am declarat, de asemenea, o serie de persoane care deţineau arme. Erau nume pe care le spuneam şi persoane pe care nu le văzusem de multă vreme.... Am dat declaraţii asupra celor care mergeau acasă la C. Brătianu, secretarul general al Partidului. Formula care mi-a fost dictată că erau şedinţe ale partidului, e cam exagerată, căci din anul 1946, nu a mai avut loc nici o şedinţă a partidului. Este drept că mergeam acasă la el, dar dacă erau mai mulţi de doi trei, eram alungaţi. Politică se discuta, dar cuvântul de ordine era să ne abţinem de la orice activitate politică... Despre legăturile cu spionii lui Tito, cu toate că am declarat în prima seară de anchetă că îi cunoşteam, citind chiar nume pe care le luasem din ziar cu ocazia procesului lor, şi-au dat seama şi ei şi nu au mai trecut în declaraţiile scrise de mine.

De asemenea, nu au mai fost trecute nici legăturile pe care le-aş fi avut cu organizaţiile din munţi, căci nu cunoscusem pe nimeni care să fi luat parte la aceste organizaţii, afară de cei pe care îi văzusem prin închisoare.

Despre spionajul pe care l-am făcut pentru americani, le-am înşirat din mintea mea o serie de poveşti, spunând că am văzut prin luna august 1949 trecând pe la Giurgiu trupe sovietice. De asemenea, le-am spus că am văzut în gara Iaşi trenuri întregi cu petrol în vagoane ruseşti. Nu-mi amintesc, dar le-am mai spus şi alte poveşti, ca de exemplu: producţia de petrol a ajuns la 8 mil. de tone. Am minţit de asemenea când am spus că mergeam regulat la Ambasada Americană din Bucureşti, unde personal lui Schoenfeld, ministrul Americii, îi furnizam date. Despre Tito le-am mărturisit că avusesem relaţii cu Petek, un spion de-al lui pe care l-am cunoscut în adevăr în închisoarea de la Jilava, prin noiembrie 1950, şi care era condamnat şi mi-a mărturisit că trecuse de 28 ori frontiera în Jugoslavia şi făcea spionaj pentru Tito. Ca să scap de bătaie, le-am spus că îl cunoscusem la Timişoara încă din 1949 şi nu le-am spus că îl cunoscusem la Jilava în anul 1950"[51].

Un alt moment ce a prilejuit dezvăluirea modului în care s-au cimentat capete de acuzare potrivit unui scenariu dat, l-a reprezentat ancheta din anii 1967-1969, ordonată de Nicolae Ceauşescu nu numai pentru demascarea abuzurilor dar şi circumscrierii acestei operaţiuni, „despărţirii" de Gheorghe Gheorghiu-Dej, eliminării lui Alexandru Drăghici şi întăririi propriului prestigiu. Nu vom insista asupra contextului, limitelor reabilitărilor şi paralelismului cu ceea ce se întâmplase în U.R.S.S. cu mai bine de un deceniu în urmă.

---

50 *Ibidem.*

51 ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 3765, vol. 1, ff. 166-168.

Din punct de vedere documentar, vom preciza doar că scenariul construit prin „metode ilegale de anchetă"[52] şi deferit apoi justiţiei a trebuit să fie deconstruit nu numai din studierea documentelor dar şi din mărturiile, deopotrivă, ale anchetatorilor şi ale celor care au supravieţuit anchetelor. Pentru conformitate „Actul de acuzare nr. 3/1954 împotriva grupului de spioni şi complotişti în frunte cu Lucreţiu Pătrăşcanu şi complicii lui" reţinuse că acuzatul principal se face vinovat de: „a) crimă contra păcii, prev. şi ped. de art. 2, lit. C din Legea nr. 291/947... deoarece ca agent al siguranţei burghezo-moşiereşti şi fasciste şi ca agent al serviciului de spionaj englez a desfăşurat o activitate de defăimare din interior a partidului, de paralizare a acţiunilor PCR în lupta contra fascismului şi a războiului imperialist, precum şi de sprijinire a lui Antonescu şi a războiului antisovietic; b) Crimă de înaltă trădare, prev. şi pedepsită de art. 184 C.P., combinat cu art. 229 C.P., deoarece după 23 august 1944, având calitatea de ministru al Justiţiei, a organizat un grup complotist antistatal; c) crimă de înaltă trădare, prev. şi ped. de art. 190 pct. 1 şi 2, C.P., deoarece a transmis serviciilor de spionaj american şi englez, după 23 august 1944, informaţii cu caracter secret privind securitatea statului român"[53].

Prin declaraţii smulse în urma bătăilor, exploatarea sensibilităţilor personale, crearea de breşe între cei arestaţi, promisiuni de ajutorare s-a reuşit chiar şi parţial acoperirea unor astfel de acuzaţii. În România, procesele împotriva elitei comuniste[54] au fost reduse ca pondere. Spre deosebire de cazurile sovietice sau din celelalte ţări socialiste, în care cei acuzaţi cu puţine excepţii au sfârşit prin a se autoculpabiliza, Lucreţiu Pătrăşcanu nu a oferit acest spectacol[55]. Conform lui Vladimir Tismăneanu, în perioada Conferinţei de la Paris, citise romanul antistalinist al lui Arthur Koesler, *Întuneric la amiază*.

---

[52] La origine, această sintagmă a denunţat modul în care s-au smuls mărturii de la medicii evrei din „complotul halatelor albe" şi a fost introdusă în uzul lingvistic în scurta perioadă în care Beria a deschis linia destalinizării. Pentru cazul românesc vezi *Documentar privind unele metode necorespunzătoare de anchetă folosite în cazul lui Lucreţiu Pătrăşcanu* în Marius Oprea, *Banalitatea Răului, O istorie a Securităţii în documente 1949-1989*, Iaşi, Editura Polirom, 2002, p. 332-358.

[53] Grigore Răduică, *Crime în lupta pentru putere. 1966-1968: Ancheta cazului Pătrăşcanu*, Bucureşti, Editura Evenimentul Românesc, 1996, p. 199.

[54] Între 1948-1952, represiunea a atins şi conducerile de partid. „Schisma lui Tito a jucat pentru ţările din Estul Europei acelaşi rol ca şi asasinarea lui Kirov pentru U.R.S.S. Raţiunile pentru care în România nu au fost organizate procese de acest tip sunt în opinia unor cercetători următoarele: în cazul sovieticilor, este posibil ca situaţia neconsolidată a conducerii de la Bucureşti să fi constituit raţiunea amânării apoi a anulării sale după moartea lui Stalin şi executarea lui Beria. Pentru conducerea de la Bucureşti, este de asemenea plauzibil ca experienţa proceselor de la Moscova, când prima gardă de militanţi comunişti a fost decimată să fi îndemnat la prudenţă. (Alina Ilinca, Liviu Marius Bejenaru, *Apărarea secretului de partid şi de stat în România lui Gheorghiu-Dej. 1948-1965* în *Studii şi materiale de istorie contemporană*, Serie nouă, volumul III, Bucureşti, 2004, p. 124).

[55] „Sistemului recunoaşterii publice a unor acuzaţii false i s-a pus capăt brusc în noiembrie 1949 când Kostov, secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist Bulgar, şi-a retras mărturisirea în faţa instanţei şi a publicului, menţinându-şi această poziţie pe toată durata procesului." (Robert Conquest, *op. cit.*, p. 542).

În concluzie, documentele fondului penal vor reprezenta partea finală a represiunii, grupate cronologic vor creiona un tablou al ideologizării legislaţiei în funcţie de anumite contexte internaţionale şi interne iar din punctul de vedere al funcţionării mecanismelor instituţionale şi apropierii de adevăr vor necesita o permanentă coroborare cu alte surse.

Tocmai de aceea ne-am oprit la prezentarea în paralel, atât cât am putut, a modului de creaţie al documentelor din fondul penal şi a limitelor pe care le implică acesta. În acelaşi timp, nu se poate trece cu vederea mai ales pentru prima perioadă faptul că sistemul comunist a distrus latura de protejare a drepturilor din ideea juridică.

THE HISTORICAL SOURCES OF THE CNSAS ARCHIVES. THE LIMITS OF THE PENAL FUND DOCUMENTS (1945-1968)

Documents of the penal fund represent the final part of the repression and are indispensable for understanding the repressive function of the communist State.

If the texts of the sentences in these briefs reflect legislation's ideologization and synthesize the subjective argumentation if what considered as political offences, the reality is a little bit when all is about the interrogatory records.

In certain situations, one of the few proofs guilt was its "admission" by the very defendant. Obtain following the inquiry mechanism and noted down into interrogatory records, under the circumstances hat the trials against the communist elite were reduced inside the Romanian territory, the testimonies over dimensioned the level of the social danger of an offence or in certain cases, of some initiatives for armed resistance.

In such a context, a critical approach may be made only by invoking the opposition historical sources, which do not totally miss, although they are reduced in number.

Sometimes we can find them even in the same brief, forgotten by the investigators' carelessness in the pages of the informative monitoring records open to a part of the former convicted people at their leaving the prison or in the interviews of oral history. In certain political circumstances, the very communist power made use of taking to pieces its own setups for which it had to bring and collect evidences.

IV. RECENZII.NOTE DE LECTURĂ

Petrache Zidaru, *Tribunalele militare – un secol şi jumătate de jurisprudenţă (1852 - 2000)*, Bucureşti, Universul Juridic, 2006, 440 p.

Iuliu Crăcană

Moto: *„Desigur, Drăghici era un cap politic cu greutate."*[1]

Între preocupările ştiinţifice ale cercetătorilor istoriei comunismului în România, deşi există o mare apetenţă pentru studiul diverselor aspecte de impact public, precum instituţia denumită Securitate, rezistenţa din munţi, viaţa cotidiană ş.a.m.d., încă nu a elaborat nimeni o monografie temeinică a Justiţiei în general şi a instituţiilor sale în special. Cititorul interesat de istoria României din perioada comunistă ar avea un motiv de bucurie să afle că cineva s-a aplecat asupra acest domeniu. În loc de o monografie ştiinţifică despre înfiinţarea şi existenţa tribunalelor militare, va întâlni însă o „scriitură" atât de tezistă cum rar se poate întâlni chiar şi între cele scrise înainte de 1989. Teza sa este că în timpul regimului comunist nu au existat procese politice acestea fiind procese împotriva banditismului de stat iar cei ce afirmă contrariul denaturează voit lucrurile, că aceasta a fost singură perioadă din istoria justiţiei româneşti în care judecătorii nu au fost constrânşi din punct de vedere politic şi nici nu au existat înscenări judiciare. Procese politice sunt doar cele din perioada interbelică şi cele de după 1989. Autorul împarte chiar jurisprudenţa militară, din „perspectiva libertăţii spiritului", în trei perioade: 1852-1918, 1918-1945, 1945-2000. Prin urmare, căderea regimului comunist nu a adus noutăţi majore în jurisprudenţa militară. Există aceeaşi „libertate a spiritului" ca înainte de 1989 dar totuşi există procese politice. Cea mai neagră dintre perioade este considerată de către autor, totuşi, cea dintre 1918-1945.

Totodată, autorul pleacă la război fără armele rigorii ştiinţifice. Cea mai mare parte din expunere se referă la contextul istoric în care s-au desfăşurat procesele politice, bibliografia folosită fiind însă foarte „subţire": *Istoria românilor* a lui Iosif Constantin Drăgan, precum şi literatură beletristică: *Străinul* de Titus Popovici, *Caloianul* de Ion Lăncrăjan. Deşi întâlnim în listă şi câteva lucrări generale ale unor istorici valoroşi, precum *O istorie sinceră a poporului român* a lui Florin Constantiniu, autorul pare că nu a folosit-o. Cele câteva materiale consultate în Arhivele Naţionale, Arhivele Militare, Arhivele C.N.S.A.S., după cum se va vedea pe parcursul acestei recenzii, sunt interpretate tendenţios sau fără nici un pic de spirit critic. Mai mult, autorul sare în apărarea

[1] Petrache Zidaru, *Tribunalele militare – un secol şi jumătate de jurisprudenţă (1852 - 2000)*, Bucureşti, Universul Juridic, 2006, p. 287.

afirmaţiilor din documentele emise de aparatul comunist. Vom vedea că democraţia şi libertatea de exprimare îi sunt concepte străine.

Structura cărţii cunoaşte o abordare inegală a subiectelor supusă documentării inegale dar, mai ales, a pasiunii autorului pentru victimizarea conducerii Partidului Comunist. Întâlnim un capitol amplu despre revoluţia din decembrie 1989, precum şi un „Tabel comparativ al loviturii de la 23 august cu evenimentele revoluţionare din 17-22 decembrie 1989" care nu au ce căuta în această carte în care ocupă un spaţiu important. Procesul soţilor Ceauşescu este redat pe larg, supradimensionând aceeaşi perioadă a istoriei (1989) pentru care autorul are o aplecare deosebită.

Autor a câtorva cursuri universitare, Petrache Zidaru confundă judecătorii cu procurorii făcând afirmaţii de genul: „Judecătorii militari au **câştigat** acele procese în liniile lor principale"[2]. După cum vom exemplifica mai jos, autorul ia de bune informaţiile din romanele scrise în perioada comunistă, fără nici un pic de simţ critic. Pe de altă parte, cele mai multe afirmaţii nu au nici o acoperire, provenind vădit din istoria militantă şi ideologizată comunistă.

Trebuie, totodată, să ne îndreptăm puţin atenţia şi asupra stilului nepotrivit, pe care autorul îl foloseşte pentru a-şi exprima ideile şi a transmite informaţiile. Cuvintele par scoase din căciulă, la întâmplare, fără o altă noimă decât stilul preţios şi bombastic: Cartea este plină de astfel de alăturări surprinzătoare precum „orchestrarea nevăzută a coardelor flautiste care emană parfumul toxic cu polen de extracţie masonică" sau „tirania introdusă direct pe sub bolta deschisă şi susţinută prin romantice descripţii de peisaj politic carceral, împreună cu viaţa poporului desfăşurată liniştit...." Am preferat ca, pe parcursul acestei recenzii, să cităm câteva fraze cu scopul de a deschide (sau suprima) pofta cititorilor pentru lectura întregului volum. Am redat frazele întocmai aşa cum apar ele în carte, fără a corecta greşelile de gramatică, nu puţine, şi exprimările incoerente.

Despre tribunalele militare în perioada interbelică autorul afirmă că „specificul naţional era slab, foarte slab coalizat din cauza străinismului şi politicianismului exacerbat. Atmosfera incriminatorie a pătruns în conştiinţa românească ca instituţii [sic] seci, plate, fără leac. Completele de judecată condamnau cu ochii închişi, uneori se arătau emoţionate în timpul judecăţii. Închisorile gemeau"[3]. Gemeau pare să exprime cantitatea mare de deţinuţi din perioada interbelică dar autorul nu dă nici un fel de cifră şi nici o trimitere. Autorul exemplifică doar cu procesul intentat lui Constantin Stere despre care afirmă că a fost un „scenariu politico-juridic"[4]. Argumentele pe care le foloseşte pentru a justifica afirmaţia nu sunt, însă, destul de solide, afirmaţia fiind preluată de la Petre Pandrea, acesta fiind validat imediat în frază de faptul că Pandrea a fost „avocat, cumnatul şi apărătorul lui Lucreţiu Pătrăşcanu în două procese fapt pentru care a şi fost închis tot de atâtea ori".

La istorie şi la fotbal se pricepe toată lumea. Nu este grav atâta vreme cât nu oricine intră pe terenul de joc sau nu scrie cărţi. Vorbind despre alegerile din 1946, domnul Zidaru afirmă: „Antemergătorii alegerilor libere şi *democratice* cu întregul lor conţinut ideologic şi organizatoric au profitat de prezenţa regelui Mihai în ţară care, tânăr, înconjurat de adevărate gărzi pretoriene ce camuflau paternalismul jocului diplomatic şi-a tratativelor secrete [sic] au fructificat dezideratul

---

[2] *Ibidem*, p 15.
[3] *Ibidem*, p. 15.
[4] *Ibidem*, p. 153.

popular exprimat prin vot"[5]. Nu vedem, oricât ne-am strădui, legătura dintre conţinutul frazei şi *gărzile pretoriene* care îl înconjurau pe tânărul monarh. Pentru o documentare asupra modului cum s-au desfăşurat alegerile din 1946 şi care a fost dezideratul popular, recomandăm o minimă bibliografie: *Anul 1946 – începutul sfârşitului*, Fundaţia Academia Civică, 1996, şi Virgiliu Ţârău, *Alegeri fără opţiune. Primele scrutinuri parlamentare din Centrul şi Estul Europei după cel de-al Doilea Război Mondial*, Ed. Eikon, Cluj Napoca, 2005. Va vedea acolo că rezultatul alegerilor nu a reprezentat nici pe departe *dezideratul popular*.

În preajma alegerilor din 1946, este de părere autorul, „poporul privea încrezător pacea cu elanul colectiv de a-şi apropia suma viitoarelor transformări sociale. Ţara privea enigmatică [sic] când la o faţă de rege, când la o faţă de prim-ministru, două personaje cheie, fără nici o similitudine a alternativelor de coabitare politică, în schimb cu semnificaţii.(...) Forţele reacţiunii ocupa [sic] poziţia boicotului"[6].

Avem parte de 440 de pagini „delicioase"! Din fericire, autorul reproduce şi documente de primă mână (rechizitorii, stenograme) care, deşi sunt redactate în stilul grefierilor semidocţi ai anilor '50, sunt, prin comparaţie, de departe, mai inteligibile decât propriile aserţiuni. Comentariile aferente sunt, însă, greu de înţeles, fiecare frază în parte beneficiind de o construcţie confuză atât din punct de vedere gramatical, cât şi ideatic. Iată un exemplu de elocinţă şi logică: „Dacă pe temeiul firii noastre sociale considerăm ca fapte de natură penală cu un anumit grad de pericol individualizat social, cum şi trebuie, de altfel, să le considerăm, aşadar, acţiuni *tipice* pe care legea le pedepseşte, recunoaştem implicit că fazele de început ale socialismului au fost incriminate *atitudini tipice*, imposibile [sic] pentru opinia publică de a le înţelege incriminarea, ci numai frica de fenomenul însuşi"[7].

Am încercat să înţelegem această frază care, spre deosebire de altele, pare să conţină o idee şi, cu greu, am reformulat-o astfel: Faptele de natură penală cu un anumit grad de pericol individualizat social sunt considerate de noi acţiuni tipice. Aşa şi trebuie, de altfel, pe temeiul firii noastre sociale. Trebuie să recunoaştem că în fazele de început ale socialismului au fost incriminate şi atitudini(le) tipice. Opinia publică nu înţelegea această incriminare dar se temea de fenomen. Pare că autorul vrea să exprime ceva, dar nu prea reuşeşte. Incriminarea *atitudinilor tipice* a dat naştere la procese tipice, astfel fiind denumite procesele politice de către autor.

Despre reflecţia lor în istoriografia actuală, fără a lua în seamă sau, poate, fără să cunoască lucrările de specialitate apărute în ultima vreme[8], autorul afirmă: „Înmormântarea faptelor comise de inculpaţii respectivi în cauzele pe rol, astăzi motivate cu tot felul de fandoseli pătimaşe, pasionale, ca

---

[5] *Ibidem*, p. 203.

[6] *Ibidem* p. 193.

[7] *Ibidem*, p. 203.

[8] Vezi *Procesul generalilor. Cercul profesional militar al Partidului Naţional Ţărănesc, (1946-1948), Documente*. Editura Vremea, Bucureşti, 2000, Selecţia documentelor şi studiul introductiv de Dr. Corneliu Beldiman şi *Cu unanimitate de voturi*. Sentinţe politice adunate şi comentate de Marius Lupu, Cornel Nicoară şi Gheorghe Onişoru, Bucureşti, Fundaţia Academia Civică, 1997, lucrări din care reiese clar că procesele politice au fost nişte înscenări.

şi gelozia în viaţa de familie, nu pot minimaliza transgresiunea de politică penală a guvernului după 1945". Probabil că autorul foloseşte termenul *transgresiune*[9] cu sensul de schimbare a politicii penale în direcţia devenirii sale cât mai cuprinzătoare, cu ajutorul ei fiind condamnaţi adversarii regimului. Prin urmare, politica penală s-a schimbat după 1945. Suntem întru totul de acord. Cu siguranţă, însă, nu trebuia folosit verbul *a minimaliza*, deoarece autorii cunoscuţi care analizează astăzi respectivele procese politice scot în evidenţă exact acest lucru: schimbarea politicii penale odată cu schimbarea întregului sistem social politic de până atunci. Cu spiritul său polemic, autorul vorbeşte de fandoseli pătimaşe, pasionale, apoi aminteşte de gelozia în viaţa de familie. Într-adevăr, în viaţa de familie apare uneori şi gelozia, aceasta fiind un fenomen social condamnabil sau nu, explicabil sau nu, dar nu are nici o legătură cu procesele, cu inculpaţii, cu politica penală şi cu nimic altceva din subiectul *tratat* de autor.

În continuare, juristul atotcunoscător devine din nou istoric şi face afirmaţii din această ipostază: „Lupta înverşunată pentru cutare sau cutare lozincă, poziţia ideologică a lui Pătrăşcanu – cuvântarea de la adunarea studenţească de la Cluj, a fost determinată atunci nu de o «greşeală» a partidului; nu, ea a fost determinată de necesitatea obiectivă de a lua o hotărâre rapidă şi unică, în condiţiile în care nu exista în partid un punct de vedere comun. Putem identifica doar *linia naţionaliştilor români şi linia emisarilor sovietici*, altfel spus, două curente ideologice. Dar, pentru o informare corectă nu atribuim inculparea pusă în sarcina liderului comunist exprimării «înainte de a fi comunist, sunt român»!". Apoi după câteva fraze alambicate din care nu înţelegem absolut nimic, autorul afirmă „faptul că atâţia oameni politici şi comandanţi militari au înmormântat linia partidului ajuns la guvernare a însemnat, în fond, că acei respectabili domni s-au înmormântat pe ei înşişi (Vasile Luca, Ana Pauker, Miron Constantinescu, Iosif Chişinevschi şi alţii). Atunci când partidul la guvernare asimila o experienţă nouă de luptă directă ajutat de condiţiile politice interioare şi exterioare, lupta politică devenea lozinca zilei". Pare că autorul este un ideolog al partidului din anii '50. Nu ştii dacă este jurist, istoric, sociolog sau politician. Este din toate câte puţin. După care îşi permite să formuleze o *definiţie a luptei politice*: *„era acel proces în care incriminarea pleca de la agitaţia politică, adaptată tacticii şi organizării scopurilor politice, în speranţa influenţării stării de spirit insuflate inevitabil, ca expresie, într-o acţiune colectivă.* Deci, continuă autorul, interferenţa fenomenelor şi legătura reală dintre ele puteau răsturna cu capul în jos [sic] politica guvernamentală. Prin urmare, învinuirea ne furnizează date că, chiar în domeniul rezervat politicii, când clasa conducătoare nu avea putere deplină, ci doar trăia tranzacţia cu vechiul regim, administrarea probelor în favoarea inculpaţilor nu putea învinge în România deceniului al şaselea altfel, decât învingând mai întâi puterea de la centru. Acest recurs la metoda de-a învinui arată că reciproca implicaţiilor politice exprimă ipoteze, mai mari şi mai periculoase decât predicatele pe care le conţineau, estompate doar în ordinea convingerilor, nicidecum în negaţia eseurilor elaborate, a gândirii politice de înfăptuit"[10]. În fond, deşi e greu de înţeles şi stilul literar, cititorul fiind nevoit să citească de mai multe ori o frază

[9] Termenul de *transgresiune* desemnează în speologie un proces de înaintare a apelor marine spre uscat, pe suprafeţe mari, ca efect al mişcării de coborâre a scoarţei terestre, iar la Georges Bataille *transgresiunea* este esenţa erotismului, experienţa sexuală a fiinţei şi a neantului.
[10] Petrache Zidaru, *op. cit.*, p. 204.

pentru a înţelege ceva, precum şi motivul, autorul îi critică pe liderii comunişti care s-au abătut de la linia partidului. Nu înţelegem de ce sunt pomeniţi aici comandanţii militari şi cum au îngropat *ei* linia partidului. În orice caz, autorul justifică inculparea celor ce trebuiau „înmormântaţi" cu ajutorul proceselor politice.

După ce îi trece în revistă pe cei arestaţi începând cu ziua de 27 mai 1946, autorul precizează că „Olteanu Gabriel, [a] fost comandant al batalionului Iuliu «Maniu»". La aceste date copiate din Decizia curţii militare adăugă între paranteze, pentru a defini mai bine natura *batalionului* şi a-l incrimina „(Bandele Maniste)". Pentru a justifica această expresie citează în nota de subsol (una dintre foarte puţinele) din romanul *Străinul* de Titus Popovici: „După eliberare, bandele maniste s-au dedat la crime împotriva ţăranilor unguri". Trebuie să îl informăm pe autor că cercetarea istorică presupune un minim discernământ, un roman propagandistic, scris în anul 1955, neputând fi considerat o sursă istoriografică decât după o analiză critică a epocii în care a fost scrisă, a intereselor şi a tezei pe care vrea să o demonstreze autorul. Despre „Ilie Lazăr avocatul", pentru a sublinia caracterul infracţional al acestuia, descoperă că este o „persoană pe care o vom găsi arestată şi în «lovitura de la Tămădău»". În fraza imediat următoare concluzionează abrupt: „din aceste date de dosar penal se desprinde concluzia că procesul «Sumanelor negre» a fost primul *proces împotriva «banditismului de stat» şi nu un proces politic,* cum denaturat se comunică în diferite lucrări; încriminarea faptelor a dezvăluit o înlănţuire de infracţiuni care subminau în parte ordinea politică existentă la acea dată"[11]. Îi recomandăm autorului stenograma şedinţei Biroului Politic al C.C. al P.C.R. din ziua de 26 iulie 1946 în care însuşi Lucreţiu Pătrăşcanu, ministru de justiţie la acea dată, recomanda punerea în scenă a unui şir de procese politice „începând" cu "Sumanele negre". Scopul era acela de „compromitere şi distrugere a partidelor «istorice»"[12]. Mai mult, având în vedere că nici măcar comuniştii nu s-au gândit să le numească altfel decât „procese politice", iar cercetarea penală era „organizată şi îndrumată" de către o „comisie politică" alcătuită ad-hoc[13], autorul ar trebui să evite a schimba termenul consacrat de proces politic. Dacă insistă totuşi să o facă, îi recomandăm să facă diligenţele necesare pentru schimbarea denumirii Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici din România în Asociaţia Foştilor Bandiţi de Stat din România.

Mai mult, autorul analizează şi recursurile în anulare postdecembriste pe care le consideră nefondate. „În septembrie 1945, generalul Aldea Aurel nu avea nici o răspundere în aparatul de stat. Era rezervist, adică o persoană trecută în cadrele de rezervă ale armatei. Nu era însărcinat şi nu avea rangul oficial să facă demersuri emfatice (bombastice şi pretenţioase) în numele securităţii ţării şi a capului constituţional al statului"[14]. Se vede clar că autorul este un adept al poliţiei politice, este împotriva libertăţii de exprimare. Cine nu are o funcţie de răspundere în aparatul de stat nu are voie să exprime idei, să ia atitudine, să întreprindă o acţiune împotriva puterii, orice tip de opoziţie fiind un motiv de trimitere în justiţie. Îl informăm pe domnul Zidaru că generalul Aurel Aldea, fusese ministru de Interne în primul guvern Sănătescu 23 august - 3 noiembrie 1944, funcţie din care a combătut

[11] *Ibidem*, p. 206.
[12] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Cancelarie, dosar nr. 42/1946, f. 4.
[13] Idem, dosar nr. 24/1947, p. 4.
[14] Petrache Zidaru, *op. cit.*, p. 216.

acţiunile P.C.R. de acaparare prin forţă a primăriilor şi prefecturilor. Cu o zi înainte de alegeri, la 18 noiembrie 1946, Aldea a fost condamnat la muncă silnică pe viaţă şi a murit trei ani mai târziu în închisoarea Aiud.

Despre „lovitura de la Tămădău" autorul face din nou aprecieri subiective, îndepărtându-se de rigoarea ştiinţifică a istoricului sau juristului: „acţiunea trădătoare a acuzaţilor Iuliu Maniu, Ion Mihalache şi a celorlalţi nu a fost decât o încununare a trădării naţionale care caracteriza întreaga activitate a P.N.Ţ.". După ce redă sentinţa din dosarul penal[15], autorul ţine neapărat să o explice cu cuvintele sale şi să o justifice:

- „Au fost grupuri de persoane constituite care au comis acte împotriva puterilor constituţionale ale statului (crima de surpare a ordinii constituţionale – art. 207 Cod penal 1937, bandele «teroriste» ale lui Iuliu Maniu).

- Au beneficiat de o structură stabilă în care ierarhia prestigiului era recunoscută. Acest fapt a favorizat instalarea unei reţele permanente de relaţii în administraţia de stat pentru a obţine, încălcând legea, secrete de stat (stenograme de la Consiliul de Miniştrii, lucrarea cu caracter secret „Efortul de război al României")...

- Au exprimat şi promovat, de regulă, interesele unui grup social determinat prin uneltire contra ordinii sociale în scop de a înlătura autoritatea guvernului de la 6 martie 1945" etc. Autorul continuă cu alte câteva puncte de-a dreptul aberante. După care „ca politician incorigibil, latifundiar prin destinaţie, şi nu agricultor, cum se recomandă în instanţă, Iuliu Maniu a utilizat subversiv mijloacele luptei politice *desublimând* sistematic ideologia adversarului. Prin adevărul experienţei imediate, era implicat în tentativa de răsturnare a ordinii existente. După 12 septembrie 1945, după recunoaşterea faptului învingerii, *puterea* deja instalată în România, recunoscută de Naţiunile Unite prin semnarea Convenţiei, conducea un proces atât în fapt, cât şi în propaganda ideologică, propagandă care susţinea printr-un alt conţinut al discursului, prin termenii unei logici impuse de Naţiunile Unite necesitatea producerii de fapte. În acest context, în lupta de culise, nu de acţiune, preşedintele P.N.Ţ. a sperat că principiul optim al istoricităţii vieţii sociale şi realitatea de atunci să nu se lege de interesele şi scopurile politice ale puterii instalate. Dar atât mijloacele, cât mai ales cauzele care legau în poliedrul de interese propaganda limbajului politic au împins aparenţa unei demnităţi până la conştiinţa falsă a legii, justiţiei şi civismului".

- Reluăm textul pentru a ne pune nişte întrebări. „Au exprimat şi promovat, de regulă, interesele unui grup social determinat [şi comuniştii promovau interesele unui grup social, denumit de ei clasă, dar autorul nu incriminează acest lucru] prin uneltire contra ordinii sociale în scop de a înlătura autoritatea guvernului de la 6 martie 1945" ... „Ca politician incorigibil [după autor, cei mai buni politicieni sunt, probabil, cei corigibili], latifundiar prin destinaţie [de proces de intenţie am auzit, dar de proces de destinaţie încă nu], şi nu agricultor, cum se recomandă în instanţă [practic, autorul acuză pe inculpat că a minţit atunci când şi-a declinat *ocupaţia* deşi, la acel moment, Iuliu Maniu, nemaiocupând nici o funcţie publică şi neprofesând ca jurist, putea pretinde că se ocupă cu agricultura, mai ales că *latifundiar* nu apărea nici la acea vreme în nomenclatorul de meserii], Iuliu Maniu a utilizat subversiv mijloacele luptei politice *desublimând* sistematic ideologia adversarului.

---

[15] *Ibidem*, p. 233.

[Mare crimă pentru un politician să desublimeze ideologia adversarului politic. Autorul nu înţelege democraţia, pare chiar că aceasta îl irită!]. Prin adevărul experienţei imediate, era implicat în tentativa de răsturnare a ordinii existente [nu cumva era implicat în tentativa de păstrare a vechii ordini statale, monarhice şi democratice, atât cât a fost, creştine, prin urmare antibolşevice, româneşti?]. După 12 septembrie 1945, după recunoaşterea faptului învingerii [cine a recunoscut învingerea cui?], *puterea* deja instalată în România, recunoscută de Naţiunile Unite prin semnarea Convenţiei, [care convenţie?], conducea un proces atât în fapt, cât şi în propaganda ideologică, propagandă care susţinea printr-un alt conţinut al discursului, prin termenii unei logici impuse de Naţiunile Unite necesitatea producerii de fapte. În acest context, în lupta de culise, nu de acţiune [oare ce posibilităţi de acţiune mai avea Maniu la acea dată?] preşedintele P.N.Ţ. a sperat [de unde ştie autorul ce a sperat Maniu?] că principiul optim al istoricităţii vieţii sociale şi realitatea de atunci să nu se lege de interesele şi scopurile politice ale puterii instalate [*viaţa socială* are o *istoricitate*, istoricitatea vieţii sociale are un *principiu optim*. Pe de altă parte vorbeşte de *realitatea* de atunci. Autorul alătură o noţiune teoretică şi abstractă *principiul optim al istoricităţii vieţii sociale* unei noţiuni concrete şi palpabile *realitatea de atunci*. El nu le pune în opoziţie una faţă de cealaltă ci le alătură]. Dar atât mijloacele, cât mai ales cauzele care legau în poliedrul de interese propaganda limbajului politic au împins aparenţa unei demnităţi până la conştiinţa falsă a legii, justiţiei şi civismului".

Şi autorul o ţine aşa zeci de pagini. În acestea demonstrează că „naţionalizările, condamnările, colectivizările" erau „urmările" „infracţiunilor" ale căror „elemente constitutive" erau: „urmarea socialmente periculoasă cu prevederea rezultatului (vinovăţia) şi raportul de cauzalitate" [16].

Autorul justifică, în aceiaşi manieră, şi celelalte procese, considerate de domnia sa *tipice*, al „generalului Radu Roseti", al „generalului Iacobici Iosif", al „conducătorilor P.N.Ţ.", al „generalilor din cercul profesionist al P.N.Ţ", al „deţinuţilor de la Canalul Dunăre-Marea Neagră", al „deţinuţilor legionari" etc, pentru fiecare dintre acestea având un titlu separat. Procesele tipice sunt, deci, procesele cu ajutorul cărora a fost eliminată din viaţa politică şi chiar fizică fosta elită a României.

Bineînţeles că într-o clasificare trebuie să existe cel puţin două clase. A doua clasă cuprinde, fără să ne surprindă prea tare, procesele categorisite drept *atipice*. Acestea sunt procesele prin care au fost eliminaţi comunişti în lupta pentru putere de la nivelul înalt al partidului sau pentru că deveniseră incomozi. Este vorba de „procesul Lucreţiu Pătrăşcanu" şi „procesul Plăcinţeanu Gh. Gheorghe". Autorul ia de bună înscenarea de bişniţă pregătită medicului chirurg Plăcinţeanu. Îl informăm noi că adevăratul motiv pentru care acest om şi-a pierdut viaţa este avea o relaţie amoroasă cu fiica lui Gheorghiu- Dej de care acesta aflase şi cu care nu era de acord. Plăcinţeanu a fost arestat în 1959 şi a murit în închisoare la Râmnicu-Sărat în 1961. Sunt autori, unii chiar colegi de temniţă, care susţin că administraţia închisorii a primit consemn ca indezirabilul să nu iasă viu de acolo. Oricum, domnul Zidaru aduce aici nişte nuanţări, spre victimele proceselor tipice trimiţând o vagă urmă de regret. Acesta dispare însă imediat, considerându-le necesare în contextul epocii. „Dacă cinematografia s-ar inspira din prejudecăţile şi conţinutul dramei nefericiţilor condamnaţi la pedeapsa închisorii ar ieşi o peliculă de «febră, nerv şi inconştient». Din punct de vedere al ritului creştin-ortodox moartea condamnaţilor în penitenciarele Aiud şi Râmnicu-Sărat a fost total

[16] *Ibidem*, pp. 237-238.

premeditată. Deplângem soarta nefericiţilor în acele împrejurări. Din punct de vedere al evoluţiei spre agravare a procesului patologic, politico-ideologic, moartea nevinovaţilor condamnaţi la închisoare este rezultatul adâncirii luptei de clasă, interpusă antologic cu vigilenţă de partid până şi între coperţile Codului Penal". Ne întrebăm de ce specifică, delimitează, autorul punctul de vedere al unui singur *rit*. Din punct de vedere al *ritului* greco-catolic sau a religiei hinduse, moartea a fost nepremeditată? Nu cunoaştem un comunicat al Patriarhiei în legătură cu premeditarea morţii condamnaţilor din anumite închisori, care să motiveze o astfel de afirmaţie. Dacă autorul a vrut să spună că, din punct de vedere creştin, asasinarea „nefericiţilor" a fost o faptă reprobabilă, dar că ea era necesară din punct de vedere politic şi pe deplin justificată din punct de vedere juridic, îl rugăm să ne ierte că nu suntem de acord cu domnia sa. Îl rugăm, totodată, să arunce o privire şi asupra tratatelor internaţionale privind drepturile fundamentale ale omului.

„La celălalt pol [autorul nu precizează în frazele anterioare un pol de referinţă] se aflau grupuri mai mult sau mai puţin numeroase care, în raport cu interesele de clasă manifestau oscilări sau reticenţe sub forma celor două boli de care a suferit opoziţia din România: tendinţele oportuniste, pe de o parte, şi frazeologia anarhistă, pe de altă parte"[17]. Că de tendinţe oportuniste suferă orice grup sau entitate socială nu mai trebuie să vorbim, afirmaţia nu este doar inutilă, ci şi maliţioasă. Autorul îşi însuşeşte fără discernământ filosofia marxistă a luptei de clasă punând în seama intereselor de clasă oscilările şi reticenţele faţă de, se subînţelege, instaurarea comunismului în România. Nici un moment nu se regăseşte la domnia sa tendinţa firească de nuanţare. Nu îşi pune deloc întrebarea dacă nu cumva partidele istorice încercau pur şi simplu să împiedice comunizarea forţată a României. Despre sintagma „frazeologia anarhistă" îl informăm pe autor că dacă partidele politice îndemnau la nesupunere faţă de regimul impus de tancurile sovietice o făceau tocmai pentru că acesta era singurul mijloc de care mai dispuneau în absenţa luptei parlamentare.

Se pare că Petrache Zidaru este un mare admirator al *înfăptuirilor* comunismului. Despre modificările aduse Codului de justiţie militară în perioada comunistă afirmă că „intelectualitatea juridică a fost înrolată pe scenele mari ale onoarei faţă de şansa unei clarificări importante"[18].

Gheorghe Gheorghiu-Dej este privit ca un despot luminat, ceea ce nu este interzis dacă este argumentat şi bazat pe surse. Nu este cazul! Întâlnim aici un tip de admiraţie care nu are ce căuta într-o lucrare care se pretinde ştiinţifică, despre istoria dreptului românesc. Autorul pare că plânge la capul mortului! Frazele par desprinse dintr-un necrolog: „Cum persoana fizică nu este un Eu abstract, cuprinsă în ansamblul practicii omeneşti, tendinţa de revizuire a marxism–leninismului trebuia să redea cauzei astfel elaborate o existenţă obiectivă conexiunii ei: libertatea, egalitatea în drepturi, instrucţiunea şi cultura. Dar primul-secretar al partidului n-a mai avut zile să privească în faţă acest fenomen. Paralel cu tirania introdusă direct pe sub bolta deschisă şi susţinută prin romantice descripţii de peisaj politic carceral, împreună cu viaţa poporului desfăşurată liniştit, probabilitatea că [sic] gândirea ideologică e limba autocraţiei *imperiale*, i s-a grăbit decesul, acesta intervenind în ziua

---

[17] *Ibidem*, p. 274.
[18] *Ibidem*, p. 194.

de vineri – 19 martie 1965. Acum se arăta *orgoliul* lui Ceauşescu de a fi recunoscut succesor la conducerea partidului"[19].

De parcă nu era de ajuns, Petrache Zidaru introduce în paginile cărţii un capitol de mare excepţie despre revoluţia din decembrie 1989. De jenă, nu îl comentăm! Spunem doar că aparatul critic se compune din *Revoluţia furată* de Dumitru Mazilu şi *Revoluţia trăită* de Ion Iliescu. Lipsa de informaţii şi de competenţă este suplinită de afirmaţii tendenţioase: lovitură de stat ilegală, agenturi străine etc.

Despre autorii „loviturii de stat" din 1989: „Nici unul dintre «legitimişti» nu cunoaşte articulaţiile şi substratul loviturii de stat." Deşi ei au înfăptuit-o! „Ascultaţi expunerile lor. Au conţinut de extemporal pe care îl dau elevii în clasele elementare". Nu înţelegem de ce autorul îi jigneşte pe elevi, mai ales că mulţi au mai multe cunoştinţe şi sunt mult mai coerenţi decât domnia sa. „Tupeul e nemărginit, caracteristic claselor suprapuse [cumva ideologie comunistă?], actualmente indivizi înălţaţi pe fosta superbă [sic] linişte metafizică a regimului comunist. În mare parte îşi expun elucubraţiile în faţa întregului popor"[20]. Nota bene, autorul vorbeşte despre *elucubraţiile altora*.

Alt capitol: *Procesul Soţilor Ceauşescu* despre care spune, pe bună dreptate, că „nu a avut o tehnică procedurală care să poată fi urmărită, nici o valoare demonstrativă a ceea ce a fost experienţa trăită în perioada comunistă, pledoarii nenatural de revoltate, fraze pacifiste găunoase, nedesolidarizat de «metafizica» puterii încă neconstituite, mimetism castrist". Scris adânc! Autorul continuă în felul lui: „Raţiunea juridică n-a fost acoperită de imprescriptibila demnitate care-i dă viaţă, ci, după cum s-au înţeles, au hotărât condamnarea la moarte pornind de la inculpări ipocrite, de o sminteală sectaristă proprie parazitismului celular strict din «Orizonturi Roşii» de Ion Mihai Pacepa, de la monstruoasa caricatură a cercetării judecătoreşti la rotocolul sferic al unui ghem imposibil de confuzii juridice şi judiciare"[21]. Îl informăm pe autor că „rotocolul sferic al unui ghem" este o tautologie după toate normele, repetarea inutilă nefiind permisă decât, eventual, ca licenţă poetică, mai puţin într-o lucrare cu caracter ştiinţific.

Autorul îl analizează pe Nicolae Ceauşescu din mai multe perspective:

„*În planul conştiinţei politice* nu se putea face vinovat de nici o eroare istorică. El a crezut în sine însuşi că este predestinat să construiască socialismul în România. Socialismul era «exteriorizarea» lui, «opera şi realitatea lui». Acelaşi lucru îl cerea şi poporului şi colaboratorilor săi". Dacă a crede în tine însuţi şi în predestinare te absolvă de orice vinovăţie sau eroare istorică, folosind acelaşi raţionament, Hitler, Stalin sau Mao nu se pot face vinovaţi de nici o eroare istorică.

„*În planul sentimentelor* era afectat de istoria poporului român, a fost învestit cu puteri politice într-un moment când măştile şi costumele raţiunii politice acopereau spirite îngheţate. Cu toate că purta cauza ţării pe toate meridianele globului, optimismul orb care-l însoţea nu putea anticipa viitorul, urzit sub ochii lui, de sistemul libertăţilor şi concurenţei capitaliste". Ne îndoim că a fi afectat de istoria poporului tău este o afecţiune atât de grea încât poate justifica orice unui om politic. Optimismul este

---

[19] *Ibidem*, p. 286.
[20] *Ibidem*, p. 424.
[21] *Ibidem*, p. 304.

o concepţie filosofică despre lume sau o stare, o atitudine umană, iar o *atitudine* nu poate *să anticipeze*.

„*În planul poziţiei concrete* a corectat destinul României, a accelerat roata istoriei pentru a diminua necesităţile implacabile care posedau ţara, a încercat să susţină cu propriul grumaz" de ce grumaz şi nu (tot un arhaism) brâncă? „«călcâiul de fier» al istoriei construite de marile puteri"[22]. Această atribuire de calităţi prometeice lui Nicolae Ceauşescu nu are ce căuta într-o lucrare care se vrea ştiinţifică.

În acest fel, autorul *demontează* toate capetele de acuzare ale procesului soţilor Ceauşescu, lucru pe care nu l-a făcut cu procesele politice comuniste. Infracţiunea de Genocid (art. 357 Cod Penal) nu s-ar justifica pentru că „nu s-a prezentat absolut nici o probă în instanţă". Vinovaţi pentru crimele care s-au produs sunt revoluţionarii care au comis „acte teroriste, de vandalism şi distrugere a unor bunuri obşteşti, devastarea Comitetului judeţean de partid, atacarea sediului poliţiei judeţene, a unor unităţi militare.

Se vede că juriştii din completul de judecată, în special procurorul de şedinţă au învăţat după cărţi vechi, cu sânge rece, ca oamenii de afaceri"[23]. Oamenii de afaceri învaţă după cărţi vechi, cu sânge rece?

„Eliminarea fizică a soţilor Ceauşescu de către mulţimea de «revoluţionari» ar fi eliminat aservirea politică a dreptului. Pentru că în acel câmp de bătălie s-a regizat o exaltată cercetare judecătorească: judecătorul acuza, jignind; avocatul acuza, jignind; procurorul acuza, jignind, pe lângă pericolul social (grosso modo) atotcuprinzător, de asemenea, *fantastica* înscenare a fugii cu elicopterul de pe acoperişul Comitetului Central ca şi erorile judiciare nu sunt recunoscute de ştiinţa dreptului. Voinţa organelor calificate judiciar, supusă unui travaliu acut de răzbunare poate fi în acord cu dreptul? Prezumţia e categorică. Nu! Atunci unde e justiţia revoluţionară?"[24].

În scenariul „horror" imaginat de autor, corect ar fi fost ca mulţimea de revoluţionari să-l fi linşat pe preşedintele României în stradă. Cum acest lucru nu a fost posibil la Bucureşti, trebuia ca mulţimea să fie transportată la Târgovişte sau să fi fost adus Ceauşescu la Bucureşti şi dat pe mâna mulţimii. Fragila conducere de atunci a preferat să folosească o metodă binecunoscută din perioada imediat anterioară, respectiv folosirea justiţiei militare pentru eliminarea adversarului politic. Şi justiţia militară a făcut ceea ce ştia ea mai bine. Este deja o opinie comună că procesul soţilor Ceauşescu este ultimul, sperăm, proces stalinist, în care au fost folosiţi inclusiv asesori populari. Autorul judecă însă cu dublă măsură. La fel de odioase au fost şi procesele „tipice" şi chiar cele „atipice" din anii '50, ca, de altfel, toate procesele politice din perioada comunistă.

Vorbind de instrumentarea proceselor fostei conduceri Emil Bobu, Ion Dincă, Manea Mănescu, Tudor Postelnicu. „Ca nişte pedanţi caraghioşi, ca nişte filistini sută-n sută (târgoveţi păguboşi), ca nişte lachei docili şi devotaţi puterii plasate în umbră de dragul unui cuvânt, şi anume «colectivitate» care împodobea incriminarea, introdus în art. 357 C. Pen., procuratura a mers pe calificarea de genocid". Autorul pune atâta pasiune încât nu mai este loc de echilibru, nemaivorbind

[22] *Ibidem*, p. 307.
[23] *Ibidem*, p. 311.
[24] *Ibidem*, p. 313.

de competenţă ştiinţifică. Procurorii, deşi foloseşte aici singularul, *procuratura*, sunt făcuţi în toate felurile în stilul pamfletului ieftin: „filistini sută-n sută" cu completarea inutilă şi originală „târgoveţi păguboşi", „lachei docili" (pleonasm inutil), „pedanţi caraghioşi". Din nevoia de întărire a celor spuse, scriitura *geme* (verb folosit din plin de Petrache Zidaru) de adjective.

În paginile 394 – 403, autorul ne prezintă un „Tabel comparativ al loviturii de la 23 august cu evenimentele revoluţionare din 17-22 decembrie 1989". „Pentru a înlesni comparaţia" autorul le aşează pe două coloane.

Astfel informaţiei că „generalul Aldea Aurel este chemat la Bucureşti de la Drăgăneşti-Olt, de aghiotantul regelui, colonel Ionescu Emilian pe motiv că generalul Sănătescu este plictisit." îi corespunde următoarea „cu începere de la 1 ianuarie 1987, Episcopia Reformată Oradea îl numeşte pe Laszlo Tokes preot supleant în parohia Timişoara". Hotărârii ca generalul Aldea să plece la Moscova traversând frontul, îi corespunde începerea „distrugerii, jefuirii şi incendierii a cca 300 de magazine din Timişoara". Comparaţia este forţată de nevoia autorului de similitudine şi dovedeşte contrariul ipotezei autorului. Este greu să comparăm cele două evenimente din punct de vedere al desfăşurării lor efective, actul de la 23 august fiind înfăptuit de către rege, el neschimbând un sistem social politic cu altul, neavând astfel caracterul unei revoluţii. După Albert Camus „în teorie, cuvântul revoluţie păstrează sensul pe care îl are în astronomie. Este o mişcare care închide bucla, care trece de la o guvernare la alta după o translaţie completă". Tocmai translaţia lipseşte actului de la 23 august. Camus vede revoluţia ca având două componente principale: *revolta* împotriva sistemului social politic, care implică mase largi de oameni, şi *schimbarea guvernării*. Pe lângă acestea întâlnim alte două componente: *schimbarea* fundamentală a *regimului de proprietate* şi *uciderea vechilor zei*, acest fapt implicând înlocuirea lor cu alţii[25]. În actul de la 23 august 1944 nu întâlnim decât *schimbarea guvernării* ca manifestare de voinţă a regelui Mihai şi a unor cercuri politice. Drept urmare, actul de la 23 august are caracterul unei lovituri de stat. Actul din decembrie 1989, în schimb, are caracterul unei revoluţii, îndeplinind toate condiţiile formale. Este greu, prin urmare, să comparăm o revoluţie cu o lovitură de stat din punct de vedere teoretic, dar şi la nivelul etapelor şi desfăşurării efective.

„Dacă tumultul de fapte şi evenimente nu urma traseul unui scop preexistent, de unde atunci orchestrarea nevăzută a coardelor flautiste care emana parfumul toxic cu polen de extracţie masonică?" După încă o frază şi mai alambicată autorul ne atenţionează: „Observaţi, n-am spus nimic despre principiul autoritar, atribut specific al loviturii de stat"[26]. Autorul ne sugerează că mai are o carte în mânecă, dar nu o scoate pentru că ar fi prea mare pentru jocul acesta. Sună a cacealma, un alt procedeu care, din nou suntem nevoiţi să accentuăm, nu are ce căuta într-o lucrare ştiinţifică.

Deloc surprinzător, abia când vorbeşte de procesele din timpul şi de după '89, autorul le califică drept „procese politice"[27], la fel ca şi pe cele interbelice. Din cuprinsul întregii lucrări reiese

[25] Albert Camus, *Faţa şi reversul, Nunta, Mitul lui Sisif, Omul Revoltat, Vara*, Bucureşti, Editura RAO, 1994, p. 301-477.
[26] *Ibidem*, p. 402.
[27] *Ibidem*, p. 403.

obstinaţia de a dovedi că dreptatea şi legea s-au născut odată cu tribunalele militare din regimul comunist.

Autorul face un imens deserviciu justiţiei militare. În încercarea sa de a o justifica, o descoperă. O scoate la lumină. Din lucrarea sa reiese clar că a fost un instrument de opresiune politică greu de estimat cu atât mai înfricoşător cu cât la şaptesprezece ani după căderea comunismului sistemul încă mai produce astfel de teoreticieni. Cele mai murdare fapte în acţiunea de bolşevizare a ţării, de eliminare a tuturor adversarilor şi a posibililor adversari au fost înfăptuite cu ajutorul justiţiei militare, disciplinată, executând la ordin, ca pe un atac de cavalerie (stilul este molipsitor), orice ordin politic de distrugere a indezirabililor regimului. În timpul regimului comunist, tribunalele militare au înfăptuit justiţia politică, vârful de lance al poliţiei politice, dând o înfăţişare legală crimelor şi abuzurilor condamnate astăzi de toată lumea (mai puţin dl. Zidaru).

Având în vedere că îşi manifestă interesul şi pentru „infracţiunile contra securităţii statului, ai căror condamnaţi, beneficiari ai unei proceduri de interes selectiv au fost reabilitaţi după anul 2000", ale căror dosare ţine să le „comenteze în viitoarea ediţie"[28], ne îndoim că îşi va materializa intenţiile cu obiectivitate şi spirit critic.

Date despre autor nu am întâlnit prea multe. Căutând pe internet, am aflat că domnul Petrache Zidaru predă la Academia de Poliţie „Alexandru Ioan Cuza" din Bucureşti. Cursul de *Drept execuţional penal*, predat studenţilor de la „arma penitenciare", publicat la editura All Beck este epuizat. Pentru a releva valoarea acestuia, cităm o frază din prezentarea pe care autorul o face cursului: „Prin prezentarea procedurilor specifice care se desfăşoară în aria penitenciară şi în celelalte cazuri în care libertatea persoanei este îngrădită prin lege, cursul se poate alinia tendinţei pozitive de a introduce în practica relaţiilor sociale specifice, necesitatea cunoaşterii prevederilor legislative în materie şi a recomandărilor internaţionale"[29].

Regăsim acelaşi limbaj deosebit de patetic, pamfletar şi pretenţios prin care autorul vrea să dea impresia de erudiţie. La o analiză mai atentă, însă, suntem tentaţi să îl includem în rândul „pedanţilor caraghioşi". Sperăm că profesorul Petrache Zidaru nu face parte dintre aceia care condiţionează trecerea examenelor de cumpărarea cărţilor sale.

Întorcându-ne la *Tribunalele militare,* deşi trecută în bibliografia mai multor universităţi nu am găsit, încă, o recenzie. Cartea ne dă impresia că este scrisă în timpul comunismului. Cum, însă, a fost publicată în 2006 şi nu face parte din literatura de sertar, este clar că a fost scrisă sub influenţa unui anumit tip de lecturi şi a unui sistem ideologic stalinist din care autorul nu mai poate să iasă. Pe de altă parte, nu putem să nu evidenţiem următoarele lipsuri ale autorului: nu stăpâneşte regulile elementare de sintaxă şi vocabular, nu cunoaşte sensul multor cuvinte pe care le foloseşte din nevoia de a epata, este deficitar la capitolul coerenţă, folosind formulări stereotipe şi cuvinte al căror înţeles îi sunt străine, iar, din punct de vedere ştiinţific, istoria este pentru domnia sa o materie şi nu o ştiinţă. Impresia generală pe care o prezintă cartea este cea de incoerenţă. Cel mai grav lucru pe care îl remarcăm, însă, este acela că autorul priveşte actul de justiţie într-un mod eronat, după principiile luptei de clasă şi obedienţei politice. Nu face diferenţa, fundamentală după părerea noastră atunci

[28] *Ibidem,* p. 288.

[29] http://www.raft.ro/detaliu.asp?IDCarte=5975&IdDomeniu=0610 accesat la 30.07.2007.

când analizezi procesele postbelice, între *temeiul juridic* şi *temeiul politic* al acestora[30]. Mai mult, Petrache Zidaru enunţă aceste lucruri *ex cathedra*, criticând şi jignind tot ce contravine ideilor sale. Ne întrebăm ce învaţă tinerii studenţi de la un astfel de profesor. Nădăjduim ca, cel puţin, să nu deţină vreo funcţie în sistemul judecătoresc, ceea ce ar fi şi mai grav.

Şi totuşi, deşi carenţele autorului sunt indubitabile, trebuie să privim şi partea plină a paharului. Intenţia de a scrie o lucrare despre istoria tribunalelor militare pe toată durata existenţei lor în România nu poate fi decât lăudabilă. Rămâne ca această intenţie să fie materializată de cineva care să dispună de uneltele cercetării ştiinţifice.

Constantin Olteanu, Alesandru Duţu, Constantin Antip, *România şi Tratatul de la Varşovia. Istoric. Mărturii. Documente. Cronologie*, Bucureşti, Editura Pro Historia, 2005, 335 p.

Liviu Ţăranu

În varianta 2007 a doctrinei militare a Kremlinului, despre care au apărut menţiuni şi în presa românească, Ministerul Apărării al Federaţiei Ruse a ţinut să sublinieze că această ţară „nu trebuie să uite axioma conform căreia războaiele şi conflictele militare se vor succeda continuu, pentru că sunt generate de veşnica întrecere între state"[31]. Contextul militar-politic se conturează, în opinia generalilor ruşi, ca fiind în defavoarea Rusiei, iar colaborarea cu Occidentul nu a condus la o reducere a ameninţării militare. Statul Major General „simte pericolul care vine din partea statelor dezvoltate şi în curs de dezvoltare". Deşi nu sunt precizate, nu e foarte greu de intuit care sunt aceste state. Însă, ceea ce ne pune pe gânduri este similitudinea unor formulări şi atitudini asemănătoare cu cele din perioada Războiului Rece, când România, ca şi celelalte ţări din estul Europei, făceau parte din „imperiul exterior" al URSS.

Situaţia României în cadrul blocului comunist este analizată, astăzi, îndeosebi prin studierea evoluţiei a două organisme internaţionale: Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (C.A.E.R.) şi Tratatul de la Varşovia. Practic, relaţiile României cu toate celelalte ţări „surori" şi cu Uniunea Sovietică, puterea hegemonă, se regăsesc în cea mai mare măsură în interacţiunile existente în cadrul celor două structuri internaţionale.

---

[30] Inclusiv Gheorghe Gheorghiu-Dej făcea diferenţa între *temeiul juridic* şi *temeiul politic* al respectivelor procese. Atunci când aveau loc abuzuri se întâmpla chiar să ia atitudine. Într-o şedinţă a Biroului Politic din 28 februarie 1955 se întreba: „Organele noastre de stat au moştenit de la burghezi tendinţa de a înscena procese? Burghezia puţine procese fabrica? De ce să permitem noi înscenări şi asemenea arestări şi trimitem în judecată fără nici un temei? Nici politic nu se justifică şi nu are nici un temei juridic". (A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Cancelaria, dosar nr. 40/1955, f. 8).

[31] „România liberă", 30 ianuarie 2007.

Lucrările consacrate acestor teme, atât în istoriografia românească cât şi în cea străină, sunt departe de a fi epuizat subiectul, în suspensie fiind nu numai anumite chestiuni punctuale ci şi perioade întregi din evoluţia României în cadrul celor două organizaţii create de U.R.S.S.

În ceea ce priveşte cunoaşterea poziţiei României în cadrul Tratatului de la Varşovia, cartea semnată de general-colonel (r) dr. Constantin Olteanu, colonel (r) dr. Alesandru Duţu şi general-maior (r) Constantin Antip reprezintă o contribuţie ştiinţifică notabilă, asupra căreia oricare cercetător al perioadei comuniste va trebui sa zăbovească.

De altfel, lucrarea este precedată de o serie de alte contribuţii semnate, între alţii de fostul ministru al Apărării, Constantin Olteanu (*România. O voce distinctă în Tratatul de la Varşovia. Memorii*, 1980-1985, Bucureşti, 1999), Dennis Deletant şi Mihail E. Ionescu (*Romania and Warsaw Pact, 1955-1989, Selected documents*, Bucureşti, 2004), iar din noul val al istoriografiei se remarcă, atât prin calitatea documentării cât şi prin curajul abordării, studiile şi articolele semnate de către Petre Opriş. Precizăm, de asemenea, că subiectul participării României, ca membru fondator, la acţiunile Tratatului de la Varşovia, a fost abordat în mai multe sesiuni, seminarii şi conferinţe naţionale şi internaţionale, unde, îndeosebi, istoricii militari au căutat să elucideze atitudinea şi contribuţia României la activitatea acestui organism.

Lucrarea *România şi Tratatul de la Varşovia. Istoric. Mărturii. Documente. Cronologie* îşi descoperă virtuţile de la primele ei pagini. Foarte bine structurată, pe un model istoriografic mai rar întâlnit, aceasta conţine alături de partea de analiză istorică, o serie de mărturii ale unor reprezentanţi români în cadrul Tratatului de la Varşovia, precum şi un număr de 15 documente care acoperă anii 1966-1970. În final, respectând o mai veche şi foarte bună tradiţie a istoriografiei româneşti, practicată tot mai puţin astăzi, se regăsesc două rezumate ale lucrării în limba rusă şi engleză, semnate de Laurenţiu Constantiniu şi Oana Anca Otu.

Istoricul evoluţiei României în cadrul Organizaţiei Tratatului de la Varşovia (OTV) cuprinde, pentru început, ample referiri la contextul internaţional în care s-a declanşat Războiul Rece şi a fost creat Pactul Nord-Atlantic. Ca şi în cazul „Planului Marshall" unde replica sovietică s-a numit Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (CAER-ul a fost creat în ianuarie 1949), apariţia OTV nu a fost decât o altă replică a URSS, e drept cu oarecare întârziere, la mutările politico-militare ale Occidentului. În ce priveşte OTV, fondată în primăvara anului 1955, această organizaţie a fost pusă pe picioare în scurt timp, având prilejul de a-şi demonstra forţa în timpul Revoluţiei maghiare din toamna anului 1956.

În cazul României, conducerea de la Bucureşti a avut în cadrul OTV o poziţie identică celei adoptate în faţa încercărilor făcute de sovietici prin intermediul CAER de a-şi subordona şi controla economiile ţărilor satelite. Opoziţia românească faţă de planurile integraţioniste ale URSS în domeniul economic a fost acompaniată, după 1958, de refuzul liderilor PMR de a accepta punerea forţelor armatei române sub comandă sovietică în cadrul OTV. De altfel, strategiile folosite de sovietici în CAER – informări făcute chiar înainte de a se analiza şi lua decizii, timp foarte scurt acordat studierii materialelor supuse dezbaterii, ignorarea propunerilor făcute de către reprezentanţii statelor comuniste, altele decât URSS – au fost aplicate (după cum aflăm din *România şi Tratatul de la Varşovia. Istoric. Mărturii. Documente. Cronologie...*, p. 43) şi în cadrul Comitetului Politic Consultativ şi a celorlalte organisme create ca urmare a semnării Tratatului de la Varşovia.

Autorii prezintă exhaustiv structurile politice şi militare ale OTV, poziţia adoptată de România în situaţiile de criză prin care a trecut blocul comunist (1961 – Criza Berlinului, 1962 – Criza rachetelor din Cuba, 1968 – Invazia din Cehoslovacia), precum şi atitudinea României faţă de încercările de „perfecţionare" a mecanismelor de conducere şi cooperare în cadrul OTV, în a doua parte a anilor '80. Relaţiile armatei române cu armatele altor state şi aplicaţiile comune ale Forţelor Armate Unite sunt, de asemenea, prezentate documentat şi la obiect.

Mărturiile din partea a doua lucrării sunt deosebit de preţioase ele aparţinând unor figuri cheie (generali) din armata română între anii 1955-1989: Ion Tutoveanu (şef al Marelui Stat Major între 1954-1965), Ion Şuţa, Ion Gheorghe, Nicolae Cibu, Florian Truţă, Iulian Topliceanu, Gheorghe Zărnescu, Ion Dândăreanu, Mircea Mocanu, Vasile Ionel, viceamiral Ştefan Dinu, Dumitru Mircea şi, evident, Constantin Olteanu.

Fiecare din cei de mai sus, prin propriile mărturisiri, relevă aspecte esenţiale ale „colaborării" din cadrul OTV: participarea la aplicaţii comune, producţia de tehnică de luptă, situaţiile de criză din cadrul blocului comunist şi modul de rezolvare adoptat de sovietici, manevre ale autorităţilor române în direcţia diminuării obligaţiilor militare ale României etc.

Sunt semnalate în carte şi o serie de aspecte care sunt menite să limpezească climatul relaţiilor româno-sovietice la finele „guvernării" Gh. Gheorghiu-Dej. Printre ele şi modul în care fusese făcută repartiţia pe ţări în ceea ce privea producţia de tehnică militară. României îi revenea rolul de producătoare a unor remorci sau bucătării de campanie, în timp ce Polonia şi Cehoslovacia urmau să fabrice avioane de luptă.

Dorim să menţionăm aici şi utilitatea notelor biografice incluse de autori pentru fiecare din generalii ale căror mărturii au fost incluse în volum.

Documentele, în număr de 15, acoperă intervalul februarie 1966-martie 1970 şi provin de la Arhivele Militare Române, fondul D, dosarul V2, volumele 2-3a. Rapoartele, informările şi notele publicate sunt, fără excepţie, emanate de la cabinetul ministrului Forţelor Armate, ele având strictă legătură cu tema cărţii.

Cronologia alcătuită la finele lucrării, încadrând perioada 1945-1991, reprezintă un instrument foarte util, în înţelegerea contextului internaţional în care a apărut, evoluat şi dispărut Tratatul de la Varşovia.

Pe lângă meritele incontestabile, cartea are şi câteva slăbiciuni. La acest capitol, îi rugăm pe autori să ne lămurească asupra unei neclarităţi. În *Prefaţă* aflăm, în trei rânduri (la p. 7 şi p. 10), că România a făcut parte din OTV între anii 1955-2001 „când angrenarea ţării în Tratatul de la Varşovia a fost determinată de plasarea ţării în sfera de influenţă sovietică" (p. 7). În schimb la p. 115 autorii specifică faptul că „la 1 iulie 1991 a avut loc ceremonia oficială care a consfinţit desfiinţarea Tratatului de la Varşovia"(?!).

Nu putem trece şi peste câteva fracturi în construirea analizei istorice din această primă parte a cărţii: tratarea pe larg a unor fapte sau evenimente şi expedierea altora, precum şi discontinuităţi în abordarea cronologică a activităţii României în cadrul OTV.

Un alt inconvenient, din punct de vedere tehnic, este dat de lipsa unei liste a documentelor publicate în a patra parte a lucrării. De asemenea, un indice de nume ar fi uşurat munca cercetătorului axată doar pe anumite aspecte ale evoluţiei României în cadrul OTV.

Dincolo de toate acestea, lucrarea *România şi Tratatul de la Varşovia. Istoric. Mărturii. Documente. Cronologie...*, reprezintă o contribuţie deosebit de valoroasă a istoriografiei militare româneşti, la cunoaşterea unui domeniu sensibil al istoriei noastre recente. În cazul acestuia, ca şi a altora, credem că nu a sosit, totuşi, timpul marilor sinteze.

Marian Boboc, Mihai Barbu, *Strict Secret Lupeni 1977. Filajul Continuă! Nume de Cod: "Sârbulescu". Scriitorul Minerilor, Ion D. Sârbu, în anul grevei ortacilor săi,* Craiova, Editura Autograf MJM, 2007, 814 p

Spiridon Raluca Nicoleta

Înaintea altor consideraţii, trebuie precizat că domnii Marian Boboc şi Mihai Barbu, aplecaţi asupra istoriei locale au reuşit să readucă în prim plan şi evenimente din perioada interbelică, realizând o cronică fluviu a Văii Jiului în *Come back, Valea Jiului – 1001 de ştiri despre o Vale înfloritoare şi fascinantă. Mitologia minerului*, Cluj Napoca, Editura Fundaţiei pentru studii europene, 2006.

De asemenea, înlăturând voalul ideologizării primei Greve de la Lupeni din 6 august 1929, construit în perioada comunistă, cei doi autori au oferit o privire panoramică asupra a ceea ce s-a petrecut prin citarea *fără părtinire* a opiniilor politice de stânga, de centru şi de dreapta din presa vremii. Astfel a fost publicată în 2006, cartea *6 august 1929 – Ziua de Sânge de la Lupeni – relatări din presa vremii despre greva minerilor,* sub egida Editurii Corvin.

Volumul *„Strict Secret Lupeni 1977 Filajul Continuă". Nume de Cod: „Sârbulescu" Scriitorul Minerilor, Ion D. Sârbu în anul grevei Ortacilor săi,* se bazează pe o importantă documentare în arhiva C.N.S.A.S., iar sursele istorice au fost ordonate într-un efort de a creiona atât o privire cronologică, dar şi globală asupra desfăşurării evenimentului în fiecare exploatare minieră.

O selecţie subiectivă în funcţie de importanţa amplitudinii faptelor în desfăşurare şi care ar fi avut drept punct de referinţă doar Lupeniul, nu ar fi reuşit cu siguranţă acest lucru. Aceasta, mai ales, în situaţia în care Greva minerilor din Valea Jiului a fost în esenţă un eveniment social de cea mai mare anvergură, spontan şi erupt din rigiditatea unui sistem care nu mai era preocupat nici măcar preventiv de situaţia muncitorimii şi de păstrarea unui minim echilibru social. Poate singurul neajuns al acestui efort de prezentare a derulării simultane a evenimentului în toate exploatările miniere este necitarea filelor imediat după informaţie. Din altă perspectivă, poate ar fi îngreunat mult reconstituirea.

Aşa cum am precizat, fiind într-o mare proporţie bazat pe documente din Arhiva C.N.S.A.S., mai precis din fondul Corespondenţă, dosarul nr. 3594, vol. 1-2, unele mici precizări care se impun sunt legate de natura, limita şi complementaritatea surselor istorice pornind de la un punct de vedere

exprimat de istoricul francez Jean François Soulet. Întrebându-se asupra cauzelor prigoanei îndârjite împotriva istoriei imediate – *„care nu e în sine nici mai bună nici mai rea decât cea a altor perioade, istorie care ascultă de aceleaşi reguli şi urmăreşte aceleaşi obiective ca şi celelalte ramuri ale istoriei"*[1] – Soulet menţiona două constrângeri pe care le invocă scepticii scrierii istoriei imediate: inaccesibilitatea anumitor documente şi contemporaneitatea faptelor studiate.

De asemenea pleda pentru reconstituirea faptelor istorice „de la ceea ce există la un moment dat"[2], lacunele documentare netrebuind să împiedice demersurile istoriografice, *„toată abilitatea cercetătorului constând în a se adapta tipurilor de surse disponibile şi în a scoate din ele cât mai mult profit"*[3]. Din această perspectivă, volumul de faţă este primul care apare după o lungă perioadă în care documente întocmite de fosta Securitate au fost clasificate şi prin urmare inaccesibile. Însă la fel de adevărat este faptul că acestea nu sunt totul. Nici un document nu e lipsit de intenţionalitate.

În ceea ce priveşte sursele istorice care compun volumul de faţă, trebuie avut în vedere că au fost întocmite într-un anumit context politic intern, dominat de opţiunea neo-stalinistă de exercitare a puterii de către Nicolae Ceauşescu, context în care controlul asupra întocmirii textelor scrise era aproape cvasitotal. În consecinţă, documentele întocmite au fost puternic *depolitizate* iar dimensiunea socială complet ignorată. Prezentarea depolitizată a faptelor este elocventă din: modul în care a fost stabilită răspunderea asupra cauzelor declanşării grevei; omiterea referinţelor la înalţii responsabili de partid şi a atitudinii şi reacţiilor lui Nicolae Ceauşescu în cursul „vizitei de lucru" de la Lupeni.

Astfel, răspunderea declanşării grevei este proiectată asupra cadrelor din conducerea Ministerului Minelor, Petrolului şi Geologiei, a Combinatului Cărbunelui Petroşani, mai puţin asupra înalţilor responsabili de partid. În fapt, rolul birocraţiei de partid în probleme economice fusese cu mult atrofiat, mai ales după 1972.

Conţinutul notelor informative este depolitizat întrucât pe de o parte solicitarea informărilor a vizat scopuri bine determinate – stabilirea cauzelor (interne sau externe) şi a documentării modului în care minerii mai activi s-au implicat în desfăşurarea evenimentelor iar pe de altă parte s-au omis referinţele la înalţii responsabili de partid şi la Nicolae Ceauşescu în încercarea de a nu se devoala neinfaibilitatea partidului.

În documentele Securităţii nu se menţionează nimic despre sechestrarea lui Verdeţ, Negruţ, Pană şi Ghinea, de asemenea despre atitudinea lui Nicolae Ceauşescu, pregătit iniţial să nu satisfacă din revendicări. De asemenea, scapă documentului scris la momentul respectiv (noi am descoperit o sursă postfactum, din 1994) tocmai pentru că factorul uman nu mai conta ca actor social, elemente de psihologie colectivă izvorâte în fond din atitudini lipsite de bun simţ. Obstinaţia cu care a fost solicitată prezenţa secretarului general al partidului s-a datorat nu numai intenţiei iniţiale ca delegaţia minerilor să poarte convorbiri cu acesta, ci mai ales neîncrederii în Ilie Verdeţ, neagreat de către mineri: „Verdeţ, la o şedinţă anterioară, ţinută la Lupeni, atunci când un miner a cerut să li se dea

---

[1] Jean- François Soulet, *Istoria imediată*, Bucureşti, Editura Corint, 2000, p. 43.
[2] *Ibidem*, p. 44.
[3] *Ibidem*, p. 45.

carne şi slănină, deoarece nu pot munci în mină cu cartofi şi varză, acesta i-a răspuns: «...mai întâi cărbune şi după aceea carne şi slănină», moment din care minerii i-au purtat pică"[4].

Dimensiunea socială (precedentele, dar şi modul în care au fost administrate măsurile represive după încetarea manifestărilor de nemulţumire) sunt completate în acest caz, într-un mod fericit, depinzând doar de disponibilitatea intervievaţilor de a lăsa mărturii pentru istorie, de interviurile orale realizate cu participanţii la grevă strânse de aceeaşi autori (Marian Boboc şi Mihai Barbu într-un volum anterior – *„Lupeni '77. Sfânta Varvara versus Tanti Varvara"* ediţia I, Cluj-Napoca, Editura Fundaţiei pentru Studii Europene, 2005 şi ediţia II, Deva, Editura Corvin, 2005).

O altă capcana întinsă de camuflarea metodelor de reprimare folosite de Securitate ţine de contextul internaţional existent după 1975. Pentru a nu cădea sub oprobiul opiniei publice internaţionale în privinţa nerespectării drepturilor omului şi cetăţeanului, s-a evitat pe cât posibil instrumentarea de condamnări cu caracter politic. În acelaşi timp, în faţa unor mari proteste, pentru a nu se lăsa impresia că se cedează sub presiunea lor, s-au instrumentat pentru un număr mic de oameni procese de drept comun pentru care Miliţia sau Procuratura efectuau actele premergătoare arestării preventive şi trimiterii în judecată. Se evita, astfel, punerea Securităţii în prim plan. Documentele referitoare la proces sunt redate de autori la paginile 593-601. Pentru măsurile preventive cel mai cuprinzător document rămâne, deocamdată, *Nota-raport cuprinzând principalele activităţi desfăşurate de către organele noastre în Municipiul Petroşani, în perioada 2 august – 30 septembrie 1977*, (*Strict Secret* ... pag. 623-635) sau în fondul Corespondenţă, dosarul nr. 3594, vol. 1 la filele 344-355.

Partea a II-a a cărţii reflectă mai ales urmărirea informativă a lui Constantin Dobre şi aici este important de precizat că această urmărire după consumarea evenimentelor nu are în vedere doar personajul în sine, puterea lui de a coagula revolte, ci mai ales elucidarea măsurii în care greva minerilor a fost inspirată sau declanşată de factori externi. Din redarea convorbirilor din casa lui Constantin Dobre, consemnate în urma instalării de mijloace tehnice de ascultare, au rezultat însă surse secundare, poate singurele care ne ajută să reuşim un demers coerent şi contextualizat asupra unei perioade: „D-l „D" afirmă că a discutat problema asta şi cu generalul. [...] *D-l „D" Noi n-avem tangenţă cu anarhiştii, hoţii, banditii, criminalii ş.a.m.d., vest – germani sau cu alte naţionalităţi. La nivel local ne adresăm şefului statului*". (ACNSAS, fond Corespondenţă, dosar nr. 3594, vol. 1, ff. 228-229v).

Sursele documentare create de fosta Securitate în cazul grevei minerilor se completează nu numai cu cele orale, mai sus menţionate, dar şi cu alte surse.

Modul în care conducerea de partid a gestionat criza în contextul anului 1977, când iniţiativele de disidenţă ale lui Paul Goma şi Vlad Georgescu au pus de asemenea mari probleme, este elocventă în *Documente ale C.P.Ex. din 1977*, publicate de Mihnea Berindei în Revista „22", an XVII, nr. 876, 19-25 decembrie 2006, p. 24-25.

Reflectarea Grevei Minerilor din 2-3 august 1977 din Valea Jiului la Postul de Radio „Europa Liberă" este de asemenea prezentată de Mihnea Berindei în paginile Revistei 22. Aici aş avea poate un punct de vedere personal de exprimat. Datorăm echipelor succesive de la „Europa Liberă"

[4] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 117, vol. 5, f. 136.

vivacitatea şi forţa de a semnala în permanenţă grozăviile regimului comunist, însă în unele situaţii este posibil ca dezinformarea să se fi practicat în egală măsură de-o parte şi de alta a cortinei de fier. Date fiind măsurile întreprinse de fosta Securitate după evenimentele din Valea Jiului, îmi este imposibil să cred că „22 de mineri protestatari în numele a alţi 800 au izbutit să trimită o scrisoare ziarului francez *Liberation*, care a publicat-o în 12 octombrie 1977."[5] De altfel, după mai multe investigaţii în Valea Jiului, Marian Boboc şi Mihai Barbu nu au identificat pe nici unul dintre semnatarii scrisorii. Mai mult „după 30 de ani nici unul dintre cei 22 de semnatari nu şi-a declinat identitatea." (*Strict Secret* ..., p. 78.)

Ultima parte a cărţii conexează şi documente despre I.D. Sîrbu – scriitorul minerilor, în anul marii greve a „ortacilor săi". Este o derulare în paralel a evenimentelor din viaţa scriitorului petrilean în anul 1977, recompusă din notele întocmite de fosta Securitate. De asemenea, o scurtă privire asupra destinului acestui scriitor ne introduce în atmosfera terifiantă a perioadei de represiune care a urmat Revoluţiei din Ungaria (1956).

Practic, entuziasmat de Revoluţia din Ungaria, Marcel Petrişor a venit la redacţia ziarului *Teatrul*, unde I.D. Sârbu lucra alături de Ştefan Popa (Ştefan Augustin Doinaş) şi le-a propus participarea la o eventuală manifestare studenţească de protest. Cum practica Securităţii a fost să supradimensioneze faptele şi foarte uşor se putea invoca omisiunea de denunţ, I.D. Sârbu a fost condamnat în consecinţă la un an de închisoare pentru infracţiunea prevăzută şi pedepsită de art. 6 aliniatul ultim, combinat cu art. 1, lit.c din Legea 199/50 şi art. 157 Cod Penal. A doua inculpare s-a datorat legăturii informale dintre I.D. Sârbu şi Raul Volcinschi, în jurul căreia Securitatea a brodat un întreg scenariu asemănător celui din procesul Noica – Pillat, din 1960. În 1951, I.D. Sârbu scrisese o piesă de teatru intitulată *Sovromcărbune*, pe care de altfel a dat-o spre lectură mai multor persoane, între care şi Raul Volcinschi.

După 7 ani de la conceperea ei şi la 4-5 ani de când cei doi nu se mai văzuseră (în 1953 sau 1954, I.D. Sârbu se întâlnise ultima oară cu Volcinschi) Securitatea ajunge la concluzia că „piesa are un caracter ostil" şi că Raul Volcinschi „i-ar fi propus s-o trimită în Franţa". În consecinţă, I.D. Sârbu va fi condamnat pentru uneltire contra ordinii sociale, potrivit art. 209, punctul 2, lit. a, Cod Penal. După ieşirea din închisoare (a fost eliberat la 15 februarie 1963, prin Decretul lege nr. 5/1955), I.D. Sârbu a fost în atenţia Securităţii, aidoma altor deţinuţi politici. Dar despre ceea ce a rezultat din urmărirea sa de către Securitate, până în 1989 poate vom afla dintr-o altă carte.

În ceea ce priveşte prezenta apariţie editorială, ea îşi aduce contribuţia la reconstituirea unui important eveniment din istoria perioadei comuniste, mai ales după o perioadă în care informaţiile, atât despre greva minerilor, dar şi despre scriitorul I.D. Sârbu, a cărui proză a fost redescoperită după Revoluţia din 1989, au fost lacunare şi de cele mai multe ori inexacte.

---

[5] Ruxandra Cesereanu, *Decembrie '89. Deconstrucţia unei revoluţii*, Iaşi, Ed. Polirom, 2004, p. 17.

V. CERCETAREA ŞTIINŢIFICĂ ŞI VALORIFICAREA FONDURILOR ARHIVISTICE ALE C.N.S.A.S. PRIN MANIFESTĂRI ŞTIINŢIFICE ŞI EXPOZIŢII



5 martie – 15 aprilie 2007 – Expoziţia C.N.S.A.S. **„Univers concentraţionar şi destine familiale în comunism"**, la sediul Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga" din Cluj-Napoca.



5-7 martie 2007 – Participare la lucrările **Seminarului „Univers concentraţionar şi destine familiale în comunism"** organizat de Institutul de Istorie Orală al Universităţii „Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca, cu sprijinul C.N.S.A.S. şi al Fundaţiei Aspera.



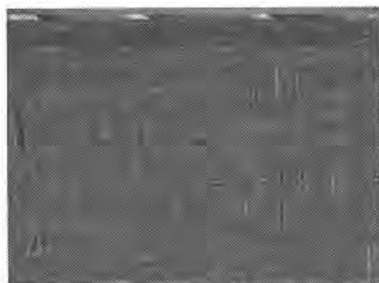
27 martie 2007 – Expoziția **„Biserica Ortodoxă Română în vremea patriarhului Justinian (1948-1977)"** organizată de C.N.S.A.S. şi Patriarhia Română la Palatul Patriarhiei Române pe 27 martie 2007; 8 mai 2007, Piteşti, Muzeul Județean Argeş, cu sprijinul Episcopiei Argeşului şi Muscelului; 25 mai 2007, Curtea de Argeş, Sala „Manole" din Palatul episcopal, cu sprijinul Episcopiei Argeşului şi Muscelului; 8 iunie 2007, Câmpulung Muscel, Sala Mare a Primăriei, cu sprijinul Episcopiei Argeşului şi Muscelului; 9 iulie 2007, Râmnicu-Vâlcea, Centrul de conferințe „Antim Ivireanu", cu sprijinul Episcopiei Râmnicului.



10 mai 2007 – Conferința organizată de C.N.S.A.S., în colaborare cu Institutul de Istorie „Nicolae Iorga" cu tema: **„Securitatea – sursele istorice şi istoriografia"**. Dr. Florian Banu (consilier superior C.N.S.A.S.) a susținut comunicarea „Câteva considerații privind istoriografia Securității".



17 mai – 6 iunie 2007 – Expoziția **„Amintiri din Epoca de Aur – 1965-1989"** organizată de Consiliul Județean Alba, Primăria Municipiului Alba, Muzeul Național al Unirii şi C.N.S.A.S.



12 iulie 2007 – Expoziția C.N.S.A.S.: **„Despre OAMENII Făgăraşului în documentele Securității"**, în incinta Academiei „Brâncoveanu" Sâmbăta de Sus, cu prilejul **Simpozionul Internațional „Forme de represiune în regimurile comuniste"** Sâmbăta de Sus, Făgăraş, 12-14 iulie 2007, eveniment organizat de Fundația „Negru Vodă" Făgăraş, în colaborare cu Consiliul Județean Braşov, Primăria şi Consiliul Local al Municipiului Făgăraş, Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului în România, Mitropolia Ardealului, Mânăstirea „Brâncoveanu" – Sâmbăta de Sus.



15 noiembrie 2007 – 3 februarie 2008 – Expoziția **„Stați la locurile voastre, tovarăşi! Experiența curajului" Braşov, 15 noiembrie 1987**. La invitația Asociației „15 Noiembrie 1987" Braşov şi a Muzeului „Casa Mureşenilor", în perioada 15 noiembrie 2007 – 3 februarie 2008 C.N.S.A.S. a organizat o expoziție tematică dedicată evenimentelor din 15 noiembrie 1987 de la Braşov.

Expoziția, prima de acest gen dedicată revoltei muncitoreşti şi operațiunilor represive ale Securității şi Miliției, a avut la bază o cercetare exhaustivă de arhivă, cuprinzând mai multe fonduri documentare şi fotografii inedite din timpul evenimentelor. Expoziția a fost gândită ca o narațiune având ca suport imagistic documentele din Arhiva C.N.S.A.S. Prin urmare, aceste documente au fost încadrate explicativ de nouă texte, plasate tematic, furnizându-se astfel un cadru explicativ pentru documentele expuse. A fost expusă de asemenea şi o listă cu cadre ale Miliției şi Securității care au participat la operațiunile represive instrumentate împotriva muncitorilor.



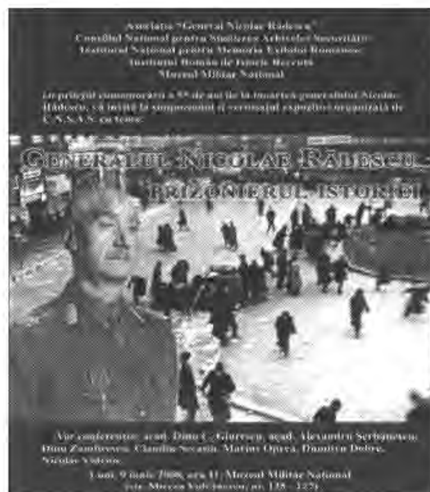
15 noiembrie – 29 noiembrie 2007 – Expoziția **„Diplomația română – imagini din deceniul întunecat (1945 – 1955)"** organizată de C.N.S.A.S. în colaborare cu Ministerul Afacerilor Externe, Direcția Arhivelor Diplomatice, cu sprijinul Arhivei Naționale de Film şi al Muzeului Național de Istorie a României.



21 noiembrie – 14 decembrie 2007 – Expoziția **„Masoneria în Transilvania. Însemne, simboluri, repere"** organizată la Muzeul de Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca prin colaborarea C.N.S.A.S., Muzeul Național Brukenthal, Sibiu, Marele Orient al României, Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj.



28 noiembrie 2007 – Expoziția permanentă C.N.S.A.S. **„Istorici clujeni urmăriți de Securitate"**, organizată în colaborare cu Facultatea de Istorie şi Filosofie – Catedra de Istorie Contemporană şi Relații Internaționale, în Aula Minor „Regele Ferdinand I".



9 iunie 2008 – Asociația „General Nicolae Rădescu", Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, Institutul Național pentru Memoria Exilului Românesc, Muzeul Militar Național au organizat simpozionul cu tema „Generalul Nicolae Rădescu, prizonierul istoriei" în sala de festivități a Muzeului Militar Național. După prezentarea comunicărilor susținute de acad. Dinu C. Giurescu, acad. Alexandru Şerbănescu, Dinu Zamfirescu, Claudiu Secaşiu şi Dumitru Dobre a fost vernisată expoziția organizată de C.N.S.A.S. cu prilejul comemorării a 55 de ani de la moartea generalului Nicolae Rădescu.

VI. ABREVIERI

ACNSAS, Arhiva Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii
AMI, Arhiva Ministerului de Interne
ANIC, Arhivele Naţionale Istorice Centrale
ASR, Arhivele Statului România
ASRI, Arhiva Serviciului Român de Informaţii
BND, Blocul Naţional Democrat
BOR, Biserica Ortodoxă Română
BPD, Blocul Partidelor Democratice
CAER, Consiliul de Ajutor Economic Reciproc
CC al PCR, Comitetul Central al Partidului Comunist Român
CPEx, Consiliul Politic Executiv
CSS, Consiliul Securităţii Statului
DGIE, Direcţia Generală de Informaţii Externe
DGP, Direcţia Generală a Poliţiei
DIE, Departamentul de Informaţii Externe
DMRU, Direcţia Management Resurse Umane
DRSP, Direcţia Regională de Securitate a Poporului
DRSS, Direcţia Regională a Securităţii Statului
DSS, Departamentul Securităţii Statului
DUI, Dosar de urmărire informativă
FND, Frontul Naţional Democrat
FSN, Frontul Salvării Naţionale
g-ral mr., general maior
HCM, Hotărâre a Consiliului de Miniştri
ISJ, Inspectoratul de Securitate Judeţean
Lt. col., locotenent colonel
lt. maj., locotenent major
MAE, Ministerul Afacerilor Externe
MAI, Ministerul Afacerilor Interne
MCE, Ministerul Comerţului Exterior
MLNR, Marea Lojă Naţională din România
MO, Monitorul Oficial
MONT, Mobilizarea şi organizarea naţiunii şi teritoriului
OTV, Organizaţia Tratatului de la Varşovia
PCM, Preşedinţia Consiliului de Miniştri
PCR, Partidul Comunist Român
PMR, Partidul Muncitoresc Român
PNL, Partidul Naţional Liberal

PNP, Partidul Naţional Popular
PNŢ, Partidul Naţional Ţărănesc
PSD, Partidul Social Democrat
RDG, Republica Democrată Germană
RFG, Republica Federală a Germaniei
RPR, Republica Populară Română
RSR, Republica Populară Română
SIG, Supravegherea informativă generală
SJSP, Serviciul Judeţean al Securităţii Poporului
SRI, Serviciul Român de Informaţii
SSI, Serviciul Special de Informaţii
TO, tehnică operativă
Tov. tovarăş
UM, unitate militară
UTC, Uniunea Tineretului Comunist

VII. LISTA AUTORILOR

Florian Banu – consilier superior C.N.S.A.S.; absolvent al Facultăţii de Istorie a Universităţii „Dunărea de Jos" – Galaţi (1997); doctor în istorie al Institutului de Istorie „A.D. Xenopol" – Iaşi (2001); autor al volumului *Asalt asupra economiei României. De la Solagra la Sovrom (1936-1956)*, Bucureşti, Editura Nemira, 2004 şi co-editor al mai multor volume de documente; autor al câtorva zeci de articole şi studii pe teme de istorie a aparatului represiv al regimului comunist, istoria mişcării de rezistenţă armată şi istorie economică.

Denisa Bodeanu – consilier asistent CNSAS, absolventă a Facultăţii de Istorie şi Filosofie (2002) şi a masteratului de Istorie Contemporană-Istorie Orală (2003) din cadrul Universităţii Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca. Din 2004 este doctorandă în istorie la Universitatea Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca. Este autoare a unor articole despre situaţia cultelor neoprotestante din România între 1948-1989 şi a volumului *„Neoprotestanţii din Transilvania în timpul regimului comunist. Studiu de caz: Baptiştii din judeţul Cluj"*, 2007.

Iuliu Crăcană – consilier superior C.N.S.A.S., absolvent al universităţii Dunărea de Jos din Galaţi, secţia de Istorie-Filozofie (1994-1998), studii aprofundate de istorie: „Partide şi sisteme politice în România – a doua jumătate a secolului al XIX-lea, prima jumătate a secolului al XX-lea". Autor al mai multor studii şi articole în reviste de specialitate. Studiu publicat recent: *Securitatea contra Paul Goma* în *În căutarea rostului pierdut. 20 de călăuze în cultura naţională*, Iaşi, Editura Timpul, 2007.

George Enache – consilier CNSAS, absolvent al Facultăţii de Istorie din cadrul Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi. Doctor în istorie în cadrul aceleiaşi universităţi cu o teză privind relaţiile stat-culte în România „democraţiei populare". Volum recent: *Ortodoxie şi putere politică în România contemporană*, Bucureşti, Editura Nemira, 2005.

Nicolae Ioniţă – consilier asistent C.N.S.A.S., absolvent al Facultăţii de Arhivistică din cadrul Academiei de Poliţie "Al. Ioan Cuza". Studiu publicat recent: *Francmasoneria română în dosarele Securităţii. Între „procesul francmasonilor" şi problema „Oculta"* în Tudor Sălăgean, Marius Eppel (coord.), *Masoneria în Transilvania. Repere istorice*, Cluj Napoca, Editura International Book Access, 2007.

Elis Neagoe-Pleşa – consilier principal C.N.S.A.S., absolventă a Facultăţii de Istorie a Universităţii Bucureşti (2000); studii aprofundate în cadrul Universităţii Bucureşti (2003); doctorand în istorie al Universităţii Bucureşti; coautor şi coeditor al mai multor volume; autor al unor studii pe teme de istorie a comunismului românesc. Lucrare recentă: *Brazii se frâng, dar nu*

se îndoiesc, vol. VII, *Rezistența anticomunistă din Munții Apuseni*, Baia-Mare, Editura Marist, 2007 (coautor).

Liviu Pleșa – consilier superior C.N.S.A.S., absolvent al Facultății de Istorie și Filologie a Universității „1 Decembrie 1918" Alba Iulia (1999), doctorand al Universității „1 Decembrie 1918" Alba Iulia, cu tema *Elita istoricilor ardeleni și Securitatea (1945-1965)*. Coautor și coeditor al mai multor volume, autor al unor studii pe teme privind mișcarea de rezistență armată, organizarea și activitatea Securității, represiunea împotriva intelectualilor etc. Lucrare recentă: *Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc*, vol. VII, *Rezistența anticomunistă din Munții Apuseni*, Baia-Mare, Editura Marist, 2007 (coautor).

Raluca Nicoleta Spiridon – consilier principal CNSAS, absolventă a Facultății de Istorie, Universitatea din București (1998); Master în Istoria ideilor și a mentalităților, Facultatea de Istorie a Universității din București (2005); Volum recent: *Intelectualii români în arhivele comunismului*, București, Editura Nemira, 2006 (în colaborare).

Liviu Țăranu – consilier superior CNSAS, absolvent al Facultății de Istorie din cadrul Universității „Al. I. Cuza", Iași, (1998), doctor în istorie (2006). Este autorul mai multor studii pe teme de istorie a comunismului românesc, precum și a unor volume publicate în colaborare. Lucrare recentă: *România în Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (1949-1965)*, București, Editura Enciclopedică, 2007.

Valentin Vasile – consilier asistent CNSAS, absolvent al Facultății de Istorie, Universitatea din București, promoția 2002. Absolvent Master „România în secolul XX", Facultatea de Istorie, Universitatea din București, 2004. Volum recent: *Dicționar de Istoria românilor*, București, Editura Meronia, 2007 (coautor).

Din sumar:

Elis Neagoe-Pleşa, 1968 – anul reformării agenturii Securităţii

Vasile Valentin, Acţiunea „Denigratorii-84"

Denisa Bodeanu, Din culisele unei misiuni eşuate. Vizita întreprinsă în primăvara anului 1987 în SUA de reprezentanţii cultelor din România

George Enache, Strategii de infiltrare şi atragere la colaborare a cultelor religioase elaborate de autorităţile procomuniste din România în perioada 1945-1948, cu o privire specială asupra cazului Bisericii Ortodoxe Române

Nicolae Ioniţă, Problema „Oculta". Securitatea şi masoneria în anii '80

Liviu Ţăranu, Evoluţia Direcţiei de Informaţii Externe şi defectorii din spionajul românesc (1958-1978)

Liviu Pleşa, Situaţia informativ-operativă în problema învăţământ din judeţul Alba în timpul regimului Ceauşescu

Florian Banu, Câteva consideraţii privind istoriografia Securităţii

Raluca Spiridon, Sursele Istorice ale Arhivei CNSAS. Limitele documentelor din Fondul Penal (1945-1968)

Caietele CNSAS (Anul 1, nr. 1/2008)

ISSN 1844-6590